B. WESTERMANN & Co.
NEW YORK
440 Broadway

new label

GAUDEO

John Carter Brown

1604

D

MORES, LEGES, ET RITVS OMNIVM GENTIVM,

*

Per I.Boëmum Aubanum,Teutonicum, ex multis clariſſimis rerum ſcriptoribus collecti.

Ex Nicol. Damaſceni hiſtoria excerpta quædam ejuſdem argumenti.

Itidem & ex Braſiliana I.Lerij hiſtoria.

Fides,religio,& mores Æthiopum,ac deploratio Lappianæ gentis,Damiano à Goës auctore.

De Æthiopibus etiam nonnulla ex Ioſ.Scaligeri lib. VII. de Emendatione temporum.

Cum Indice locupletiſſimo.

Michel d'Aquier.

QVOD TIBI FIERI NON VIS, ALTERI NE FECERIS.

JOHN CARTER BROWN

APVD I. TORNAESIVM,
CIƆ. IƆCIIII.

HENDECASYLLA-
bon ad lectorem.

Non ſic Herodotum, haud quidem Strabonẽ,
Haud Trogum, neque Plinium, haud Solinum.
Scriptorẽ haud Siculum, haud ſenem Beroſum,
Facundis aliquem nec ex nouellis,
Non Papamq; Pium, Sabellicumq;
De rebus breuiùs fideliusq;
His tractaſſe. Videre nationes
Hîc omnes Aſiæ queas vagantes,
Perſas, atq; Arabes, Scythas, & Indos,
Parthos, Aſſyrios, Syrosq; Medos:
Europæ pariter Getas, Dacasq;,
Thraces, Sauromatasq;, Pannonesq;,
Germanos, Italos, Gallos, Iberos,
Hybernos quoq;, Cantabros, Britannos:
Et gentes titulo ſub Africano,
Pœnos, Aethiopes, & incolentes
Ægyptum, & Libyæ aridas arenas,
Nonnullasq; per inſulas morantes:
Turcarum inſuper atq; Tartarorum
Sectas, Chriſtigenumq; nationum,
Quæ latè dominantur, & gubernant
Nunc regna, imperia, atque principatus
Mundum præualidè per vniuerſum.

SIGISMVNDO GRYM, AVGVSTANO, OPTIMARVM artium & Medicinæ eximio Doctori, Ioannes Boëmus Aubanus Teutonicus S.

*

COLLATVRVS *me ad celeberrimum hunc morem, quo omnẽs, qui vnquam à ſe ſcriptos libros in lucem dedere, vnum aut plures è præſtantioribus viris eligere ſolent, quibus, velut defenſoribus patronis, illos adſcribant, dedicentq́; Quum huc atque illuc multum diuq́; circumſpicerẽ, cui & ego lucubrationes haſce meas de Gentium moribus, ac earundem viuendi ratione, nominatim dedicare, & ad propugnandum tradere cũ primis velim, cui acceptas fore confiderem: nemo mihi te, ſplendidiſſime Doctor, cùm dignior, tum aptior occurrit: non eo ſolùm, quòd eas ſub expenſis tuis, tuoq́; ſub mundiſſimo caſtigatiſſimoq́; literario prælo impreſſurus laudem (quantulacumque mihi vnquam à grato & humano lectore pro habitis laboribus ceſſerit) communem mecum habiturus ſis: verùm quòd te materia ea haud mediocriter delectari notãter cognoui, quũ anno ſuperiori ſimiles libellos duos, vnũ de Septẽtrionalibus Gentibus, cuius auctor Matthias de Michau, ãliũ*

 de

de Meridionalibus cuiuſdam Ludouici de Bo-
nonia, impreſſeris : meq; librum præſentem in
Germanicam linguam noſtrã transferre inter-
pretariq; adhortatus ſis. Et hoc digniſſimè: quip
pe qui optimè diu anteà hæc atq; alia, quæ de
externis nationibus memorantur, omnia cogno-
ris, ſciasq;: licet non ex leuibus circulatoribus,
non ex vagis mẽdicis, qui vt vulgò admiratio-
res, acceptioresq; ſint, adeò nefandiſſimè abſq;
omni verecundia plerumq; mentiuntur, vt non
ipſis modò non fides etiã minima habeatur, ve-
rùm omnibus iuxtà, qui aliquid de his aut ſcri-
bunt, aut recitãt: Sed ex grauium fide digniſſi-
morum auctorũ ſcriptis, quibus perdius & per-
nox tu quoq; quandocumq; à medicis curis vaca-
re datur, operam ſummam impendis. Atq; ex
hinc homini in publica præſertim adminiſtratio
ne cõſtituto nihil vtilius, nihil glorioſius, iucũ-
diusq; magis, quàm veraciter aut legendo aut
peregrinando cognoſcere, qua religione, quibus
moribus, qua regiminis forma, quibus legibus,
inſtitutisq; aliæ per orbem gentes vitam tradu-
cant. Quod ita compertum eſt, vt illis, qui extra
patrios agros ad ſecundum vix lapidẽ vnquam
peruenerint, quiq; ingenuorum morum & ar-
tium in iuuentute parum aut nihil perceperint,
quamuis naturæ ſuæ bonitate opulenti, facundi
& ſolertes ſatis ſuperq; in patriæ ſinu populos
moderentur & vrbes: tantum tamen felicitatis
adimatur, vt propemodũ pro deſpicato quicquid

dicans

dicãt faciantq́;, ab omnibus habeatur. E diuerſo alijs, qui peregrè aliquãdo profecti, ſub fidelib⁹ & eruditis præceptoribus in claris probeq́; inſtitutis vrbibus egregiã multa viderint, didicerintq́;, tantum gloriæ & maieſtatis adijciatur, vt nihil ab eis attentetur, nihil fiat, quod nõ ſecus, quàm à diuiniſsimo oraculo præceptũ alacriter non omnes amplectantur, cunctisq́; non ſummè placeat. Quapropter, ornatiſsime Sigiſmũde, ſcripta hæc noſtra, quæ ex multis præclariſsimis rerum ſcriptoribus, iam triennio fermè non ſine maximis laboribus in librũ iſtum collegi, congeſsi, & quantum ingenio atque induſtria potui, augmẽtaui, à me obuijs manibus & ſerena fronte ſuſcipe, ſuſceptaq́; tãta diligẽtia, tanta fidelitate perlege, perluſtra, examina, ab omniq́; macula expurga, vt nihil vſquam prætermittatur, nihil præterfluat, quod ſecum minutuli quippiam ſubripiat inuoluatq́;, quod poſtea à lynceis vitilitigatorũ obſtrigillatorumq́; oculis inuẽtum, ſphingeis vnguibus enodatum, vipereis linguis compunctum, exſibilatumq́;, in famæ & nominis noſtrorum amborum diſpendium, atq; obfuſcationem in omnibus triuijs pro fabula iactetur. Quod vbi diligentiſsimè perfeceris, ſub dædaleo tuo literario prælo accuratiſsimè imprimere curabis.

Vale.

IOAN. BOEMI AVBANI TEVTONICI AD LECTOREM

*

PRAEFATIO.

Auctores quos in hoc opere ſequitur.

MEMORABILIORES gẽtiũ mores, ritus, leges, locorumq́; vbi degunt ſitus, quos Hiſtoriæ pater Herodotus, Diodorus Siculus, Beroſus, Strabo, Solinus, Trogus Põpeius, Ptolemæus, Plinius, Cornelius Tacitus, Dionyſius Afer, Pomponius Mela, Cæſar, Ioſephus: & ex recentioribus nonnulli, Vincentius, Aeneas Syluius, qui poſtea Pij ſecundi Pontificis maximi nomen tulit: Antonius Sabellicus, Ioannes Nauclerus, Ambroſius Calepinus, Nicolaus Perottus in Cornucopijs: alijq́; permulti clariſsimi rerum ſcriptores in commentarijs ſuis diffuſè & ceu per partes celebrauêre: vt in vno libro cõſcriptos haberes, facileq́; quãdo vſus depoſceret inuenires, hiſtoriarum lector cultorq́; ſtudioſiſsime, per otium ſucciſiuis horis vndiq; conquiſiui, collegi, & in diarium hunc conſcripſi, digeſsi: non ſpe lucri vllius, non popularis auræ ambitione: verumen

Cauſa quæ eum ad ſcribẽdum impulerit.

rumenimuerò tam libero & planè otioſo ſtudio, quàm rei ipſius mira dulcedine atque vtilitate. Congeſsi, inquam, tum veteres, tum recentes, bonos item & malos, indifferenter, vt ipſis tãquam præſentiſsimis atque optimis exẽplis perſpectis vitam inſtituendo, laudabiles ſanctosq; æmulabundus ſecteris, culpabiles & obſcœnos vitabundus prætereas. Cognoſcasq;, mi lector, quàm pulchrè & fœliciter hodie, quàm item incultè & ſimpliciter olim primi mortalium, à creatione ſua ad generale vſque diluuiũ & vltrà multis ſeculis, terra fuſi vixerint: quum in vſu adhuc æs ſignatum haberent nullum, mercimonia nulla, beneficia mutuò beneficijs æquarent, nihil proprij cuiquam eſſet: quẽadmodũ aër & cælum, ita terra & aqua omnibus communes: Non honoribus, non diuitijs inhiarent: quum quiſque ſibi & admodum paucis contentus in rure ſub dio, aut ſaltem vmbroſa ſub arbore aliqua, humilíve caſa, cum conſorte vna vel pluribus, cum dulcibus natis ſecurus & penè otioſus ageret, congeſtis agrorum fructibus, pecorúmque lacte veſceretur, aquam potaret, veſtimentum ex arborum corticibus latíſque folijs primùm, deinde ex inconcinnatis animalium pellibus ſibi conſueret: nullis obſeptus mœnibus, nullis foſsis, liber vagansq; inter libera & vagantia pecora, vbicumq; nox deprehenderit, reſideret: non latrones, non fures vllos metueret: lætus prorſusq; ignarus eorum

Libelli farrago.

Vtilitates enumerat.

Mortalium veterũ ſimplex vita.

Securitas & libertas.

omnium eſſet. Quæ poſteà vnà cum adoleſcente mundo ex varijs diſcordibus mortalium ſtudijs, voluntatibus, æmulationibus, ſubſequuta ſunt, quando propter fructuum abſque cultura naſcentium inſufficientiam, aliarumq́; rerum defectum, beſtiarum hominumq́; externorum in primis crebram incurſionem, graſſantemq́; violentiam, congregati hominum cœtus eam peruagandi nocendiq́; libertatem communibus auxilijs prohibituri: quiq́; ſibi certos terræ limites, certos agros vendicauêre, in quibus coadunatis tugurijs populariter habitare cœpêre: ſe muris ac foſsis præmunire, legesq́; ſibi & magiſtratus, vt pacatè & ipſi inter ſe viuerent, eligere. Iam non ex rure, non ex pecore ſolùm, ſed varijs inuentis artificijs, varijsq́; laboribus vitæ emolumenta quærere: per mare colligatis ratibus quàm longiſsimè, deportandi primùm colonias gratia, deinde mercandi, ire: iunctis equis curribus vti, æs in monetam ſignare, cultiùs molliusq́; veſtiri, humaniùs loqui, pacatiùs conuerſari, ſplendidiùs veſci, magnificentiùs ædificare, per omnia iam mitiores, cultiores, prudentioresq́; eſſe: agnatam barbariem feritatemq́; famoſam ſponte ſua exuëtes, à mutua cæde, ab humanarum carnium eſu, à rapinis, à publico & indifferenti matrum filiarumq́; congreſſu, talibusq́; multis abſtinuere: Rationi & viribus iam innitentes terram, quæ tota tunc opacis ſyluis, nocentibus beſtijs, &

Congregati homines primùm.

Varia mortaliũ ſtudia & inuenta.

Homines cultiores facti.

ſtagnant

ſtagnantibus vndis, humano incolatui inconueniens, deſerta, horrida, omninoq; inculta & infrequens iacebat, induſtria & labore à ſaxorum ſalebris, ab arborum truncis, à ſuperfluis vndis expurgauere, planauere, & totam fœcundam ſpectabilemq; fecere: Campos aruis, colles vinetis adaptauere, ſarculo proſciſſos frumentum atque vinum largiter producere inſtituere, qui grauatè priùs glandes ſylueſtriaq; poma dedere: valles irriguis pratis hortisq; amœniſſimis decorauere, ſuprema montiũ ſyluis relicta: adeò omne ſolum fructificationi aſſignauere, vt quod lignationi pabulationiq; ſatisfaceret, ſupereſſe vix paſſi ſunt. Loca ad hæc omnia frequentiſſimè incolere cœperunt, paſſim ædificare, ex modicis pagis ampliſſimas vrbes, ex villis pagos, in excelſis montibus arces, in vallibus deorum templa ſtruere: fontes, vt ſalubriores vtq; delectabiliores eſſent, cæſis marmoribus complexi ſunt, circumcircaq; conſitis arboribus amœniſſimè obumbrauere, à quibus in vrbes ſalientem aquam per canales, latentesq; ſiphones quàm longiſſimè deriuauere: vbi naturaliter deerat, defoſſis in terram puteis profundiſſimè quæſiere, torrentes, impetuoſaq; flumina, quæ frequenter priùs pro libito in maximam interdum accolarum perniciem expatiabantur, obiectis aggeribus coërcuere: atque vt tranſuadabilia, nihiloq; negotiationibus humanis obſtantia eſſent, immiſſis in

Terra vberior facta & cultior.

imum palis aut arcubus eductis validiſſimos pontes ſuperimpoſuere: In mari ſcopulos, à quibus nauigantes periclitari ſolebant, vt plurimum deiecere. Inſulis & continenti ſolo portus multos fecere, ac, in quibus admotæ naues à ventorum flatibus ſecurè quieſcerent, naualia ſtationesq; ampliſſimas effodêre: adeò omnia per terram, per mare excoluere, elaborauereq;, vt terra ipſa ad priſcum eius ſitũ, naturalemq; ſqualorem hodie comparata, alia eſſe credi poſſit, quàm quæ olim fuerit, delicioſiſſimo huic horto certè haud multum diſſimilis, ex quo propter diuini præcepti tranſgreſſionem, infelices protoplaſti Adam & Eua eiecti ſunt. Præterea multas ingenioſiſſimas diſciplinas, multas artes inuenere homines: quibus per excogitatas etiam varias literarum notas libris, tabellisq; (vt ad poſteros peruenirent) demandatis, ſeſe extra mortalem conditionem in tantum vindicauere, extuleréque, vt indigetum deorum beatiſſimam vitam iam conſequuti videri potuiſſent: ſi non mundi princeps iniquiſſimus Satan ſuperſeminata peſtilentiſſima Zizania integrum & felicem hunc ſtatum confudiſſet: qui vt homines & numero ſuccreſcere cognouit, & meliùs in mundi delicijs iam habere, inuidia permotus, teterrimis omnis generis ſceleribus primùm ſibi obnoxios factos, mox futurarum ſupercæleſtiúmque rerum curioſitate affectos, per obſcuras oraculorum

Terra paradiſo æqualis.

Homo extra mortalẽ conditionẽ ſe vindicauit.

Mali dæmonis inuidia homo peſſumdatus.

lorum ambages, iniecta ſuperſtitione atque timore, deorum dearumq; profanam culturam (vt vnius veri ſingularis Dei cognitionẽ aboleret, mortalesq; ipſos aliquo inſigni malo afficeret) edocuit: hic Delphica, illic Euboica, alibi Naſamonia adyta, Dodoneasq; quercus maligna inſpiratione reſonare fecit: quibus in Latio Saturno, in Creta Ioui, Iunoni in Samo, Baccho Thebis & in India, Iſidi, Oſiriq; in Aegypto, in Ilio Veſtæ, in Africa iuxta Tritonem Palladi, Mercurio ſub Teutatis nomine in Gallia & Germania, Mineruæ Himetto atque Athenis, Apollini Delphis, in Rhodo, Chio, Patara Lyciæ, in Troade & Thymbra: Dianæ in Delo & Scythia: Veneri in Cypro, in Papho, Gnido, Cytheraq;: Marti in Thracia, Vulcano in Lipara & Lemno, Priapo in Lampſaco Helleſponti, alijsq; multis in locis (quorũ adhuc nomina, ob præclariſſima inuenta & beneficia popularibus ſuis collata, in recenti memoria erant) diuinos honores fieri excitauit. Deinde etiam poſtquàm Chriſtus Ieſus verus Dei omnipotentis filius aſſumpta carne apparuiſſet, atque erranti mundo rurſus verum æternæ beatitudinis iter oſtendens, verbo & exemplo ad patris ſui cæleſtis gloriam, ad bene beateq; viuendum hortatus eſſet, miſſisq; in orbẽ vniuerſum diſcipulis, ſalubri illorum prædicatione nefandiſſimos ſuperſtitionis ritus damnaſſet, religionem nouam, nouaq; ſaluberrima

Verus Deus obliuioni datus.

Pluralitas deorum inducta.

Vbi locorũ quiq; deorum magis culti.

Chriſtus Ieſus ab errore vindicauit mundũ.

vitæ

vitæ inſtituta promulgaſſet: & iam eò quidem deduxiſſet, vt ipſis ab omnibus in orbe gentibus receptis, ad veram felicitatem deſiderari vlterius potuiſſet nihil: Ipſe ſatan in genuinam malitiam reuerſus, curioſa hominum pectora, quæ deſtituere coactus fuerat, iterum circumueniens, quædam in priorem errorem reduxit, quædam nouis hæreticis opinionibus adeò corrupit, adeò excæcauit, vt multo melius ipſis fuiſſet, ingreſſam ſemel veritatis viam quodammodo ignoraſſe, quàm ſic temere, ſic malitioſè dereliquiſſe. Obſeruant hodie, diuinoq; honore quàm deuotiſſimè proſequuntur, Aſiæ minoris, Armeniæ, Arabiæ, Perſidis, Syriæ, Aſſyriæ, Mediæ: & in Aphrica Aegypti, Numidiæ, Libyæ, Mauritaniæ: In Europa totius Græciæ, Myſiæ, Thraciæ, Turcici nominis gentes omnes Chriſto abiecto, epilepticum Mahometum, & illius veſanum dogma. Scythiæ latiſſimi populi, qui Tartari hodie vocatur, pars Imperatoris ſui Chami idola, pars aſtra, pars etiam vnum Deum ex Apoſtoli Pauli doctrina veneratur. Indiæ ac Aethiopiæ gentes, quæ presbytero Ioanni parēt, Chriſtianam pietatem tuentur, ſed inſtituto longè à noſtro diuerſo. Synceram orthodoxamq; Chriſti fidem, qua gratioſè olim orbis vniuerſus illuſtratus fuit, Germani retinemus, Itali, Galli, Hiſpani, Angli, Scoti, Hyberni, Daci, Liuonij, Pruſſi, Poloni, Hungari, & inſulares

[Margin notes: Malus dæmō iterum homini inſidiatus. — Gentes Mahometanæ. — Idololatræ Scythæ. — Schiſmatici — Veri Chriſtiani.]

Rhodij,

Rhodij, Siculi, Corſici, Sardinij, paucíq; alij. Efficit acerbiſsimus humani generis hoſtis hac inducta morum diuerſitate, hac ſacrorum & rituum perdita damnoſaq; ſuperſtitione, vt dum vnaquæque gens Deum, quem religioſè colit, quemq; præ ſe fert verum ſummumq; eſſe, dum ſe rectam æternæ beatitudinis viam ambulare, cæteras verò omnes per deuia, per abrupta oberrare magnis rationibus contendit, dumq; vnaquæque ſectam ſuam longè lateq; propagare & extendere nititur, ſeſe mutuo tantis inimicitijs, tantis odijs habeant proſequanturq;, vt ad externas hodie nationes peregrinari non ſolùm non ſit tutum, ſed ferè omnino prohibitum & occluſum: vnde fieri perſuaſum mihi habeo, vt dum vicinarum gentium nomina vicinis gentibus vix cognita ſint, pro mendacijs hodie repudientur quæcumq; de ipſis aut ſcribantur aut referantur: quorum cognitio tamen adeò dulcis, adeò vtilis, glorioſaq; ſemper reputata eſt, vt clarè conſtet, non ob aliam cauſam quàm illius amore atq; deſiderio pleroſque relicto natali ſolo, relictis charis parentibus, coniugibus, liberis, & amicis, relicta (quod magis eſt) propria ſalute, cum maximis difficultatibus, periculis, curis, anguſtijs, vt aliquid experirentur, remotiſsimas tranſmarinas interdum aſſumpſiſſe peregrinationes: vt compertum habeamus non hac tempeſtate noſtra ſolùm, verùm ab exordio ferè mundi omnes perquàm maximæ

Diſcordiæ omnis ſeminariũ cult⁹ diuini diſparitas.

Cognitio externarum rerũ iucunda & vtilis.

auctor.

auctoritatis, prudentiæ, eruditionis ab omnibus exiſtimatos, in Reipublicæ (pacis & belli tempore) magiſtros, conſiliarios, iudices, cenſores, adminiſtratores, duces publico conſenſu electos, aſcitosq; eſſe: qui ad remotas terræ oras aliquãdo profecti, multorum populorum mores cognouere & vrbes: quemadmodum Græciæ atque Italiæ priſcos illos philoſophos, Socratem Socraticam, Platonem Academicam, Ariſtotelem Peripateticam, Antiſthenem Cynicam, Ariſtippum Cyrenaicam, Zenonem Stoicam, Pythagoram Pythagoricam: tantas ſectas tantamq; diſcipulorum frequentiam inſtituere cõciliareq; ſibi potuiſſe conſpicimus: quemadmodum veteres quoque legumlatores Minoëm & Rhadamanthum Cretenſibus, Orphea Thracibus, Draconem Solonémque Athenienſibus, Lycurgũ Lacedæmonibus, Moſen Iudæis, Zamolxin Scythis, alióſque multos popularibus ſuis præſcriptas ſacrorum ceremonias, ciuilesq; diſciplinas ferre potuiſſe videmus: Quòd non à ſe intra patrios muros eas excogitaſſe, ſed à ſapientiſſimis ſeculi hominibus Chaldæis ipſis, Magis Bragmanis, Gymnoſophiſtis, & ab Aegyptiorum ſacerdotibus, cum quibus aliquandiu conuerſati eſſent, deportaſſe ſcirent: quemadmodum poſtremò præſtantiſſimos heroas Creteum Iouem, qui quinquies terrarum orbem perluſtraſſe prædicatur. Pari quoq; ſtudio ſucceſſuq; eius duos filios Dionyſium cognomento

Priſci Græciæ philoſophi vnde philoſophiam & gloriã auſpicati.

Primi legũlatorũ vnde au&oritatẽ cõſequuti.

Sapientes ſeculi.

Præſtantiſſimi heroës vnde militarẽ gloriã obtinuere.

mento Bacchum, & fortiſſimum Herculem, æmulumq; illius Theſea, Iaſonem cum cæteris argonautis, naufragum Vlyſſem, & ex Troia profugum Aeneam, Cyrum, Darium, Xerxem, Alexandrum Magnum, Annibalem Pœnum, Mithridatem Ponti regem, quinquaginta nationum linguis loqui peritum, Antiochum magnum, innumerosq; Romanorum principes, Scipiones, Marios, Lentulos, Pompeium magnum, Iulium Cæſarem, Octauianum Auguſtum, Conſtantinos, Carolos, Othones, Conrados, Henricos, Federicos, per factas à ſe in exteras nationes bellicas expeditiones, immortalem hanc gloriam ſempiternamq; memoriam comparare potuiſſe cognoſcimus. Quapropter quum tanta ſit in gentium earundemq; morum cognitione voluptas, tãta vtilitas, quũq; omnibus remotas terras adire inuiſeréque ob plurimas cauſas non concedatur, non liceat etiam: velis, ſuauiſſime mi lector, conſcriptos in hoc libro celebriores gentium mores, celebrioráque, in quibus habitant, loca non minori alacritate promptitudineq; legendo amplexari & cognoſcere, quàm ſi te per manus regionatim circumducens fideliſſimè, quo inſtituto & quo in loco vnaquæq; gens vitã egerit hodieq; agat, & ore ad os referrem, & ad oculum digito demonſtrarem. Non moueri, non auerti velis, quòd à rigidiori cenſore mihi obijci, exporbrariq; poſſit, Peroratio. Veniam precatur.

rem

rem me peruetuſtiſsimam, & plus quàm à mille auctoribus anteà pertractatam, etiam non alijs quàm eorum verbis, nunc pro meo proq; nouo aliquo attuliſſe: verùm institutum meum diligentiùs introſpiciēs cognoſcas, me tam ex ingenij mei, quàm librorum meorum theſauro haud vulgari tibi (ceu liberalis hic Paterfamiliâs, cui in Euangelio Christus omnem ſcribam doctum comparauit) dilecto hoſpiti non aliena modo & vetera, ſed mea etiam & plurima noua exhibere.

Vale, & quicquid eſt boni conſule, acceptúmque habe.

DE ORIGINE HOMINIS OPINIO THEOLOGORVM VERA.

*

CAPVT I.

DIVINA *maieſtas, quũ cælum, & hanc vniuerſi faciem, quæ ab ornatu, & eleganti forma mundus appellata eſt, ac omnia quæ illius ambitu comprehenduntur, quinto creationis die abſoluiſſet, ſexto hominẽ maſculum, vt eſſet, qui illis & præeſſet & frueretur, nobiliſſimum animal fecit: vnum omniũ animantium, quod cæleſtem mentem ſortitum eſt. Illi, quòd ex rubentis terræ vena fieri contigiſſet, Adami nomen dedit: tum mulierem ex dormientis Adæ latere depromptam, ne ſolus eſſet, illi ſociam & coniugem commiſit: ſimúlque in amœniſſimam terræ partem conſtituit, fluminibus quaquę verſus irriguam. Locus à viridante facie, hilariq́; aſpectu* παράδεισος *eſt Graia voce appellatus. Primò beatiſſimam vitam agere, malorum omnium expertem, terra*

Mundus vnde appellatus.

Primorum parentũ origo & appellatio.

Adamus.

Paradiſus.

b ſua

ſua ſponte ferẽte omnia. Cæterùm, lege aberrantes, amœniſsimo incolatu, ſedéque illa beatiore depulſi, ſolum flebiliter vertere. Cohibita deinceps & tellus eſt, quum nihil vltro ferret amplius, per ſudorem & ærumnam vitam agere: ſubijt inde morbus, tentareq́; cœperunt frigora & æſtus humana corpora. Cainus primò ex his genitus, ſecundo loco Abelus, & tum multi alij: ita adoleſcente mundo, quum iam terra frequentiùs coleretur, quò maior humanarum gentium vis erat, eò magis vitia inualeſcere, vitaq́; in peius labi, iniuria pro innocentia haberi cœpta eſt, pro pietate numinis contemptus: eóque ſcelus ipſum proceſsit, vt Deus (vix Noë vno mortalium iuſto reperto, quem propter hoc cum domo ſua ſeruari voluit, vt eſſet per quem humanum genus ex integro reparari poſſet) cataclyſmum immiſerit, qui inundans omnem terram, vna clade omnia animantia, quæ tunc in terris fuere, præter admodum pauca, quæ myſtica nauis tuebatur, cum volucribus etiam exſtinxit. Poſt quinos deinde menſes, quibus ea inundatio ſæuijt, arca in Armenis montibus deſedit: Noe cum ſuis in terram egreſſus, mortale genus breui tempore propitio numine reparauit: & vt rurſus omnis terra incoleretur, filios, nepotes, ac pronepotes alios ad alias terrarum oras velut in colonias habitatum miſit. In Aegyptum (vt Beroſus habet) cum colonijs Chams Eſenium, in Libyam & Cyrenem Tritam

Fertilitas terræ cur cohibita.
Protoplaſtorũ vita.
Cainus primogenitus.
Cataclyſmus
Diluuium quandiu durauit.
Noë propagatio.
Noë filios ac nepotes habitatum tranſmittit.

Tritamen, & in totam reliquam Africam Iapetum Priſcum Atalaa: in Aſiam orientalẽ miſit Gangẽ, cum aliquot ex filijs Comeri Galli, in Arabiam fœlicem Sabum cognomine Thuriferum, Arabum præfecit Arabiæ deſertæ, & Petreiũ Petreiæ: Chanaam poſuit in Damaſco vſque in extima Palæſtinæ: In Europa regem Sarmatiæ fecit Thuyſconem à Tanai ad Rhenum flumen: iunctíque ſunt illi omnes filij Iſtri & Meſæ cum fratribus ſuis ab Adula monte vſque in Meſembriam Ponticam: ſub quibus tenuerunt Tyrus, Arcadius, Aemathius Italiam, Comerus Gallias, Samotes poſſedit Celtas, & Iubal Celtiberos. Fuit breuis illa & immatura filiorum alienatio à progenitoribus (quorum viuendi ritus & mores nondum adhuc ſatis imbiberant) omnis diuerſitatis, quæ ſequuta eſt, cauſa. Chamus ſiquidem ob ludibrium, quo patrem habuit, cum vxore & liberis profugere coactus, in ea Arabiæ parte conſedit, quæ ab eo poſteà nomen ſortita eſt: poſteris nullum ſacrorum ritum tradidit, quum nullum à patre accepiſſet. Vnde factum, vt quum procedente tempore alij poſt alios ex ea terra rurſus velut in colonias miſsi, diuerſa mundi loca tenuiſſent, (creuit enim ſupra modum abdicata ſoboles) quidam in errores inciderint inextricabiles: lingua variata eſt: cognitio veri dei, & omnis cultus periit. Adeoq́; quidã inculto & barbaro modo, vt audies, vitam

Vnde morũ & linguæ diuerſitas orta.

Chami immaturũ exiliuni.

Homines à brutis non differebant.

tam duxere: vt quid differentiæ inter eos, & ſylueſtria animalia extuerit, vix videas.

Sol & Luna diuinos honores cõſequuti. Iſis Luna. Oſyris Sol. Aer Iupiter. Ignis Vulcanus. Aether Pallas. Terra Ceres.

Qui in Aegyptum tranſiere, cæleſtium luminũ motum pulchritudinémque mirati, Solem & Lunam, velut certum ipſis numen ineſſet, pro dijs colere cœpere, Iſidem hanc, illum Oſyrim nominantes: vitali ſpiritui etiam ſub Iouis appellatione: ſub Vulcani igni: Aetheri ſub Palladis: ſub Cereris telluri, alijſq; ſub alijs nominibus diuinos honores tribuere. Nec tenebræ illæ rerum tantùm in Aegypto ſtetere: ſed quaſcumque à principio terras tenuerunt à Chamo procreati, veræ pietatis ignorantia ſimul & infanda ſeruitus cepit.

Arabia multarum coloniarum mater.

Cæterùm nulla vnquam tellus plurium fuit coloniarum mater, quàm Arabiæ pars illa, quam is cum ſuis inſedit: tantam humano generi cladem intempeſtiuum vnius attulit exilium.

Semi & Iapheti prognati. Quare veri Dei cultus apud tam paucos permanſit.

Contra Semi & Iapheti prognati, legitimè à maioribus inſtituti, modicis finibus contenti, haud tam latè, vt illi, ſunt per omnes terras euagati. Quo accidit, vt veritatis ſtudium, pietatis dico, & veri Dei cultus, apud vnam duntaxat gentem ad Meſſiæ vſq; tempora in occulto permanſit.

De origine hominis opinio Ethnicorum falſa.

CAPVT II.

Philoſophorum de mundo duplex opinio

VEteres vero illi Philoſophi, qui præter veri numinis cognitionem, antè multa ſecula naturam & hiſtorias tradiderunt, de hominis origine aliter ſenſerunt. Quidam enim mundũ

ingenit

ingenitum & incorruptibilem, & genus humanum ab æterno extitiſſe, neq; habuiſſe ortus principium credidere. Quidam genitum corruptibilemq; arbitrati, & homines dixerunt generationis initium tempore eſſe ſortitos. Nam à rerum primordio & cælum & terram vnicam habuiſſe ideam immixta eorum natura. Exinde diſtinctis inuicem corporibus cepiſſe mundum hunc ordinem quem videmus. Aërem quidem motum hunc continuum ſortitum, & igneam partem eius ſuperiora loca propter leuitatem appetiſſe. Eadem cauſa ſolem aſtraq; cætera curſus ſuos ſortita. Quod verò humori mixtum, eodem ſtetiſſe in loco, propter grauitatem. quæ quũ mixta eſſent, ex humidis quidẽ mare effectũ, ex durioribus verò terram lutoſam euaſiſſe & omnino mollem. Hæc primùm quum ſolis ardore denſior euaſiſſet, eius poſtmodum ſuperficie vi caloris tumefacta, multis in locis humores quoſdam eſſe cõcretos: in quibus putredines tenui contectæ pellicula ſint excitatæ, quemadmodũ in paludibus Aegyptijs & ſtagnis accidere videmus, quum frigidam terrã ſubitò æſtus aëris calefacit: tum verò in humidis calore adhibito generatio fiat: & noctu quidam circumfuſus aër humorem præſtet, qui in die, ſolis virtute conſolidetur: tandem putredines illæ ad ſummum perductæ, adueniente veluti partus tempore, exuſtis confractisq; pelliculis omnis generis educunt animantium formas: quorum ea,

Leuia ſuperiora, grauia inferiora appetiſſe.

Animãtium naturalis creatio.

Aegypti fœcunditas.

quæ maiorem calorem ſortita ſunt, in ſuperiorem regionem volatilia effecta, abierunt: quæ verò plus terræ continebant, ſerpentia, aliaq; terreſtria euaſerunt animãtia. Naturam aquoſam nacta in ſui generis elemẽtum delata ſunt, & piſces appellata. Terra deinceps, tum Solis ardore, tum ventis in dies magis areſcens, à gignendis maioribus animalibus deſijt, ſed quæ generata erant, mutua commixtione alios animantes procrearunt. Primorum hominum inculta vita *Eodem quoque modo & homines à principio genitos dicunt, in agris paſtum quærentes, ſylueſtri & incondita vita vixiſſe: quibus herbæ & arborum fructus vltro victum præberent.* Primi homines a beluis infeſtati *Beluas inſuper ijs fuiſſe infenſas, quibus vt obſiſterent, cætus hominum ob timorem factos aiunt communis vtilitatis gratia, auxiliaq; inuicem præbita, & loca habitaculis quæſita: ſonus oris confuſus quum eſſet, paulatim diſcreuiſſe vocem aiunt, & res omnes ſuo nomine appellaſſe.* Diuerſitas linguarum vnde facta. *Verùm quum diuerſis ſiti eſſent in orbis locis, non eiſdem vſos verbis fuerunt: proptereà & diuerſos literarum characteres exſtitiſſe.* Gentium diuerſitas. *Primóſque hominum cætus ſuæ quemq; gentis initium fuiſſe. Verùm primi homines nullo ſubſidio fulti, duram agebant vitam, quum ignorarent agreſtes fructus in vſum futurum condere, & ad egeſtatem ſeruare: hinc fiebat, vt hyeme plurimi aut fame, aut frigore interirent.* Homines periculo prudentes facti *Experimento deinde edoctos,*

& ſpel

& ſpelūcas aiunt quæſiſſe, ad vitandam frigoris vim, & fructus ſeruare cœpiſſe. Ignis adhæc notitia, cæterarumq; vtilium rerum percepta, & cæteras quoq; vitæ hominum commoditates breui tempore eſſe adinuentas, deniq; neceſſitatem ipſam rerum magiſtram factam, ſingulorū peritiam ingenijs mortaliū ſubminiſtraſſe: quibus coadiutores datæ sūt manus, ſermo, animiq; præſtantia. Et illi, qui eam hominis originem fuiſſe perſuaſum habuere, & nō ad diuinam retulerunt prouidentiam, Aethiopes omnium mortalium primos fuiſſe dixerunt, hac coniectura vſi, quòd Aethiopicum ſolum ante omnes terras ſyderis propinquitate intepeſcere cœpiſſet, quū terra eſſet ab initio vliginoſa: quo contigit, vt ex prima illa humoris caloriq; tēperie homo ſit ipſe genitus, atq; eam terrā in qua naſci cōtigiſſet, libentiùs tenuerit, quàm diuerſam vllam, quum ignota adhuc eſſent omnia, quæſiuerit. Ibi ergo exordientes, vbi priùs paucula de Africa vna trium partium, in quas totus terrarum orbis, & hic liber noſter partitus eſt, præmiſerimus: de Aethiopiæ ſitu & eius gentis moribus primùm, tum ſingularum regionum, & gentium per ordinem, qua poterimus diligentia, referemus.

Magiſtra rerum neceſſitas.

Aethiopes omniū mortaliū primi

Captatio beneuolentiæ à dicendorū propoſitione.

De terræ ſitu & partitione.

CAP. III.

M*Aiores noſtri, vt refert Oroſius, totius terræ circulū Oceani limbo circumſeptū*

Terra in partes tres diuiditur.

triquetræ eſſe figuræ ſtatuere: eiusq; tres partes, Africam, Aſiam, & Europam. Africam ab Aſia diſterminat Nilus, qui à meridie in Aethiopiam diffunditur, & Aegyptum perlabens, ac mirabili fœcunditate irrigans, oſtijs nõ minus ſeptem mari infunditur. Europam ab Africa diuidit mare mediterraneum, quod ab occidentali oceano circa Gades inſulam, & columnas Herculeas, non amplius decem millibus paſſuũ patens, terras aperit atq; intrat, ait Põponius Mela. Aſiam ab Europa Tanais fluuius ſeparat, à ſeptemtrione in mediam ferè paludẽ Mæotidem defluens, cum Ponto reliquum Aſiæ ab Europa diuidit. Africa ab Orientis parte Nilo, à cæteris partibus mari terminata, Europa breuior, vbi mare attingit latior: vnde in iuga exſurgens, pergit incurua ad occaſum, faſtigiatq; ſe molliter, & fit paulatim adductior. vbi finitur, anguſtiſſima eſt. Quantum incolitur fertilitate præſtat. Verùm maxima inculta eſt, & vel ab arenis ſterilibus obducta, vel ob ſitum cæli deſerta: vel multo ac malefico animalium genere infeſta. Mare, quo à ſeptemtrione cingitur, Libycũ vocatur, à meridie Aethiopicum, ab occidente Atlanticum. à quatuor non amplius nationibus ab initio Africum ſolum incolebatur, quarum duæ (ſic ſcribit Herodotus) indigenæ ſunt, totidem alienigenæ. Indigenæ quidem Pœni atque Aethiopes: quorum alteri ad Aquilonem Africæ, alteri ad

Africa ab Aſia diuiditur.

Europa ab Africa diuiditur.

Aſia ab Europa diuiditur.

Africæ ſitus, qualitas, & gẽtes.

Africæ incommoda.

Quatuor Africæ latera.

Indigenæ Africæ gentes.

Auſtrum incolunt. Aduenæ verò Phœnices & Græci. Vetuſtiores Aethiopes, nec non & Aegyptij, ſi vera ſunt quæ ipſi de ſe prædicãt, aſperi & inculti ab initio, ferinæ carnes herbæq́; veluti pecoribus, vulgo cibus fuere: neque moribus, neq; lege, neq; imperio vllo vſi: vagi, temereq́; palantes, nullas certas ſedes habuere: vbi nox oppreſſerat, ibi corpora quieti dabant. Poſtea verò ab Hercule, qui & in eam terram colonias deportaſſe dicitur, mitiores, cultioreſq́; facti, ex ijs nauibus, quibus in Libyam tranſfretauerunt, tuguria fecerunt, & conuenire cohabitareq́; cœperunt. Sed de his plura poſteà dicemus. Inæqualiter terra Africa colitur, ad meridiem plurimum ob nimios æſtus deſerta: contrà quà Europam ſpectat, frequentior illi cultus. Eximia & propemodum portentoſa agrorum feracitas, vtpote qui locis quibuſdam centeſimo fœnore reddant cultoribus meſſem. Mirum eſt, quod de Mauritania vbertate dicitur: eſſe in ea vites, quas duorum hominum complexus capere non poßit, vuarum racemos cubitales: Staphilini, Hippomaratri & carduorum ſcapos duodenûm cubitorum, enormi craßitudine calami Indici ſimiles, quorum nodi octo capiant modiolos. Aſparagos adhæc videri haud minus notabili magnitudine. Arbores circa Atlantem proceritate inſigni enodi, nitore folio cupreßi: ſed omnium nobilißima Citrus Romanis

Aduenæ.

Aphri ab Hercule cultiores facti.

Terræ Africæ qualitas.

Portentoſa Africæ feracitas.

Mauritaniæ mira vbertas.

Africæ mirabilia.

Quæ animalia in Africa naſcantur. *manis delicijs inſerta. Alit & Africa Elephantos, & Dracones, qui ipſis beluis inſidiantur, ſuoq; complexu enecant Leones, bubalos, pardales, capreas, & ſimias, quibuſdam locis ſupra modum frequentes: Sunt & camelopardales, Rhizes tauris ſimiles. Herodotus cornutos Aſinos ibi naſci auctor eſt, Dracones inſuper, Hyænas, Hiſtrices, agreſtes arietes, Thoas ex Hyæna & Lupo genitas, Pantheras, Ciconias, Pigardos, Struttios, & præter multa ſerpentum genera Ceraſtas & Aſpidem: cui peſti Ichneumonem minimum animal oppoſuit natura.*

De Æthiopia, & gentis eius priſcis moribus.
CAPVT IIII.

Aethiopia duplex. Aethiopia hodie India dicitur. *AEthiopia duplex regio eſt, Aſiæ & Africæ: altera, quæ & hodie India dicitur, ad orientem ſolem rubro & barbarico mari aluitur, ad ſeptemtrionem Libyæ & Aegypto contigua: ad occaſum interiorem habet Libyam: ac reliqua parte, qua auſtro iacet obuerſa, alteri iungitur Aethiopiæ, quæ maior eſt & auſtralior: ſic appellata ab Aethiope Vulcani filio, qui illi præfuit, vt Plinius ait: vel à Græco αἴθω cremo, ὢψ aſpectus: quòd Solis vicinitate torreat. Eſt enim iugis æſtus.* Qualitas Aethiopiæ. *Quicquid eius eſt, ſub meridiano cardine eſt. Montuoſa eſt circa occiduum, arenoſa in medio, ad orientem deſerta. Plurimas habet gentes diuerſo vultu & monſtruoſo, ſpecie horribiles.*

biles. Primi omnium mortalium creduntur, veriſsimiq; indigenæ, & ſeruitutem nunquàm experti: Semper genti libertas incolumis manſit. Primò deorum cultum apud eos inſtitutum memorant, primasq; ſacrorum ceremonias. Duplicem literarũ vſum, vt quæ ſacræ dicerentur ſacerdotibus duntaxat notæ eſſent: Alterum earum, quæ vulgo paterent. Fuerunt tamen literarum figuræ haud tales, vt ex illis ſyllabæ coaleſcerent: ſed animantibus extremisq; hominũ partibus, varijsq; instrumentis artificum perquàm ſimiles: ſingulisq; ſua inerat figuris ſignificatio: vt in accipitre celeritas, in crocodilo malum, cuſtodia in oculo, ſicq; aliæ in alijs. Ex ſacerdotibus, quem phanatico curſu circumferri viderint, omniũ ſanctiſsimum iudicant. Quem vbi regẽ creauerint, veluti numen inſit, aut ſit ad minus diuina prouidentia eis datus, vulgò adorãt: vitam is agere ſtatutam legibus debet, omniaq; facere iuxta patrios mores. Neminem neque præmio neq; pœna afficere. In quem autem animaduerſum volet, lictorem ſignum mortis habentem ad eum mittit. quo inſpecto confeſtim, quiſquis ille eſt, domum reuerſus ſibi mortem conſciſcit. Tantus regibus honor, tantumq; ſtudium ab his tribuebatur, vt ſi quando aliqua corporis parte ex quauis cauſa debilitaretur Rex, domeſtici homines ſponte ſua eandem partem debilitarent: turpe exiſtimantes, Rege claudo aut monoculo & non

Mortalium vetuſtiſsimi Aethiopes.

Deorũ cultus ab Aethiopibus inſtitutus.

Literæ quibus vſi Aethiopes.

Rex ex ſacerdotibus phanaticus eligitur.

Obedientia Aethiopum.

Aethiopes, boni, antiqi.

non amicos omneis claudos aut vnoculos eſſe. Ferunt quoque conſuetudinis eſſe, amicos vltro in regis morte vita defungi, exiſtimantes eum interitum glorioſum, veræq; amicitiæ teſtem. Plures ſyderis propinquitate nudi agunt, ouillis caudis pudenda obtegunt, pauci omnino pecorum veſtiuntur pellibus. Alij ſubligacula capillis contexta ad medium corpus inducunt. Pecuariam rem vulgò exercent: pecora puſilla admodum duri hirtiq; velleris. Canes & ipſi nihilo maiores, cæterùm aſperi & pugnaces. Milij hordeiq; frequens vſus, vnde potum etiam conficiunt: cæteris carent frugibus, præter palmulas, eaſq; perraras. Quidam herbis victitant, tenuioribuſq; harundinum radicibus, carnibus, lacte, caſeo veſcuntur. Meroë fuit olim regni caput: clypei figuram ea inſula imitatur, ad tria millia ſtadiorum cum Nilo protenſa. Accolunt paſtores eam, qui paſsim venantur, & agricolæ aurifodinas habent. Herodotus auctor eſt, apud Macrobios Aethiopes æs pluris exiſtimari, quàm aurum, cuius tam vilis ſit vſus, vt Cambyſis legati eò profecti, ſontes viderint aureis catenis in cuſtodia vinctos. Quidam Siſamum, alij Lotum ferunt: Hebeno abundant, & Siliquaſtro: Elephantes venantur & comedunt: Leones habēt, Rhinocerotas, Baſiliſcos, Pardales, Draconéſque, qui multiplici nexu implicitos Elephantes hauſtu ſanguinis conficiunt. Hyacin-

thus

Veſtitus Aethiopum.

Studium & exercitium.

Meroë olim regni Aethiopici caput.

Aurū apud Aethiopes ære vilius.

thus ibi & Chryſopraſus reperiuntur. Colligitur & Cinnamomum. Arcubus vtuntur quadricubitalibus ligneis & peruſtis: inſtruuntur bello & mulieres, quarum pleræque oris labium æneo traiectum habent circulo. Venerantur eorum quidam orientem ſolem, occidentem diris ſupplicationibus inſectantur. Mortuos nonnulli in profluentem deijciunt, alij fictilibus condunt dolijs, quidam etiam vitreis conditos domi in annum aſſeruant, religioſéque interim colunt, primitias offerunt. Sunt qui tradant Regem ab his potiſsimùm declarari, qui forma & alendorum pecorum peritia, roboréque, & opibus cæteros antecellat. Fuiſséque ius olim (vt Memphiticis Sacerdotibus) mortis per internuncium imperandæ, alteriúsque in demortui locum quum libitum eſſet, conſtituendi. Deum alterum immortalem credere, eum qui rerum ſit princeps atque vniuerſi conditor: mortalem alterum, eúmque incertum regem, vt dictum eſt, & eum, qui de ciuitate meritus ſit, ſecundum poſt Regem, vt deos venerantur. Et talis fuit ab initio, & iam ante multa ſecula Aethiopiæ ſtatus: hi gẽtis ritus & mores. Hodie verò, vt ſe Marcus Antonius Sabellicus (ex quo maiorem partem eorum, quæ hîc, & in ſequentibus à nobis dicuntur, accepimus) ab ipſis locorum illorum indigenis cognouiſſe dicit, Aethiopiæ Rex (quem noſtri Pretoianem vocant, ac ſacer

Arma Aethiopum.

Religio Aethiopum.

Sacerdotũ Aethiopum auctoritas.

Dij Aethiopum.

Recentes Aethiopum mores.

Pretoianes

Giam, ſiue presbyter Ianes Aethiopiæ rex

ac ſacerdotem Ioannem ſiue Ianem: illi Giam, id eſt, potentem) tam potens eſt, vt duobus & ſexaginta alijs regibus imperitare prædicetur: magnorum Antiſtitum deſideria ad ipſum omnia referri, atque ſacerdotia impetrari, quod Romanus pontifex Regum Maieſtati dedit. Sacerdos tamen ipſe non eſt, nec vllis ſacris initiatus. Primorum Antiſtitum ingens numerus: atque cuique horum, vt minimum, viginti obediunt epiſcopi. Principes atque alios maiores dignitatis Antiſtites, quum in apertum exeunt, crux præcedit, & aureum vas terra refertum, vt hoc inſpectum euntem ſuæ admoneat mortalitatis, illa dominicæ paſſionis. Sacerdotes procreationis cauſa ducunt vxorem, quam ſi morte amiſerint, nefas eſt aliam ſuperducere. Magna diuorum templa, ac noſtris opulentiora, plurimúmque fornicatio opere ad ſummum educta. Multæ piorum ordinum familiæ, Antonij, Dominici, Calaguritani, Auguſtini, Macarei. Colore amiciuntur indiſcreto antiſtitum permiſſu. Secundùm deum optimum, deíparámque virginem, ſumma in his terris veneratio Thomæ cognomento Didymo. Regum ille maximus, quem Giam vocant, à Dauide procreatus, ſtirpe vnius gentis in tot ætates (vt ipſi perſuaſum habent) propagata. Eſtq; non atro, vt plurimi Aethiopum, ſed candido colore. Garama vrbs regia, quæ non muris, non parietibus cōſtat, ſed tabernaculis in ordinem

Sacerdotes coniugati ſunt.

Thomæ apoſtoli in Aethiopia ſumma veneratio.

nem

nem digeſtis, ex ſerico, byſſo, purpura intextis. Veteri inſtituto rex in aperto agit, nec ſe intra mœnia plus biduo continet: aut quia id turpe ducunt, & molle, aut quòd lege quadam non liceat. Decies centum millia hominum ad bellum inſtruit, quingentos Elephantos, equorum adhæc & camelorum ingentem numerum: & hæc vel mediocri rerum motu. Suntq; in tota gente familiæ ſtipẽdiariæ, ex quibus orti, ſigno crucis, velut cauterio inſigniuntur, cute leniter inciſa. Arcu in bello vtuntur, conto, lorica, galea. Sacerdotium in ſumma dignitate. Secunda dignitas ſapientum, quos Balſamatos & Tenquatos vocant: tribuitur etiam non parum innocentiæ & probitati, quam primo ſapientiæ gradu collocant. Nobilitati tertius habetur honos, ſequuntur ſtipendiarij. Iudices de vita hominis decernũt, decretum ad præfectum vrbis deferunt, quem Lycomegiam vocant: locum regis is tenet. Legibus nullis ex ſcripto vtuntur: ex bono & æquo iudicant. Si quis adulterij ſit conuictus, quadrageſima bonorum omnium pars multa eſt: de adultera, domeſtica vltio: illi quorum intereſt puniunt. Viri dotem conſtituunt ijs, quas ſibi matrimonio iungunt, non aliunde quærunt. Mundus mulierum ex auro, (quo gens plurimum abundat) margaritis & ſerico. Viri & fœminæ veſtitu vtuntur ad pedes demiſſo, manicato, nec viſpiam adaperto, indiſcreto colore, præterquam nigro, qui

Regis Aethiopũ potentia.

Arma bellica Aethiopum.

Adulterij multa.

Dotem viri mulieribus cõſtituunt.

in ea

in ea gẽte luctificus eſt. Defunctos lugent quadraginta dies. Lautioribus conuiuijs ſecunda menſa crudæ inferuntur carnes, quibus affabrè conciſis, reſperſiſque aromate auidiſsimè veſcuntur. Lanificio carent: ſericum aut linum veſtit totam gentem: non vnus omnibus ſermo, ſed varia loquendi ratio, variiſque diſtincta nominibus. Agriculturam exercent, & rem pecuariam. Bina meſſis eſt illis, bina etiam æſtas.

Mahometus etiam in Libya obſeruatur.

Quicquid Libycarum gentium ab Aethiopia hac ſeu India vſque ad occidẽtem ſolem, omnes Mahometi impietatem colunt, viuuntq́; eodem

Mauri in Aegypto.

ferè cultu, quo & Barbari qui in Aegypto ſunt hodie, & Mauri appellantur, ab ipſa, vt creditur, Maurorum euagatione: nam ea quoque gens Libyæ non minus infeſta fuit, quàm Saraceni: diris illis temporibus, quibus magna in humanis rebus facta eſt mutatio, mores gentium, pietatis cultus, terrarum nomina paſsim immutata.

De Ægypto, & ritu gentis vetuſto.

CAPVT V.

Aegypti denominatio & deſcriptio.

AEgyptus regio in Africa, vel ſecundùm aliquos Africæ proxima, ab Aegypto Danai fratre ſic appellata, quum prius Aeria diceretur. Hæc teſte Plinio lib. v. ab oriente rubro mari, Palæſtinæq́; cõiungitur: ab occaſu Cyrenem & Africæ reſiduum habet: à meridie vſque in Aethiopiam protenditur: à ſeptemtrione

trione mare Aegyptium. Eius inſignes vrbes fuere Thebæ, Abydos, Alexandria, Babylon, & Memphis (hodie Damiata) & Soldani ſedes ciuitas Cayrus ſiue Alcyr ampliſſima. In Aegypto (vt Plato inquit) nunquam viſum eſt pluere; ſed terram ipſam Nili inundatione quotannis poſt æſtiuale ſolſtitium fœcundari. A pleriſque inter inſulas relata eſt, ita ſe Nilo ſcindente, vt triquetram terræ delineet figuram: quo contingit, vt à Græca litteræ ſimilitudine, ſit à multis Delta cognominata. Aegyptij omnium primi duodecim deorum nomina commenti ſunt, aras & ſimulacra, delubraq; ſtatuiſſe creduntur: animalia in ſaxis figuraſſe: quæ omnia planè arguunt eos ab Aethiopibus eſſe oriundos, qui horum omnium fuerunt auctores, vt tradit Diodorus Siculus. Eorum fœminæ olim negotiari, cauponari, inſtitoriaq; obire munera conſueuerunt. Viri intra murorum parietes texere: hi onera capitibus geſtare, mulieres humeris: illæ ſtantes micturire, hi ſedentes: domi vulgò ventrem exonerare, in viis comeſſari. Mulierum nulla neque dei cuiuſquam, neque deæ ſacerdotium habuit. Initiantur non ſigillatim cuique deorum, ſed gregatim: quorum vnus eſt Pontifex: vbi is defunctus eſt, filius eius ſubrogatur. Mares liberi, gentili inſtituto, parentes haud inuiti alebant: contrà cogebantur filiæ etiam nolentes. Plerią; mortalium in funere deglabrant capita, barbam

Aegyptii ab Aethiopib. oriundi.

Mulieres Aegyptię virorũ obiere munera, viri mulierũ.

Lugẽdi de functis ritus admirandus.

barbam promittunt. Aegyptij promittebant capillum, & barbam tondebant, panem pedibus, lutum manibus ſubigebant. Horum fuit, (vt Græci perſuaſum habuere,) & qui ab illis oriundi ſunt, virilia circumcidere. A dextera in ſiniſtram literas digerunt. Horum mares binis veſtibus vti moris fuit: fœminas ſingulis: bipartitus literarum vſus, profanus hic, ille ſacer, ſed vterque ab Aethiopibus ſumptus. Sacerdotes tertio quoque die corpora raſitare, ne quid ſordis, quum ſacra faciunt, intercurreret: linea ferre veſtimenta, ſemper recens abluta, fuſſi munditiæ gratia ſe circumciſos eſſe, quia ſatius ſit mundos eſſe quàm decoros. Veſtem ſacerdotes lineam tantùm geſtare, & calceos papyraceos. Fabam neque ab eis ſeri, neque alibi natam veſci. Sacerdotibus etiam illam videre prohibitum, eo quod immundum hoc legumen ſit. Lauantur quotidie frigida aqua, interdiu ter, nocte bis. Hoſtiarum capita prius exſecrationibus diris damnata non manducabant, ſed aut peregrinis negotiatoribus vendıtabant ſacerdotes: aut ſi, qui illa emerent, non affuiſſent, in Nilum proijciebant. Boues mares eoſdemq; mundos, ac vitulos vniuerſi Aegyptij immolant: fœminas immolare non licet, vtpotè Iſidi conſecratas. Cibo è farre, quod quidem ſiliginem vocant, confecto victitant. Vino vtuntur facto ex hordeo: deſunt enim in ea regione vites. victitant quoque

tum

Margin notes:

Circũcidere virilia à quibus inceptum.

Sacerdotũ Aegyptiorũ munditiex.

Faba immundum legumen nõ ſeri nisi neq; comeditur ab Aegyptiis.

Vinum ex hordeo.

tum piſcibus, partim crudis ad ſolem areſactis, partim ſalſugine conditis, tum auibus, ſed eis crudis, priùs tamen ſale conditis coturnicibus anatibusq́; apud locupletes. Eorum quum multi conuenerunt, & à cœna diſceſſum eſt, circumfert aliquis in loculo mortuum è ligno factum, aut pictura & opere maximè imitantem, longitudine cubitali omnino, aut bicubitali: oſtendensq́; ſingulis conuiuarum ait, In hunc intuens pota & oblectare, talis poſt mortem futurus. Minores maioribus natu obuij in via cedunt atque deflectunt: aduenientibusq́; è ſedili aſſurgunt: qua in re cum Lacedæmonijs conueniunt: occurrentes mutuò ſe in vijs adorant manu genutenus demiſſa. Mutua adoratio inviis. *Veſtibus, vt dixi, lineis amiciuntur, circa crura fimbriatis, quas Caſiliras appellant: ſuper quas candida ferunt amicula alia tanquam ſuperiecta. Laneæ veſtes neque in ædes ſacras geſtantur, neque vnà cum cadauere ſepeliuntur.* Lanearum veſtiũ contemptus. *Nunc quoniam omnes qui olim doctrina aliqua excelluere, quique alijs gentibus leges & vitæ inſtituta præſcripſerunt, ad Aegyptios priùs, vt mores illorum, leges & ſapientiam (quibus tum omnes terræ nationes facilè anteibant) perciperent, tranſiere: vt Orpheus, poſteaq́; Homerus, Muſeus, Melampodes, Dædalus, Lycurgus Spartanus: deinceps Solon Athenienſis, Plato philoſophus, ac Samius Pythagoras, & huius diſcipulus Zamolxis: Eudoxus quoque mathe-*

maticus, Democritus Abderites, & Inopides Chius, Moſes Hebræus, atque alij multi, vt in ſacris eorum libris contineri Aegyptij ſacerdotes gloriantur: Libet, conueniens etiam eſſe mihi videtur, illorum viuendi ritibus diutius immorari: vt cognoſcatur. quid, & quæ quiſque illorum ab his acceperit, atque aliò tranſportarit. Nam, vt Philippus Beroaldus ſuper Apuleianum Aſinum ſcribit, pleraque etiam ex Aegyptiorum religione tranſlata in religionem noſtram ſunt, vt lineæ veſtes, deraſa ſacerdotum capita, vertigines in altari, pompa ſacrificalis, muſicæ modulamina, adorationes, preces, aliaq; id genus complura. Aegyptij reges (vt ſcribit Diodorus Siculus libro ſecundo) vitam non aliorum regnantium more, quibus voluntas pro lege eſt, traducebant licentia: ſed legum inſtituta in cogendis pecuniis, quotidianoq; victu ſequebantur. Eorum cultui obſequióque nullus deputatus erat, neque emptitius, neque domo genitus ſeruus, ſed nobilium ſacerdotum filij, tum vltra viginti annos nati, tum doctrina præ ceteris eruditi, vt horum corporis miniſtrorum die noctúque aſtantium conſpectu motus Rex, nil turpe committeret. Rarò enim potentes rerum mali euadunt, vbi deſunt ſuarum cupiditatum miniſtri. Inſtitutæ erant diei noctiq; horæ, quibus regi, lege permiſſa, agere fas erat. Mane ſurgentem Regem primò epiſtolas [illegible] miſſas capere oportebat, vt cognitis his,

Christiana noſtra religio pleraq; ab Aegyptiis mutuata.

Regũ Aegyptiorũ ſeruos quales oportebat eſſe.

quæ

quæ ſibi agenda eſſent, reſponſo dato ſingula in „
tempore exq; ordine rectè agerentur. His actis „
quum in virorum excellentium cœtu lauiſſet
corpus, veſtem præclaram indutus ſacra dijs fa-
ciebat: Mos erat ſacerdotum principi iuxta
aram hoſtijs deductis, aſtante Rege, magna voce
audiente populo valetudinem proſperam, omniaq;
bona precari Regi iuſtitiam in ſubditos colen-
ti: narrare inſuper particulatim Regis virtu-
tes, in deos pietatem, ac religionem, in homines
humanitatem ſeruantis, tum illum continen-
tem dicere, iuſtum, magniq; animi, veracem,
liberalem, omnesq; frænantem cupiditates, pœ-
nas inſuper mitiores quàm poſtularent erran-
tis crimina exigentem, reddentem verò gratiam
meritis ampliorem: plura his ſimilia orans,
tandem is execrationem in malos exſequeba-
tur. Tum regem culpa purgans, omne crimen
in miniſtros, qui Regi iniqua ſuaderent, conij-
ciebat. Quibus actis ſacerdos & regem ad fe-
licem diuq; gratam vitam hortabatur, & ſi-
mul ad bonos mores, agendumq; non quæ ſua-
derent mali, ſed quæ ad laudem & virtutem
maximè pertinerent. Demum quum Rex tau-
ro dijs ſacra feciſſet, Sacerdos quædam ex ſa-
cris libris clariſſimorum virorum conſilia, actá-
que proferebat: quibus rex monitus, impe-
rio piè ac iuſtè aliorum exemplo vteretur. Non
autem pecunijs congregandis vacandi, iudi-
candiq; legibus ſolùm antiquis: ſed deambu-

Mos laudādi reges in templis obſeruatus.

Criminum regis expurgatio.

landi quoq; lauandiq; & cum vxore cubandi, omniuq; degendæ vitæ tempus erat lege præſtitutum.

Cibo ſimplici Aegyptij veſcebantur.

Cibo veſcebantur ſimplici, vt quorum menſæ nihil præter vitulum & anſerem inferretur: vini potandi certa ſtatuta erat menſura, qua neq; farciri ventrem, neque inebriari poſſent. Denique ipſorum vita ea tenebatur modeſtia, vt non à legiſlatore, ſed à peritiſſimo medico ad conſeruandam ſanitatem compoſita videretur. Mirabile videtur Aegyptios, non ex voluntate, ſed ex lege vitam priuatam agere: ſed multo eſt mirabilius illis, neque iudicandi, neque pecuniam congregandi, neque puniendi quenquam per ſuperbiam aut iram, aut aliam iniuſtam ob cauſam, licentiam permiſſam. Sed veluti priuatos teneri legibus: neque id ægrè ferebant, exiſtimantes parendo legibus ſe beatos fore. Nam ab his, qui ſuis indulgerent cupiditatibus, multa cenſebant fieri, quibus damna periculáque ſubirent. Scientes enim ſæpius ſe peccare, tamen aut amore, aut odio, aut alio animi morbo victi nihilominus aberrant. Qui verò ſapientia conſilioq; vitam inſtituunt, in paucis offendunt. Hac vſi erga ſubditos iuſtitia, Reges omnium beneuolentiam adeò aſſequuti ſunt, vt non ſolùm ſacerdotibus,

Salus regis omnibus curæ.

ſed ſingulis Aegyptijs maior Regis quàm vxorum filiorúmque, aut aliorum principum, ſalutis ineſſet cura. Vita verò his moribus defunctum, omnes communi mæſtitia lugent, veſtes

Luctus in regum morte publicus.

lacerant, templis clauſis forum non frequentant, feſta ſolennia non agunt, dies ſeptuaginta duos luto deturpantes capita, ac ſindone ſubtus mammas cincti, vnà viri mulieresq; ducenti fermè aut trecenti circumambulant bis in die nouantes luctum, atque ad numerum cum cantu virtutes regis commemorantes. Cibis animantium, coctisq;, ac vino, omniq; menſæ apparatu abſtinent. Non lauacris, non vnguentis, non ſtratis lectis, non venereis vtuntur: ſed tanquam defuncto filio per eos dies mærentes lugent. Hoc tempore, quæ ad pompam funeris ſpectant præparatis, poſtremo die corpus in arca conditum ante ſepulchri aditum ponunt. Ibi breuiarium in vita ab rege geſtorum de more recitant; volentiq; facultas datur defunctum accuſandi. Aſtant ſacerdotes, mortui rectè facta laudantes: populus is permagnus eſt, qui exſequias circumſtat, applaudens veris laudibus, in reliquis magno reclamans tumultu. Quo accidit vt plures reges repugnante multitudine, ſolito caruerint ſepulchri honore ac magnificentia. Is timor coëgit Aegypti reges iuſtè viuere, veritos futuram poſt mortem plebis iram, atque odium ſempiternum. Antiquorum regum viuendi mos hic maximè fuit. Aegypto omni in plures partes, quarum quælibet Græco verbo νομὸς appellabatur, diuiſa, cuilibet prætor aderat, qui omnium haberet curam. Aegypti vectigalibus trifariàm partitis, priorem

Aegyptiorũ regũ funeratio.

Quid coëgerit Aegypti reges iuſtè viuere.

Aegypti vetus adminiſtratio.

portionem percipit collegium ſacerdotum magna apud incolas auctoritate, tum propter deorum curam, tum propter doctrinam qua plures erudiuntur. Hanc partem tum ad ſacrificiorum miniſteria, tum ad priuatæ vitæ commoda impertiunt: neque enim deorum cultum omittendum putant, neque publici conſilij vtilitatisq́; miniſtris æquum cenſent vitæ commoda deeſſe. Adſunt enim grauibus in rebus hi ſemper conſilio atque opere regibus, tum aſtrorum peritia, tum verò ſacrificijs futura prædicentes. Ex libris præterea ſacris priorum geſta referunt, quibus reges in agendis noſcant quæ ſint profutura. Non enim quemadmodum apud Græcos, vnus homo, aut vnica mulier ſacris præeſt, ſed plures in cultu deorum honoreq́; verſantur, qui eandem ſacrorum curam filijs tradunt. Hi omnes immunes ſunt, ſecundumq́; poſt reges honoris dignitatisq́; locum tenent. Altera portio ad Reges peruenit, quam & ad bella, & ad vitæ cultum, tum ad liberalitatem erga ſtrenuos viros pro meritis impendunt. Qua ex re fit, vt populares nullo grauentur tributo. Tertiam percipiunt milites: & qui belli ſunt inſtituti miniſterio, vt hoc ſtipendio accepto paratiorem habeant animum ad bellorum pericula obeunda. Eſt inſuper eorum politia in tria hominum genera inſtituta, agricolarum, paſtorum, & opificum. Agricolæ parua quadam mercede à ſacerdotibus regeq́; aut mili

Politia Aegyptiorũ in triplici hominum genere conſiſtebat.

Agricolæ.

militibus agros mercati, per omnem ætatem ab ipſa pueritia, rei ruſticæ ſine intermiſſione vacant: quo fit, vt agricultura cæteris, tum ob doctrinam à parentibus perceptam, tum ob continuum vſum, præſtent. Eodem modo & paſtores cura atque arte regendi pecoris à patribus accepta ſemper in eo gubernando ætatem agunt. Artes quoque apud Aegyptios admodum excultas videmus, & ad ſummum perductas. Nam ſoli Aegyptij opifices, omiſſa rerum publicarum cura, nullum niſi aut legibus permiſſum, aut à patre traditum opus exercent: vt neq; eos docentis inuidia, neque ciuile odium, neque aliud quid ab inſtituto impediat exercitio. Iudicia verò eorum non caſu fiebant, ſed ratione: exiſtimabant enim ritè facta plurimùm vitæ mortalium prodeſſe. Nam punire nocentes, auxilium ferre oppreſſis, optimam ad prohibenda mala facinora viam putant. Pœnam verò delicti aut pecunia aut gratia tolli, exiſtimabant confuſionem vitæ communis fore. Quamobrem ex ciuitatibus clarioribus, vt Heliopoli, Memphi, Thebis, viros optimos eligebant, quos iudicijs præficerent: qui iudicum conſeſſus, neque Athenarum Areopagitis, nec Lacedæmoniorum ſenatui longo tempore poſteà inſtitutis, cedere videbantur. Poſtquàm hi conuenerant triginta numero, inter ſe eligebant optimum virum, quem iudicij principem conſtituebant, in locum cuius ciuitas alium

Paſtores.

Opifices.

Iudicia Aegyptiorum nō caſu ſed ratione.

Iudicū electio.

c 5 iudic

Iudicibus Aegyptiorū victus a Rege dabatur. Veritatis inſigne iudicū principis.

Mos judiciorum.

iudicem ſubſtituebat: his omnibus victus, ſed principi opulentior à Rege dabatur: is aurea catena ſignum varus ornatum lapidibus à collo ſuſpenſum, quod appellabant veritatem, geſtabat. Cœptis iudicus ac ſigno veritatis à principe iudicum propoſito, omnibusq́; legibus, quæ octo libris continebantur, in medio eorum conſtitutis, mos erat accuſatorem ſcribere ea in quibus alium accuſabat, modúmque patratæ iniuriæ aut damni facti, quanti eam æſtimaret, ſcribere. Reo tempus dabatur reſcribendi ad ſingula: & aut ſe id non feciſſe, aut rectè feciſſe purgandi, aut iniuriam vel damnum minoris æſtimandi. Rurſus accuſatori reoq́; inuicem reſpondendi locus erat. Ita bis auditis litigatoribus, quum iudices de controuerſia quæſiuiſſent, princeps, ſigno Veritatis in partem veriorem verſo, ſententiam ferebat: hic mos iudiciorum erat. Quoniam de legum inſtitutione mentio incidit, haud alienum ab inſtituto erit, antiquas Aegyptiorum leges etiam referre, quo cognoſcatur, quantum cæteris præſtent, & rerum ordine, & vtilitate.

Periurium capitale fuit apud Aegyptios.

Primùm periuri capite multabantur, tanquam qui duplici tenerentur ſcelere; vt qui & pietatem in deos violarent, & fidem inter homines tollerent, maximum ſocietatis vinculum humanæ. Si quis iter faciens aut hominem à latronibus cædi comperiret, aut quamlibet iniuriam perpeti, neque ſubueniret auxilio, (ſi poſſet) mortis

erat reus : Si auxilium ferre non poſſet, denunciare latrones tenebatur, & iniuriam accuſatione proſequi : qui ea negligebat, plagis ad certum numerum pleƈtebatur, triduóque carebat cibo. Falsò quempiam accuſans, ſi poſtmodum ad iudicium delatus foret, pœnam calumniatoribus ſtatutam ſubibat. Cogebantur Ægyptij omnes ſcripta nomina ſua ad præſides, & ſimul quo exercitio viuerent, deferre: qua in re ſi quis mentiretur, aut ſi iniuſto viueret quæſtu, in mortis incidebat pœnam.

Laudabilis conſuetudo.

2. Homicidiū morte inhibitum.

Si quis ſponte aut liberum aut ſeruum occidiſſet, morte damnare leges iubebant : quæ non fortunæ conditionem, ſed conſilium faƈti pendentes, homines à ſceleribus deterrebant, & ſimul vindicata ſerui morte reddebantur liberi ſecuriores.

Lex alia in parētes qui liberos occiderent.

Patribus, qui filios occiderent, non erat pœna mortis indiƈta, ſed tribus diebus noƈtibusq; continuis ediƈtum vt circa defunƈti corpus aſſiſterent publica etiam cuſtodia aſtante: Non enim iuſtum putabant, cum vita priuari, qui vitæ filiis auƈtor fuiſſet: ſed potius continuo dolere, faƈtiq; pœnitentia affligi : quò cæteri ab ſimili faƈto auerterentur.

3. Lex in parricidas atrociſsima.

Parricidis exquiſitam impoſuerunt pœnam. Nam articulatim præacutis calamis ceſos iubebant viuos ſupra ſpinarum aceruum comburi : maximum inter mortales iudicantes ſcelus, ei mortem per vim inferre, à quo vitam accepiſſet. Mulierum morti deſtinatarum ſi prægnantes eſſent,

eſſent, partus exſpectabatur: exiſtimantes penitus iniquum eſſe, eum, qui nihil commiſiſſet, vna cum facinoroſo pœnam pati: aut duos plecti, quum vnus deliquiſſet. Lex caſtrenſis ignominioſa. *In bellis qui aut ordinem reliquiſſent, aut non parérent ducibus, non plectebantur morte, ſed maxima omnium ignominia: qua poſtmodo virtute & rectè factis deleta, ad priorem ſtatum redirent. Ea lex & homines aſſuefaciebat, vt id dedecus peſſimum malum, morteq; ipſa grauius cenſerent. Hi, qui ſecreta hoſtibus reuelaſſent, linguam lex iubebat abſcindi.* Lex in monetarum falſarios. *Et qui monetam circumcideret, aut adulterinam cuderet, aut pondus vel ſigna immutaret, aut litteris inſcriberet, aut de ſcripto demeret, aut falſas ſyngraphas afferret, ambæ amputabantur manus, vt qua corporis parte peccaſſet, per vniuerſam vitam lueret pœnam. Cæteri quoque aliorum calamitate moniti ab ſimili ſcelere abſtinerent. Aſperæ etiam pœnæ circa mulierum delicta ſtatutæ erant.* Lex in mœchos. *Nam ei, qui mulierem liberam violaſſet, virilia exſecabantur: quoniam vno crimine tria haud parua ſcelera complexus eſſet, iniuriam, corruptelam, & liberorum confuſionem.* Lex in adulteros & adulteras. *In adulterio ſpontaneo deprehenſus virgis cædebatur ad mille plagas, mulier naſo mutilabatur. Quo dedecore vultus maculatus ea multaretur parte qua maximè facies exornatur. Legum, quæ ad hominum commercia pertinent,* Bocchorides legislator. *Bocchoridem latorem fuiſſe ſcribunt. Hæ mandant, cre-*

ditis abſque ſcriptura mutuò pecuniis, ſi negarentur, ſtari debitoris iuramento : ut quæ iuſiurandum veluti religioſam rem magni æſtimabant. Nam quum certum ſit iis, qui ſæpius iurant, abrogari fidem : plurimi ducunt, ne boni viri nomen amittatur, raro ad iuramentum deſcendere. Legis inſuper lator omnem fidem in virtute conſtituens, bonis moribus iudicauit aſſueſieri homines ad probitatem, ne indigni fide viderentur, debere. Iniquum etiam putauit eis, quibus abſque iuramento credita pecunia eſſet, de re ſua iurantibus non præſtari fidem. Fœnus, quod ex ſcripto contrahebatur, prohibuit vltra contracti mutui duplum exigi: ſolutio ex bonis debitoris ſolum fiebat : Corpus non poterat addici creditori : putabat enim oportere bona tantùm ſubdita eſſe debitis : Corpora, quorum opera & bello & pace vterentur, ciuitatibus addicta eſſe. Non enim æquum videbatur, milites, qui pro patriæ ſalute pericula ſubirent, pro vſuris in carcerem duci: quam etiam legem Solon videtur ad Athenienſes tranſtuliſſe: quam Siſachthiam appellauit: decernens ne ob vſuras ciuium corpora necterentur. Lex priuatim præterea de furibus apud ſolos Ægyptios hæc erat : Iubebat eos qui furari volebant, nomen ſuum apud principem ſacerdotum ſcribere, atque e veſtigio furtum ad eum deferre: ſimiliter quibus res furto erepta erat, ad eundem rei ſublatæ tempus diem & horam

Adiuramē-tū rarò deſcendendū.

[illegible]

Lex fœneratoribus data.

Lex de furto admiranda.

ſcrib-

ſcribere tenebantur. Hoc modo facilè inuento furto, qui rem amiſiſſet, quartâ mulctabatur parte, quæ daretur furi: ſatius legiſlator eſſe duxit, quum impoſſibile eſſet prohiberi furta, alicuius portionis, quàm totius rei amiſſæ homines iacturam pati.

Matrimonia.

Nuptiarum non idem apud Aegyptios mos eſt. Sacerdotibus vnam tantùm vxorem ducere licet. Reliqui pro voluntate & facultatibus plures habent. Nullus ex eis, nec ex ſerua quidem empta genitus, ſpurius habetur. Solum enim patrem exiſtimant generis auctorem, matrem & nutrimentum & locum infanti præbere.

Puerorum eductio & impēſa modica.

Natos adeò parua educant facilíque impenſa, vt vix credi poſſit. Nam tum ſcirporum, tum aliis radicibus, quas ſub cineribus coquunt, tum caulibus paluſtribus, quas partim coctas, partim aſſas igni, partim crudas pro cibo præbent, liberos nutriunt: diſcalceati nudique maiori ex parte ob patriæ temperiem vitam ducunt. Omnis ſumtus in pueros, quouſque ad ætatem perueniant, à parentibus impenſus non excedit drachmas viginti. Erudiunt ſacerdotes filios, & literis, quæ appellantur ſacræ, & aliis, quæ ad communem ſpectant doctrinam, vt plurimum Geometriæ, Arithmeticæq; ſtudio intenti. Palæſtræ aut Muſicæ non vacant, exiſtimantes quotidianum illius exercitium iuuenibus infirmum eſſe & periculoſum, ex eôque breuiores vires effici.

Muſica damnatur ab Aegyptiis.

Muſicam non ſolùm inutilem, ſed nocuam

cuam

cuam ducunt, tanquam virorum animos effœminantem. Morbos vel ieiunio curant, vel vomitu: idque aut quotidie, aut tribus diebus, aut quatuor interiectis: aſſerunt enim ex ciborum ſuperfluitate omnes creari morbos: eam ergo ad valetudinem curam eſſe optimam, quæ morborum principia auferat. In militiam aut peregrinationem profecti, nulla impenſa mercede curantur. Medici enim ex publico victum ſumunt, ægros ſecundùm legem curant ab antiquis medicis comprobatíſque ſcriptoribus traditam. Si quis normam ſacri libri ſequutus infirmum curare nequiuerit, omni caret crimine: ſi præter ea, quàm quæ libris continentur, illum curauerit, morte punitur. Credidit enim legiſlator ea medendi cura, quæ plurimo tempore ab antiquis medicis obſeruata profectáque ſit, haud facilè meliorem reperiri poſſe. Colunt Aegyptij animalia quædam præter modum non ſolùm viua, ſed etiam mortua: ſicut Felem, Ichneumenas, Canes, Accipitres, Ibides, Lupos, Crocodilos, & eiuſmodi plura. Non ſolùm horum cultum palàm profiteri non erubeſcunt, ſed tanquam in honoribus deorum effuſi, id laudi ſibi & decori ducunt. Cúmque ſignis illorum propriis vrbes, & varia loca circumeant procul oſtentantes, quæ ſeruent animalia, ea more ſupplicum ſinguli venerantur. Quum aliquod eorum moritur, ſindone contectum cum vlulatu pectus percutientes ſale liniunt

Morbos Aegyptij vomitu curāt aut ieiunio.

Medici Aegyptiorum

Variorū animaliū cultura portentoſa.

liniunt : ac cedri liquore vnguentiſq; odoriferis, quò diutius ſeruetur corpus vnctum, in ſacris locis ſepeliunt. Si quis aliquod horum animalium ſponte occiderit, morte damnatur: Aeluro & Ibide exceptis, quos ſi quis ſponte vel ſecus occiderit, interficitur accurrente turba, & abſque iudicio hominem variis ſuppliciis adfectum interficiunt. Quo timore, qui hos mortuos conſpexit, procul aſtans, lamentatur, teſtificans animal abſque ſua culpa mortuum eſſe.

Ibidem vel felem apud Aegyptios interficiens interficitur.

Nutriuntur hæc animalia ſumma cura atque impenſa in templorum ambitu à viris haudquaquam contemnendis, quæ ſimilagine & alica variiſq; epulis lacte conditis cibant: anſeres tum elixos tum aſſatos apponunt quotidie: his, quæ cruda edunt, aues captas præbent: denique ea omnia magna ſuſtentant cura atque ſumptu.

Animalia in templis ſplēdidè nutriuntur.

Eorum mortem æquè ac filiorum lugent, ſepeliúntque ſumptuoſiùs, quàm eorum facultas ferat, ita vt, Ptolemæo Lago Aegyptum tenente, quum bos in Memphi ex ſenecta mortuus eſſet, qui illius nutriendi curam ceperat, pecuniam, quæ in eius ſumptum data erat, permagnam, ac inſuper quinquaginta talenta argenti mutuo à Ptolemæo ſumpta, in eius ſepulturam impendit.

Apis bos mortuus maximo ſumptu ſepultus.

Videbuntur forſitan hæc, quæ diximus, miranda, ſed nequaquam minus admirabitur quis, ſi quid apud quoſque Aegyptios fit conſideret in funere mortuorum. Nam vbi aliquis defunctus eſt, propinqui omnes amici

Mortuorū funeratio apud Aegyptios admiranda.

amici

amici, qui deturpato luto capite lugentes ciuitatem, quoad mortuus ſepeliatur, circumeunt: interim neq; lauantur, neque vinum capiunt, aut cibum niſi vilem, neque veſtibus vtuntur ſplendidis. Sepulcrorum tres habent ſpecies, ſumptuoſos, mediocres, & humiles. In prima argenti talentum exponunt. In ſecunda, minas viginti. In vltima parum quid ſumptus irrogatur. Qui funera mortuorum curant, eo exercitio à maioribus tradito funeris impenſam domeſticis deſcriptam ferunt, ſcrutantes quanti velint celebrari funus: conuentione facta, corpus eis traditur, vt iuxta impenſam curetur funus. Primus Grammaticus (ita enim appellatur) poſito humi corpore, circa ilia deſcribit, quantum à ſiniſtra parte incidatur: deinde qui dicitur ſciſſor habens lapidem Aethiopicum, quantum lex finit latus aperit; ſubitoq; curſu à proſequentibus, qui aſtant, lapideſq; cum exſecratione in eum iacientibus fugit. Exiſtimant enim odium inhærere, quicumque amici corpus vulnere illato violarit. Curatores vero corporis, hos ſalitores appellant, honore digni exiſtimationeq; habentur. Vtuntur enim ſacerdotibus, templáque pariter ingrediuntur. His penes cadauer aſtantibus, vnus per ſciſſuram corporis interiora, præter renes & cor, ducit. Quæ ſingula alter vino phœniceo ex rebus odoriferis lauat: deinde corpus totum primùm ex cedro, tum aliis pretioſis vnguentis

nagant dies ampliùs triginta. Myrrha deinde ac cinnamomo, cæteriſq; rebus liniunt, quę non ſolùm id ſeruare diutinè, ſed odoriferum reddere queant. Curatum cadauer cognatis tradunt defuncti, ita ſingulis eius partibus etiam ſuperciliorum palpebrarumq; pilis integrè ſeruatis, vt omnis corporis ſpecies dormientis more integra perduret. Antequam ſepeliatur corpus, prædicitur à cognatis tum iudicibus, tum defuncti amicis ſepulturæ dies, aſſerentes illum mortuum paludem tranſiturum. Aſtantibus iudicibus ampliùs quadraginta numero, ſedentibuſq; in præparato vltra ſtagnum Hemicyclio, trahitur nauis ad id compoſita ab his, quibus ea cura iniuncta eſt: tum antequàm corpus in arcam condatur, permittitur lege volenti accuſare mortuum. Si quis probatur malè vixiſſe, Iudices ſententiam ferunt, qua cenſent corpus eius ſepulcro priuandum. Qui deprehenditur iniuſtè crimen obieciſſe, magna multatur pœna. Quum deeſt accuſator, aut per calumniam accuſatum conſtat, cognati, finito luctu, ad laudes mortui vertuntur nil de genere eius, ſicut Græci conſueuerunt, narrantes: (exiſtimant enim ſe omnes Aegyptij pariter nobiles eſſe:) ſed ordientes à pueritia, in qua vitæ inſtitutionem, eruditionemq; recenſent, ad viri ætatem deſcendunt, eius erga deos religionem, iuſtitiam, continentiam, virtuteſq; cæteras commemorantes:

Defunctorum vita apud Aegyptios iudicio diſcutitur.

Aegyptij om̄s nobiles.

inuocatis verò inferis diis, precantur, vt eum inter pios locent: ad quæ verba omnis multitudo correſpondet, gloriam mortui extollens, tanquam apud inferos cum beatis ſemper futuri. Sepeliunt poſtea quique ſuos, hi in propriis ſepulcris, hi, quibus ea deſunt, domi apud firmiorem parietem arca corporis erecta. Qui verò crimine aliquo aut fœnore ſepultura prohibentur, domi abſque arca ponuntur. Quos poſteri ditiores facti, ac debita crimina ſoluentes, honorificè ſepeliunt. Mos eſt apud eos defunctorum parentum corpora dare in pignus creditori. Summa illos, qui non redimunt, ſequitur infamia, & ſepultura carent. Mirabitur quis meritò eos, qui hæc inſtituerunt, non ſolùm quæ ad viuentium mores ſpectarent proſequutos, ſed etiam quæ ad mortuorum ſepulcra cultumq; pertinerent. Adeò hoc pacto ad bonos mores quantum fieri poſſet componi vitam hominum exiſtimabant. Græci ſanè, qui fictis fabulis, ac poëtarum dictis fidem excedentibus de piorum meritis malorumq; pœna tradiderunt, nequaquam potuerunt ſuis ſcriptis traducere homines ad virtutem: quin econtra potius deriſi contemptiq; ſunt ab improbis. Apud Aegyptios verò non fabulis, ſed viſu, impijs pœna, iuſtis laus impartita, ſingulis diebus vtroſq; eorum quæ vitæ vtilia exiſtant admonent, quũ videant cuiq; pro his, quæ egit, debiti præmij memoriam impendi. Qua ex cauſa ad meliorem ſinguli

Defunctorũ parentũ corpora creditoribus oppignerãtur.

vertuntur viuendi normam. ~~Has enim optimas esse leges putandum eſt, quibus non diuites, ſed honeſti prudenteſq́; homines fiant.~~ Et hæc de Aegyptiis: nunc de reliquis Africæ populis.

De Pœnis & cæteris Africæ populis.

CAP. VI.

POenorum multæ ſunt & variæ nationes. Adrimachidæ Aegyptum verſus ſiti, eiſdem, quibus Aegyptij, moribus vtuntur. Veſtem geſtant qualem & alij Pœni; vxores eorum in vtroque crure armillam æream habent: capitis comam nutriunt: ~~pedunculos ſuos, quos quiſque capit~~, præmordet, atq; ita abijcit, quod iſti tantùm ex omnibus Pœnis factitant, ~~ſoliq; virgines nupturas regi exhibent: quæ illi placita fuerit, eam deuirginat~~. Naſamones grandis & dira natio, nauium ſyrtibus inuolutarum ſpoliatores, ſub æſtatem relictis ad mare pecoribus deſcendunt ad locum Aegilem decerpturi palmulas, quæ ibi permultæ & ſpecioſæ ſunt, & fructiferæ omnes. Ex quibus vbi palmulas immaturas decerpſerunt, ad ſolem ſiccantes maturefaciunt: deinde lacte maceratas ſorbillant. Vxores plures ſinguli è conſuetudine habent, ~~& cum his in propatulo coëunt~~, eodem penè, quo & Maſſagetæ, modo: niſi quòd hi prius ſcipionem prætendant. Mos etiam Naſamonibus eſt, ~~quum quis primùm~~ ducit vxorem, ~~vt ſponſa~~ ſingulos ~~conuiuas adeat Veneris gratia: & vt quiſque cum ea concubuit~~,

Nupturæ regi deuirginandæ exhibentur

Naſamones nauium expoliatores.

Spōſa apud Naſamones à ſingulis cōuiuis cognoſcitur.

tubuit, donum det illi, quod ſecum habet domo allatum. Iureiurando ac diuinatione tali vtuntur per eos viros, qui iuſtiſſimi atque optimi apud illos fuiſſe dicuntur: iurant illorum ſepulchra tangentes, diuinant ad ſuorum accedentes monumenta: & illi vbi preces peregerint indormiunt: vbi quodque per quietem inſomnium viderunt, eo vtuntur. Fidei danda conſuetudo hæc eſt: de manu alterius vterque ſumpto inuicem poculo bibit: quod ſi nihil humoris habuerint, ſumptum è terra cinerem lingunt. Garamantes omnium hominum commercia aſpectumq; refugiunt: nihil bellicæ armaturæ habentes, nec defendere quidem ſeſe audentes, ſupra Naſamones incolunt. Circa maritima verò occaſum verſu hi. Macæ confines ſunt, qui ſummum capitis verticem radunt, in medio capillos creſcere ſinentes, hinc atque hinc in orbem tondentes. In bellum ſubterraneorum ſtruthionum pelles pro armamento ferunt. Gnidanes Macis contermini: quorum mulieres fimbrias pelliceas ferunt, ſingulæ multas: ob hoc (vt memoratur) quòd vt à quoque viro Venerem paſſa eſt, fimbriam orat: & vt quæque plurimas habet, ita preclariſſima cenſetur, tanquam à pluribus viris adamata. Machlyes circa paludem Tritonidem habitantes occiput crinitum geſtant: Auſes verò anteriorem capitis partem. Horum virgines anniuerſario Mineruæ feſto in honorem ipſius Deæ indignè in-

Fidei dãdę cõſuetudo

Garamãtes hominum commercia fugiunt.

Fimbriæ Veneris precium.

Virginum decertatio in Mineruæ feſto.

ter ſe bifariàm diuiſa præliantur lapidibus fuſtibuſq́; , dicentes ſe morem patrium ſeruare ei, quam Mineruam dicimus : & quæ virgines ex vulneribus decedunt, eas falſas virgines appellant : ſed priuſquam à pugnando deſiſtunt, hoc faciunt : quæ virgo in pugnam optimam operam nauauit, eam ſemper communi cenſu cæteræ virgines exornant : tum cætera armatura Græca, tum criſta Corinthia, & currui impoſitam circa paludem circumferunt. Iidem promiſcuè cum mulieribus non vnà habitantes ſed pecudum more concumbunt : vbi apud mulierem puer robuſtus eſt factus, apud quem virum habitare ſuſtinet (nam tertio quoq; menſe viri conueniunt) eius filius cenſetur. Atlantes à monte Atlante, iuxta quem habitant, appellati, ἀνώνυμοι ſunt, id eſt, nomen proprium ſinguli non habent : Solem tranſcendentem exſecrantur, eiq́; propterea omnia conuicia ingerunt, quòd torridus & ipſos & regionem perdat : nullo animante veſcuntur, nec ſomnia vlla cernunt. Paſtoritij Afri carne & lacte victitant, nihil vaccinum guſtantes, quia nec Aegyptij ſuem guſtant, nec vaccam alunt, nec Cyrenæ fœminæ ferire eas ſibi fas putant, ob Iſidem, quæ in Aegypto eſt, cui & ieiunia, & dies feſtos agunt ſtudioſè. At mulieres Barcæ non modò guſtu vaccinæ carnis, ſed etiam ſuilla abſtinent. Filij ipſorum vbi quadrimi effecti ſunt, venæ verticis, quidam etiam temporum illorum

lana

Lana ſuccida inurunt, ob eam cauſam, ne vllo vnquam tempore pituita officiat è capite defluens: eaq; de re, ſe aiunt eſſe optimâ valetudine. Eo modo ſacrificant: vbi pro primitiis pecudis aurem præciderunt, eam ſupra domum Sacrificandi ritus. *abijciunt: hoc acto, ceruicem eius auertunt. Solis omnium deorum immolant Soli & Lunæ. Defunctos, vt Græci, ſepeliunt omnes Afri,* Sepeliendi ritus. *præter Naſamones, qui illos ſedentes ſepeliunt, obſeruantes, vt dum quis cœpit agere animam, eum ſedentem conſtituant, ne ſupinus expiret. Domicilia eorum ſunt virgultis compacta ſuſpenſis circa lentiſcos: & ea quoque verſus verſatilia. Maxes dexteram capitis partem comatam geſtant, ſiniſtram radunt, corpus minio tingunt, aſſerentes ſe à Troianis eſſe oriundos. Zabicum Maxibus confinium fœminæ aurigantur currus in bellum. Zigantes (vbi magnam vim mellis apes conficiunt, ſed multo plus opifices viri facere dicuntur) omnes minio inficiuntur, ac ſimijs veſcuntur, quarum affatim gignitur ijs, qui in montibus degunt. Hi omnes* Libycarum gentium vita. *Libyci vita ſylueſtri ſub dio, vt plurimum, habitant, victu (ferarum more) contenti, nil domeſticum edunt: nullis veſtibus, præter caprarum pellibus, tegunt corpora. Potentiores inter eos, nullas habent ciuitates, ſed turres aquis proximas, condentes in eis quæ vſui ſuperſunt. Subditos populos ſingulis annis adiurant, vt principi pareant obtemperantes, vt*

Belligerandi ritus.

ſocios diligant: abnuentes imperium, vt latrones perſequantur. Eorum arma ſunt & regioni & moribus congrua. Nam quum ſint corporibus leues, patria verò vt plurimum plana, neq; enſe neque gladiis, neque armis vtuntur in bello. Tela tantùm ferunt haſtas, lapidesq; in vaſis ex corio factis delectos, cum his certantes, tum in congreſſu, tum etiam receſſu: primò ferire hoſtem conantur ad curſum lapides rectè iaciendos longo vſu edocti. Erga externos nullum ius nullamq; ſeruant fidem.

Troglodytæ, qui etiã paſtores dicuntur.

Troglodytæ (qui & à Græcis, quòd ex pecoribus viuant, paſtores appellantur) Aethiopiæ populi cœtus ac tyrannos inter ſe conſtituunt. Vxores ac filios habent communes, excepto (qui vnicam tenet) tyranno. Huic appropinquanti multam tyrannus irrogat certo pecudum numero. Eteſiarum tempore, quo maximi decidunt imbres, ſanguine & lacte immixtis, paulumq; coctis nutriuntur. Aeſtu Solis deficientibus paſcuis ad loca declinant paluſtria, pro quibus ſolis inuicem certant. Pecora vetuſta aut in morbos cadentia occidunt, exq; his per omne viuunt tempus. Parentum nomine minimè indiderunt filiis, ſed tauri, arietis, ouis. Et hos quidem patres, hos matres, quoniam ab his, non à parentibus quotidianus præbeatur cibus, appellant. Vtuntur potu idiotæ Paliuri arboris ſucco: potentiores ex quodam flore expreſſo, qui eſt deterrimo noſtro muſto verſimil.

Eteſiarum, id est, [illegible] qui [illegible] ex [illegible] per[illegible].

perſimilis. Armentorum greges ſecum ducentes, varias, ne iiſdem in locis morentur diutius, regiones mutant. Corpora, præter virilia, quæ pellibus teguntur, nudi. Pudenda Troglodytæ omnes velut Aegyptij circumcidunt, his demptis, quos à caſu claudos appellant. Hi ſoli intra regionem externorum habitantes ab infantia non nouacula inciduntur. Arma ferunt Troglodytæ ij, quos dicunt Megauares, ſcutum ex corio crudo bouis rotundum, & ferratam clauam: alij arcus lanceasq;. Sepulcra nihili penitus curant: nam paliuri viminibus corpus ligantes defuncti ceruicem cruribus applicant, deinde cadauer in loco editiori poſitum lapidibus ridentes obruunt, impoſitoq; ſupra ſaxorum aceruum capræ cornu abeunt nullo dolore moti. Bellantur inuicem non vt Græci, ob iram, aut ambitionem, ſed pabuli gratia. In eorum concertationibus primùm iactis lapidibus, quoad aliqui vulnerantur, concertant: tum arcu, quo admodum exercitati ſunt, pugnantes mutuis vulneribus cadunt. Ea certamina dirimunt, quæ ætate præcedunt fœminæ: quibus nullo periculo in medium prodeuntibus (nefas eſt enim has vllo pacto lædere) extemplo à certamine ceſſant. Inualidi ob ſenium armenta ſequi, gutture bouis cauda adſtricto vitam finiunt. Qui mortem differt, licet nolentem eodem modo (admonitum tamen anteà) vita priuant: idq; habetur

Certamina fœminę dirimuut.

beneficij loco. Febricitantes item, aut morbo incurabili correptos, ſimili adficiunt morte. Maximum arbitrantur malorum, ab eo vitam diligi, qui nequeat aliquid agere dignum vita. Herodotus ſcribit, Trogloditas ſpecus in quibus habitent excauare, nullo habendi diuitias deſiderio teneri, quum paupertati ſe voluntariæ abdicarint: tantùm lapide vno gloriari, quem Hexacontalithon nominant: Serpentum carnibus veſci. Sermonis adhæc ignaros eſſe, & propter hoc ſtridere magis, quàm loqui: Alia in Aethiopia, quæ ſuper Ægyptum eſt, habitat gens: Rhiſophagi vocantur, radices *ῥιζοφάγοι radicibus vi- ctitantes.* *arundinum, quas ex propinquis locis effodiunt, magna cura lauantes barbari lapidibus terunt, quoad molles facta cohæreant: deinde placentas ad modum lateris, quantum manus capit, factas, atque ad ſolem decoctas mandunt. Quem ſolum cibum ipſi per omnem vitam ſuauem atque affatim habent, eò quòd pacem continuam* *Rhizopha- gi leonibus prædæ ſunt.* *ſeruent. Bellantur tamen cum leonibus, qui è deſerto vmbræ cauſa, & vt minores venentur feras, egreſſi, Aethiopum multos ex paludibus exeuntes dilaniant. Et iamdudum ea deleta eſſet à leonibus natio, niſi natura eis ſponte præſidium tuliſſet. Nam ſub ortum Canis mirabilis atq; innumera nullo agitante vento culicum multitudo ad ea loca aduolat. Homines ad paludes fugientes minimè lædunt: leones abire ex his regionibus compellunt, tum morſu, tum vocis*

ſono

ſono territos. His propinqui ſunt Ilophagi, Spermatophagiq́; : quorum hi quidem fructus, qui æſtate ex arboribus decidunt, colligentes abſq; labore edunt : reliquo tempore herbam in vmbroſis naſcentem locis decerpunt, quæ vitæ ſubuenit in egeſtate. Ilophagi verò cum filiis, vxoribusq́; ad loca campeſtria accedentes arbores aſcendunt, ac teneras ramorum ſummitates auferunt : tantam ex continuo vſu ramos aſcendendi peritiam habentes, vt (quod incredibile videtur) de arbore in arborem velut aues præſiliant, aſcendantq́; tenues abſq; periculo ramos, macilentia, leuitateq; corporis nixi; quòd ſi quando pedes labantur, manibus ramis comprehenſis ſeſe à caſu peropportunè vindicant : quòd ſi fortè deciderint, nulla in re propter corporis leuitatem læduntur; ita ramis tenerioribus dente exeſis ventrem ſatiunt. Hi ſemper incedunt nudo corpore, communesq́; vxores ac liberos habent. Pugnant inuicem pro locis armati baculis aduerſus alios, ac dominantur victis : moriuntur vt plurimum fame, quum deficiente viſu corpus priuetur eo ſenſu, quo cibum quærebat. Reliquam circa regionem Aethiopes tenent, qui Cyneci dicuntur, numero haud multi, vita ab reliquis diuerſa. Syluestrem enim incolentes patriam, & penitus aſperam, raruq́; aquarum fontibus, ſuper arbores ferarum timore dormiunt. Sub auroram ad aquarum decurſus armati prodeuntes ſe abſcondunt inter arbor

Hominum de arbore in arborem vt aues proſilientes.

Cynecì ferarum timore ſuper arbores habitāt.

arborum frondes. Sub æſtu verò Solis agreſtes boues pardaleſq; , ac varia ferarum genera, cùm caloris, tum ſitis impatientia ad aquas potus cauſa confluunt. Repletas, graueſq; aqua beſtias Aethiopes, ex arboribus deſcendentes adoriuntur, ac lignis aduſtis, ſaxiſq; & ſagittis occiſas, perq; cœtus diuiſas edunt. Aliquando verò, quamuis perrarò, & ipſi à valentiori beſtia interficiuntur: ſed multas ipſi dolo & arte valentiores beluas capiunt. Siquando deſint animalia, antea captorum pelles madefactas remotis pilis ad ignem lenem ponunt: diſpartitaſq; ſingulis auidè ad ſatietatem ſumunt. Impuberes pueros exercent ad certum ſignum iacere, ſolis cibum præbentes his, qui ſignum tetigere: ideo iaculatores optimi euadunt vrgente fame.

ἀκριδοφάγοι locuſtis victitantes.

Acridophagi deſerta contermini homines ſunt paulò cæteris breuiores, macilenti, ac ſupra modum nigri. Veris tempore Zephyrus ac Libycus venti infinitum pene locuſtarum ex deſerto ad eos deferunt numerum. Hæ permagnæ ſunt, ſed colore alarum turpi ac ſqualido. Aethiopes, ad id aſſueti, in quandam latam longamq; multis ſtadiis conuallem plurimum materiei ex propinquis locis ingerunt: quum ſuo tempore tanquam locuſtarum nubes à ventis ſupra vallem defertur, materiem congeſtam, omnemq; loci herbam anteà ſucciſam incendunt. Locuſtæ deſuper volantes ingenti fumo enectæ paulum vltra vallem ad terram tanta

decidunt

decidunt copia, vt victum omni genti abundè præbeant. Has enim ſale (quem regio plurimum fert) ſuperinfuſo diutius ſeruant, cibum guſtu iucundum: hic eſt ſolus eorum per omne tempus locuſtarum victus. Neque enim pecora nutriunt, neque piſces edunt, procul à mari poſiti; neque vllum aliud vitæ adminiculum habent. Corpore leues ſunt, veloces curſu, & vitæ breuis: vt qui longiſſimè viuunt, quadrageſimum non excedunt annum. Finis eorum non ſolùm miſerabilis eſt, ſed & incredibilis. Nam propinquante ſenectute, pediculi alati, non ſolùm viſu varij, ſed ſpecie horridi ac turpes in corporibus nati ventrem primo, tum pectus, deinde totum corpus paruo tempore exedunt. Qui morbum patitur, primùm veluti ſcabiei cuiuſdam pruritu allectus, corpus ſcalpit, voluptate ſimul & dolore perceptis: deinde exorientibus pediculis, ſimul effluente ſanie, morbi acerbitate ac dolore percitus, vnguibus corpus magno cum gemitu lacerat. Tanta verò vermium copia effluit, aliis ſuper alios, tanquam ex perforato vaſe, ſcaturientibus, vt deleri nequeant: hoc pacto ſiue cibi, ſiue aëris cauſa miſerum ſortiuntur vitæ finem. Extremas ad meridiem Africæ partes viri habitant à Græcis Cynnamimi, à vicinis Barbaris ſylueſtres appellati. Barbas habent admodum magnas, greges ſylueſtrium canum nutrientes præſidia vitæ. Nam ab æſtiuo tropico, vſq; ad medium hiemis, Indici

Phthiriaſi acridophagi moriuntur.

Cynnamimi, ſiue Syl-ueſtres, canum greges nutriunt.

boues

boues innumera multitudine eorum patriam ingrediuntur: cauſa incerta eſt, vtrúmne alias inſectantes ſe feras fugiant, an paſtus penuria, an alio naturæ (quæ omnia miranda gignit) impulſu hominibus ignoto acti. Hi homines, quum obſiſtere nequeant ſuis freti viribus, ſe canibus tuentur: quibus in venatione vſi boues permultos capiunt. Et hos quidem recentes edunt, hos ſaliunt ad futurum vſum. Multa inſuper & alia animantia à canibus capta comedunt. Poſtremi, qui ad meridiem habitant, in hominis forma ferarum vitam ducunt Ichthyophagi ſub Troglodyticam oram in Arabico ſinu. Barbaræ gentes. Nudi per omnem vitam degunt: vxores filiaſq; communes habent, beſtiis ſimiles: ac qui neque voluptatis, neq; doloris vllum, niſi naturalem, ſenſum percipiant, neq; turpis neque honeſti diſcrimen norint. Habitacula habent non longè à mari iuxta promontoria, vbi non ſolùm profundæ cauernæ, ſed conualles immenſæ & anguſtæ ſpeluncæ exiſtunt, egreſſu ipſa natura difficili ac tortuoſo. Harum tanquam ad eorum vſum natura factarum aditus incolæ magnorum congerie lapidum obſepiunt, qua veluti retibus capiantur piſces. Maris enim fluxu (quod bis diebus ſingulis circa tertiam ac nonam horam accidit) oras litori propinquas inundante, aqua in immenſum excreſcens opertis locis omnibus innumeram copiam diuerſorum piſcium ſecum in continentem defert: qui quum in diuerſa

ἰχθυοφάγοι ex piſcibus viuunt.

loca

loca cibi gratia diuertant, refluente mari per lapides piſces in ſicco deſtituuntur. Quos incolæ cum vxoribus pueriſq; concurrentes capiunt: captos ſupra petras ad meridiem ſitas, nimioq; Solis æſtu incenſas ponunt, pauloq; poſt reuoluunt: à quibus ſic ad ſolem decoctis, carnem omnem excutiunt, & concauo ſaxo iniectam pinſunt, admixtoq; paliuri ſemine, cibum ſibi conficiunt ſuauiſſimum. Nam ſic immixtas carnes in modum longioris lateris formant, ad ſolemq; paulò deſiccatas, ſedentes, cum voluptate edunt: non quidem ad certam menſuram, aut pondus, ſed ad ſatietatem: habent hunc cibum ſemper velut è penu promptum. Neptuno pro Cerere eum largè ſubminiſtrante. Quando verò maris tempeſtate adeò litori vicina loca multis diebus inundantur, vt nulla detur piſcandi facultas, (quo tempore cibi penuria laborant) conchas legunt permagnas, quarum teſta ſaxis attrita interiori carne cruda, ſapore Oſtreis perſimili veſcuntur. Vbi verò tempeſtas ventorum vi diutius perſeuerat, concheq; deficiunt, ad oſſa ſiue ſpinas ex piſcibus excuſſas, & in hunc vſum coacernatas confugiunt: teneriores, recentioreſq; ex his dentibus mandunt, duriores edunt ſaxo contritas, nil brutis animalibus diſſimiles. Epulantur autem palàm cum lætitia, vt dixi, cantuq; abſono omnibus inuicem congratulantibus: deinde mulieres, vt in quanque quis forte incidit, cognoſcunt prolis

cauſa,

cauſa, omni cura ob ciborum, qui præſto ſint, copiam, vacui, his ſtudiis quatuor diebus intenti, quinto potius gratia ad fontes pergunt gregatim, omnibus ſimul vocem (velut inconditum ſonum) tollentibus. Eſt profectio hæc haud diſſimilis ab armentis boum. Repleto aqua ventre, adeò vt vix redire queant, ea die nihil edunt amplius: iacet quiſque aqua plenus, diſtentusq; ſimilis ebrio. Poſtera die denuo ad capiendos piſces redeunt: ita eorum vita per omne tempus tranſacta ob ſimplicem victum rarò in morbos incidunt: breuioris tamen quàm nos ſunt vitæ. Natura eorum incorrupta famem ſedare maximum ducit bonum, nullam aduentitiam voluptatem quærens. Hæc eorum, qui intra ſinum habitant, viuendi norma eſt. At illorum qui extra ſinum ſunt, multo eſt mirabilior: vt qui nunquam bibant, & natura ab omni ſemoti ſint animi paſſione. Hi procul à terra habitabili, tanquam in loca deſerta à fortuna eiecti, piſcationi dant operam: humida non appetunt, piſces edunt ſemicrudos, non quo ſitim effugiant, ſed feritate quadam contenti victu quem à fortuna ſortiti ſunt. Felicitatem ſummam putant his carere rebus, quæ dolorem poſſent egentibus afferre. Tantæ patientiæ eſſe dicuntur, vt ſi quis educto enſe eos percuſſerit, non diffugiunt, & verbera & iniurias perferentes, ſolum percutientem reſpiciunt, nullum neq; iræ, neque miſericordiæ ſignum oſtendentes. Sermone carent,

Homines ab omni animi paſsione ſemoti.

Miræ patientiæ homines.

{. non eſt n..lis. *nutu,*

nutu, manibuſq́; ſignificant, quibus indigeant & quæ volunt. Hæ gentes vnanimi conſenſu pacem curant, nulli externo homini infeſtæ. Quod vitæ genus licet mirabile, à priſcis olim temporibus ea gens ſeruauit, ſiue ita longo tempore aſſueta, ſiue acta neceſsitate. Habitaculis non iiſdem, quibus Ichthyophagi, vtuntur, ſed diuerſis habitant modis: quidam in ſpeluncis diuerſoria habent, ad Arctum poſitis, in quibus tum vmbra, tum ſpirans aura eos ab æſtu ſolis tutatur. Nam quæ ad meridiem loca ſpectant, fornacibus ex nimio æſtu ſimilia, acceſſum ad ea adimunt. Qui ſunt aduerſus Arctum, ex coſtis cetorum incuruis, quas mare plurimas effert, ex vtroq; poſitis latere colligatisq;, quas maris alga operiunt, habitacula ſibi extruunt ad euitandos æſtus: Natura ſibi autem ex neceſsitate ad ſe tuendam reperiente. Et talis fertur eſſe Ichthyophagorum vita. Supereſt pauca de Amazonibus dicere, quas priſcis temporibus in Libya ferunt extitiſſe, mulieres pugnaces & validas viribus, non eandem, quam noſtræ, vitam duxiſſe. Nam mos fuit illis certo tempore bellicis ad ſeruandam virginitatem rebus exercitari. Tranſactis militiæ annis viris coniungi prolis gratia. Has ſolas & principari, & publica obire munera: viros noſtrarum fœminarum inſtar domeſticæ rei curam habere, tum obtemperantes fœminis, tum militiæ, principatuq́; ac omnis rei publicæ expertes: poſt

Amazones bellicoſæ mulieres.

partum nati infantes viris dantur, quos lacte nutriant, aliiſq; rebus prout ætas poſcit. Maſculis mox natis, ut bellicæ rei inutiles ſint, dexterum brachium frangunt, aut eos interficiunt, vel procul ablegant: Fœmellis mamillas, ne creſcant, inurunt, aſſerentes impedimento eas ad bellandum eſſe. Vnde à Græcis, eò quòd mammis careant, Amazones appellantur. Heſperam inſulam inhabitaſſe illas aſſerunt: dictam ita, quòd ad occaſum ſita ſit. Eam verò eſſe in Tritonidis palude, quæ proxima oceano, à flumine, quod in eam defluit, Tritonia appellatur, Aethiopiæ contermina & monti, qui Atlas dicitur, omnium in ea terra maximo. Hæc inſula permagna eſt, variiſq; arborum fructibus, ex quibus incolæ viuunt, ferax, multos tum caprarum, tum pecudum greges habet, quorum lacte & carnibus veſcuntur: frumento penitus carent, illius vſu incolis ignoto.

DE ASIA, ET CELEBRIORIBVS EIVS GENTIBVS,

LIB. II.

*

CAP. I.

ASIA *altera tripartitæ terræ pars, appellata ab Aſia oceani & Tethyos filia, Iapeti vxore ac Promethei matre: ſiue, vt alij volunt, ab Aſio Manæi Lydi filio: à meridie per orientem vſq; ad ſeptemtrionem protenditur: terminos habet ab occidēte Nilum & Tanaim cum Euxino Ponto & parte mediterranei maris: tribus alijs partibus tangitur oceano, qui ab Oriente Eous, à meridie Indicus, à Septemtrione Scythicus appellatur. Taurus mons mediam quodammodo continentem diuidit, ab oriente in occidentem excurrens, partem ad aquilonem relinquit, partem ad meridiem: alteram Græci interiorem vocant, alteram exteriorem. Mons hic multis in locis latitudinem habet ſtadiorum trium millium: longitudinem quātam Aſia, ſtadiorum circiter quadraginta & quinque millia à tranſmarina Rhodi ora vſque ad Indiæ ac Scythiæ extrema orientem verſus. Idem in nomina, ac partes multas diuiditur:*

Aſiæ denominatio.

Aſiæ quatuor latera.

Tauri montis dimēſio.

quarum aliæ maiores, aliæ minores ambitus comprehendunt. Tam latum autem & patens dicunt eſſe, quicquid terræ Aſiæ nomine continetur, vt Africa & Europa reliquæ duæ partes non magis complectantur, quàm hæc ſola. Cælo temperato eſt, ſolo fertili, & propterea omnium animantium genere cultiſsima. Prouincias ſiue regiones multas habet: vbi Africam aſpicit, Arabia eſt: regio inter Iudæam & Aegyptum triplex, vt Plinius refert, vna Petrea, à Septemtrione & occaſu Syriæ inſerta, cui à fronte Deſerta prætenditur Arabia, à meridie altera, quæ Felix nominatur. Quidam etiam Panchaiam & Sabæam adiungunt. Arabia dicta ab Arabo Apollinis ex Babylone filio. Arabes longè lateq; diffuſi diuerſis moribus viuunt, & cultibus plurimis, crinibus intonſis, mitrata capita habent redimitu pari; pars raſa in cutem barba. Artes haud ab vno in alium transferuntur, ſicut apud nos, ſed in patriis quiſque permanet inſtitutis. Qui maximus eſt natu, is in totam gentem regnum obtinet. Quæ poſsidentur, vniuerſæ ſunt cognationi communia, vna omnibus vxor. Qui primus domum ſubierit, poſito ante ianuam ſcipione, cum ea congreditur, cum grandiori natu pernoctat: ita omnes omnium ſunt fratres: coëunt cum matribus & ſororibus pecudum ritu. Adulter capite plectitur: alterius ſanguinis congreſſus pro adulterio eſt: domeſtici in vniuerſum

Arabia triplex, petrea, deſerta, felix.

Cum matribus & ſororibus coëunt Arabes.

leg

legitimi habentur. Conuiuia fere terdeni celebrant, & in his Muſicæ artis duo non imperiti conſanguinei ſibi inuicem miniſtrant. Vrbes & oppida ſine mœnibus pacatè inter ſe agunt. Seſamino oleo vtuntur, beatiſſima alioqui rerum vbertate. Ouium greges candidi velleris: grandiori ſtatura boues: equis omnino carent: quorum deſiderium adimit camelorum copia: Aurum, argentum, & plura aromatum genera terræ peculiaria. Aes, ferrum, veſtis, purpura, crocus, coſtus, toreumata aliunde aduehuntur. Defunctorum corpora ſtercore abiectiora. Regum cadauer ſterquilinijs ſepeliunt. Fidem inter homines, vt qui maximè, ſeruant, quam hunc in modum dant: Quoties fœdus inire volunt, alius quidem medius inter vtrumque ſtans, acuto lapide ferit volam iuxta maiores digitos ipſorum, qui fœdus ineunt: deinde ſumpto flocco ex vtriuſque veſtimento, inungit eo ſanguine ſeptem lapides in medio poſitos, inter inungendum inuocans Dionyſium & Vraniam: hoc acto, idem, qui fuit ſequeſter fœderis inter amicos contrahendi, vadatur hoſpitem, aut fortè ciuem, ſi cum ciue res agitur. Quod fœdus, & ipſi, qui amicitiam contraxerunt, ſeruare iuſtum cenſent. Myrrhæ ſarmentis ignes fouent, quorum fumo, ſatis noxio, niſi odore cremati ſtoracis occurrant, plerumque incurabiles morbos contrahunt. Cinnamum per ſacerdotes legitur, hoſtiis prius cæſis: quas quum

Equi nulli in Arabia.

Fides Arabum.

Vrania & Dionyſius in fœdere inuocantur.

litauerint, obſeruatur, ut menſis nec ortum ſolis anticipet, nec egrediatur occaſum. Quiſquis principatum tenet, ſarmentorum ſtrues haſta diuidit, quæ ſacrata eſt in hunc vſum: atque ita portio manipulorum etiam Soli dicatur: quæ ſi iuſtè diuiſa eſt, radiis inflagrata incendium ſponte concipit. Pars eorum, quibus aſper victus eſt, angues edunt: ac propterea Ophiophagi nominantur. Nulla illis animi vel corporis cura. Nomadibus vſus camelorum frequens: his pugnant, procúlque onera exportant, lacte & carnibus veſcentes. Fluuius, quem accolunt, auri ramenta habet: id non conflant artium inſcitia. Debæ & ipſi paſtores, colunt iidem & agros aliqua ex parte: gens auri abundans, inter glebas temerè iacentes aureas pilas in glandium magnitudine reperiunt: quibus lapillis affabre interiectis monilia conficiunt haud iniucunda aſpectui: ea collo & manibus inducunt. Vendunt aurum finitimis triplo eris pretio, argenti duplo: cùm auri contemptu, tum deſiderio quæ commercio parantur. Proximi his Sabei, thure, myrrha & cinnamomo diuites: & in ora huius terræ Balſamum naſci quidam prodiderunt. Habent & palmas odoriferas, & calamum. Serpens ibi palmari longitudine, lethalis ferè eius morſus: in arborum radicibus cubat. Odor nimius, rerumq́; fragrantia ſtuporem ſenſibus inducit, quem bituminis ſuffitu, & hirci barba leuant.

ὀφιοφάγοι ſerpentum comeſtores.

Debæ diuites auri.

Sabei thure ac myrrha opulenti.

leuant. Penes regem omnis iudicandi ratio, Sabæorum plerique ſunt agricolæ : aromata alij legunt. In Aethiopiam ob negotia nauigant nauigiis corio contectis. Cinnamomum & Caſiam ligneæ materiæ loco igni adhibent. Huius gentis metropolis eſt quam Sabam appellant, ſupra montem ſita. Reges ex generis ſucceſſione habent eos, quibus multitudo honores diſtribuit bonis maliſq; immixtos. Regiam nunquam exire audent, ne à turba hominum lapidibus veteri quodam Deorum reſponſo obruantur, timentes.

Reges Sabæorum regiam exire nõ audent.

Sabæ vbi regia eſt, toreumata argentea, aureáque omnis generis poculorum habent. Lectos inſuper tripodáſque argenteis pedibus, cæteramq; ſupellectilem vltra fidem ſumptuoſam. Magnis quoque columnis porticus fulciuntur, quarum capita, tum argentea, tum aurea exſiſtunt : laquearia vero, ac portæ aureis phialis, pretioſis lapidibus intermixtis, totius domus ſumptuoſiſſimum ornatum oſtendunt. Alia enim auro, alia argento, quædam lapidibus ſplendent. Nonnulla, tum elephantorum dentibus ſunt exculta, tum multis præterea rebus aliis, quæ plurimi apud homines æſtimantur. Et eam ſanè multis ſeculis perpetuam habuere felicitatem. Abfuit enim ab eis penitus, quæ multos in præceps dedit, ambitio per auaritiam aliena poſſidendi.

Supellex Sabæorum omnis ex auro & argento.

Nec Garræi his minus opulenti, quorum ferè ſupellex omnis ex auro eſt & argento:

Garræi auro & argento abundantes.

ex his & ebore domorum limina, tecta, parietes conſtruunt. Nabathæi omnium continentiſsimi, in quærendis opibus mira gentis induſtria, ſed in tuendis multò maior. Qui rem domeſticam minuit, publicè mulctatur: contrà honore afficitur, qui patrimonium auxit. Gladio, arcu, lancea & funda in bello, plurimùm etiam bipennibus Arabes vtuntur. Dira Sarracenorum gens, peſtis illa hominum teterrima, inde ſumpſit originem, abijtq; (vt credere eſt) pars Arabum maxima in Sarracenicum nomen: cæterum veterem appellationem nunc quoque tenent, qui circa Aegyptum habitant raptu plurimum viuentes, camelorum celeritate freti.

Nabathæi parciſsimi.

Sarracenorum gens in Arabia ſum pſit exordium.

De Panchaia & moribus Panchaiorum.

CAPVT II.

Panchaia *Arabiæ regio. Diodorus Siculus inſulam eſſe dicit, ducentorum ſtadiorum latitudine: tres in ea nobiles vrbes enumerat, Dalidam, Hyracidam, & Oceanidam. Regio omnis, quàm vbi arenoſa, fructifera eſt. Vini maximè abundans & thuris, quod in ea adeò excreſcit, vt per vniuerſum orbem ſatisfaciat Deorum ſacris. Fert etiam myrrham plurimam, & alia varij generis aromata odorem præbentia, quæ Panchaij legunt, & Arabis mercatoribus vendunt: à quibus alij pretio ſumptas, in Phœniciam, Syriam, & Aegyptum tranſuehunt, inde à reliquis orbis mortalibus*

Thuris in Panchaia copia.

talibus

talibus importatur. Curribus in bello Panchaij vtuntur more priſco. Politia eorum trifariam partita eſt. Primum locum ſacerdotes tenent, quibus adduntur artifices: ſecundum agricolæ habent: tertium milites, quibus paſtores adijciuntur: Sacerdotes omnium ſunt duces, quibus & controuerſiarum iudicia & publicarum rerum arbitria permiſſa, mortis pœna tantummodo excepta. Ruſtici agros colunt, fructus omneis in commune conferentes. Qui ex eis optimè videntur agro colendo vacare, hi vſq; ad numerum decem ad cæterorum exhortationem diſtribuendorum fructuum iudices à ſacerdotibus leguntur. Paſtores tum ea, quæ ad ſacra pertinent, tum reliqua in publicum, alia numero, pondere, alia, cum omni ferunt diligentia. Nil cuiquam priuatum eſt, domo atque horto exceptis: ſed cùm vectigalia, tum cætera ſacerdotes percipiunt, æquè illa, prout vſus fuerit, diſpartientes: ipſis duplum conceditur. Veſtibus induuntur mollibus. Oues enim apud eos plurimum ab aliis differunt mollitie. Ornamenta aurea non tantùm mulieres, ſed etiam viri deferunt, torquibus collum ornantes, armillis manus, aures more Perſarum inauribus, pedes nouis ac varij coloris calceis. Milites patriam armis tutantur. Sacerdotes vltra reliquos deliciis vacant, vitam ducentes mundam ac ſumptuoſam. Stolas lineas maximè tenues ac delicatas: quandoq; etiam veſtes ex molliori lana

Nihil Panchaiis priuati.

Sacerdotes Panchaiorũ deliciis dediti.

contextas induunt. Mitras inſuper geſtant auro intextas. Sandaliis pro calceamentis varij coloris vtuntur, ſumma arte factis. Ferunt & aurea (mulierum more, præter inaures) ornamenta. Hi maxime Deorum incumbunt curæ, hymnis & laudibus eorum geſta recenſentes. Genus eorum à Ioue manaſſe narrant, quum in Panchaiam veniſſet: quo tempore inter homines verſatus orbi imperauit. Referta eſt ea patria auro, argento, ære, ſtanno, ferro: quorum nil extra inſulam aſportari licet: neq; verò ſacerdotibus extra locum ſacrum proficiſci fas eſt: vltrà deprehenſum interfici licet: Dona plurima aurea atque argentea Diis à longo tempore oblata in templo ſeruantur. Valuæ eius ſtructura mirabili, auro, argento, ebore, ſunt decoræ: Dei lectus ſex eſt cubitorum longitudine, quatuor latitudine, aureus totus, opificio ſplendido, ac venuſto. Simili modo & Dei menſa cùm magnitudine, tum pari impenſa ſplendoreq; iuxta lectum poſita. Templum ingens ex albo ædificatum lapide, magnis ſculptisq; ſuffultum columnis, duorum iugerum longitudinem, cui æqua eſt latitudo, complectitur. Permagnæ Deorum ſtatuæ ſumma arte fabricatæ templum exornant: circum ſacerdotes, quibus ſacrorum cura demandata eſt, domos habent. Ager, qui circumiacet, ſtadijs ducentis Diis ſacer eſt, cuius vectigal in ſacrificiis conſumitur.

Iupiter in Panchaiam exſulatus

Sacerdotibus ſacrum locum exire non licet.

Templum vltra fidem ingens.

Ager circa templũ diis ſacer.

De

De Aſſyria, Aſſyriorumq; viuendi moribus.

CAP. III.

Aſſyria regio Aſiæ ab Aſſur filio Sem, vt Auguſtinus ait, appellata: hodie Syria dicitur, habens ab ortu Indiam & Mediæ partem, ab occaſu Tygrim fluuium, à meridie Suſianam, à Septemtrione Caucaſum montem. Rarò in Aſſyria pluit: quicquid in ea frumenti prouenit, fluminis irrigatione paratur, non ſua ſponte, vt in Aegypto, ſed accolarum ingenio & labore: tanta alioquin vbertas, vt ducentena vulgò, & vbi eximiè ferax eſt, trecentena meſſe redundet tellus: quaternûm digitorum latitudine tritici & hordei folia ſint: ſeſami & milij proceritas inſtar arborum attollatur. Quæ omnia ſibi explorata, cunctantiùs tamen Herodotus memoranda cenſuit, velut parum credibilia, ſi ijs, qui ea non viderint, talia proderentur. Palmis veſcuntur, ex quibus mel & vinum conficiunt. Fluuialibus nauigiis vtuntur, in ſpeciem clypei orbiculatis, non puppi, non prora diſcretis, quæ ſuper Aſſyrios in Armenia ſalicibus texuntur, crudo corio exteriore parte obducto. Amiciuntur Aſſyrij duabus tunicis, linea vna ad pedes demiſſa, altera linea breui, candidaq; ſtola his ſuperiniecta: calceos pedibus inducunt, quales Thebanæ ſoleæ fuerunt: alunt comas, mitráque rediminunt: vnguentis delibuti in publicum exeunt. Annulum ſignatorium ſinguli habent; & ſceptrum affabre

Aſſyriæ fines.

Mel & vinũ ex palmis.

Nauigia Aſſyriorum.

Veſtitus Aſſyriorum.

Annuli vſus.

affabre factum, cui malum, aut roſa, aut lilium, aut aliud ſimile ſit impoſitum, ſine inſigni aliquo, id geſtare indecorum ac turpe creditum. Ex legibus, quibus ea gens vſa dicitur, ea mihi res memorabilis viſa eſt, quòd virgines iam maturæ viro in publicum productæ, ſingulis annis, ijs venales proponebantur, qui vxores ducere vellent; dabanturq́; primò venum formoſiſſimæ quæque. Quibus minus ſpectata erat forma, & quas non modò non quiſquam ſibi mercaturus fuiſſet, ſed ne gratis quidem alioqui ducturus, ea pecunia, quæ fuerat pulchrioribus venditis in publicum redacta, connubio locabantur. Herodotus auctor eſt, hunc olim morem in Venetis Illyrico finitimis ſeruatum, idq́; fama ſe compertum habuiſſe. Ego (inquit Antonius Sabellicus) tenueritne mos ille gentis aliquando, haud multo plus compertum habeo: tantùm affirmare poſſum; Venetiis, cuius vrbis opes hodie terra marique inſigniter pollent, inter præclara ciuitatis inſtituta, virgines furto conceptas, & ad limen Pietatis expoſitas, ex publico ad nubiles vſque annos in operto ſub tetrica diſciplina inſtitui: quæ ſunt elegantiori forma, quoniam ſunt ingenuè inſtitutæ, aut ſine dote matrimonio locari, ijs præſertim, qui periculo aliquo, aut graui morbo ſeruati, votorum damnati, eas ſibi in vxores depoſcunt. Alij pudicitiam ſequuti, aut formam, ſine dote ipſas ſibi virgines

Aſque ſceptro in publicum nemo prodit.

Virgines nubiles venum expoſitæ.

Mos à Venetis obſeruatus.

iung

iungunt, modò ij ſint qui liberaliter, quas duxerint, habituri exiſtimentur: aut ſi nihil horum ſit, minus graui dote nubunt quæ forma præſtant, quàm ſi facie fuerint parum liberali, etſi pari diſciplina inſtitutæ. Altera Babyloniorum lex, quo vtilior, eo magis memorabilis: quum nullus ab initio in his eſſet medicorum vſus, lege ferunt comparatum, vt qui ægrotare cœpiſſet, eos de morbo conſuleret, qui idem languoris genus paſſi eſſent, medicámque ad id leuandum opem aliquam experti. Apud alios ſcriptum reperio, in publicum ægrotos deferri ſolitos: legéque cautum, vt qui aliquando ægrotaſſent malè affectos circuirent, docerentq; ſingulos, qua ipſi ope potiſſimùm adiuti aliquando à morbo liberati eſſent. Eorum ſepulcra in melle: funeribus luctus, qui & Aegyptijs. Qui cum vxore noctu congreſſus eſt, nihil prius vterque tangit, quàm lotus fuerit. Omnibus Babyloniorum mulieribus olim mos fuit, ſemel in vita cum externis viris permiſceri. Cum turba & cultu plúrimo ad templum Veneris venientibus, quælibet nodis vel corollis tempora reuincta habebat: hoſpes quam cognoſcere volebat, ponebat ſuper illius genua argentum quantum ſibi videbatur, tum coibat cum ea longè à fano abducta: argentum illud Veneri ſacrum erat. Fuere in his familiæ quædam, nulla re alia niſi piſcibus victitantes: quos ad ſolem arefactos, piſtilliſq; tuſos, ex

Babyloniorum lex vtiliſſima circa infirmos

Mulieres cum hoſpite permiſcebantur.

eaq; materia aſſeruata, vnduq; reſperſa offas conficiebant, torrebantq; eas in vſum panis ad ignem. Tres fuere magiſtratus, eorum qui iam militia emeriti erant, nobiliorum alius & ſenum, ſeorſum regio poſito. Fuere etiam Magi, qui & Chaldæi dicebantur, tales quales in Aegypto ſacerdotes ad deorum cultum inſtituti: per omnem vitam philoſophari, aſtrorum peritiam tenere, nunc augurijs, nunc carminibus ſacris, mala hominis auertere, bono afficere: auguria, inſomnia, prodigiáque fida interpretatione explanare: nec ſiris inſtituebantur, vt Græci, ſed à parentibus diſciplinam, velut hæreditariam ſortiti: pueri domeſticè diſcebant, quia perpetua cura facilis ſequebatur profectus: vna conſtansq; dicendi ratio, non varia & anceps, qualis apud Græcos, vbi qui eam tradere conſueuerunt varia de principijs & rerum cauſis, atque inter ſe repugnantia differebant. Sed hi mundum communi aſſenſu æternum opinati, neque principium habuiſſe, neque finem habiturum, vniuerſorum ordinem & ornatum diuina prouidentia conſtare: cæleſtia corpora non ſua ſponte, fortuitó ve motu, ſed lege quadam, certoq; numinis iudicio moueri. Aſtrorum curſum vetuſta obſeruatione perſcrutati, multa ex illorum inſpectione mortalibus futura vaticinari: Maximam vim planetis tribuere, præſertim huic, quem noſtri Saturnum vocant. Clariſſimum,

Magiſtratus Aſſyriorū.

Magorum officia.

Mundus æternus habitus à Chaldæis.

Planetarum obſeruatio.

mum Solem omnium arbitrari, & cui præcipua adeſſet virtus: Martem, Venerẽ, & Mercurium, & Iouem præ cæteris obſeruari, quoniam velut proprium curſum ſortiti futura oſtenderent, tanquam deorum interpretes. Quod ipſum vſque-adeò perſuaſum habuerunt, vt quatuor illa aſtra vno nomine Mercurios appellarent. ventis præterea, imbribus, æſtu, cometis, ſolis, & lunæ defectu, terræ hiatu, multis deniq; ſignis, ſalubria ſimul ac pernicioſa prædicere. Imaginari ad hæc alia ſydera illis ſubiecta: & ex ijs quædam noſtro hemiſphærio, alia ſubterraneo vagari. Pari adhæc cum Aegyptijs errore duodecim ſibi Deos finxerunt: quorum ſingulis menſem, & vnum in Zodiaco ſignum tribuere. Multa quidem regibus ventura vaticinabantur, vt Alexandro victoriam cum Dario dimicaturo: Hircanori, deinceps Seleuco & alijs Alexandri ſucceſſoribus: mox & Romanis ſucceſſoribus non pauca: quorum euentus fide non caruit. Numerant præterea ſydera quatuor & viginti: extra Zodiacum, ad Boream duodecim: reliqua auſtrum verſus. horum quæ appareant, ad viuos pertinere arbitrati: reliqua ad eos, qui vita defuncti eſſent. Hæc illi ad alias rerum ambages effuderunt mortalium oculis, vt quæ de annorum obſeruatione meminerunt, quadraginta tria annorũ millia à prima ſuarum rerum memoria ad Alexandri aſcenſum colligentes: quod impudenti quidem mendacio aſſerebant, niſi

Ex aſtris Chaldæi futura prædixerunt.

Temporũ per Chaldæos ſuppatatio falſa.

niſi aliquis eam amorum rationem menſtruam interpretetur, qualis apud Aegyptios fuit.

De Iudæa & Iudæorum viuendi ritibus, legibus ac inſtitutis. CAP. IIII.

Palæſtinæ fines. *PAlæſtina, quæ eadem eſt quæ Iudæa, particularis Syriæ prouincia, inter Cœloſyriam iacens & Arabiam Petream, ad occaſum Aegyptiaco alluitur pelago: perfunditur & Iordane fluuio ad orientem ſolem. hanc terram biblicæi libri, & Ioſephus ſequutus, Chananæam appellant, terram variarum opum diuitem, frugibus fertilem, aquis illuſtrem, opimam balſamo: in medio orbis conſtitutam: quo fit, vt nec frigore nimio rigeat, nec calore torreatur. Ob quam elementorum gratiam æſtimauerunt Iſraelitæ ſiue Hebræi gens antiquiſsima, & apud quam ſolam à prima hominis formatione, cæleſtis ac veri numinis cognitio cultusq́; & primum idioma permanſit, eam eſſe, quæ patribus olim Abrahæ, Iſaac & Iacob promiſſa à numine eſſet, terram videlicet lacte & melle fluentem. ideo Ioſue fortiſsimi ducis ductu quadrageſimo anno poſtquam Aegyptum exiſſent, ſuæ ditioni fecerunt, vno & triginta regibus in ea potenti manu deuictis. Leges Iſraelitæ tenent, ac ſecundùm eas viuunt, quas à Moſe primo ſuo duce acceperunt: quamuis & multis ante Moſen ſeculis abſque lege aliqua ſcripta, piè ſanctéq; vixerint, veritatem diuinis oraculis*

Terra Abrahæ & ſemini eius promiſſa.

Chananæa terra lacte & melle fluens.

Leges à Moſe Iudæis promulgatæ.

animiq;

animiq; acumine & magnitudine conſequuti. Exiſtimabat eximius ille theologus Moſes, nullam ciuitatem ſine iuris & æquitatis cultu diutius conſiſtere poſſe. Iam quum bonorum præmijs, & impiorum ſupplicijs ſuos ad amplexandam virtutem, & impietatem fugiendam, ſatis exhortatus eſſet: tandem ſuper decem illa legum capita duabus tabulis ad Sinam perlata, alias populo leges ciuiliaq; inſtituta promulgauit. Hæ quum adeò multæ ſint, vt ſolæ integrum librum præſtare poſſent: memorabiliores tantùm hîc ponam, cæteræ à Ioſepho bibliaciſq; libris petantur. Sancit Moſes, vt pueri initio leges diſcant, quum diſciplinam illam in ſ[illegible] contineant. Qui Dei nomen blaſphemiis læſerit, per diem ſuſpendatur, inſepultus abijciatur: vt ex meretricia pecunia ſacrum nullum fiat. Septem ſint in ſingulis vrbibus principes, qui iuſtitia & prudentia cæteros antecellant, vt duo cum his Leuitici miniſtri iudicent. In re iudicanda autem, ſi, quid rectum ſit, iudicibus parum liqueat, Pontificis, & ſeniorIs arbitrio res tota decernatur. Ne vnius teſtis recipiatur, ac ne duo quidem, niſi horum prius ſit ſpectata fides. Tres viri teſtimonium dicant: Sed ne mulier teſtis ſit, neque mancipium, quòd in hac fortuna, leuitas in illa meritò ſuſpecta habeatur. Præterea ne ex conſitis arboribus aliquid ante quartum annum attingatur, vt tunc

Decalogus in mõte Sina datur.

Pueri leges diſcant.

Blaſphemi ſuſpendantur.

Magiſtratus Iudæorum.

Tres teſtimonium ferant.

ex frugibus decimæ dentur. Propinqui & hoſpites nonnihil percipiant: quod reliquum fuerit, agricolatoris ſit: vt ſemina munda non mixta terræ condantur, quòd diſsimilium communione terra non gaudeat: vtq; viator non à frugibus arceatur, ſed quantum volet ex his legat, ſi ita præſens vſus exigat. Si pudor obſtet, vltrò accerſatur. Quæ turpem quæſtum fecerit, alteríve nupſerit, vxor ne ducatur: vt puella pro virgine ducta, ſi corrupta ſit corpore reperta, flagitijq; conuicta, lapidibus obruatur, aut viua cremetur. Si quis virginem alteri deſponſatam, non inuitam vitiauerit,

NB. *vterque extremo ſupplicio afficiatur. Si vis illata fuerit, iniuriæ auctor pœnam luat.*

Vidua ſine liberis relicta cui nubat.

Quæ ſine liberis vidua relicta eſt, fratri defuncti coniugis nubat, ex eóque matrimonio in ſucceſſionem generis prolem tollat: ſi eam ducere nolit, cauſam apud ſeniores dicat. Si cauſam probauerit, cui volet illi nubendi facultas ſit. Ne luctus in trigeſimum diem extendatur: ſat eſſe id tempus ſapienti ad lacrymas.

Filius parẽtibus iniurius ſuſpendatur.

Filius ſi parentibus iniurius fuerit, extra vrbem ſuſpendatur. Hoſtis bello proſtratus non inſepultus iaceat. Si pignus ab inope creditor acceperit, ante noctem reſtituat. Qui non fuerit ſoluendo, apud eum, cui debet, ſeruitutem ſeruiat.

Aes inuentum proclametur.

Si quis contribulem emerit, emptus ſexto mox anno liber exiſtat. Qui aurum & argentum inuenerit, inuentum palàm præconis

tionis voce faciat. vt aberrans pecus ad magiſtrum gregis reducatur, vel, quoad dominus exiſtat, cuſtodiatur. Vt Iſraëlitarum nemo venena conficiat, neq; confecta aliunde emat. Qui venenum alicui miſcuerit, ſceleris conuictus id bibat. Qui oculum alicui per iniuriam eruerit, pari clade puniatur. Si taurus quenquam peremerit cornu, lapidibus obruatur, eius carnes non attingantur. Depoſitum vt ſacrum cuſtodiatur, vt filius patris ſcelus non luat, nec parentibus erit fraudi, ſi quis filius deliquerit. Et hæc domi. Militiæ verò illa, vt bellum priuſquam inferatur, res per legatos aut præcones repetantur: ſi res non reddantur, dum placet, ritè inferatur. Adminiſtrandi belli ſumma penes hunc ſit, qui ſtrenuitate & prudentia alios anteibit: vt miles ex omni multitudine fortiſſimus legatur. Si hoſtis obſidione premitur, frugiferæ arbores ne lædantur. Læſæ enim, ſi vocem habeant, conuicium facerent populatori. Rebelles victor ad vnum interficiat. Cæteri quum victi fuerint, tributarij aut vectigales fiant. Ne qua mulier belli tempore virile attingat inſtrumentum, neque vir muliebre. Vt veſcendi ſanguinis vſus in vniuerſum Iſraëlitis nullus eſſet. Lepra infecti, & quibus genitale ſemen ſponte flueret, ciuitate expellerentur: & in his mulieres ſeptenis diebus, quæ menſtruæ eſſent, octauo redirent: totidem dies abeſſent, qui funeſtam domum haberent: Vt ſacer-

Venena miſcere Iudæis prohibitū.

Leges caſtrenſes.

Sãguine Iudæi non veſcuntur.

Leproſi & Gonorrhæi ciuitate expellebãtur.

dos duabus agnis pro eo faciat, qui profluuium ſeminis per quietem paſſus eſt, ipſéque prius

Expiationes Iudæorum.

frigidam aquam ingrederetur: pariq; ratione expiaretur, qui cum coniuge parum legitimis diebus concubuiſſet. Puerpera XL. dies templo arceatur ſi marem enixa fuiſſet, ſi fœminam octoginta.

Solēnis ſuſpectarū vxorū expurgatio.

Qui vxorem impudicam arbitraretur, hordeacea farinæ aſſarium offerret: mox ea ad templi poſtes conſtituta in ſacerdotis verba iurare cogeretur, nihil læſam à ſe pudicitiam. Si falleret, femore dextro diſiuncto, vteroq; putrefacto moreretur: Si caſtè iuraret, decimo menſe puerum ſine vteri noxa eniteretur: tum vt ſacerdos dei in membrana

Adulterii pœna.

nomen dilueret è phiala dei iurato mulieri ibendum. Adulterio, inceſto, ſodomiticæq; fœditati capitalem pœnam irrogauit. Vt ſacerdos manco debilive corpore altaris aſcenſu prohiberetur: aleretur tamen ſacris obla-

Septennij obſeruatio.

tionibus. Vt terra ſeptimo quoque anno, ſi quando Chananæam Iudæi obtinuiſſent, aratri eſſet immunis. Quæ tellus ſua ſponte ferret, quin-

Iobeleus præcipitur obſeruari.

quageſimo quoque anno, qui Iobeleus dicebatur, tribulibus eſſent & extraneis communia: debitæ relaxarentur pecuniæ: libertate ſerui donarentur: Prædia, quæ vilius veniſſent, antiquis poſſeſſoribus redhiberentur. His ille inſtitutis domi foriſque ſub id tempus quo vita deceſſit Iſraelitas inſtruxit. Adhibuit & precationem ſolennem pro horum ſucceſſu,

ceſſu, qui ritè leges & inſtituta ſanctè cuſtodirent, contrà diras imprecationes in præuaricatores. Poſtremò populum ſacramento adegit, vt diuinas & humanas leges, quæ ſemel latæ eſſent, perpetuò obſeruaret: nec ſi quis violare eſſet auſus, impunè factum pateretur. Cæterùm, quia ſatis conſtat, nullum genus hominum ceremoniarum ſtudioſius magisq; religioſum fuiſſe vnquam, quàm Iſraelitæ fuere: quæ fuerit apud illos ſacrificandi ratio ab initio inſtituta, operæpretium duco breuiter explicanda. Ceremoniarum Iudæorum ratio.

Duobus ab initio ſacrorum generibus Iudæi vſi ſunt, quorum vnum holocauſtum dixere, idq; primores gentis perpetrabant: qui erat ſiue boue, ſiue agno rem diuinam facturus, ſiue quid aliud immolaſſet, anicula maſculaq; eſſe oportebat animalia aris adhibenda: altaris aram ſacerdos victimali cruore perfundebat, inde hoſtiam membratim diſſectam ſuper aram concremabat. Holocauſtũ ſacrificium primorum.

Alterum genus plebeium, in quo maiora anniculis offerebant, cruoreq; ſuper aram aiffuſo renes, adeps, omenta imponebantur flammis: pectora & crura dextera ſacerdotibus dabantur: quæ ſupererant, intra biduum, qui rem diuinam feciſſent, eſitabant. Plebeiorũ ſacrificium.

Inopia ſi qui premebantur, columbas offerre, aut turtures duas, quarum hæc in holocauſtum abibat, illam ſacerdotes ſortiebantur. Qui imprudens deliquiſſet, huic anicula agna erat, aut hædus piaculum. Qui Inopũ ſacrificium.

occulti ſibi criminis fuiſſet conſcius, ex præſcripto legis cæſo ariete expiari oportuit: horum

Piaculo delinquentiũ. *carnibus veſcebantur ſacerdotes in templo, tam publicis quàm priuatis ſacrificijs. mundiſſima farina adijcitur, in agno aſſarij menſura,*

Publicum ſacrificium. *in ariete duorum, in tauro trium. Adhiberi & oleum, quod ſacris infundebatur. Agnus mane & veſperi publicè immolari. Septimis*

Sabbatum Iudæis maxime ſacrũ. *quibuſq; diebus, quæ ipſis ex lege maximè ſacræ erant & ſabbata dicebantur, geminatæ hoſtiæ aris admouebantur. Principio menſis duo boues cum ſeptem anniculis agnis, ariete vno & hœdo vno piaculi cauſa. Adijciebant binos hœdos: horum vnus extra fines miſſus multitudinem expiabat: in ſuburbana alter delatus loco puriſſimo cum totis velleribus cremabatur. Pontifex taurum in id ſacrum, & in holocauſtum arietem dabat. Fuerunt & illis alia ſacra ſtatis ceremonijs feriiſve permixta, quale fuit XV. menſis die, quem Macedo-*

Menſis Hyperueretheus. *nes hyperueretheum dixerunt, & vertente autumno tabernacula figere, holocauſtaq; ferijs tenentibus ſtata quotannis reddere, myrrhæ, ſalicis, palmarum & mali perſici ramos, qui*

Menſis Xanthicus, id eſt, Aprilis. *hæc facerent, geſtantibus Xanthico menſe: vnde principium ſumebat annus ſub plenilunij diem, ſole arietem tranſeunte: quia his diebus ex Ægypto egredi contigiſſet, myſtico agno faciebant.*

Azymorum feriæ. *inde azymorum feriæ, luna itidem plena paucis interiectis diebus, celebres erant*

gentis

renti:tauri duo, aries vnus, agni ſeptem quotidie per eos dies holocauſto cremabantur, adijciebatur hircus vnus piaculi nomine. Secunda azymorum primitiæ frugum cum olei aſſario dabantur, & frugum principijs agnus in holocauſtum. Erant & Pentecoſtes ſtati dies, Pentecoſte. Aſarthan id illi tempus vocitabant, id eſt, quinquageſimam, fermentatos tum panes ex ſiccis alphitis offerebant: agnas duas in holocauſtum, vitulos duos, arietes totidem, duoſq; pro piaculo hircos. De Iudæis & Moſe duce eorum Ethnici ſcriptores ab Eccleſiaſticis diſſentiunt. Cornelius enim Tacitus XXI. Diurnalium libro egreſsionem gentis illius ex Aegypto non diuinæ voluntati, ſed neceſsitati tribuens ſcribit: Iſraelitæ ex Aegypto pulſi. Orta per Aegyptum ſcabie & prurigine fœda, Bocchorim regem in Hammonis templo remedium petijſſe, iuſſum regnum purgare, atque illud hominum genus dijs inuiſum alias in terras ablegare. Quo expulſo, vbi ingens ſcabioſorum colluuies vaſtis in locis relicta conſediſſet, cæteris per lacrymas torpentibus, Moſem vnum exulum monuiſſe, ne quam deorum hominumq; opem expectarent: ſed ſibi, vt duci, crederent. aſſenſum eſſe, atque omnium ignaros fortuitum iter arripuiſſe, ſed nihil æquè, quàm aquæ inopia laborantes: tum iam haud procul exitio totis campis procubuerant, vidiſſe agreſtium aſinorum gregem è paſtu in rupem nemore opacam concedere: ſequu-

cum Moſen, quo ſibi in poſterum gentem firmaret, nouos ritus, contrarioſq; cæteris mortalibus indidiſſe. Profana illic omnia, quæ apud nos ſacra: rurſum conceſſa, quæ nobis inceſta. Animalis effigiem, quo monſtrante, ſitim, erroremq; depulerant, penetrali ſacrauere, cæſo ariete in contumeliam Hammonis. Bos quoque immolatur, quem Aegyptij Apim colunt. Sue abſtinent ob ſcabiem vitandam, cui animal hoc obnoxium. Septimo die otiantur, quia is finem laborum tulerit: deinde blandiente inertia ſeptimum quoque annum ignauiæ datum: alij honorem eum Saturno haberi ob famem & ieiunia. Panis eorum non fermentatur. Hi ritus quoquo modo inducti defenduntur; & quia apud ipſos fides obſtinata, & miſericordia in promptu eſt, ſed aduerſus omnes alias gentes hoſtile odium: ſeparati epulis, diſcreti cubilibus: proiectiſſima in libidinem gens, alienarum concubitu abſtinent, inter ſe nihil illicitum: circumcidere genitalia inſtituêre, vt diuerſitate noſcantur. Nec quicquam prius imbuunt, quàm contemnere deos. Animas prælio, aut ſupplicio peremptorum æternas putant: eadem cura & de inferis, & perſuaſio Cæleſtium. Contrà Aegyptij pleraq; animalia effigieſq; compoſitas venerantur. Iudæi mente ſola, vnumq; numen intelligunt. Prophanos qui deorum imagines in ſpecies hominum fingunt. Hæc & multa alia Cornelius

Iudæorum ritus cæterorum mortalium ritibus contrarii.

Religio Iudæorum.

Tacitus

Tacitus, & Trogus libro XXXVI. *ſcribunt. Iudæorum ſectæ tres à communi reliquorum vita diſcreta erant, Phariſæorum, Sadducæorum, Eſſæorum. Phariſæi cultu auſtero & victu perparco vtebantur: traditiones ſuas ſtatuentes quibus traditiones Moſis determinabant. Pittacia chartarum in fronte gerebant, & in ſiniſtro brachio, quibus decalogus inſcriptus erat, quòd dixerat Dominus, habebis quaſi quid appenſum inter oculos tuos, & in manu tua. Et hæc phylateria dicebantur, à φυλάττειν, quod ſeruare eſt, & thorat legem. Hi etiam maiores fimbrias alijs ferentes ſpinas eis affigebant, quibus puncti inter eundum memores mandatorum Dei fierent. Vniuerſa Deo deputabant, & Emarmeni, id eſt, fato agere quidem quæ iuſta ſunt, vel negligere: in arbitrio hominum plurimum eſſe dicebant, tamen in ſingulis adiuuare Emarmenem, quam ex motibus corporum ſuperiorum fieri putabant: ſuperioribus ſuis, & natu maioribus nunquàm contrarium reſpondebant. Iudicium Dei futurum credere, omnem animam incorruptam eſſe, ſolas bonorum animas in alia tranſire corpora vſque ad reſurrectionem & iudicium: malorum autem æternis detrudi carceribus: & quia à communi hominum habitu diuerſi erant, ideo Phariſæi dicebantur. Saducæi Emarmenem negabant, Deum inſpectorem omnium dicentes, & in arbitrio hominum ſitum eſſe vt*

Phariſæorũ mores.

Animas in alia corpora migrare.

Saducæorũ mores.

bonum malúmve faciant. Animarum poſt hanc vitam vel ſupplicia negabant, vel gaudia. Quòd reſurrectionem mortuorum futuram negabant, animas mori cum corporibus putantes, nec angelos eſſe dicebant, ſolos quinque libros Moſis recipiebant. Ipſi ſeueri nimis erant, nec inter ſe ſociales: ob quam ſeueritatem Saduceos, id eſt, iuſtos ſe nominabant. Eſſæi verò in omnibus monaſticam agebant vitam, nuptias & fæminarum congreſſum omnino faſtidientes, non quia coniugia & hominum ſucceſſionem cenſerent perimendam, ſed cauendam intemperantiam mulierum, nullam earum fidem ſeruare viro putantes. Omnia habebant communia: probra vnguentum & balneum ducentes, ſqualorem decus putarent, dummodo in veſte candida ſemper eſſent. Nulla eis certa ciuitas, ſed in ſingulis domicilia habebant. Ante Solis ortum nihil profanum loquentes, Solem, vt oriretur orabant: poſt vſq; ad quintam horam operantes, loti corpus in aquis, ſimul & cum ſilentio edebant. Iuramentum habebant pro periurio. Sectæ ſuæ neminem adhibebant, niſi ſub annua probatione. Recepti autem ad ſe poſt annum, duobus alijs annis mores probabant, deprehenſum in peccatis à ſe pellebant, vt herbas pecorum more decerpens, vſque ad obitum pœniteret. Quum decem ſederent, nullus nouem inuitis loquebatur. Spuere in medium, vel in dexteram partem ſui vitabant.

Animas cũ corporibus interire.

Eſſæorũ vita tota monaſtica.

Omnia Eſſæis cõmunia erant.

Adeò

Adeò ſabbatum obſeruabant, quòd nec eo die aluum purgarent. dolabram ferebant ligneam, qua in loco ſecretiſsimo fodiebant terram ad aluum purgandam, demiſſa veſte diligenter ſe contegentes, ne ſplendori diuino facerent iniuriam, ob id etiam ſtatim foueam replentes: viuebant quàm longiſsimè ob victus ſimplicitatem. Palmis enim victitabant. Pecunia eis nullus vſus erat. Mortem pro iuſtitia iudicabant meliorem. Animas omnes à principio creatas pro temporibus incorporari: bonas exutas corporibus vltra Oceanum degere, vbi ſit repoſita eis perfruitio: ad orientem magis malas ad proceloſa & hyberna loca delegantes. Erant in eis qui futura prædicerent: quidam coniugibus, ſed moderatè, operam dabant: ne ſi à mulieribus abſtinendum arbitrarentur, genus humanum deficeret. Syriam hodie Græci inhabitant, qui & Gryphoni dicuntur, Iacobitæ, Neſtoriani, Sarraceni, duæq; Chriſtianæ pietatis gentes Syriani & Marouini. Syriani Græcanico ritu ſacrificant, parueruntq; aliquandiu Romanæ eccleſiæ. Marouini ſentiunt cum Iacobitarum gente. Horum lingua & literæ, quæ & Arabum. Ad Libanum montem habitant hæc piorum hominum genera. Sarraceni circa Hieroſolymam ſtrenui in bello, gaudent agrorum cultura. Syriani inutiles. Marouini pauci numero, ſed viri pugnaciſsimi.

Sabbati obſeruatio.

De animis Eſſęorũ opinio.

Animarum exutarũ corpore merita.

De

De Media Medorumq; moribus. CAP. V.

Mediæ appellatio. MEdia Aſiæ regio, à Medo Medeæ & Aegei Athenienſium regis filio appellata, & populi Medi dicti, vt Solinus refert: Ioſephus autem à Medeo Iaphet filio dictos fuiſſe ſcribit. Hæc regio, vt Ptolemæus habet, à ſeptemtrione mari Hyrcano terminatur, ab occaſu maiori Armenia & Aſſyria, à Meridie Perſide, ab oriente Hyrcania ac Parthia, quæ montibus excluditur. Sagittandi equitandiq; ſtudium genti præcipuum ac penè peculiare. Peruetuſta & regum veneratio. Tiara pileus rotundus, & manicatæ veſtes ab his ad Perſas cum imperio fluxere. Proprium Medorum regum fuit plures vxores ducere, mox & in priuatos tranſlatum vt minus ſeptem habere non liceret. Pulchrum & fœminæ multos habere viros, pauciores quinque calamitatem arbitrari. Ineunt fœdus Medi tum Græcorum ritu, tum feriendo brachia, quo illi humeris connectuntur, ac mutuum ſanguinem delingunt. Sterilis regio, qua ad ſeptemtrionem obuerſa eſt: quo fit, vt ex malis in hunc vſum exſiccatis ac contuſis maſſam conficiant, ex toſtis amygdalis panem, ex herbarum radicibus vinum, ferinis carnibus plurimum victitantes.

Mediæ fines.

Studia gentis.

De Parthia & Parthorum viuendi moribus.

CAP. VI.

Parthiæ termini. PArthiam Parthi Scytharum exules à ſe vocauerunt terram furto occupatam, à meridie

ridie Carmaniam, à ſeptemtrione Hyrcanum ſolum, ab occidua Solis plaga Mediam, ad ortum Ariam habentem. Regio eſt nemoroſa, montana, & inops frugum: gens ipſa Aſſyriis Mediſq; temporibus obſcuriſſima, regnoq; à Medis ad Perſas tranſlato, velut vulgus ſine nomine, victoribus præda fuit. Poſtremò Macedonibus ſeruiuit. Procedēte deinde tempore, ea fuit ipſius gentis virtus, hi rerum ſucceſſus, vt non tantùm finitimis imperaret, ſed à Romanis omnium gentium victoribus bello petita eos magnis cladibus victos affecerit. Plinius quatuordecim Parthorum regna numerat. Trogus his orientis Imperium attribuit, velut orbis diuiſione cum Romanis facta. Adminiſtratio gentis poſt defectionem Macedonici Imperij ſub regibus fuit, qui Arſaces ab Arſace primo rege dicebantur omnes. Regum maieſtati proximus populorum ordo fuit: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace electi. Sermo his inter Scythicum Meduniq; medius, ex vtriſque mixtus: veſtis olim ſui moris: poſteaquam acceſſere opes, vt Medis, perlucida ac fluida. Armorum patrius ac Scythicus mos. Exercitum non vt aliæ gentes liberorum, ſed maiore ex parte ſeruorum habent. Quorum vulgus, nulli manumittendi poteſtate permiſſa, ac per hoc omnibus ſeruis naſcentibus, in dies creſcit. Hos pari cura ac liberos ſuos habent, & equitare & ſagittare magna induſtria docent: vt quiſque locuples eſt,

Quatuordecim Parthorum regna.

Arſaces Parthorum reges.

Parthorum pugnādi ratio.

eſt, ita magnum regi ad bellum ituro equitatum inſtruit. Itaque Antonio bellum Parthis inferenti quum quinquaginta millia equitum occurrerent, ſoli D C C C. *liberi fuere. Cominus in acie prœliari neſciunt, obſeſſasq́; expugnare vrbes: pugnant autem procurrentibus equis, aut terga dantibus, ſæpe etiam fugam ſimulant, vt incautiores aduerſus vulnera inſequentes habeant: ſignum his in prælio non tuba, ſed tympano datur, nec pugnare diu poſſunt. Cæterùm intolerabiles eſſent, ſi quantus his impetus eſt, vis tanta & perſeuerantia foret: plerumque in ipſo certaminis ardore prælia deſerunt, ac paulò pòſt pugnam ex fuga repetunt: & quum maximè viciſſe te putes, tunc tibi diſcrimen ſubeundum ſit. Munimentum equitibus loricæ plumatæ, idem & equis, quibus bello vtuntur. Auri argentiq́; nullus olim, niſi in armis vſus. Vxores dulcedine variæ libidinis ſinguli plures ducunt: nec vllum grauius flagitium, quàm adulterium vindicant: ob id mulieribus non conuiuia ſolùm virorum, verumetiam conſpectum interdicunt. Quidam autem, & in his Strabo, coniuges eos ſuas amicis in matrimonium tradere, vt liberos ex eis ſuſcipiant. Carne non alia veſcuntur, quàm venatibus quæſita. Equis omni tempore vehuntur, his petunt bella: his conuiuia adeunt, mercantur, colloquuntur, omniaq́; publica & priuata obeunt munia, equo ſedentes: atque ſingulare illud inter*

ter ordines diſcrimen, quòd ſeruilis fortunæ vixi pedibus commeant, ingenui equis vehuntur. Sepultura vulgò aut auium aut canum laniatus eſt. Nuda demum oſſa terra obruunt: deorum cura veneratioq; præcipua. Ingenia genti tumida, ſeditioſa, fraudulenta, procacia: quippe violentiam viris, manſuetudinem fœminis aſsignant. Semper aut in externos, aut in domeſticos motus inquieti. Natura taciti, ad faciendum, quàm ad dicendum promptiores. Proinde ſecunda aduerſaq; ſilentio tegunt. Principibus metu, non pudore, parent. In libidinem proiecti, in cibum parci: fides dictu promiſsuq; nulla, niſi quatenus expedit.

Sepultura Parthorū.

De Perſia, & Perſarum moribus, ritibus, & inſtitutis. CAP. VII.

PErſia Orientalis regio, à Perſe Iouis & Danaës filio dicta: à quo & Perſepolis totius gentis caput. Populi Perſæ dicti ſunt. Hæc regio, vt Ptolemæus lib. v. ſcribit, à ſeptemtrione Medis terminatur, ab occaſu Suſiano, ob ortu ſolis duabus Carmaniis, à meridie parte ſinus Perſici. Eius oppida fuere Aximia, Perſepolis, Dioſpolis. Cœlum Perſæ, Iouem crediderе. Solem, quem Mitram dicunt, in primis venerantur: colunt & Lunam, Venerem, ignem, tellurem, aquam, & ventos: non aras, non ſtatuas habere, ſed ſub dio, excelſoq; loco ſacra operari: cum imprecationibus

Perſiæ confinia.

Religio Perſarum.

coronæ

coronatam hoſtiam ad aram ſtatuentes, nihil præter hoſtiæ animam ſuperis dandum exiſtimare: nec eos etiam quicquam aliud velle: quorundam tamen in ea gente exta focis imponere moris fuit. Igni ſacrificantes arida ligna imponunt cortice adempto, & aruina ſuperiniecta, deinde infuſo oleo ſuccendunt: non inſpirantes, ſed ventilantes: quòd ſi quis inſpirarit, aut mortuum quid cœnumve in ignem immiſerit, morte plectitur. In flumine Perſæ non lauantur, non micturiunt, nec cadauer iniiciunt, non etiam ſpuunt, aut aliud quid faciunt, ſed aquam hoc modo religioſiſſimè colunt. In lacum vel flumen vel fontem venientes ſcrobem faciunt, ibiq; hoſtiam iugulant, cauentes ne quid proximæ aquæ ſanguine contingatur, tanquam omnia polluturi: poſtea carnibus ſuper myrto, lauro impoſitis, eas magi ſubtilibus virgis comburunt: & factis imprecationibus quibuſdam, oleum lacte & melle mixtum inſpergunt: non in ignem, nec in aquam, ſed in terram imprecationes per multum tempus faciunt, faſciculum virgarum myricinarum tenuium tenentes. Reges creant ex vna familia: qui regi non paruerit, capite & brachijs amputatis inſepultus abiicitur. Refert Polycritus quòd Perſarum Regum quiſque ſuas ædes in monte faciat, & theſauros & tributa, quæ exigit, ibi recondat, bene adminiſtratæ rei monumentum. Exigere eos ex ora maritima argentum,

Aquam religioſiſſimè colunt.

Reges ex vna familia creant Perſæ.

ex

ex mediterranea, quæ quæque regio ferat, vt colores, medicamenta, lanam, vel aliud tale, eorum modo & pecora. Neminem illi ob vnam tantùm cauſam occidere licet, neque alicui aliorum Perſarum quicquam in aliquem ex familia ſua atrox agere. Vxores ducunt ſinguli multas, aluntq; propagandæ ſobolis gratia, pellicesq; plurimas. Reges præmia proponunt iis, qui vno anno plures procrearint filios: qui creati ſunt, ante quinquennium ad patris conſpectum gentili inſtituto non perducuntur, ſed apud fœminas degunt: ea præcipuè gratia, vt ſi inter educationem quis decedat, nullam è damno patri afferat moleſtiam. Nuptiæ verno æquinoctio celebrantur. Sponſus malum, aut cameli medullam, nec ſuper hoc aliud quicquam cœnatus, thalamum ingreditur. A quinto anno ad quartum & vigeſimum diſcunt equitare, iaculari, ſagittare, & in primis vera loqui: diſciplinarum magiſtris continentiſſimis vtuntur, qui fabulas, deorum laudes, virorùmque illuſtrium complexas, cum cantu, interdum voce tantùm, ad vitæ inſtitutionem referunt. Aeris ſonitu vocati vnum in locum ad hæc diſcenda pertendunt. Ratio ab his depoſcitur eorum, quæ pueri audiuerunt. Decurſione vtuntur, duce ſibi, quem ſequantur, ex principum filijs aliquo ad id lecto: campus quem decurrant, vt minimum, triginta habet ſtadia. Ad æſtum & frigus perferendum,

Studia quibus Perſarum pueri inſtituũtur.

torrentium tranſitu exercentur. In armis & in madidis veſtibus perdurant, paſcuntur, ruſticantur. Fructibus Terebinthi, glandibus, pyris agreſtibus veſcuntur: quotidianus cibus, poſt curſum ceteraſq; corporis agitationes panis duriſsimus, cardamum, & ſalis granum, aſſæ carnes indifferenter, & elixæ: aqua potus. Venantur miſsilibus telis ex equo arcu & ſagittis vſi: vtuntur & fundis ante meridiem arbores ſerunt, radices effodiunt, arma fabricantur, aut lino & retibus ſtudent. Pueri auro exornantur, & inprimis delicijs. Pyropus eſt illis lapis, quem ſummo in honore habent, & ob id mortuo cum non apponunt: Nec etiam ignem, ob honorem & reuerentiã quam illi deferunt. A vigeſimo anno ad quinquageſimum militant: forenſem vſum non norunt, neq; vendunt quicquam, neque emunt. Cetro in Rhombi ſpeciem ad bellum inſtruuntur, ac præter pharetram, ſagarim & ſicas, habent & pileum turritum: ſquameſum geſtant circa pectus thoracem.

Perſarum victu quotidianus.

Principes Anaxyridem triplicem habent & tunicam manicatam ad genua demiſſam: intus candida ſiltura, exterior pars colore infecta. Amictum æſtate purpureum, hyeme varium. Tiaras magorum infulis ſimiles.

Principum Perſarũ veſtitus.

Vulgus duplici muniuntur tunica, ad medias vſque crura demiſſa: circum caput ſindonij veli volumen ingens. Lecti & poculorum ornatus ex auro & argento: de rebus maximis non niſi

Vulgi Perſici veſtitus.

medio

medio potu conſultant, eam demum conſultationem firmiorem rati, quàm quæ à ſobrijs ſit inita. Noti inter ſe, & æquales, oſculo ſe in occurſu excipiunt. Qui humiliori ſunt fortuna, venientem adorant. Solo ſepeliunt corpora, cera oblinentes. Magos inſepultos abijciunt, auibus laniandos. Cum matribus inſtituto quodam peculiari coëunt: & hi ritus moresq; Perſarum fuere. Herodotus & alios quoſdam habet haud memoratu indignos, vt quòd ridere corã rege, aut ſpuere nefas duxerint & flagitioſum. Græcos ab his rideri, quibus perſuaſum eſſet deos ex hominibus ortos: quicquid nefas eſſet facere, idem & dicere nefarium arbitrari. Turpe creditum debere, ſed omnium turpiſſimum mentiri. Cadauera non priùs humare, quàm à canibus aut aliter traherentur: &, quod indecorum ſit cæterarum gentium opinione, parentes inopia adacti vulgò filias proſtituebant: quanquam Babyloniorum id proprium eſſet. Hodie Perſæ à Sarracenis victi, Mahometiq; delirio imbuti in tenebris agunt: bellica olim gens: vt quæ diu in oriente ſit rerum potita, nunc armis deſueta, veteri gloria excidit.

De India & Indorum prodigioſis ritibus moribuſq; viuendi. CAP. VIII.

INdia, orientalis regio, Aſiæ terminus, tam vaſta perhibetur, vt eam tertiam omnium terrarum partem tradant. Pomponius tantum

Indiæ magnitudo & deſcriptio.

litoris occupare ſcribit, quantum per X L dies noctesq; velificantibus curſus eſt: appellata à flumine Indo, in quem ab occidentali plaga deſinit, à meridionali mari incipiens, adúſque ſolis ortum porrigitur, & à ſeptemtrione vſque ad montem Caucaſum peruenit: gentes habet multas, & oppidis adeò excelta, vt quidam in ea quinque millia fuiſſe dicant, nec mirum ſit vel de hominum vel de vrbium copia: quum ſoli Indi nunquam à natali ſolo receſſerint. Fluuios memorabiliores Gangem, Indum, Hypanim: ſed omnium maximus Ganges. Terra Fauonij ſpiritu ſaluberrima in anno bis metit fruges, vice hyemis Eteſias patitur ventos. Vino carent, quamuis non deſint, qui hoc quoque Muſicanum ſolum ferre autumant. Nardum fert Auſtralis ora: fert & Cinnamomum, piper, & calamum aromaticum, vt Arabia & Aethiopia. Ebenum arborem ſola producit, Pſittacum auem, Monoceron beſtiam: Beryllis, chryſopraſis, adamantibus, carbunculis, lychnitibus, margaritis, vnionibus, gemmis abundat. Binæ illic æſtates, leues auræ, temperius cælum, vbertas ſoli, aquarum abundantia. Centum ob id & triginta annorum æuum eorum quidam, vt Muſicani, agunt. Seribus vita aliquanto longior. Indis omnibus eſt promiſſa cæſaries, non ſine fuco cærulei aut crocei coloris: cultus præcipuus cum gemmis: habitus diſcrepantiſſimus, alij laneis, alij lineis peplis

Oppida Indiæ quinq; millia.

Indiæ vbertas diuitięq; admirandę.

Longiſsima Indis vita.

peplis veſtiuntur, pars nudi, pars obſcœna tantùm amiculati, plurimi etiam flexibilibus libris circumdati. Niger vulgò corporis color, in materno vtero tales fiunt, ſeminis diſpoſitione, quales ipſi ſunt qui genuere. Genitale ſemen, vt Aethiopibus, nigrum, ſtatura procera ac valida. in victu frugales ſunt, præſertim in caſtris, nec multa turba gaudent: ornatu plurimo, vt dixi, vtuntur: à furtis magnopere abſtinent: legibus vtuntur non ſcriptis, literas non nôrunt, ſed omnia memoriter adminiſtrant, & propter ſimplicitatem ac vitæ parſimoniam omnia eis proſperè ſuccedunt. Vinum non niſi in ſacrificijs bibunt: potum ex oriza conficiunt & hordeo: cibus magna ex parte oriza ſorbilis eſt. In legibus & contractibus maximam ſimplicitatem eſſe, vel ex eo argui poteſt, quòd non multum ſunt litigioſi: nam nec commiſſi nec depoſiti iura vlla habent, nec teſtibus indigent, nec ſigillis, ſed ſimpliciter credunt: domum frequentiùs incuſtoditam habent: quæ profectò omnia continentiæ ſunt indicia. Cæterùm non facilè quis admittat, vt quòd ſoli degant, & quòd non vna omnibus & cœnandi & prandendi hora ſit, ſed vt cuique libitum ſit. Nam ad ſocialem ciuilemq; vitam illa ſunt commodatiora. Exercitam præcipuè frictionem probant, & maximè ſtrigilibus. Ebeno arbore corpora expoliunt. In tumulis & ſepulturis faciendis perparci. In cultu

Literarum apud Indos nullus vſus.

Potus & cibus Indorum.

Simplicitas Indis affectata.

Frictio corporis probatur.

corporis nimij. Nam & aurum geſtant, & lapillis ornantur, & ſindonem candidiſſimam induunt, & umbellas ſecum portant: nam pulchritudinem excolentes, omnia faciunt, quæ ad decorandam faciem pertinent: veritatem perinde recipiunt, atque virtutem: ætati ſenum prærogatiuam nullam tribuunt, niſi prudentia excellant. Multas nuptias habent, quas à parentibus accipiunt, pari boum emptas, alias obedientiæ gratia, alias prolis ac voluptatis: & niſi caſtas eſſe cogant, fornicari licet. Nemo ex Indis coronatus ſacrificat, nec adolet, nec libat. Victimas non iugulant, ſed præcluſo ſpiritu necant, ne quid mancum Deo offeratur, ſed integrum. Qui falſus teſtis deprehenditur, extremis decurtatur digitorum articulis. Qui membro aliquo quempiam orbauerit, non modò talionis pœnam ſubit, ſed etiam manu truncatur. Quòd ſi quis artifici manum oculúmve ademerit, capitale eſt. Regis corpus emptitiæ mulieres curant, quæ regem cuſtodiunt, & reliquus exercitus manet extra portas. Si qua mulier Regem ebrium occiderit, munus habet, vt cum illius ſucceſſore iungatur: ſuccedunt autem filij. Regi interdiu dormire non licet, nocte cogitur cubilia per horas mutare, idque propter inſidias. Quum in caſtris non eſt, ſæpe exit: nam & ad iudicium exit, & audit: & ſi hora eſt, vt corpus curet, quod ſtrigilium fit perfrictione, ſimul

Senibus, niſi prudentes ſint, honor nullus exhibetur.

Sacrificandi Indorũ ratio.

Regis vita mulieribus apud Indos permiſſa.

ſimul & audit, & à tribus perſictoribus perficitur: exit etiam ad ſacrificia: tertio ad venationem: vbi Bacchico more maxima mulierum caterua circumfunditur: ſtipatores foris manent, via funibus obtexitur: quòd ſi quis intra ad mulieres præuaricauerit, capite plectitur: præcedunt eum tympana & tintinnabula. Quum in locis ſeptis venatur, aſſiſtunt ei duæ trésve mulieres armatæ: quum verò in locis non clauſis venatur, ab elephante ſagittat: mulierum aliquæ in curribus ſedent, quædam in equis ac elephantis: quemadmodum & militant, omnibus armis exercitatæ, multum profectò à noſtris diſcrepantes. Atque hæc etiam à rerum ſcriptoribus dicuntur, quòd Indi Iouem pluuialem, & Gangem flumen, & indigetes genios colant: & quum eorum Rex capillos abluat, ſolennia celebrent, & maxima dona mittant, diuitias ſuas certatim oſtendentes. In ſeptem ordines olim diuiſa vniuerſa gens fuit, quorum primus philoſophorum erat, qui cæteris numero pauciores, honore & dignitate apud Reges longè anteibant. Hi ab omni opere immunes neque ſeruiunt cuiquam, neque imperant: recipiuntq; à priuatis ea, quibus ſacra dijs faciant, & curam habeant defunctorum, tanquam chari dijs: & quæ fiant apud inferos præcipuè norint: propterea dona plurima honoresq; eis impenduntur: multum enim proſunt

Indorum gens in ordines ſeptē diuiſa.

Indorum vitæ. Nam anni principio vnà conuenientes, ſiccitates, pluuias, ventos, morbos prædicunt: cæteráque, quorum cognitio poßit vtilis eſſe: futura enim audientes cùm populus tum Rex, & futura declinant mala, & bonis futuris imminent. Qui autem philoſophus falſa prædixerit, nullam, præterquam quòd perpetuò ſilet, pœnam ſubit. Secundus ordo eſt agricolarum, qui multitudine ſuperantes cæteros, à bello reliquoq; opere liberi, ſolis agris colendis tempus impartiunt. Nullus hoſtis eos laceßit neque ſpoliat, ſed exiſtimans illos in communi vtilitate verſari, ab omni iniuria abſtinet: itaq; ſoluti metu agricolæ, terramq; liberè colentes, rerum afferunt vbertatem. Viuunt autem in campis cum vxore & liberis, neque in vrbes commeant: dant Regi (omnis enim India ſubdita eſt Regibus) tributum: nulli priuato licet agros poßidere abſque tributo, quintam quoque fructuum partem regibus impendunt. Tertium ordinem conficiunt omnis generis paſtores, qui neque in ciuitatibus, neque in villis morantur. Vtuntur tabernaculis, venatu, ac retibus: tutas à feris auibusq; regiones reddunt: hoc exercitio Indiam domeſticam præſtant, multis varijsq; tum beſtijs, tum auibus ſementi agricolarum infeſtis copioſam. Quartum locum artifices tenent: quorum pars armis, pars ruſticis inſtrumentis, alij alijs vtilibus rebus fabricandis vacant. Hi nõ ſolùm immunes

Philoſophi quantũ vitæ noſtræ proſint.

2. Agricolæ.

3. Paſtores.

4. Artifices.

à trib

ē tributo ſunt, ſed frumentum inſuper à regia percipiunt. Quinto ordine milites, ſed numero ſecundi, belli diſciplina exercentur: omnis ea multitudo armis dedita: tum equi elephantiq; bello apti ex regia victum habent. Sextus eſt ordo Ephororum: hi quecumque in India aguntur inſpicientes regi referunt. Septimo loco exiſtunt, qui publicis conſilijs præſunt, numero pauciſsimi, nobilitate, prudentiaq; maximè inſignes. Ex his enim ad regum conſilia, tum ad rempublicam gerendam, tum ad res dubias iudicandas aſciſcuntur: duces inſuper ex his deliguntur, ac principes. Has in partes Indiæ politia diſtributa; haudquaquam licet vnius ordinis virum alterius vxorem ducere, neque exercitium mutare. Neque enim fas eſt militem agrum colere, aut philoſophari artificem. Sunt & apud Indos ſtatuti principes, qui iniurias ab aduenis prohibent: ſi qui eorum infirmentur, conductis medicis curant, defunctosq; ſepeliunt, eorum pecunia proximioribus tradita: Iudices cauſas cognoſcunt, ſontes diligenter puniunt. Seruilis conditionis apud eos nemo fuit, imò lege quadam ſancitum, neminem omnino ſeruum eſſe: liberos æquo iure honoreq; haberi omneis, qui aſſueſcerent neque præſtare cæteris, neque iniuria quenquam afficere, optimè ad omneis fortunæ caſus inſtituiſſe vitam: ſtultum ſanè videri leges æquè omnibus poſitas, fortunas non æquè

5. Militēs.

6. Ephorj.

7. Conſiliarij.

Apud Indos nemo ſeruilis conditionis.

omnibus communes eſſe. Sed quia Indorum gentes multæ ſunt, & forma, & lingua, propter latiſsimum regionis tractum, diuerſæ, non iiſdem, quos deſcripſimus, moribus æquè omnes viuunt, ſed quibuſdam etiam incultioribus. Eorum qui auroram ſpectant alij rei pecuariæ dediti ſunt, alij non. Item alij in paluſtribus fluminibus habitantes, crudis veſcuntur piſcibus: egreſsi arundineis nauigijs exceptant. Singula autem nauigia è ſingulis arundinis internodijs fiunt. Iſti ex Indis ferunt veſtem è tegete, quam vbi è flumine meſſuerunt, inciderűtq́; plectentes in modum ſtoreæ, tanquam thoracem ſibi induunt. His finitimi auroram verſus ſunt Indi pecuarij, carnibus crudis veſcentes, nomine Padæ, qui talibus vti moribus narrantur: Quoties ciuium aliquis, aliquáve ægrotat, virum quidem ſui maximè familiares interimunt, quod dicant illum morbo tabeſcentem carnes ipſis corrupturum: & licet ſe neget ille ægrotare, at nihilominus iſti non ignoſcentes necant eum, epulanturq́;. Mulierꝭ verò ſuæ maximè neceſſariæ idem, quod viro viri, faciunt. Qui autem ad ſenium peruenit, eo itidem mactato paſcuntur. Ideoq́; tum hac de cauſa, tum quia in morbis necantur, non multi ſanè eorum ad ſenectutem perueniunt. Eſt aliorum Indorum hac diuerſa conſuetudo, vt nullum animantem interimant, vtq́; nihil ſerant, nec domos parandas exiſtiment,

Nauigia Indorum ex arundinũ internodiis.

Aegrotãtes interimuntur & comeduntur.

atque

...tque herba victitent. Eſt eis ſemen quoddam ...milij inſtar ſua ſponte naſcens è terra ſuo in ...alyce, quod cum ipſo calyce lectum coquunt ...duntq;. Quorum quiſque in morbum inci...dit, is in locum deſertum pergit, ibique de...umbit, eius vel decumbentis, vel defuncti ...uram gerente nemine. Horum etiam omnium, quos iam recenſui, Indorum coitus in propatu...o eſt, ſicut pecorum. Philoſophos habent Indi Gymnoſophiſtas, qui, vt Petrarcha ſcribit, vltimas & vmbroſas regionis partes inco...lentes nudi (quod ipſum nomen indicat) ac ...agi in ſolitudinibus philoſophabantur, ab ...rtu Solis ad occaſum perſtantes: immobi...ibus oculis orbem candentiſſimi ſyderis con...uebantur, in globo igneo rimantes ſecreta quædam: inſiſtebant alternis pedibus toto die ...eruentibus harenis citra dolorem, & frigora ...iuium & flammæ æſtus perferebant. Inter quos Brachmana gens fuit, quæ, vt Didymus ...ius Rex Macedoni Alexandro, qui illam debellare cogitaret, ſcripſit, pura & ſimplici vita viuit: nullis rerum illecebris capitur: ni...hil appetit amplius quàm ratio naturæ flagi...at: facilis huic alimonia: non quam luxuriæ ...agacitas per omnia elementa perquirit, ſed quam tellus ferro inuiolata producit. Men...ſas epulis onerat innocuis. Hinc eſt quòd ge...nera morborum nec nomina numerat diuer...ſa, ſed diuturna ſalute perfruitur: opem non

prec

Moriendi ritus.

Gymnoſophiſtæ Indorum philoſophi.

Brachmana gens.

precatur alter ab altero, vbi viuitur communiter. Inter pares locus non præbetur inuidiæ, vbi nullus ſuperior eſt. Omnes diuites ſunt paupertatis æqualitate. Iudicia non habet, quia corrigenda non faciat. Leges nullas tenet, quas crimina nulla proferant: Vna genti lex eſt, contra ius non ire naturæ, Quæ laborem nutriat, auaritiam non exercet, otium turpe deuitat: Libidini membra ad debilitandum non tradit, omnia poſsidet quæcumq; non cupit. Quòd ferociſsima ſit peſtis cupiditas, quæ ſolet egenos, quos capit, efficere, dum finem inquirendi non inuenit, ſed eo magis quo fuerit locupletata mendicat. Sole caleſcit, rore humectatur, ſitum riuo frangit, torum miniſtrat humus, ſomnum ſolicitudo non rumpit, mentem cogitatio non fatigat, in homines ſibi ſimiles ſuperbia non agit imperium, nec quenquam vel minima ſeruitute exigit, præter corpus, quod ſolum animo famulari debere cenſet. In exſtruendis domibus igne ſaxa non ſoluit, nec admixtione pulueris cæmenta duriora conficit: quin potius in Speluncas Brachmani inhabitant. *defoſsis telluris ſpeluncis, aut concauis montium latebris habitat: nullos ibi ventorum fremitus, nullius turbinis tempeſtatem formidat. Tutius ſe ab imbre defendere ſpeluncam arbitratur, quàm tegulam, cuius geminus eſt vſus, dum viuat manſionis, ſepulturæ quando moriatur. Nullus ibi pretioſus amictus, ſed membra papyri tegmine, vel, quod verius, pudore velant*

velantur. Fœminæ non ornantur vt placeant, nec ſciunt in augenda pulchritudine plus affectare, quàm nactæ ſunt. Ad concubitum non admouet libido, ſed ſobolis amor. Bella non gerit, ſed pacem moribus, non viribus confirmat. Nemo parens filij comitatur exſequias, nulla exſtruit inſtar templorum ſepulchra defunctis, nec in gemmatis vrnis funera combuſta recondit, quòd non honoris eſſe ducat, ſed pœnæ. Peſtilentiam aut alios corporis morbos, vt dictum eſt, Brachmani non patiuntur, quòd fœdis actibus cælum non temerant, ſed ſemper apud eos tenet natura cum temporibus concordiam, & vices ſuas elementa inoffenſa cuſtodiunt. Medicinæ remedium parſimonia eſt, quæ non ſolùm illapſos poteſt curare dolores, ſed etiam procurare ne veniant. Nulla ludicra ſpectacula affectant, ſed theatrum ſpectare quum volunt, geſtorum monumenta relegunt, quæ quum ſint maximè ridenda, deflent. Non in fabulis anilibus (vt multi) delectantur, ſed in pulcherrima mundialis machinæ, & rerum naturalium diſpoſitione. Mercandi gratia pontum claſſibus non nauigant. Artem bene loquendi non diſcunt. Simplex eſt apud illos eloquentia, communiſq; omnibus, ſolum præcipiens, nō mentiri: forum ſcholaſq; minimè frequentant, quorum doctrina diſcors, ſtabile nihil certumq; diffinit. In honeſtate vna gentis pars, alia in voluptate bonum conſtituit. In cultum diuinum

Parſimonia morborum omniū curatio.

Religio Brachmanorū.

innoc

innocuas pecudes non mactant, dicentes Deum ſacra ſanguine pollutorum non accipere: cultum potiùs deligere incruentum, verbo propitiari orantium, quod ſolum ei hoc cum homine eſt, ſua ergo ſimilitudine delectari. In Cathæis Indis multæ vxores in vnius viri coeunt matrimonium: & is vbi vita diſceſſerit, apud grauiſsimos iudices ſuam quæque de meritis agunt cauſam: & quæ officioſior præ cæteris viro chariórque fuiſſe iudicantium ſententia comprobatur, illa in habitu ornatuq́; quo cultiùs ſe exornare poteſt, victrix, & lætabunda rogum aſcendit, ac iuxta mariti cadauer accubat, amplexans illud & deoſculans, ſuppoſitis ignibus pudicitiæ laude contemptu, cum coniuge defuncto concrematur: cæteræ cum nota & dedecore viuunt. Liberi ab ineunte ætate non parentum arbitrio tolluntur, ſed eorum quibus id negotium publicè iniungitur. Tenerorum infantium illi habitum inſpiciunt: ac ſi qui ſegnes ab initio, aut parte aliqua corporis debiles deprehenduntur, necari iubent. Connubia non opibus & nobilitate, ſed formæ præſtantia conciliant inter ſe, liberorum magis quàm voluptatis cauſa. Conſuetudo & apud Indos quibuſdam hæc eſt, vt qui filias præ inopia locare non poſsint, in ipſo ætatis flore, cum tuba & claſsicis, quibus bellica ſignificari ſolent, in forum producunt, tum multitudine conuocata puellæ accedenti primùm

Cathæi Indi vxores multas habent.

Vxorũ chariſsima cum defuncto viro crematur

mùm poſteriora humerotenus detegit, poſtea anteriora: quæ quum placita fuerit, & approbata, quibuſcunque videtur illa nubit. Megaſthenes per diuerſos Indiæ montes nationes eſſe ſcribit capitibus caninis, armatas vnguibus, amictas veſtitu tergorum, ad ſermonem humanum nulla voce, ſed latratibus tantùm fremitus aſperis rictibus. Gangis fontem qui accolunt, nullius ad eſcam opis indigent; odore viuunt pomorum ſylueſtrium, longiuſq; pergentes eadem illa in præſidio gerunt, vt olfactu alantur: quòd ſi teteriorem fortè ſpiritum traxerint, exanimari eos certum eſt, & illorum aliquos in Alexandri caſtris fuiſſe memoriæ traditum eſt. Legimus monoculos quoque in India eſſe: Quoſdam etiam tam inſigniter auritos, vt aures ad pedes defluant, atq; in alterutram earum decubent, quarum duritie arbores conuellant. Quoſdam item ſingulis pedibus, & adeò latis quidem, vt vbi ſe defendi a calore velint, reſupinati his totaliter inumbrentur. Apud Cteſiam legitur quaſdam fœminas ibi ſemel tantùm parere, natóſque canos illico fieri. Eſſe rurſus gentem alteram quæ in iuuenta ſit cana, nigreſcat in ſenectute, vltra æui noſtri terminos perennantem. Eſſe etiam perhibent alteram fœminarum gentem, quæ quinquennes concipiant, ſed vltra octauum annum viuendi ſpatia non protrahere. Sunt qui ceruicibus carent, & in humeris

Mõſtruoſæ Indiæ gentes.

Cynocephali in India.

Homines odore ſolo viuentes.

Monoculi in India.

Monopedes in India.

Mulieres quinquẽnes cõcipientes.

meris habent oculos. Sunt præter eos iam enumeratos ſylueſtres quidam homines caninis capitibus hirto & aſpero corpore, ſtridore terrifico. Sed hæc & alia id genus, quæ de India & gente eius memorantur, quoniam magna eſt opus fide, vt pro veris recipiantur, quam ne in ijs quidem, quæ ſunt pene oculis admota, niſi grauatè adhibent, qui aliena legunt ſcripta, parciùs ſunt referenda. Cathaini hodie eam Indiæ partem, quæ inter Gedroſiam Indumq; fluuium ſita eſt, atque ab his modò Cathainum appellatur, inhabitant. Scythicum genus hominum, & in quibus magna morum mutatio facta videri poſſit, ſi vera ſunt quæ Armenius Aitonus de illis prodidit in hiſtoria: Sagaciſſimi ſunt, inquit, aiuntq; ſe ſolos hominum duobus luminibus cernere, cæteros mortales aut cæcos eſſe, aut altero oculo captos: magnum ingenij acumen, ſed iactantia maior. Perſuaſum eſt vniuerſæ genti, ſe cæteris mortalibus artium ſubtilitate & ſcientia longè antecellere. Candidum genus hominum, paruis oculis, natura imberbes: literis vtuntur Romanis quadratura ſimilibus, alij alio ſuperſtitionis aguntur delirio. Cæterùm omnes veræ pietatis expertes, Solem adorant hi, illi Lunam, quidam fuſiles ſtatuas, nonnulli bouem: variaq; per hæc monſtra ſparſa eſt gentis ſuperſtitio. Non ſcriptas leges, non fidem norunt vllam: & quum in opificijs mirum ſit gentis acumen,

Cathainorũ mores.

Sagaciſsimi mortalium Cathaini.

Homines natura imberbes.

Cathainorũ religio.

acumen, nulla tamen his rerum diuinarum notitia. Timidum genus hominum, mortemq; formidans: gerunt tamen bella magis ingenioſè, quàm fortiter: ſagittis in pugna vtuntur, telorúmque generibus, quibuſdam hominibus aliarum gentium minimè notis: papyracea moneta in vſu, quadrata forma, & in ea regis imagine expreſſa, quæ ſi vetuſtate obliterari cœperit, obſolétam cum recentiùs impreſſa in regia commutant. Supellex ex auro & argento, cæteriſq; metallis: olei inopia inſignis, hoc reges duntaxat vnguenti loco vtuntur. Et de Indis hactenus. nunc de Scythis, qui ſunt Indiæ contermini, dicendum.

Moneta papyracea in vſu.

De Scythia Scytharumq; feris moribus.

CAP. IX.

SCythia, regio Septemtrionalis à Scytha Herculis filio, vt tradit Herodotus, dicta: vel, vt Beroſus, à quodam alio ex Araxe priſca, quæ Noæ coniux fuit, genito indigena Scythiæ. Hi olim à primordio paruam patriam poſſidebant: poſtmodo paulatim per virtutem & vires aucti, quum regiones multas ſibi ſubdidiſſent, in magnum imperium gloriámque peruenere. Ea primùm natio iuxta Araxim amnem parua numero, propter ignobilitatem contempta conſedit: nacti regem quendam bellicoſum, & militari virtute præcipuum, agros ampliarunt. Montanos quidem vſque ad Caucaſum,

Scythiæ appellatio.

caſum, campeſtres verò vſque ad oceanum & Mæotida paludem, aliáq; loca ad Tanaim vſque flumen, à quo Scythia ipſa longo tractu verſus ortum protenſa. Imáo monte per medium velut in duas Scythias dimiditur; quarum vna Scythia intra Imaum montem dicitur, altera extra; ab alieno imperio aut intacti aut inuicti Scythæ ſemper manſerunt. Darium, Perſarum regem, turpi à Scythia ſubmouêre fuga. Cyrum cum omni exercitu trucidarunt. Alexandri magni ducem cum copijs vniuerſis deleuerunt. Romanorum audiuere, non ſenſere arma; gens & laboribus & bellis aſpera, vires corporum immenſæ. Hæc inter ſe olim diſcreta non erat, vtpote quæ neque agrum coleret, neque tectum ſedéſve haberet vllas: per ſolitudines & inculta vagabatur loca, armenta pecoráque præ ſe agens: coniuges & liberi plauſtris vehebantur: Legibus nullis obnoxia, iuſtitiam ſponte colebat. nullum furto grauius in tota gente flagitium fuit, vt quæ non parietibus aut ſeptis armentum circumdat, ſed in propatulo habeat. Nullius ipſi aut auri, aut argenti vſus. Lac & mel in cibatu frequens: contra frigora & rigores ferinis pellibus murinisq; corpora communibat. Laneus vſus ac veſtium ignotus genti. Erat is ſanè viuendi ritus frequens Scythis, ſed non omnibus: plerique eorum, vt loco plurimùm diſtantes, ſic ab inuicem vita diue[illegible], veluti peculiare inte

Scythæ ſemper inuicti permanſerunt.

inter ſe fouebant mores: de quibus poſteà dicemus, vbi adhuc communes quoſdam dixerimus. Gaudent Scytharum plures humana cæde: quem primum virum in bello vir Scytha ceperit, eius ſanguinem potat: quoſcumque in prælio interemerit, eorum capita regi offert: nam capite ablato fit prædæ, quamcunque ceperit, particeps, alioquin expers. Caput hoc modo præcidit, in orbem illud amputat circa aures, verticéque ſumpto excutit, deinde pellem detrahit, & vbi, ſicut bouis corium, manibus molliuit, tanquam mantile poſſidet, eáque ad habenas equi ſui appenſa gloriatur: qualia mantilia vt quiſque plurima habet, ita vir præſtantiſſimus iudicatur. Multi etiam ſunt, qui coria hæc humana, tanquam brutorum, conſuunt, quibus pro amiculis induantur. Cæſorum hoſtium manus dextras cum vnguibus excoriant quidam, atque cum iis pharetrarum opercula obducunt. Nonnulli totos homines excoriant, & coria ſuper ligna extenta ſupra equos circumferunt. Capita dicto modo exciſa exterius crudo bouis corio ſuperducunt, interius inaurant etiam, qui ditiores ſunt, & pro poculis vtuntur: hoſpitibus, qui ad eos veniunt, viri alicuius exiſtimationis exhibent, referúntque illos à ſe eſſe ſuperatos, id ſtrenuitatis loco ponentes. Semel quotannis ſinguli regionum principes vinum crateri miſcent, de quo Scythæ omnes

Homicidio Scythæ gaudent.

Humana coria pro amiculis conſuuntur.

Oſſa capitis humani Scythis pocula præbent.

hoſtium homicidæ bibunt, nemo guſtat, qui nihil præclari operis ediderit, ſed ſine honore ſeorſum ſedet: quæ res apud eos maxima eſt ignominia: qui verò complures cædes fecerunt, hi duobus pariter, quos habent, calicibus potant.

Dii Scytharum & religio.

Deos hos ſolùm propitiantur & colunt, Veſtam ante omnes, deinde Iouem ac Tellurem, exiſtimantes Tellurem Iouis coniugem eſſe: poſt hos Apollinem, & cæleſtem Venerem, Martem & Herculem: nulli tamen ex iis ſimulacra, aras & delubra facienda putant, præterquam Marti, cui ex captiuis centeſimum quenque immolant, cæteris tum alia pecora, tum præcipuè equos: ſues pro nihilo putant, quos nec alere omnino in ſua regione volunt. Rex in quos morte animaduertit, eorum ne liberos quidem relinquit, ſed vniuerſos mares interficit, fœminas nihil læſis.

Ineundi fœderis forma apud Scythas.

Fœdera cum quibuſcumque ineunt Scythæ, hoc modo: Infuſo in grandem calicem fictilem vino, commiſcent eorum ſanguinem, qui fœdus feriunt, percutientes cultello, aut incidentes gladio aliquantulum corporis, deinde in calice tingunt acinacem, ſagittas, ſecurim, iaculum: hæc vbi fecerunt, ſeſe multis verbis deuouent, poſteà vinum epotant non modò hi, qui fœdus fecerunt, ſed etiam comites hi, qui ſunt maximæ dignitatis.

Pompa in regio funere.

Regum ſepulcra apud Gerros ſunt, vbi Boryſthenes iam nauigabilis eſt. Illic vbi rex eorum deceſſit, ingentem ſcrobem effodiunt, forma quadrata, ac demortuum

tuum

tuum accipiunt, corpore incerato, aluo euul-
ſa atque expurgata, quam ſilere contuſo &
thymiamate, apij; ſemine & aniſi quum ex-
pleuerunt, reſuunt rurſus, impoſitumq; plau-
ſtro cadauer ad aliam gentem ferunt, quod
qui excipiunt, eadem agunt. Sed regij Scythæ
aurem decidunt, crinem circumtondunt, bra-
chia circumcidunt, frontem naſúmque conſau-
ciant, ſiniſtram manum ſagitta traijciunt:
poſtmodo cadauer ad aliam gentem, cui im-
peritant, ferunt, quæ ipſos comitatur ad eos
vnde primùm venerant. Vbi iam mortuum cir-
cumferentes ſingulas gentes luſtrauerunt, qui-
bus imperitauit, apud eos deponunt, qui in
xtremis habitant, & in ſepulcris: ij poſt-
uam illum ſuper torum in loculo conſtitue-
e, haſtis hinc atque illinc defixis, deſuper li-
na diſponunt, atque pallio contegunt: dein-
e vbi in reliqua loculi ſpatioſitate pellicum
na omnium chariſsima, miniſter vnus, co-
uus, agaſo, viator, pincerna, equus, ſtran-
ulati ſunt cum aureis phialis, aliarúmque
erum omnium primitijs conſepeliunt: cir-
umacto anno hoc iterum agunt: è famulis re-
is intimos ſumunt. Sunt autem famuli regum
genui Scythæ, & quos ipſe rex iuſſerit, nam
ullus venalitius regi miniſtrat: horum mi-
ſtrorum quinquaginta vbi ſtrangulauerunt,
totidem præſtantiſsimos equos, eductis in-
ſtinis pallijſq; rurſus diſtentis atque conſu-

Regii Scythæ.

Cum rege intimi famuli ſepeliũtur quinquaginta.

tis: per ambitum regij ſepulchri fornicato opere equos & ſuper eos famulos inſidentes erigunt, ac ita ſtatuunt, vt procul aſpicienti equitatus ſpeciem, defunctum regem cuſtodientis, præbeant. Et talis regum humatio eſt, & ſepultura. Habent & priuati morem quendam in ſepeliendo: nam vbi quis deceſſerit, proximi quique in plauſtrum collocatum ad amicos circumferunt, eos ſinguli amicorum excipientes epulum præbent, tam propinquis, quàm cæteris cadauer comitantibus: ad hunc modum quadraginta diebus circumactum, dehinc humatur, capite priùs exinanito, atque abluto: ſupra corpus tria ligna ſtatuunt mutuò inclinata, circa quæ prætendunt lanea pilea, quàm maximè poſſunt conſtipantes, & in ſcapham in medio lignorum pileorúmque poſitum lapides conijciunt ex igne perſpicuos. Viri Scythæ non lauantur, ſed vxores eorum infundentes aquam corpora ad lapidem aliquem ſcabrum conterunt, cypreſſo, cedro, aut thuris ligno: deinde perfrictum corpus, quum intumuerit, illud, faciemq; medicamentis oblinunt. Id eas ſimul bene olentes facit, ac poſtero die medicamentis amotis mundas & ſplendidas. Iurandi iuſiurandiúmque interponendi ipſis per regium ſolium mos eſt: quo ſi quis periuraſſe à diuinatoribus, qui hoc ſalignis virgis experiuntur, conuincitur, ſine mora capitis pœnam ſubit, atque facultates omnes amittit, quas ac-

Priuatorũ Scytharum humatio.

Lauandi mirabilis ritus

cipiunt

cipiunt qui illum periuraſſe probauerunt. Maſſagetæ populi Scythiæ in Aſia vltra mare Caſpium, veſtitu & victu Scythis perquam ſimiles, quo fit, vt Scythæ à plerisq; credantur, ex equis pugnant, & pedibus: vtroq; pugnæ genere penè inuicti: ſagittis, haſta, ſangari, (ſic enim ferrum, quo vulgò accincti ſunt, dicitur:) auro in balteis, & capitis ac axillarum ornatu vtuntur: aureos thoraces equorum pectoribus inducunt. Ex auro fræna & phaleras conficiunt, æreas cuſpides haſtis præfigunt, ære pharetras muniunt. Ferri & argenti nullus apud eos vſus. Singuli vxorem ducunt, eaq; communiter vtuntur, idq; Scytharum ſoli faciunt, ſi Scythæ habendi ſunt. Quoties aliquis mulieris libidine capitur, ſuſpenſa ad plauſtrum pharetra cum ea ſine pudore concumbit. Terminus vitæ nullus genti præfinitus: vbi quis admodum conſenuit, eum propinqui & neceſſarij in vnum coëuntes cum ouibus aliquot immolant, & carnibus pro epulo, vbi decoxerunt, indifferenter veſcuntur: quod genus obitus apud eos beatiſſimum habetur. Languore extinctos non edunt, ſed terra operiunt, loco damni putantes, quòd ad immolationem non venerunt. Nihil omnino ſerunt, pecoribus victitant, & piſcibus, quos Araxes abunde ſuppeditat: lac plurimum potant. Ex Dijs vnum Solem venerantur, cui equos immolant, vt perniciſſimo

Maſſagetæ, & mores eorum.

ſyderi è pecoribus omnibus perniciſſimum mactent. Seres mites inter ſe & quietiſſimi omnium, mortalium cœtus fugiunt, adeò ut cæterarum gentium commercia abnuant: primùm eorum fluuium mercatores tranſeunt, in cuius ripis nullo inter partes commercio, ſed diſpoſito rerum pretio, oculis æſtimantibus ſua tradunt, non emunt noſtra. apud illos neq; meretrix neq; adultera neq; fur ad iudicium deducitur, neque occiſus homo fertur ibi aliquando: ſed eſt apud eos legis ſuarum metus vehementior, quàm geneſis cõſtellatio. In initio orbis terræ habitãt: quia caſtè viuant, nec erugine, nec grandine aut peſtilentia cæteriſve malis affliguntur. Fœmina poſtquam conceperit à nemine petitur, neque quum purgatur: carnibus immundis nemo veſcitur, ſacrificia nulla nouit, ſecundùm iuſtitiam omnes ſibiïpſis iudices ſunt. Ideo non caſtigantur huiuſmodi plagis, quæ pro peccatis accidere ſolent, ſed plurimum temporis perdurantes, abſque ægritudine vitam finiunt. Tauroſcythæ à monte Tauro, circa quem habitant, Virgini naufragos immolant, & quoſcunque Grecos illuc delatos, hoc modo: poſtquam preces peregerint, hominis caput claua feriunt, truncum eius quidam aiunt deturbari è rupe, nam in rupe prærupta templum eſt eorum ſitum: cruci adfigunt caput: quidam de capite ſuffigendo conſentiunt, ſed truncum è præcipitio deiici negant, ſed humo contegi dicunt.

Seres omnium quietiſſimi ſanctiſſimiq;.

Nullis calamitatibus afficiuntur Seres.

Grecos Tauroſcythæ inuentos immolant.

Dæmon

Dæmonem, cui immolant, aiunt eſſe Iphigeniam Agamemnonis filiam. In hoſtes, quos ceperint, hoc agunt: amputatum quiſque hoſtis caput domum portat, & faſti ſuffixum admodum ſublime ſupra tecta ſtatuit, & plerumque ſupra fumarium: Ideo in ſublimi locantes, quod dicunt eos totius domus eſſe cuſtodes. Viuunt autem è rapto & ex bello. At Agathyrſi excultiſsimi viri ſunt, & aurum plerumq; geſtantes in commune cum mulieribus coeunt, vt inter ſe germani ſint ac domeſtici omnes: nihil neque liuoris, neque ſimultatis mutuò exercentes: cæterùm ad Thracum ſimilitudinem accedentes. Neuri Scythicis vtuntur moribus, qui, vna ante Darij expeditionem æſtate, coacti fuerant, propter ſerpentium multitudinem in ipſorum ſolo procreatam, terram mutare: ſibi perſuadent, deierantes ſe quotannis ad dies aliquot lupos fieri, & rurſus in priſtinum habitum & formam redire. Anthropophagi, id eſt, humanæ carnis comeſtores, agreſtiſsimos omnium hominum mores habent, non iudicijs, non legibus vllis vtentes, rem pecuariam exercent: veſtem Scythicæ ſimilem geſtant: linguam propriam habent. Melanchlæni omnes indumenta nigra gerunt, vnde & cognomentum habent, qui ſoli ex his humana carne veſcuntur, inſtitutis Scythicis vtentes. Budini ingens natio atque numeroſa, cæſijs oculis omnis ac rufi.

Hoſtium capita ſupra domorũ tecta afiguntur.

Neuri quotannis dies aliquot lupi fiunt.

ἀνθρωποφάγοι omniũ hominum agreſtiſſimi.

Melanchlæni nigra omnes indumenta gerunt.

Gelonus vrbs, à qua & Geloni dicuntur, gentis caput eſt. Libero Trieterica, id eſt, triennalia agunt, & Bacchanalia exercent. Græci quondam fuere, ſed ſummoti, ibi conſederunt. Lingua adhuc partim Scythica, partim Græca vtentes. Sunt tamen Budini à Gelonis, & lingua, & vita diſpares. Nam quum indigenæ ſint, pecuariæ operam dant, ſoliq; eius regionis pedunculos edunt. Geloni agriculturæ operam dantes, frumento victitant, & hortos poßident, nihil illis neque aſpectu, neque colore ſimiles: horum regio omnis eſt arboribus frequens ex lacu, qui ibi etiam ingens eſt, & multus: lutras capiunt, caſtores, aliasq; multas feras, ex quarum pellibus renones faciunt, atque induunt. Lyrcæ è venatione victitant hoc modo, conſcenſis arboribus, quæ & per omnem eorum regionem frequentes ſunt, feris inſidiantur: ſingulis adeſt canis & item equus in ventrem cubare eductus humilius ſubſidendi gratia: vbi quis ab arbore feram viderit, ſagittáque percuſſerit, conſcenſo equo illam perſequitur, comitante cane. Argyppæi ſub excelſorum montium radicibus incolunt, homines, qui ab ipſo natali calui ſunt, mares pariter & fœminæ, ſimis quoque naribus, & ingenti mento, proprio quodam oris ſono. Scythicam geſtantes veſtem, ex arboribus victitantes, rei pecuariæ haud ſtudent: vnde eis pecorum non multum eſt. Sub arbore quiſque cubat:

udini pe- ſuculos prę mordent.

Geloni.

Lyrcæ è venatu victitant.

Argyppæi natura calui.

ubat: per hyemem quidem vbi arborem pileo albo firmóque contexerint; per æſtatem verò ſine hoc pileo. hi nemo mortalium iniuriam inferet. Sacri enim dicuntur eſſe, nihil martiorum armorum poſſidens. Iidem finitimorum controuerſias dirimunt: ad quos quiſque confugit, is à nemine læditur. Iſſedones talibus moribus vti feruntur, quoties pater alicui deceſſit, omnes eius propinqui pecora adducunt, quæ vbi mactauerunt, conciderunt q; , concidunt & mortuum patrem illius, à quo in conuiuium accipiuntur, commixtuq; omnibus carnibus conuiuium exhibent. Caput tum defuncti denudatum purgatumq; inaurant, eoq; pro ſimulacro vtuntur: agentes illi quotannis maiores hoſtias ceremoniasque: hæc filius patri, pater filio facit, quemadmodum Græci natalitia. dicuntur præterea & iſti iuſti eſſe: & ipſarum vxores peræquè fortes ac viri. & tales olim fuere Scytharum mores, à Tartaris poſteà ſubacti, & illorum viuendi inſtituta complexi, Tartarorum more viuunt, Tartariq; uno nomine vocantur.

Homines opinione ſacri.

Iſſedones parentes defunctos comedunt.

Anniuerſariæ parentationes.

De Tartaria, gentisq; Tartarorum moribus & potentia. CAP. X.

Tartaria, quæ & Mongal dicitur, vt Vincentius ſcribit, in ea terræ parte ſita eſt, vbi oriens Aquiloni coniungitur: ab oriente Kathæorum ac Solangorũ terrã habuit, à meridie

Tartariæ ſitus & termini.

die Sarracenorum, ab occidente Naymanorum, ab aquilone oceano circumdata. Tartariæ appellatio. *Tartaria à fluuio Tartar, qui per eam currit, appellata. Regio plurimùm montoſa, vbi campeſtris eſt, admixta giarea arenoſa eſt, ſterilis niſi aquis fluuialibus, quæ tamen rariſsimæ ſunt, irrigetur: & ob hanc etiam cauſam multum deſerta & infrequens eſt: ciuitates in ea nullæ, nullæ villæ, præter vnam quæ Caracuru dicitur. Lignis in plerisque locis adeò inops, vt arido boum & equorum ſtercore incolæ ipſi ignes fouere atque cibaria decoquere coguntur.* Boum & equorum ſtercore ignis fouetur. *Aer & cælum intemperatum & mirificum, tonitrua & fulgura in æſtate adeò horrenda, vt præ timore homines intereant, iam calor magnus eſt, mox frigus & denſiſsimæ niues cadunt: ventorum frequenter tam validi flatus, vt equitantes detineant, & ad terram homines deijciant, arbores radicitus euertant, & multa damna inferant. In hyeme ibi nunquàm pluit, in æſtate frequenter, ſed adeò parcè vt vix terra madefiat.* Tartaria pecorũ diues. *Regio alioquin omnium animalium diues, in cameis, bobus, &c. Iumenta & equos in tanta copia & multitudine, quantum non credimus reliquum mundi habere.* Quatuor Tartariæ populi. *A quatuor ab initio populis habitabatur: vnus Iecchamongal, id eſt, magni Mongali dicebantur. Secundus Sumongal, id eſt, aquatici Mongali. Et illi ſeſe etiam à Tartar fluuio, iuxta quem habitabant, Tartaros appellabant. Tertius*

tius Merchat vocabatur. Quartus Metrit. Omnes vnam corporis formam, vnam linguam habebant. Ferus ab initio cultus, ſine moribus, ſine lege, ſine vllo vitæ cultu, armenta paſcere, obſcuri nominis inter Scythas, finitimorum vectigales. Mox gens ipſa in plures velut tribus diuiſa eſt, cœpitq; ſub ducibus agitare, penes quos erat totius rei ſumma, pendere tamen nihilominus Naymanis vicinis accolis tributum. Quum Canguiſta oraculo quodam primus eſt Rex ab ijs creatus, is recepto Imperio primum omnium malorum dæmonum cultum abrogauit, edictoq; præcepit, vt tota gens Deum optimum maximum coleret, cuius prouidentia regnum credi voluit à ſe receptum. Edictum eſt deinde, vt quicumq; per ætatem arma ferre poſſent, ad certum diem regi præſto adeſſent. Eſtq; militaris multitudo in hunc modum diſtributa, vt decuriones centurionibus parerent, centuriones chiliarchis, chiliarchi myriadum præfectis. Inde ad periclitandas Imperij vires ſeptem principum (ex ijs, qui vniuerſæ genti ante conſtitutum regnum præfuerant) filios parentum manu iuſſit interfici. Facesſunt illi imperium, etſi acerbum & atrox, cùm multitudinis metu, tum religionis adacti: credere enim vulgò cæli numen eiuſmodi regni initijs interfuiſſe, non regem, ſed Deum ipſum violari arbitrantes, ſi illius dicto minus obtemperaſſent. His fretus opibus

Vetuſtiores Tartarorũ mores.

Canguiſta primus Tartarorũ rex.

Militiæ ordinatio.

Canguiſta

Canguiſta primùm finitimos Scythas bello ſubegit, ſubiectos vectigales fecit, & cum his eos quibus ipſi ad id tempus tributum pependerant. Inde remotiores populos aggreſſus tam proſperè, támque feliciter à Scythia ad ſolis vſque ortum, & ab ortu ſolis ad mediterraneum mare, & vltra, armis ſuis omnia regna, gentes, & nationes ſubegit, vt merito iam totius orientis dominum & Imperatorem ſcribant.

Tartarorũ corporis forma.

Sunt autem Tartari omnium hominum deformiſsimi corpore, vt plurimum parui, oculos habent groſſos & prominentes, multum coopertos palpebris, ita vt valde parua eſt apertura in eis: latas habent facies & imberbes, excepto quòd in ſuperiori labro, & mento raros habeant pilos & volatiles: graciles ſunt in medio communiter omnes: radunt caput per verticem ab aure vna ad aliam in occipitium, ita vt raſura illa barbati formam prætendat: capillos in reliqua parte, quemadmodum mulieres noſtræ, longos nutriunt, de quibus duas tricas ſiue chordas faciunt, & vtramque retro aures colligunt: quo more non Tartari ſolùm raduntur, ſed quæcumque gentes eis commorantur. Ipſi porrò leues ſunt & agiles, boni equites, pedites mali: nullus pedes vadit, omnes & minimi etiam aut equis aut bobus inſident, quocumque ſit eundum. equitant etiam mulieres, equis vtuntur caſtratis, & qui non feriũt: fræna plurimo auro,

Equis Tartari muuia omnia obeunt.

nure; plurimo argento, & gemmis exculta ſunt: campanulas admodum reſonantes ex equi collo pendentes geſtare glorioſum. Sermone horrido ſunt & clamoroſo, cantantes luporum more vlulant: caput quatiunt quando bibunt: bibunt autem quàm ſæpiſsimè & ad ebrietatem, quæ apud eos gloria eſt. Non in villis aut vrbibus, ſed in campo veterum Scytharum ritu ſub tabernaculis habitant: paſtores enim ſunt plerique omnes. In hyeme manere in planitie ſolent, in æſtate verò paſcuorum vbertatem ſectantes in montibus degunt. Habitatio Tartarorũ. *Stationes in tentorij modum aut ex virgultis contexunt, aut filtro leuigatis lignis fuſtento: in medio rotundam feneſtram faciunt, quæ lucem præbeat, & fumum emittat: ignem in medio habent, iuxta quem liberi & vxores verſantur. Sagittationibus, luctationibusq́; viri gaudent: venatores mirabiles ſunt:* Venandi ritus. *cataphracti ad venandum pergunt, feram conſpicientes corona circumſtant, & tunc ſagittis, quas quiſque in illam miſit, præpeditã capiunt. Panem non habent, nec pinſunt: mappis non vtuntur, non mantilibus. Vnum Deum credunt,* Religio Tartarorum. *& ipſum omnium eſſe tam viſibilium, quàm inuiſibilium factorem: non tamen aliqua ceremonia aut ritu colunt: ſed potius idola quædam de filtro aut ſerico ad hominis formam effigiata, ex vtraq; tentorij parte conſtituentes pecorum ſuorum cuſtodes eſſe precantur, atque*

plurim

plurimum reuerentiæ exhibent: his primùm lac omnis iumenti ac pecoris offerunt: ex antequam quicquam vel bibere, vel comedere incipiunt, partem apponunt: quodcunque animal ad eſum mactant, illius cor in ſcypho per integram noctem appoſitum mane coquunt, & comedunt. Venerantur etiam & ſacra faciunt Soli, Lunæ, & quatuor elementis.

Chaam regem filium Dei credentes Tartari adorant.

Chaam præterea Regem & Dominum ſuum filium Dei exiſtimantes, religioſiſſimè adorant, ſacrificant, & tantum illi tribuunt, vt digniorem in toto mundo non eſſe credant, nec aliquem alium nominare patiuntur. Cæteros homines adeò hæc gens contemnit, & ſe prudentia & bonitate excellere putat, vt alloqui faſtidiat & à ſe explodat. Papam Chriſtianosq; cunctos canes appellant, & idololatras, quòd lapides & ligna adorent. Ipſi maleficis artibus ingenti ſomnia obſeruant: Magos habent, qui ea ipſis interpretentur, & ab idolis reſponſa petant, & accipiant. Deum enim cum illis loqui perſuaſum habent, & propterea ex oraculo vniuerſa faciunt. Tempus, & præſertim lunationes, obſeruant: nullum tamen præ alio aut ſingulari feſtiuitate aut [illegible] colunt, æqualiter omnes habent.

Auaritia Tartarorũ inſatianda.

Tantæ auaritiæ & cupiditatis ſunt, vt vbi quiſpiam aliquid viderit quod habere deſiderat, ſi illud petere cum voluntate poſſeſſoris non poſſit, & donatum [illegible] non ſit, arripit, ex præcepto & inſtituto Regum licere

ficere arbitrantes. Quum tale mandatum à Canguiſta, Chaamq́; primis regibus habeant, quod quicumque Tartarus, aut etiam Tartari ſeruus, equum, hominem, ſiue virum, ſiue mulierem in via repererit, literas aut conductum regium non habentem, eum ſibi vendicet, & pro ſuo perpetuò vtatur. Pecunias indigentibus commutant, ſed pro grandi & intolerabili vſura, vnum denarium de decem ſingulis menſibus accipientes, & de vſura vſuram, ſi dilata fuerit. Tributarios ſuos tantis tributis, tantis exactionibus moleſtant & aggrauant, quãtis nullæ aliæ gentes vnquam ſuos exercuiſſe leguntur. Incredibile relatu eſt: cupiunt ſemper, & vt domini omnium extorquent, nihil retribuunt. Mendicantibus eleemoſynam etiam denegant. In hoc laudantur, quòd prandio aut cœnæ ſuperuenientes volentes comedere non excludant aut repellunt, ſed inuitant, & quibus veſcuntur miſericorditer communicant. Victus autem immundiſsimi ſunt, vtpote qui menſas, vt dictum eſt, mantilibus non operiant, manutergiis non vtuntur, quum manus non lauent, non corpus, non veſtimenta: panem neq; edant, neque conficiant: olera non edant, non legumina, ſed tantummodo omnium animantium carnes. Canum etiam, & cattorum, equorum, ac grandiuſculorum murium. Captorum inimicorum corpora, ad crudelitatem ſuam oſtentãdam, & vindicandi deſiderium, ad ignẽ

Vſuræ Tartar.

Crudelitas Tartarorũ inſignis.

quandoque aſſant, & vbi plurimi comeſturi conuenere, dentibus (luporum ad inſtar) dilaniant, atq; abſumunt: eorum ſanguinem etiam ad hoc priùs collectum crateris infuſum epotant. Lac iumentinum aliàs ipſis potus eſt. Vinum apud eos non naſcitur: aduectum, ſicut cæteri homines, auidiſſimè bibunt: alter alterius pedunculos comedunt de capite vel aliunde extrahentes, & dicunt, Sic inimicis noſtris faciam. Scelus magnum habetur, ſi cibi aliquid aut potus perire permittitur. Ideóque oſſa, niſi medulla priùs excepta ſit, canibus nequaquam proijciunt. Nullum animal ex nimia tenacitate comedunt & abſumunt integrum & ſanum, ſed quando mutilatum fuerit, cœperitq; iam aut ſenectute, aut aliqua alia pernicie langueſcere. Multum frugales ſunt, & in paucis minimiſq; contenti, bibunt mane vnum vel duos ſcyphos lactis, & interdum toto die aliud nihil bibũt aut comedunt. Veſtitu tam viri, quàm mulieres ferè vno induuntur: viri mitris caput obtegunt non multùm profundis, obtuſis antè, retrò caudatis, vnius palmi longitudine, pari latitudine: quæ vt capiti adhæreant, & ne à vento quidem deturbentur, iuxta aures inſutas faſcias habent, quibus ſub mento connectantur. Fœminæ coniugatæ canistro quodam rotundo teguntur, vnius pedis & ſemis longitudine, in ſummitate inſtar dolij plano, diuerſicolori ſerico, aut pictis pauonum plumis circum

Veſtitus Tartarorum.

circumornato, gemmis adhæc & plurimo auro, cætero corpore, vt quæque diues eſt, ita veſtiuntur: potentiores purpura & ſerico, quemadmodum earum viri. Tunicas portant miro modo formatas, fiſſura earum in ſiniſtro latere, à qua induuntur & exuuntur: nodulos quatuor aut quinque habet, quibus clauditur: veſtimenta, quæ in æſtate gerunt, nigra ſunt communiter omnia: quæ in hyeme, pluuioſiſq; temporibus, alba: infra genua non deſcendunt: pelliceis veſtibus, quibus maximè vtuntur, pilos non occultant, & carni applicant, vt nos, ſed corium, pilos propter decorem videndos præbent. Virgines à non coniugatis, ac illæ à viris diſcerni facilè nequeunt, quòd indiſcretè ferè omnes à victu & habitu & geſtu ſint. Vnus pene virorum & mulierum habitus. Femoralibus æquè omnes vtuntur. Bellum inituri brachia, quæ nuda habent, quidam ferreis laminis circumdant, corrigijs quibuſdam concatenatis, quidam multiplicato corio, quo etiam caput obmuniunt. Scutis vti neſciunt, pauci quoque lanceis, & longioribus gladijs. Enſes habent, brachiali longitudine ab vna parte faſtigiatos, quibus pugnantes à latere percutiunt. Bellica Tartarorum arma. Equites ſunt agiles, ſagittandique ſcientiſſimi. Is omnium fortiſſimus cenſetur, qui & imperij obſeruantiſſimus eſt: ſine ſtipendio militant, gens in prælijs & rebus gerendis ſolers, & ad omnia momenta rerum, imperiúmque obeundum preſtò. Duces

& principes bellum non intrant, ſed procul ſtantes, ſuos acclamant, hortantúrque, & quid facto opus ſit diligenter proſpiciunt. Liberos, vxores, & aliquando hominum imagines equis impoſitas exercitui addunt, vt maior, ac hoſti terribilior magis appareat. Nec fuga turpis, ſi conducibilis ſit, aut neceſſaria. Sagittarii dextrum brachium ab armatura exuunt: & tanta vi poſtmodum ſagittas excutiunt, vt nullum armorum genus ſit illis non penetrabile. Turmatim pugnam capeſſunt, turmatim fugiunt, vulnifico ſagittarum iactu ſequentem à tergo hoſtem conficientes. Inde pugnantium paucitatem conſpicati ſubitò in pugnam redeunt, homines, equóſque ſagittantes vulnerant, ac tum maximè vincunt quum victi creduntur. Quum regionem aliquam inuadere veniunt, diuiſo exercitu ab omni parte inuadunt, vt eis occurri non poſſit, ac nemo incolarum effugere: ita victoriam ſemper in manibus habent. Illa ſuperbiſsimè vtuntur, capto nulli parcentes, non pueris, non mulieribus, non ſenibus, omnes promiſcuè occidunt, præter artifices, quos ad opera ſua reſeruant: occidendos per centuriones diuidunt, ſeruo cuique ad interficiendos decem, plures, vel pauciores, prout numerus ſit, aſsignantes: quibus omnibus bipenni, vt ſues, mactatis, cæteris in terrorem hoc agunt: quemque milleſimum accipiunt, ex capite ſubuerſo, pedibus ad

Stratagema Tartarorũ

ſtipitem

ſtipitem in medio cæſorum erectum ita ſuſpendunt, vt ſuos adhuc admonere & audire videatur. plerique ad iacentium corpora ipſa procedentes è recentibus vulneribus emanantem ſanguinem ore excipiunt, & ingurgitant. Nemini, quantumcumque etiam ſe obligauerint, ſeruant fidem, quin in deditos eo modo, & multo grauius ſæuiant. Iuuenculas mulieres in quam quiſque incidit, & quamcunque vult, ſtuprare licet: abducuntur quæ liberalioris formæ ſunt, atque in extrema omnium rerum penuria ſeruire perpetuò coguntur. Incontinentiſsimi enim omnium hominum Tartari ſunt: nam licet vxores ducant quotquot volunt & ſuſtentare poſſunt, nullumq́; (excepta ſolummodo matre, filia, & ſorore) ipſis aut conſanguinitatis aut affinitatis gradus ad matrimonium contrahendum obſtet, Sodomitici tamen vltra modum ſunt, ſe non minùs, quàm Sarraceni ndifferenter & impunè cum maſculis, pecudibuſque commiſcentes. Mulierem, quam ſibi coniungunt, pro vxore non habent, nec dotem accipiunt, donec pepererit: vnde ſterilem repudiare poſſunt, & aliam ſuperducere. Hoc mirum eſt, quòd licet mulieres multæ virum vnum habeant, propter illum inter ſe non facilè rixentur; quum tamen vna alijs præferri ſoleat, atque iam cum illa, mox cum alia dormire: vnaquæque autem ſuam ſtationem habet, vnaquæque ſuam familiam: caſtiſsimè

Crudelitas Tartarorũ ferina.

Sodomitici Tartari, & Satraceni.

viuunt, nam in adulterio deprehenſi tam vir quàm mulier lege ipſa occiduntur. A re bellica feriati viri pecora in paſcua ducunt, & cuſtodiunt, venanturq́; & ſe luctando exercent, aliud nihil agunt, mulieribus omnia committunt. His curæ eſt & quæ ſunt victui, & quæ amictui neceſſaria, procurare. Gens ipſa multas ſuperſtitiones obſeruat: cultellum in ignem mittere, vel eo ſaltem attingere: carnes item ex olla cultello extrahere, magnum nefas eſt: nihil etiam iuxta ignem ſecuri ſecant, ne quocumque modo lædant, quem aliàs religioſè venerantur, & à quo omnia purificari debere perſuaſum habent. Flagello, quo equus impellitur (calcaribus enim non vtuntur) corpus aut brachia quietis gratia ſupraponere, aut flagello ſagittas tangere, maximè deuitant. Iuuenes aues non ſolùm non occidunt, ſed nec capiunt quidem. Ecana equum non verberant. Os oſſe alio non frangunt. Cibum ac potum, præſertim lac, nemo profundit. In ſtationibus nemo mingit: quodſi obſtinatè aliquis faceret, abſque miſericordia occideretur. Si autem neceſſitas cogat, vt ſæpius fit, tentorium, in quo factum eſt, & omnia, quæ in eo continentur, purgari debent, tali modo: duos ignes, tres paſſus ab inuicem diſtantes faciunt, intra quos haſtas duas infigunt, iuxta quéque ignem vnam ſtatuentes: deinde chordula ab vna ad aliã ducta, ac bucaranno

In adulterio deprehẽſi lege occiduntur.

Purgandi per ignes ratio.

intecta

intecta per medium illarum, ceu per ianuam, quæcumque purificanda ſunt traducunt: mulieres duæ, quarum hoc intereſt, in alia parte ſtant, hinc atque hinc vna, aquam inſpergentes, ac carmina quædam ſubmurmurantes. In conſpectum regis nullus aduena, cuiuſcumque dignitatis exiſtat, & quantacumque agere habeat, admittitur, niſi purgatus priùs. Quilimen tentorij, in quo Imperator, aut ducum aliquis moratur, pedibus calcat, in ipſo veſtigio interficitur. Præterea ſi aliquis morſum fecerit, quem deglutire non poſſit, cogereturq; eundem euomere, accurrunt illico omnes, & foramen ſub ſtatione faciunt, per quod extractum crudeliter necant. Multa alia ſunt, quæ pro inexpiabilibus peccatis habēt: at hominem occidere, aliorum terram inuadere, res & bona aliorum contra ius faſq; diripere, Dei præcepta negligere, pro paruo, aut nihilo ducunt. In mundo quodam alio, quem tamen deſcribere non poſſunt, ſe poſt hanc vitam æternaliter victuros credunt, & meritorum ſuorum condigna præmia percepturos. Quum quiſpiam infirmari cœperit, & morti iam vicinus eſſe, haſtam vnam cum nigro panno tabernaculo, in quo decumbit, præfigunt, vt ab ingreſſu prætereuntem auertat. Nemo enim hoc conſpecto inuocatus intrare audet. Poſtquàm verò defunctus eſt, omnis illius familia conuenit, & funus extra tentorium in locum

Limē regij tentorij calcans interficitur.

Aeternam vitam Tartari credūt.

aliquem antè delectum clam portant, & fouea lata, profundaq́; ſatis facta, tentoriolum in ea erigunt, menſam ferculis inſtruunt: atque defuncti corpus prius pretioſiſſimo habitu veſtitum ad eam applicantes, vnà omnes terra obruunt. Sepelitur etiam cum eo iumentum vnum ex equis phaleratus vnus. Potentiores in vita ſeruum vnum eligunt, atque cauterio ſuo inuſtum ſecum tumulari faciunt: & hoc ideo, vt in alio mundo his vtantur. Dehinc amici alium equum accipiunt, & mactant, carnes comedunt, cutem fœno repletam, atq; refertum quatuor palis ſupra ſepulchrum in defuncti ſignum erigunt. Oſſa in animæ expiationem mulieres comburunt. Cum cute potentiores aliud agunt, in tenuiſſima lora illam diſcindunt, atque his extenſis per ſepulcri circuitum terram dimetiuntur: tantum namque in alio orbe defunctum ſortiri credunt, quantum hîc ab amicis illi hoc corio admenſum fuerit: Triceſimo die luctum finiunt. Quidam Tartarorum Chriſtiani nominis, ſed peſſimi, parentes iam ſenio confectos, vt citiùs moriantur, multa pinguedine diu obeſcant, & inde defunctos comburunt: puluerem diligenter collectum, quaſi pretioſum aliquid obſeruant, illo cibaria ſua quotidie condientes. Qua autem pompa, qua feſtiuitate Tartari poſt regis obitùm alium illi ſubſtituant, quoniam nedum ſcribere, ſed legere fortè tædioſum, paucis abſoluam. In locum in campis aptum,

Sepeliendi Tartarorũ ritus.

Chriſtiani nominis Tartari parẽtes necãt

aptam, ad hócque conſuetum, Principes, duces, barones, & omnis populus totius regni conueniunt: tum eum, cui regnum aut ex ſucceßione, aut electione debetur, in thronum aureum collocant, atque procidentes vnanimi voce & excelſa omnes in hunc modum acclamant: Rogamus, volumus etiam, & præcipimus vt domineris nobis. Reſpondet ille: Si hoc à me vultis, neceſſe eſt, parati ſitis, quicquid præcepero, facere: quum vocauero, venire: quocumq; miſero, ire: quamcumque occidi iuſſero, id intrepidos facere, & totum regnum in manus noſtras ſtatuere atque committere. Vbi reſponderunt, Sumus: inquit rurſus, Ergo oris mei ſermo, de cætero gladius meus erit. Fit applauſus à populo. Principes interea ipſum è regio ſolio exceptum ſupra filtrum in terra ſtratum humiliter ſedere faciunt, ita alloquentes: Vide ſurſum, & agnoſce Deum, ac reſpice filtrum, in quo ſedes deorſum: ſi bene adminiſtraueris, ad votum habebis omnia: Si autem malè, adeò rurſus humiliaberis, ſpoliaberisq;, vt ne exile hoc filtrum, in quo ſedes, tibi relinquatur. Quo dicto, chariſsimam vxorum adiungunt, & ambos cum filtro eleuantes, hunc omnium Tartarorum Imperatorem, illam Imperatricem ſalutant. Adſunt tum mox ab omnibus gentibus, quibus imperare habet, dona. Adſunt & quæcumque Rex defunctus reliquit, de quibus nouus Imperator vnumquemque prin-

Mos in regis creatione memorandus.

Regum poteſtas notatur.

cipum donat, cætera ſibi ſeruari præcipit, & cum hoc comitia diſſoluit. In eius manibus ſeu poteſtate omnia ſunt: nemo poteſt, audetq; dicere, hoc meum eſt, vel illius eſt. Nemo commorari in aliqua terræ parte debet, quàm in aßignata. Imperator ipſe ducibus aßignat, duces millenarijs, millenarij centenarijs, centenarij decanis, decani cæteris. Sigillum, quo vtitur, ita inſcribitur, Deus in cælo, & Chuichuth Cham in terra: Dei fortitudo, & omnium hominum Imperator. Quinque maximos & robuſtißimos exercitus habet, quinque duces per quos omnes, qui obſtant, expugnat: aliarum gentium legatis ipſe non loquitur, nec etiam in conſpectum admittit, niſi tam ipſi quàm munera (ſine quibus venire præſertim non debent, nec poſſunt) à mulieribus quibuſdam ad hoc deputatis priùs purgati fuerint: per medias perſonas reſpondet, quibus quando & quandiu loquitur (quantumcumque magni ſint) flexis genibus auſcultare debent, & ita attendere, vt ne à verbo quidem aberrent. Nemini enim licet Imperatoris verba mutare: Nemini lata ab illo ſententiæ qualicumq; modo contraire. In publico is nunquam bibit, neque aliquis Tartarorum princeps, niſi priùs cantetur vel citharizetur. Potentiores quum equitant, vmbella quæ longiori haſtæ impoſita iuxta eos portatur, obumbrantur: quod & mulieribus eorum fieri dicunt. Et tales Tartarorum

Sigillum Imperatoris Tartarorũ.

Imperator Tartarorũ per ſe non reſpondet.

Potentiores Tartarorũ quũ equitant obumbrantur.

rerum genti mores anno abhinc ducenteſimo erant, hi viuendi ritus. Georgiani, quos Tartari eodem ferè tempore deuicerunt, cultores Chriſti erant, ritum Græcorum ſeruantes, Perſis vicini: longo terrarum tractu à Palæſtina ad Caſpios vſque montes eorum dominium extendebatur. Epiſcopatus decem & octo habebant, & catholicum vnum, id eſt, epiſcopum vniuerſalem, qui loco patriarchæ erat. Antiocheno patriarchatui ab initio ſubiecti erant: bellicoſi homines: ~~raſuram in capite faciebant, clerici rotundam, laici quadratam.~~ Mulieres eorum quædam equeſtris ordinis erant, & ad prælium edoctæ. Georgiani ordinatis iam aciebus in pugnam ituri repletam optimo vino pugillarem cucurbitam epotare ſolebant, & aduerſarios poſteà animoſiùs adire. Clerici vſuræ & ſimoniæ liberè vacabant: cum Armenijs mutuo & perpetuo odio perſiſtebant: Erant enim & Armenij Chriſtiani nominis populus antequàm, Georgianis ſubactis, Tartari illos ſuperauere: ſed à fide, rituq; orthodoxæ eccleſiæ in multis diſcordabant. Diem natalis Domini ignorabant, nullas feſtiuitates, nullas vigilias, nec etiam quatuor tempora obſeruabant. Sabbatho Paſchæ non ieiunabant, Chriſtum eo die circiter veſperam reſurrexiſſe aſſerentes. Omnibus ſextis ferijs infra Paſchatis & Pentecoſtes feſtiuitates carnes manducabant. Multum ieiunabant, à ſeptuageſima quidem

Georgianorum ritus.

Radūtur in capite Georgiani.

Mulieres ad bellum edoctæ.

Armeniorū ritus.

Ieiunia Armeniorum.

quidem incipientes ita ſtrictè, vt nec in quartis ſextisq; ferijs oleo, vino, aut piſcibus vterentur: plus peccare exiſtimantes, qui his diebus vinum biberet, quàm eum, qui Veneris gratia lupanar ſubiret. Die Lunæ penitus ſe ab omnibus cibis abſtinebant, die Martis ac Iouis comedebant ſemel, die Mercurij & Veneris omnino nihil, ſabbato verò & Dominico die eſitabant carnes, & reficiebantur lautè. Per totam ſeptuageſimam, exceptis ſabbatis & dominicis diebus, miſſarum officia nemo celebrabat, nec etiam ſextis ferijs per totum annum: per hoc enim violari ieiunium volebant. Porrò duorum menſium infantes, & quoſlibet alios indifferenter communioni admittebant: aquam ſacrificio non addebant: cum lepore, vrſo, corniculis, & huiuſmodi, ſicut Græci, iudaizabant. In calicibus vitreis & ligneis celebrabant: quidam ſine paramentis & ſacerdotalibus veſtimentis omnino: quidam cum diaconi & ſubdiaconi infula tantùm operti. Vſuræ & ſimoniæ tam clerici quàm laici, quemadmodum Georgiani, æquè ſtudebant omnes. Sacerdotes quoque diuinationibus & necromantiæ incumbebant. Potationibus magis, quàm laici, vacabant. Vxores ducebant, ſed poſt mortem alterius ſecunda coniugia vtriſque prohibita erant. Adulteram viro repudiare, & aliam ducere, licentiam epiſcopi dabant. De igne purgatorio penitus

Sacerdotes Armeniorũ vxores ducebant.

nihil

nihil tenebant. Negabant etiam obſtinatè in Chriſto duas naturas fuiſſe. In triginta articulis à recto Chriſtianæ pietatis tramite eos aberrare Georgiani prodidere.

De Turcia, Turcarumq; moribus, legibus, & inſtitutis omnibus.

CAP. XI.

TErra, quæ nunc Turcia eſt, maiorem Armeniam ab ortu habet, excurritq; ad Cilicum vſq; pelagus, Septemtrionē verſus Euxino terminatur. Ab Aitono Turquia dicitur. Plures in ea prouinciæ: Lycaonia, in qua Iconium caput gentis: Cappadocia, in qua Cæſarea: Iſauria, vbi Seleucia: Lycia, quæ nunc Briquia: Ionia, quæ Quiſcum, vbi Epheſus: Paphlagonia, vbi Germanopolis: Lenech, vbi TrapeZus. Hoc quicquid eſt terræ, quæ hodie Turciæ tenet nomen, non vna gens inhabitat, ſed Turcæ, Græci, Armeni, Sarraceni, Iacobitani, Neſtoriani, Iudæi, Chriſtiani. Secundùm leges & inſtituta plerumque viuentes, quas Mahometus pſeudopropheta Sarracenis Arabiæ genti anno ſalutis ſexcenteſimo atque vndetrigeſimo ſanxit: nit dubium Arabs an Perſa, vtrumque enim traditur. Patre malorum dæmonum cultore, matre Iſmaelita, & ob id Hebraicæ legis non ignara: diſtrahere puerum illi, ambiguumq; effingere, dum hic, dum illa ſuam vterque legem ingerit. Igitur vtroque puer imbutus cultu, neutrum adultus recepit, quin homo callidus

Turciæ fines.

Gentes Turciam incolentes.

Mahometi parentes.

dus, atque vafer ingenio, inter Chriſtianæ pietatis viros diutiſſimè verſatus, rem pernicioſam humano generi ex duabus legibus commentus. Hebræos aiebat impiè facere, qui Chriſtum natum ex virgine inficiarentur, quando id prophetæ, viri præcipua ſanctitate, diuinóque afflati ſpiritu, futurum ceciniſſent, expectandúmque multum anteà prædixiſſent: contrà Chriſtianos ſtultè credere Ieſum Dei amiciſſimum, natúmque ex Virgine, opprobria & cruciatum à Iudæis perpeti voluiſſe. Martinus Segonius Nouomontanus ſuo hæc de Chriſti regis noſtri ſepulcro memoriæ prodidit: Sarracenos & Turcas, ex antiqua Mahometi prædicatione ridere Chriſtianæ gentis homines, qui id conditorium venerabundi obſeruent. Chriſtum prophetam ſummum affirmantes, ex Dei ſpiritu, omnis terrenæ labis expertem, venturum iudicem gentium: inficiari tamen verum ipſius ſepulcrum adiri, quoniam glorioſum corpus, diuino conceptum flatu prorſus fuerit impaſſibile. Hæc Segonius, & alia in hanc ſententiam, quæ à Mahometicæ gentis hominibus non magis impiè, quàm ſtultè, in noſtros iactari ſoleant. His pſeudopropheta quum ſuam gentem malis imbuiſſet, legem tulit, cui, ne ab hominibus ſanæ mentis quandoque iretur obuiam, abrogareturq́;, vt ſordidæ & peſtilenti, capitalem inſcripſit pœnam, ſanxitq́; in ſuo

Ex duabus legibus Mahometus vnam commentus.

Sarraceni & Turcæ quid de Chriſto.

ſuo Alcorano, ſi quis de ea auſus eſſet diſputare. Qua ſanctione palàm fecit nihil ſynceri in ea lege eſſe, quam velut myſterium quoddam texerit, vetueritq; tractari, vt quale eſſet id, quod ferebatur, populus haud ſcire poſſet. Sergij Monachi Neſtorianæ impietatis viri conſilio & opera in illa ferenda præcipuè vſus. Hæc vt popularior eſſet, ex omnium gentium ſectis aliquid aſſumpſit. Chriſtum in primis laudandum cenſuit, virum fuiſſe affirmans ſanctum, & omni virtute præſtantem, eundémque ſupra humanitatis faſtigium ponere, nunc verbum, nunc ſpiritum & Dei animam prædicans: virginis vtero natum: ipſam virginem miris efferre laudibus, aſtipulari miraculis & Euangelicæ hiſtoriæ quatenus à ſuo non diſcrepat Alcorano. Euangelia ab Apoſtolorum diſcipulis corrupta eſſe dicebat, oportuiſſe per Alcoranum ſuum emendari: & Chriſtiani nominis multitudini per hæc blanditus à Sergio voluit baptiƷari: inde in aliorũ ſtudia concilianda cum Sabellianis negare trinitatem: cum Manicheis binariũ in diuinis numerum ponere: Negare æqualitatem patris & filij cum Eunomio: Spiritum Sanctum creaturã dicere cum Macedonio: cum Nicolaitis multitudinem vxorum probare, & vetus teſtamentum, tametſi id quoq; diceret quibuſdam in locis non carere vitio: prætexuit his ambagibus incredibilem illecebram, qua facilè vita capitur,

De lége Mahometi diſputare capitale eſt.

Sergius Monachus.

Lex Mahometi ex ſectis multis mendicata.

Chriſtianis per quę Mahometus blanditur

tur, remiſſis ſuæ genti Veneris & omnium voluptatum habenis. Serpit peſtis hæc propterea in gentes innumeras, vt iam quota pars hominum præ multitudine illa à vero aberrantium adhuc ſit in officio, ex hoc facilè attendi poteſt, quòd Chriſto credat non Europa tota, Mahometo autem & illius maxima pars cum tota ferè Aſia & Africa. Sarraceni, qui hanc pſeudoprophetæ impietatem & delirium primi acceperunt, eam Arabiæ partem incolebant, quæ Petrea dicta eſt, vbi videlicet terra ipſa ab vno latere Iudaæ inſerta eſt, & reliquo Aegypto, à Sarraco loco Nabathæis propinquo: ſiue, vt ipſi volunt, à Sara Abrahæ vxore appellati: vnde legitimos ſe omnium mortalium ſolos diuinæ promiſsionis ſucceſſores eſſe adhuc perſuaſum habent. Agricolturæ quidem vacabant, & rei pecuariæ, maior autem pars militiæ: & ob id ab Heraclio ad Perſicum bellum ſtipendio conducti, quum ſe ab illo poſt conſequutam victoriam fraudari cognouiſſent, ira & ignominia accenſi Sarraceni Mahometo duce & monitore in Syriam ſecedentes Damaſcum occupabant, vbi copiis & commeatu aucti Aegyptum petebant, qua ſubacta Perſidem, poſtea Antiochiam, & hinc Hieroſolymam: adeò potentia & fama in dies eorum res creſcebant, adeò in dies augmentabantur, vt nihil amplius ipſis reſiſtere poſſe timeretur: quum Turca, fera & crudelis Scyth

Voluptatũ indulgẽtia.

Sarraceni vnde appellati.

Rerũ Sarracenorũ incrementa.

Turcæ qualis gens, & vnde progreſſa.

Scythica gens, ex Caſpijs montibus à finitimis pulſi, iam per Caucaſeas portas in minorem Aſiam primò, poſteà in Armeniam, Mediam, ac Perſidem deſcendentes, vi, & armis omnia ſibi ſubiugarent. Sarraceni igitur his vtpote Imperij fines defenſuri obuiàm proceſſerant, ſed quia ipſis impares erant, in breui ad eam deſperationem adducti ſunt, vt Mahometi fide ab his recepta, paßi ſint eos in Perſide ſecum regnare: vt neſcias vtra gens maiorem fecerit iacturam, quæ tanto regno ceſſerit, an quæ eam ſibi peſtem inculcari paſſa ſit regnandi cupiditate. Vnius itaque fidei vinculum ita vtramq; gentem copulauit, vt Sarraceni pro Turcis, & contrà Turcæ pro Sarracenis indiferēta appellatione aliquandiu vocati ſint. Nunc, vt video, Turcarum nomen inualuit, altero abolito. Non vnum apud hos equitum genus in vſu. Sunt Thimarcini, qui ſtipendiarij interpretantur, ad octoginta millia: hi vicos, villas, caſtella, vt quiſque meritus eſt, Regis indulgentia poßident ſtipendij loco, præſtoq; ſunt Senſacho, duci videlicet eius prouinciæ, cui attributi ſunt. In duos hodie diuiſi ſunt exercitus, Aſiaticum & Europæum, ductu inde maiorum ducum militaturi, quorum hic Aſiæ, ille Europæ præſidet. Hos Baſſas gentili lingua appellant. Sunt & Aconizæ fatales dicti: hi ſine ſtipendio militant, ſemperque agmen præcedunt prædabundi, quintam prædæ partem regi debent,

Turcæ & Sarraceni in vnum conflaxi.

MilitiaTurcarũ ex quibusconſtet.

Baſſæ exercitus Turcarum duces.

Aconiziæ milites fatales.

bent, manubiarum nomine: ſunt hi circiter quadraginta millia. Abijt tertium genus in

Charippi equites illuſtres.

Charippos, Spahiglanos, & Soluphtaros: præſtantiſsimi horum Charippi equeſtris dignitatis illuſtres, & circa regem frequentes octingenti numero ex Scythis Perſisq́; neq; alio genere hominum lecti in conſpectu regis inſigniter, quum opus eſt, dimicant.

Spahi & Soluphtari Regij ſtipatores.

Spahi & Soluphtari ſunt, qui ab initio ad turpem vſum, pueri adhuc, apud regem fuere, mox adulti Regis indulgentia vxorem ducunt, auctiq́; dote coniugis & ſtipendio plurimum oratorum vtuntur officio, Regis latus dextra læuáque ſtipantes inter eundum. Ad præfecturas & cæteras dignitates ex hoc ferè ordine leguntur. Mille ſunt & trecenti numero.

Peditũ Turcarum triplex ordo.

Triplex in peditibus ordo. Ianizari, hi impuberes adhuc ex toto imperio leguntur à conquiſitoribus, aliquandiu militari diſciplina inſtruuntur, ſub magiſtro in publicis gymnaſijs, mox militiæ adſcripti amiciuntur breuiori veſte, & pileo albo, ac ſurſum verſus erecto, arma, ſcutum, enſis, & arcus: hi caſtra muniunt, vrbes oppugnant, ſuntque ad viginti millia, & amplius.

20000. Janizari.

Secundi ſunt ordinis Aſappi, leuis armaturæ pedites, enſe, ſcuto, & longiore haſta inſtruuntur, rubro pileo à Ianizaris diſcreti: hoſtium equos in prælio confodiunt: horum numerus ad belli magnitudinem accomodatur, minimum quadraginta millia cum rege proficiſcuntur: his ſtipendium

40000. Aſappi.

cum

cum bello finitur ex hoc inſtituto. Regius habet exercitus ad ducenta armatorum millia. Cæterùm peditum turba ſine ſtipendio voluntariorum, aut euocatorum, ſuntq́; his calones mixti, lixæ, fabri lignarij, & qui pugnantibus neceſſaria miniſtrant: ſternunt vias, per loca ardua & abrupta: pontes fluminibus aut ſtagnis imponunt, aggeres in hoſtes erigunt, cæteráque ad expugnationes vrbium vtilia expediunt. Comitantur caſtra numularij, trapezitæ, inſtitores, atque aliorum id genus hominum ingens colluuio, nequid deſit eorum, quæ humano vſui conducunt. Sed nihil eſt, quod in ea gente magis mirari poſsis, quàm celeritas in agendo, in periculis conſtantia, obſeruatio imperij: ad minima delicta capite plectuntur: profunda & verticoſa tranant flumina, abruptos ſuperant montes, iuſsi per æqua & iniqua eunt præcipites, non vitæ, ſed imperij memores, peruigilij, inediæq́; tolerantiſsimi: nulla ibi ſeditio, nullus tumultus: fremitu, non clamore, vtuntur in prælio: in caſtris noctu tam pertinax ſilentium, vt patiantur captiuos dilabi, ne tumultus excitetur aliquis. Hi ex omni mortalium numero hodie legitimè militant, vt nemini mirum videri poſsit, quid ſit, quòd res eorum tantùm ad hunc diem creuere, quantum ducenteſimo abhinc anno nullius alterius gentis: poſsitq́; verè dici, eſſe id genus hominum inuictum, niſi aut lue, aut peſte aliqua teter-

Regius exercitus ducenta millia.

Turcarum in re militari peritia.

Soli Turcæ legitimè militant.

rima, aut domeſtica diſcordia vincantur. Veſtitus, quo milites vtuntur, honeſtiſsimus eſt, nihil indecentiæ, nihil inhoneſtatis omnino habens. In ſellis ac frenis nulla curioſitas, aut ſuperfluitas eſt. Armis indutus eorum nemo incedit, niſi quum pugna inſtet: arma poſt eos in ſarcinis deferuntur. Vexillis non vtuntur, ſed lanceis, ex quarum ſummitate quædam diuerſicoloria fila dependunt, per quæ ſinguli ducum à ſuis internoſci valeant. Tympano tamen & fiſtulis ad conuocandum, concitandúmque ad pugnam vtuntur. Regiſtrario, qui magnatum vnus eſt, defuncto bello præſentari omnis exercitus debet, tum vt qui, & quos bello amiſsi ſint, cognoſcatur, cùm vt in illorum locum alij ſcribantur. Pro militibus in omnibus congregationibus & conuiuijs orant, „ ſed multò magis pro communi patria cauſa ceſis, felices beatóſque eos appellantes, quòd „ non domi inter coniugum filiorúmque lamentationes obierunt, ſed foris inter hoſtium fremitus, haſtarúmque fragorem. Maiorum ſuorum victorias deſcribunt, deſcriptas cantant, & extollunt: multum enim militum animos per hoc excitari exiſtimant. Domus, & cætera ædificia, ſub quibus habitare ſolent, de lignis & terra vulgò ſunt, pauca de lapidibus: ſolorum magnatum domus, balnea, & Deorum templa ex his vulgo conſtructa: quamuis & plebeiorum quidam locupletes adeò ſunt, vt

Vexillis nō vtūtur Turcæ.

Tympano & fiſtulis etiam Turcæ vtuntur.

Pro militibus & cæſis ſuis Turcæ orant.

Maiorū victorias Turcæ decātāt.

Humiliter Turcæ ædificant.

exercit

exercitum armare expediréq; integrum vnus poſſit: ſed quia frugales ſint, & omnem ſumptum deuitent, humilitatem diligant, voluntariam hanc paupertatem, & rerum ſitum patienter ferunt. Ob hanc etiam cauſam picturas abijciunt, imaginum ſculpturas ſic abhorrent, ſic deteſtantur, vt Chriſtianos, qui eis tantùm delectentur, idololatras vocitent, & in veritate eſſe contendant. Sigillis in literis ſiue regis, aut cuiuſcumque alterius fuerint, nullus vtitur, nullus ſignis obmuniunt: fidem habent ſtatim vbi ſolummodò mittentis nomen audierint, aut ſcribentis ſtylum inſpexerint. Campanarum vſus apud eos nullus, nec etiam Chriſtianos inter eos habitantes habere ac vti permittunt. Pro pecunia aut aliqua alia re non ludunt, ludere reperto ignominijs multis & probris afficiunt, & proſequuntur. Ad ſedendum ſcamnum, ſedile, aut aliud fulcimentum nemo cuiuſcumq; dignitatis cõditionisve exſiſtat requirit, ſed decentiſſima quadam & membrorum & veſtium compoſitione ſuper terram puerorum more recumbit. Menſa, ſupra quam veſcuntur, vt plurimùm è corio bubulo parata eſt aut ceruino non concinnato, & adhuc hirſuto, rotunditatem habens, quatuor vel quinque palmarum latitudinis, circulos multos per circuitum inſutos ferreos, quibus quum corrigiæ inductæ ſunt, inſtar burſæ clauditur, expanditur, & portatur. Domum, eccleſiam, aut alium

Chriſtiani idololatræ à Turcis habentur.

Sigillis litteras Turcæ nõroborãt.

Sedibus & ſcamnis Turcæ non vtuntur.

Menſa Turcarũ de corio eſt.

locum, in quo ſedendum eſt, niſi diſcalceatus, nemo intrat, quum inhoneſtum, indecorumq; valde habeatur, vt calceatus quis ſedeat: quare calceamento quodam vtuntur, quod facilè & deponi poteſt, & recipi. Locus, in quo, vel domi, vel in eccleſiis ſedetur, ſtratus tegetibus laneis eſt, aut ſcirpeis: habentur quoq; interdum, propter locorum humilitatem, & immunditiam, tabulata. Veſtimenta Turcarũ ſua. *Veſtimentis vtuntur tam viri quàm fœminæ ſatis largis & longis, in anteriori parte apertis, quo honeſtiùs curuati Naturæ opus perficere, celareq; poſſint. Multum enim in egeſtione cauetur, ne Meridiem verſus, quo orantes ſe vertere ſolent, faciem conuertant. Multùm etiam ne ab homine quopiam conſpecti turpitudinem ſuam oſtendant.* Viri curuati mingunt. Vrinam non bibũt Turcæ. *Curuati etiam, quemadmodum apud nos mulieres, micturiunt: nam ſi ſtando quiſpiã mingeret, pro ſtulto aut heretico ab omnibus haberetur. A vino, quoniam peccati & omnis immunditiei ſeminarium ſit, ex lege abſtinent, vuas tamen comedunt, & muſtum potant.* Caro ſuilla, & omne morticiniũ vitatur. *Abſtinent ſe quoque à carne & ſanguine ſuillo, necnon ab omni morticino, reliquis comeſtibilibus cunctis veſcentes.* Dies Veneris Turcis ſacer. *Diem Veneris ab omni labore ferriati tanto ſtudio & religione colunt, quanta nos Dominicam, aut quanta Iudæi ſabbatum. In ſingulis ciuitatibus eccleſia vna principalis eſt, in qua eo die poſt meridiem conueniunt omnes, atq; oratione ſolenniter*

niter peracta, prædicatio fit. Vnum Deum confitentur, qui nullum ſibi vel ſimilem habeat vel æqualem, cuius propheta fidelis Mahometus ſit. Quinquies in die Sarraceni omnes orare tenentur, faciebus ad Meridiem verſis, & hoc antequam faciant, perfectiſſimam corporis munditiam habere, culum, veretrum, manum, brachia, os, aures, nares, oculos, capillos, ad vltimum pedes etiam decentiſſimè lauare, præſertim poſt coitum & egeſtionem, niſi ægrotauerint, vel in itinere fuerint. Si verò aqua eis ad hoc deſit, quod tamen contingere rarò aut vix poteſt, (quòd in omnibus ciuitatibus continua balnea ad hoc habeantur) puluere mundæ & recentis terræ perficiunt: ante ablutionem hanc, pollutus quacumque pollutione loqui ſecum, aut ſe etiam videre, quantum poſſibile eſt, permittit neminem. In quolibet anno menſem integrum & hebdomadam ſtrictiſſimè ieiunant, interdiu nec comedentes, nec bibentes quicquam, nec etiam ſe mulieribus commiſcentes: poſt Solis autem occaſum aduſque ſequentis diei exortum cibis, potibus, ac Veneri ad placitum indulgent. In fine ieiunij, & poſteà iterum ſexageſimo die Paſcha celebrant, in memoriam arietis Abrahæ oſtenſi in ſacrificium filij loco: noctiq; cuiuſdam, in quo Alcoranum de cœlo datum exiſtimant. Semel quotannis etiam domum Dei, quæ in Mecha eſt, ire Sarraceni omnes debent, tum pro-

Quinquies in die omnes Turcæ tenentur meridiē verſus loti corpore.

Continua in omnibus ciuitatibus balnea.

Ieiunia Turcarum.

Paſcha Turcarum.

Domus Dei in Mecha.

pter profeſsionem ſuæ recognitionis, tum propter annuos honores Mahometo perſoluendos, cuius ſepulcrum ibi obſeruatur. Religionem, ſeu ſectam ſuam abnegare Sarraceni neminem cogunt, nec iſtud alicubi perſuadere conantur: quamuis Alcoranus præcipiat, vt aduerſarios prophetasq; eorumdem perdant, & omnibus modis perſequantur: vnde fit vt in Turcia omnium ſectarum gentes habitent, & quæque, vt ſolet, ſuo Deo ſacra faciat. Sacerdotes præterea eorum à communi populo non multum differunt, nec à priuatis ædibus eccleſiæ. Alcoranum ſcire ſufficit, & quæ ad orationem, cultumq; legis pertinent: meditationibus, literarumq; ſtudijs minimè vacant. Non enim eccleſiarum, aut animarum aliqua cura occupati ſunt, ſacramenta nulla habent, reliquiarum, ſacrorumq; vaſorum, & altarium nulla obſeruatio, ſed vxoribus, liberis, ac cæteræ familiæ intenti, agriculturæ, mercaturæ, venationi, & ſimilibus ſtudijs, quibus victus quæritur & vita ſuſtentatur, quemadmodum laici, cæteriq; incumbunt: nihil eſt ipſis facere illicitum, nihil prohibitum. A ſeruitute, ab exactionibus immunes ſunt. Honoris plurimum ab omnibus percipiunt, vt qui legis ceremonias ſciant, eccleſijs præſideant, & alios docere poſsint. Gymnaſia multa & magna habent, in quibus ciuiles leges à Regibus latæ pro regni adminiſtratione, defenſioneque plurimi

Sarraceni ad ſectā ſuā cogunt neminem.

Sacerdotes Turcarum.

Gymnaſia Turcæ multa habent.

plurimi docentur, quorum dein quidam eccleſiaſticis, quidam ſecularibus officijs præficiuntur. Sunt etiam in ea ſecta multi & varij religioſi, quorum quidam in nemoribus & ſolitudinibus vitam villatim ducentes hominum commercia effugiunt, quidam in ciuitatibus hoſpitalitatem exercentes peregrinos pauperes ad hoſpitia ſaltem recipiunt, ſi non habeant quo reficere poſſint, ex mendicato enim & ipſi viuunt: alij per ciuitates vagantes in vtribus quibuſdam bonam atque ſemper recentem aquam portant, quam cuiq; petenti bibendam vltro offerunt: pro quo pietatis officio, ſi quid ipſis porrigitur, accipiunt: cupiunt nihil, tantam religionis oſtentationem in dictis & factis, in moribus & geſtu præ ſe ferentes, vt non homines, ſed Angeli credi poſſint. Signum quoddam quiſque gerit, per quod cuius profeſſionis ſit, internoſci habet. Iuſtitiæ Sarraceni ſeu Turcæ exactores ſtrenuiſſimi ſunt: qui hominis ſanguinem fuderit, pari pœna ſemper plectitur. In adulterio deprehenſus cum adultera abſq; miſericordia, abſque mora lapidatur. Eſt etiam fornicarijs ſua pœna expreſſa: octingentos flagelli ictus ſeu verbera tolerare debet, qui preuentus fuerit. Fur prima & ſecunda vice deprehenſus, totidem ictibus flagellatur: tertia, manu truncatur: quarta, pede. Qui damnum alicui infert, pretio æſtimato ſatisfacere compellitur. In

Religioſorũ Turcarũ familia.

Iuſtitia Sarracenorũ.

Adulterorũ pœna.

Furũ pœna

poſſeßionibus repetundis vt petitum teſtibus comprobetur, lege ſancitum, vtq; negator iuramento ſeſe expurget. Teſtes nullos, niſi valde idoneas, probataſq; perſonas, & quibus ſine iuramento credi poßit, admittunt. Inquiſitores per regionem multi etiam conſtituti ſunt, qui orationum, ad quas tenentur, negligentes indagatos talibus quidem adficiunt ignominijs: tabulam vnam cum pluribus caudis vulpinis illorum collis appendunt, & hinc inde per totam ciuitatem trahentes non dimittunt, donec ſe certa pecunia abſoluant. Extra matrimonium nemini, qui ad prouectam ætatem iam peruenerit, vitam agere licet. Vxores autem ducere legitimas quatuor poſſunt, & demptis matribus & ſororibus quaſcumque volunt, nulla ſanguinis habita ratione: illegitimas verò quotquot placuerint, & enutriri valeant. Filij tam ex his, quàm ex illis ſuſcepti, heredes in patris bonis æqualiter habentur. Hoc tamen ſeruato, quòd duæ filiæ filio vno coæquantur. Coniuges duas aut plures non in vna domo, nec etiam in vna ciuitate habent, ob iurges contentiones earum, atque inquietudines, ſed in ſingulis ciuitatibus ſingulas. Libertatem viri eas tertiò repudiandi habent, tertiò item recipiendi. Repudiatæ verò à quo viro ſuſcipiantur, ſi lubet, permanere poſſunt. Hæ in veſtitu honeſtißimæ ſunt. In capite mitris vtuntur velis ipſis ſuperpoſitis, ita, vt decen-

Vxores Turcę quatuor ducunt.

Repudium apud Turcas.

Mulierũ Saracenarum veſtitus.

ter

ter hac inuolutæ, vna veli extremitas à dextra aut ſiniſtra capitis parte dependeat, qua, ſi domum exire, vel in domo in virorum conſpectum prodire debeant, ſine mora totam faciem præter oculos velare poſſint. Nunquam „ audet fœmina Sarraceni, vbi virorum congre- „ gatio eſt, apparere. Forum adire, vendere ali- „ quid, aut emere, omnino fœminis illicitum. In eccleſia maiori locum à viris longè remotum habent, & adeò occluſum, vt nemo introſpicere poſſit, nec aliquo modo intrare. Quem tamen non omnes, ſed magnatum ſolùm vxores: & nunquam aliàs, quàm die Veneris, ad vnicam orationis meridianæ horam, quæ apud eos, vt dictum eſt, ſolennis eſt, intrare debent. Colloquutio viri & mulieris in publico adeò rara eſt, adeò præter conſuetudinem, vt ſi inter eos per annum integrum moratus, ſemel vix videre poſſes. Virum apud mulierem in aperto ſedere, aut equitare cum aliqua, pro monſtro duceretur. Coniugati mutuò, alijs videntibus, nunquàm laſciuiunt, nũquàm rixantur, quum nec viri erga mulieres grauitatem vnquam remittant, nec mulieres erga viros reuerentiam. Magni domini, qui apud ſuas perpetuò eſſe non poſſunt, ad earum cuſtodiam deputatos Eunuchos habent, qui tanta cuſtodia illas obſeruant & tuentur, vt præter maritum impoſſibile vlli viro ſit eas alloqui poſſe, impoſſibile ipſas poſſe præuaricati.

NB.

Eunuchi mulieribus deputati.

Vita æterna Sarracenorum.

ricari. Poſtremùm Mahometo, legibusq́; ipſius fidem tantam Sarraceni tribuunt, vt illas ſeruantibus æternam beatitudinem certiſsimè promittant: paradiſum videlicet deliciarum, hortum dulcibus & amœniſsimis aquis quaquauerſum irriguum ſub puro & temperato cælo conſtitutum, in quo quicquid velint habituri ſint: omnium ferculorum genera ad ſaturitatem, ſerica atque purpurea indumenta, adoleſcentulas ad nutum ſpecioſas, cum aureis, argenteiſque vaſis, Angelos pincernarum more in aureis lac, in argenteis vina rubra vbertim propinantes miniſtros. Contrà, non ſeruantibus infernum comminantur, interitumq́; ſempiternum. Hoc etiam credunt, quòd quantiſcumque quis criminibus obnoxius, ſi moriturus tantùm deo credat, & Mahometo, ſaluus fiat.

De Chriſtianis, eorumq́; origine & ritibus.

CAP. XII.

Cauſæ natiuitatis Chriſti.

CHriſtus Ieſus Dei patris omnipotentis verus & æternus filius, ſecunda in ſancta indiuidua æquali perpetua trinitate perſona, incomprehenſibili & à ſeculo abſcondito conſilio atq; myſterio, anno abhinc milleſimo quingenteſimouigeſimo, vt miſeros, & infelices homines in primis parentibus Adam & Heua per inobedientiæ peccatum, heu, lapſos, & ob id multis ſeculis cæleſti patria excluſos erigeret, eoq́; reduceret: ac detruſorum ſpirituum vetuſtiorem ruinam: ad quam ſupplend

ſlendam præcipuè creati fueramus, aliquando
n cælo reſarciret: Sancti ſpiritus cooperatione
n Iudæa à virgine Maria de progenie Dauid
omo conceptus, & natus eſt. Triceſimo vi-
æ ſuæ anno vſque in triceſimumquartum, quo
: Iudæorum inuidia cruce affixus perijt, Iu-
læam omnem percurrens, Iudæos primùm,
leinde alias gentes ab antiqua Moſaica le-
e, ab idolorum profana cultura ad nouam
uam inſtitutionem adhortatus eſt. Sequaces
quotquot habere potuit diſcipulos appellauit:
Ex quibus duodecim ſelectioribus poſt mor-
em ſuam, quum (vt prædixerat) iterum vi-
us apparuiſſet, commiſit, vt apoſtolorum, ſi-
ue legatorum nomine, in orbem vniuerſum
rent, & quæcunque ab eo didiciſſent, vi-
diſſéntque, creaturæ omni prædicarent. Simon
Petrus, cui Eccleſiæ ſuæ regimen principa-
túmque diu anteà poſt ſe ſuſcipiendum tra-
diderat, quum poſt ſancti Spiritus perceptio-
nem alij ad alias terræ oras, vt ſortiti & iuſ-
ſi fuerant, ad prædicandum diuertiſſent, pri-
mùm Antiochiam venit, ibique eccleſiæ ca-
thedram primariam conſtituens, cum alijs
apoſtolis, qui ſæpius ad eum venerant, conci-
lium celebrauit: in quo inter cætera Chriſtia-
nos à Chriſto deinceps dici decretum, qui illius
dogma, orthodoxamq; pietatem amplexi tue-
rentur. Romam deinde ſede primaria tranſla-
ta, pro maximo ipſe, & ſucceſſores ſui ſemper
habuere

Maria virgo Chriſti mater.

Chriſti ſequaces diſcipuli vocati.

Petrus eccleſiæ chriſtianæ princeps.

Antiochia prima eccleſiæ ſedes.

A Chriſto Chriſtiani appellati.

habuere negotio, rudem & incultam adhuc Chriſti ſui ſectam, eámque profeſſos aliquo bono ordine & gubernatione ex Moſaica lege, quam Chriſtus non ſoluere, ſed adimplere veniſſet, ex politijs Romanorum, Græcorum, Aegyptiorum, aliarúmque gentium ſacris & profanis ritibus, legibus, moribus: ex ſaluberrima in primis Chriſti Ieſu doctrina, & ſancti Spiritus inſpiratione cultiores facere. Rem aggreſſi, quemadmodum non ſolùm apud Hebræos, ſed alias etiam gentes, diuiſos viderint homines in ſacros & profanos, & tam hos, quàm illos, pulcherrima ordinatione, ſuos gradus, ſuas dignitates. Eſſe monarcham orbis vniuerſi tunc Romanum Imperatorem, eſſe conſules, eſſe patritios, qui & ſenatores, ad arbitrium quorum omnia ordinarentur, eſſe per terram reges multos, duces, comites, præſides, præfectos, ſuffectos, tribunos militum, tribunos plebis, prætores, primipilos, centuriones, decuriones, quaterniones, duumuiros, quæſtores, ædiles, ianitores, ſcribas, lictores, & priuatos homines vtriuſque ſexus multos. In deorum verò templis Regem ſacrificulum eſſe, archiflamines, protoflamines, flamines, ſacerdotes. Pari ordine apud Hebræos in ſacris ſummum Pontificem eſſe, minores ſacerdotes, Leuitas, Nazaræos, luminum extinctores, exorciſtas, ianitores ſiue æditnos, & cantores. Apud Græcos chiliarchos, hecatontar

Chriſtiana religio à quibus ſumpta.

Romana politia.

NB.

Hebræorũ ciuilitas.

Græcorum adminiſtratio.

ontarchos, pentacontarchos, decarchos, pen-
archos. Eſſe præter eos quoque tam apud hos,
uàm illos diuerſos & virorum & mulierum
eligioſos conuentus multos, Saducæos, Eſ-
æos, Phariſæos apud Hebræos: Salios, dia-
es, veſtales apud Romanos. Conſenſere ſanctiſ-
ſimi Apoſtoli omnes, vt Petrus, & qui ei in Rom. pont.
Romana ſede ſuccederent, in perpetuum Papa Papa vocatur.
anquam pater patrum, vniuerſalis, apoſto-
icus, ſanctiſſimus, & ſummus pontifex di-
ceretur. Eccleſiæ catholicæ Romanæ, tanquam
monarcha Romanus Imperator, orbi vniuerſo
ræſideret. Conſules, quorum ſemper duo erant,
quarent in eccleſia patriarchæ quatuor, Con- Quatuor patriarchæ.
ſtantinopolitanus, Antiochenus, Alexandri-
nus, & Hieroſolymitanus: ſenatores Cardi-
ales exprimerent. Reges, qui tribus ducibus, Primates.
Primates tribus Archiepiſcopis imperantes de-
ſignarent. Archiepiſcopi ſeu Metropolitani Archiepiſcopi.
ucibus compararentur, quòd velut illi plu- Epiſcopi.
ibus Comitibus, ſic ipſi epiſcopis mandarent. Coëpiſcopi.
Epiſcopi Comitum ſimilitudinem exprimerent. Archipresbyteri.
Coëpiſcopi, ſiue epiſcoporum vicarij præſi- Cancellarii.
es, præfectos præpoſiti. Tribunos militum Archidiaconi.
rchipresbyteri redderent. Tribunos plebis Decani.
ancellarij, prætores archidiaconi. Centurio- Presbyteri.
es decani. Decuriones presbyteri parochi. Diaconi. Subdiaconi
Aduocatos ſacerdotes alij. Aediles diaconi. Exorciſtæ.
Quaterniones ſubdiaconi. Duumuiros exorci- Hoſtiarii. Lectores.
ſtæ. Quæſtores hoſtiarij, aulæ ianitores lectores,

cantores,

Acolythi. cantores, ſiue poëtas. Acolyti ſcriptores aut ceroficarios præſentarent. Eos omnes communi appellatione clericos, à cleros, id eſt, ſorte, qua ex populo primùm in Dei ſortem eligebantur, vocari voluere. Septem tamen, quos adhuc Romanus pontifex ſolenniter ſacrificans ſecum in altari habet, cæteris nominatiores eſſe, Epiſcopos ſcilicet, presbyteros, diaconos, ſubdiaconos, acolythos, cantores, quibus ſingulis in eccleſia ſua officia, habitum, atque dignitatem attribuere. Epiſcopis clericos alios ordinare, virgines velare, & benedicere, pontifices conſecrare, manus imponere, confirmare, baſilicas Deo dedicare, deponendos ab officio ſacerdotes deponere, & regradari, ſynodos celebrare, chriſma conficere, veſtes & vaſa ſacrare, & alia, quæ etiam minoribus ſacerdotibus communia, vt catechizare, baptizare, ſacramentum altaris conficere, alijs communicare, à peccatis pœnitentes abſoluere, contumaces arctiùs irretire, Euangelium annunciare. Caput in apice, quatuor digitorum latitudine, in rotundum more Nazaræorum radere, & neque comas, neque barbam nutrire, perpetuò caſtos eſſe, ſacerdotibus omnibus præcipere. Victum his ſolùm ex primitijs, decimis & oblationibus eſſe, ſecularibus curis, negotijsq; omnino vacare, honeſtè veſtiri, incedere & conuerſari: ſoli Deo & Eccleſiæ deſeruire, lectioni ſacræ ſedulò incumbere, vt omnia quæ Chriſt

Clericorũ in eccleſia dignitates.

Quid epiſcopis conceſſum.

Sacerdotũ qualis vita & habitus.

Chriſtianæ religionis ſunt, in quibus alios inſti-tuere obligantur, ipſi perfectè norint. Religioſi conuentus, tam virorum, quàm mulierum, ſunt Benedictini, Prædicatores, Franciſcani, Auguſtiniani, Bernardini, Antoniani, Ioannitæ, Charthuſiani, Præmonſtratenſes, Carmelitæ, Ciſtercienſes, innumeriq; alij, quibus omnibus ex regula, quam ſibi priuatim quiq; præſcripſere, certus habitus, certaq; viuendi ratio eſt: continentiam, paupertatem, atque obedientiam perpetuam profeſsi, vt plurimum vitam ſolitariam agunt: quare monachi, id eſt, ſolitarij appellantur: quidam abbates, quidam præpoſitos, aut priores ſibi præficiunt. Epiſcopi autem Romano tantummodo Pontifici ſubſunt. Cucullo quamuis non vnius coloris, ferè vtuntur omnes, & carnibus abſtinent. Epiſcopis ſacrificaturis ſacratas veſtes ex Moſaica lege deſumptas ob perfectionem eorum, quindecim numero eſſe, Sandalia, amictum, albam talarem, cingulum, ſtolam, manipulum, tunicam hyacinthinam, dalmaticam, chirothecas, annulum, caſulam, ſudariolum, pallium, mitram, pedum, & iuxta altare in quo ſederet, cathedra. E quibus nouem quoque minoribus ſacerdotibus communes eſſe voluere, amictum, albam talarem, cingulum, ſtolam, manipulum, caſtulam. Romano Pontifici præter eas ex Conſtantini magni largitione, omnia Romani Imperatoris inſignia permiſſa, tunica coccinea, pur-

Chriſtianorũ religioſ. conuentus.

Monachi ſolitarii.

Quindecim ſacræ Epiſcoporũ veſtes.

Nouem priuatorum ſacerdotũ veſtes.

Romani Põtificis veſtes.

purea chlamys, ſceptrum, diadema faſtigiatum, quibus in magnis feſtiuitatibus in ſacrario ritè indutum rem diuinam facturum ad altare ſtipatum procedere, presbytero à dextro, diacono à ſiniſtro lateribus: ſubdiacono cum libro clauſo, ceroferariįſq; duobus, & uno cum thuribulo ſuffumigante precedentibus: eò peruentum mitram deponere, atque in imis gradibus peccatorum publicam confeſsionem cum comitibus dicere: aſcenſo poſtmodum altari codicem in cornu aræ ſiniſtro iacentem aperire, deoſculari, & miſſæ ſacrificium ſuis ceremonįs perficere. Subdiaconum Epiſtolam, diaconum Euangelium legere. Septies per diem orare ſacerdotes. *Septies per ſingulos dies Deum laudare, orareq; præſcriptis orationibus, tam maioribus quàm minoribus ſacerdotibus præcepere, circiter veſperum Veſperas,* Horæ ſeptē canonicæ. *ſub noctis crepuſculo Completorium, matutino tempore Matutinas, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, prima, tertia, ſexta, nona diei horis: & hoc ſi fieri poßit, in eccleſia ante altare humiliter Orientem verſus. Oratio dominica, ſymbolúmque Apoſtolorum, quemadmodum adhuc hodie à vulgo, ab initio tantùm dicebantur.* [illegible] *Beatus Hieronymus Damaſi Papæ impulſu, pſalmos per ferias digeßit, ex horis ſingulis proprios deputauit. Nocturnis die ſacro nouem, non ſacro, duodecim. Laudibus matutinis quinque, Veſperis quinque, cæteris omnibus tres. Euangelia, Epiſtolas, aliaq;, quæ ex veteri*

veteri ac nouo inſtrumento adhuc leguntur, præter cantum, pro maiori parte ordinauit. Damaſus antiphonas, quas Ambroſius Mediolanenſium epiſcopus conſcripſit, diuiſo pſallentium choro alternatim cantare inſtituit, & ſingulis verſum Gloria patri, &c. adiecit. Lectiones, & hymnos, qui horis ſingulis præmittuntur: concilia Toletanum & Agathonenſe approbauere. Orationes, gradualia, tractus, alleluia, offertoria, communiones in miſſa, antiphonas, verſiculos, tropos, aliáque, quæ tam in nocturno quàm diurno officio cantantur, leguntúrque ad decorem & laudem Dei, Gregorius, Gelaſius, Ambroſius, & pleriq; alij ſancti patres non vno, verùm diuerſis temporibus edidere. Miſſa (ſic appellant ſacrificium) à lectione primùm, eo ſimplici apparatu, tenoréque, quo adhuc ſancto Paſchæ ſabbato fit, celebrabatur. (Celeſtinus papa introitum addidit. Teleſphorus Gloria in excelſis. Hymnum Et in terra Hilarius Pictauienſis compoſuit, Symmachus cantari inſtituit. Salutationes, quæ per Dominus vobiſcum ſepties in ea fiunt, ex libro Ruth tranſſumptæ, Clemens & Anacletus interpoſuere. Gelaſius cætera ad offertorium vſque ordine, quo peraguntur, ordinauit, præter ſequentias, quas Nicolaus, & ſymbolum, quod Damaſus ex Conſtantinopolitana ſynodo immiſcuere. Prædicatio, quæ ex ſuggeſto diebus feſtis à ſacerdote aut diacono ad

Alternatim cantare.

Miſſæ officii apparatus.

populum fit, Nehemiæ aut Eſdræ exemplo, inoleuit magis, quàm inſtituta eſt. (Sermo qua re in miſſa fiat.) *Monebantur in hac ab initio quum omnes in miſſa præſentes ex præcepto communicarent, ad mutuam concordiam qui odio inſectabantur, vt mundi non polluti vitijs, ſacramentum altaris perciperent: ratione cuius publica peccatorum confeſſione adhuc hodie ea concludi ſolet, veteris ac nouæ* (De quibus ſermo fiat.) *Legis inſtrumenta, decem Dei præcepta, duodecim fidei articuli, ſeptem eccleſiæ ſacramenta, ſanctorum vitæ & martyria, dies ſacri, doctrinæ, virtutes & vitia: & quæcumque alia, quæ Chriſtiano homini cognitu neceſſaria ſunt, edocentur.* (Offertoriũ. Præfatio. Canõ vterque. Oratio dominica.) *Offertorium Gregorius appoſuit, Leo præfationes. Maiorem & minorem Canones Gelaſius. Sanctus beatus Sixtus. Pater noſter ex Matthæi Euangelio Gregorius. Martialis beati Petri diſcipulus benedictionem dare* (Agnus Dei.) *epiſcopos, pacem minores ſacerdotes Innocentius inſtituit. Agnus Dei Sergius adiunxit. Gregorius communionem, Concluſionem per Ite miſſa: per Benedicamus domino, & Deo* (Duodecim fidei articuli.) *gratias, Leo adinuenit. Duodecim fidei articuli, quos quemlibet nedum conſtantiſsimè confiteri, verumetiam credere beati Apoſtoli*
1. *mandauere, tales recenſentur: Primus, vnum Deum & trinum eſſe, patrem omnipotentem, cæli terræq; factorem. Secundus, Ieſum Chriſtum filium eius vnigenitum, dominum noſtrum. Tertius, eundem de Spiritu ſancto conceptum,*

ptum, ex Maria virgine natum. Quartus, ſub Pontio Pilato paſſum, crucifixum, mortuum, atque ſepultum. Quintus, ad inferna deſcendiſſe, rurſus à mortuis tertia die reſurrexiſſe. Sextus, ad cælos aſcendiſſe, ſedere ad dexteram Dei patris omnipotentis. Septimus, venturum rurſus cum gloria, iudicatum viuos & mortuos. Octauus, ~~Spiritum ſanctum eſſe.~~ Nonus, ſanctam eccleſiam catholicam. Decimus, ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorum. Vndecimus, carnis reſurrectionem. Duodecimus, æternam poſt obitum in alio orbe vitam. Decem præcepta, quæ Deus digito ſuo conſcripta per Moſen Iſraelitico populo dederat, & nos obſeruare voluere. Primum eſt, vnum Deum credere. Secundum, ipſius nomen vanè non aſſumere. Tertium, ſabbata ſanctificare. Quartum, parentes & natu maiores honorare. Quintum, non occidere. Sextum, non mœchari. Septimum, non furari. Octauum, falſum non atteſtari. Nonum, rei alienæ non inhiare. Decimum, alteri nuptam neque rem concupiſcere. Septem eccleſiæ ſacramenta, quæ in poſterioribus quinque fidei articulis includuntur, & credi à nobis ſancti patres præcepere. ~~Primum baptiſmus eſt.~~ ~~Hoc ex canonica ſanctione~~, ~~niſi maxima neceſſitas citius depopoſciſſet, olim non niſi in fide~~ prius optimè inſtructis & approbatis catechumenis per examina vel inquiſitiones ſeptem, quæ ſeptem certis per quadra-

Decem Dei præcepta.

Septem eccleſiæ ſacramenta.

Baptiſmus primum.

Baptizandi olim ſepties examinabãtur.

geſimæ ieiunium diebus fiebant, ſacris Paſchæ & Pentecoſtes ſabbatis, quibus conſecrari in parochijs omnibus ſolet, dabatur. Quoniam verò præ cæteris ad æternam ſalutem id apprimè neceſſarium eſt, nequis eo orbatus ex vita hac abſcedat, ſtatuere, vt nato mox infante, patrini huic, tanquam teſtes, aut fideiuſſores, rogentur, à quibus ante eccleſiæ fores ſtatutus, à ſacerdote ad hoc accerſito, priuſquam ſacro fonte immergatur, quæreretur, an Satanæ pompíſque eius omnibus abrenunciauerit, an fidei Chriſtianæ articulos omnes firmiter credat. Patrinis pro eo affirmantibus, ſacerdos ter in

18. faciem illi inſufflans, exorcizat, catechizatq́;

Septem circa baptizandos.

Septem poſteà cum eo per ordinem facit: benedictum ſal ori illius primò immittit. Secundò, oculos, aures, nares, terra ſuo ſputo madefacta illinit. Tertiò, nomen, quo poſteà vocetur, imponens, in pectore & dorſo oleo ſancto in crucis formam conſignat. Quartò, baptiſmo ter ſanctæ Trinitatis nomine, Patris & Filij & Spiritus ſancti, quo etiam alia ſacramenta omnia exhibentur, immergit: aut in crucis formam ter perfundit. Quintò, pollice ſacro chriſmate intincto frontem ipſius cruce notat. Sexto, veſtem eum candidam induit. Septimò, candelam ardentem præbet. Iudæi anteà quàm baptizantur, ex Agathonenſi concilio menſes nouem catechumeni in fide inſtruuntur, dieſq́; quadraginta ieiunare debent, diuitijs

diuitijs ſe ſuis omnibus abdicare, ſeruos manumittere: filios, ſi quos Moſaica lege circumciderint, à ſe procul repellere. Nemini ob id mirandum, ſi tam grauatè gens illa baptiſmo admoueatur. Confirmatio, ſecundum ſacramentum, ab Epiſcopo ſolùm in eccleſia, ante altare adultis, & , ſi fieri poſsit, ieiunis, tali quidem ritu largitur. Confirmandi cum ſingulis patrinis omnes adſunt. Epiſcopus dicta ſuper omnes vna oratione, ſingulorum frontes humectato chriſmate pollice, crucis forma in Patris & Filij & Spiritus ſancti nomine conſignat, alapámque maxillæ ſiniſtræ in ſuſcepti ſacramenti memoriam, ne repetant, incutit. Patrini, ne recens vnctio defluat, aut per incuriam abſtergatur, mox præparata ad hoc faſcia frontem obligant, quam non niſi ſeptimo die deponere fas ducunt. Tantum huic ſacramento ſancti patres conceſſere, vt nomen in baptiſmate impoſitum, ſi diſpliceat, in huius perceptione ab Epiſcopo in aliud mutari poſsit. Tertium ſacramentum eſt ſacer ordo: ſimiliter ab Epiſcopo ſolùm in prima eccleſia in Decembri tantùm, nunc conſtitutis ſex anni temporibus, puta ſingulis quatuor ieiuniorum, eam ob cauſam inſtitutorum, ſabbatis. Sabbato, quod Sitientes dicitur, & ſacroſancti Paſchæ ſabbato confertur, maribus ſolummodo: & quorum vitæ conditio, corporum habitudo, animorum

Tam grauatè Iudæi cur baptizentur

II. Confirmatio, ſecundum ſacramentum.

NB.

III. Tertium ſacramentum ſacer ordo.

qualitas, ſatis cognita perſpectaq; ſit. Septem,
Septem ec- clesiæ or- dines. *ſecundùm quoſdam nouem enumerantur, in quibus ſingulis characterem ſpecialem ſuſcipientis animæ imprimi; & eum hominem ſacrum deinceps eſſe, credi ſancti patres voluere: hi pſaltes ſunt, hoſtiarij, lectores, exorciſtæ, acolythi, ſubdiaconi, diaconi, presbyteri, epiſcopi: vnum tamen ſacramentum, non plura, ratione finalis officij, quod eſt dominicum corpus conſecrare, cenſetur.*
Ordinibus officia & inſignia data. *Singulis ſua in eccleſia officia, inſigniaq; ex Toletano concilio conſtituta. Hoſtiarys ſacras ædes tueri, aperire & recludere: clauis ob id eis in ordinatione datur. Lectoribus veteris Teſtamenti ſacrarúmque hiſtoriarum legendi facultas, Codex*
Exorciſtas. *tribuitur. Exorciſtis obſeſſos malo dæmone ho-*
Acolythorum *mines adiurare, in ſignum, quo illud continetur, liber porrigitur: Acolythis candelabra, luminaria, vrceolos ad aram diſpenere, atq; portare: Candelabrum eis cum cereo, vrceoliq; va-*
Subdiaconos. *cui præſtantur. Subdiaconis oblationes percipere, calicem, patinamq; attrectare, & ad ſacrificium deferre. Vinum & aquam in vrceolis diaconis adminiſtrare. Vacuus ea de re ipſis calix cum patina ab epiſcopo, vrceoli vino aquaq; pleni, & mappula ab archidiacono*
Diaconos. *dantur. Diaconis Dei verbum gentibus prædicare, & ſacerdotibus in ſacris eccleſiæ actibus deſeruire committitur, Euangelij liber tribuitur, & ſtola in modũ iugi altero tantummodo*

eius

eius humero iniecta. Presbyteris Dominicum corpus conſecrare, pro peccatoribus orare, atque per iniunctam pœnitentiam Deo rurſus conciliare poteſtas. Calix cum vino, patina cum hoſtia, ſtola ſuper vtrumque humerum, & caſula inſignia. Quid epiſcopo datum, ſuprà auditum. Dominica hic tantùm die, horam circiter tertiam, infra miſſæ officium, priuſquam Euangelium legitur, ordinatur, per manus & libri ſuper caput poſitionem ab alijs epiſcopis, connumerato metropolitano, tribus. Epiſcopi in prima eccleſia ab alijs presbyteris parum aut nihil differebant, communi concilio eccleſiæ moderabantur, antequàm diſſenſiones vulgò audirentur, quibus vnuſquiſque ſe, non à Chriſto, ſed à quo baptizatus eſſet, hic Pauli, alius ſe Apollinis, tertius Cephæ appellaret. Pro vniformitate igitur conſeruanda, & ſchiſmatibus vitandis, neceſſariò decreuere ſancti patres, vt communi appellatione omnes, qui baptizarentur, Chriſtiani deinceps à Chriſto dicerentur, vtq; ſingulis prouincijs, prout magnæ vel paruæ eſſent, vnus aut plures presbyteri probatiores, epiſcopi nomine, præficerentur: qui non, vt anteà, ſuo nutu, ſed eccleſiæ Romanæ, ſacrorumq; conciliorum ſtatutis, ordinationibusq; ſubditum ſibi & clerum & populum gubernarent, inſtituerèntque. Tunc primùm piorum principum auxilio permiſſuq; regiones per totum Chriſtianum orbem in

presbyterorum officia.

Epiſcopi cōſecratio.

Epiſcopi à presbyteris olim nihil differebant.

NB.

Chriſtiani à Chriſto.

Epiſcopi quomodo primò introducti.

diœceſes, diœceſes in conuentus ſeu capitula, capitula in parochias diuiſa: & pulcherrima illa ordinatio, qualis adhuc cernitur, tam in clero, quàm populo facta, vt populus vicanus dato iure ſuo parocho obediat, parochus decano, decanus epiſcopo, epiſcopus archiepiſcopo, archiepiſcopus primati, ſiue patriarchæ, primas ſiue patriarcha legato, legatus papæ, papa concilio, concilium Deo ſoli.

4. Corp. & ſanguis Christi quorum ſacramentum.

Corporis & ſanguinis Chriſti ſalutiferum ſacramentum ſacerdos quiſque ritè ſecundùm eccleſiæ claues ordinatus, conſecrareq; intendens, obſeruata verborum forma conficere, ex triticeo pane verum corpus, ex vino verum ſanguinem Ieſu Chriſti poteſt. Ipſemet Chriſtus dominus noſter nocte, quæ paſſionis ſuæ diem proximè præceſſit, cum diſcipulis celebrauit, & in memoriam ſui ipſius celebrandum, manducandumq; perpetuò inſtituit, & conſecrauit.

Magna fide opus vt tredecim ſequentia credantur.

Magna fide circa id neceſſarium, vt primò transmutari panem in corpus, vinum in ſanguinem Chriſti credatur. Secundò, id licet quotidie fiat, Chriſtum tamen non augmentari. Tertiò, manducatum in dies non minui. Quartò, ſacramento in plures partes diuiſo integrum Chriſtum in ſingulis etiam minimis particulis permanere. Quintò, ab homine malitioſo manducatum non coinquinari. Sextò, ſumentibus malis mortem, bonis vitam æternam conferre. Septimò, manducatum

non

non in manducantem, vt alius cibus, ſed manducantem in ipſum conuerti. Octauò, manducatum illæſum in cælum rapi. Nonò, tam in exigua & modica panis aut vini forma immenſum incomprehenſibilemq; deum & hominem Chriſtum comprehendi. Decimò, vnum atq; idem Chriſti corpus vno momento multis in locis, multis ab hominibus, & diuerſa ſub ſpecie percipi. Vndecimò, mutata ſubſtantia panis in veram Chriſti carnem, vini in ſanguinem verum, naturalia accidentia panis & vini permanere: non carnis aut ſanguinis aſſumere. Duodecimò, dignè manducantibus vtilitates duodecim maximas, quæ in his verſibus enumerantur, ſubminiſtrare: Inflammat, memorat, ſubſtentat, roborat, auget Hoſtia ſpem, purgat, reficit, vitam dat, & vnit, Confirmat fidem, minuit, fomitemq; remittit. Vltimò, tam viuis quàm defunctis, pro quibus à ſacerdote ſpeciatim in ſacrificio offertur, miro modo ſalutificum & vtile eſſe: Euchariſtiam communionem propterea dici. Conſecrabatur quidem ab exordio Chriſtianæ religionis, & adhuc, vt aiunt, apud ſchiſmaticos quoſdam, tantæ magnitudinis vnus panis, qui à ſacerdote in ſcutellam comminutus, omnibus, qui ſacrificio aderant, communicari ſatisq; eſſe poſſet. Ex præcepto namq; olim Chriſtiani de eo quotidie communicabant: deinde dominicis tantùm diebus. Sed cùm nec his etiã dignè obſeruaretur, præceptum

Euchariſtia cõmunio.

Quo tẽpore ſumendum.

ptum vt in anno ter, vel ad minus ſemel, ſacro

Viaticum. videlicet Paſchatis tempore, in omniq; vitæ periculo pro viatico, quo etiam nomine appellatur, Chriſtianus homo quilibet ſanæ rationis diligentiori qua vnquam poſſit, & animæ &

5\. Matrimonium ſacramétū quintum. corporis ſui ad hoc præparatione percipiat. Matrimonium, quod eſt maris & fœminæ legitima coniunctio, iure naturali, diuino, gentium & ciuili inductum ſacramentum quintum, Sancti patres in Chriſtiana pietate vnum non plura ſimul, publicum non clandeſtinum, in

Matrimonij iura. eccleſia vel eius foribus ſolenniter fieri præcepere, ita ſcilicet, vt ſacerdos accerſatur, qui virum primò, deinde fœminam inquirat, in matrimonium contrahendum vtrique ne conſentiant: quibus conſentientibus, quod maximè in eo neceſſarium eſt, ipſe, comprehenſis amborum dextris, eos indiuiduæ ſanctæq; Trinitatis & vnitatis nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti coniungens, iubet, hortaturq;, vt vnanimis huius & mutui coniugij perpetuò memores, viuentes ſe mutuò nunquàm derelinquant, mutuò diligant, mutuò deferuiant, honorent: procreationi, non libidini, ſtudeant: natos ex ſe pueros honeſtè & diligenter educent: annulo poſteà eos ſubarrat: & aqua benedicta aſperſos, porrecta ſtola in eccleſiam introducit, ſupplices ante altare, ſi priùs benedicti non ſint, benedicit. Mulier rubea vitta, & ſupra hanc candido velamine

* obuel-

obuelatur, ſine quo deinceps in publicum prodire, aut viris aſsidere haud licitum. Duodecim eſſe, quibus matrimonium contrahendum impediri, contractum dirimi rurſus voluere.

Duodecim matrimonio obſtantia.

Perſonæ vtpotè errorem, conditionem interpoſitam, cognationem, crimen apertum, ſectæ diſparitatem, violentiam, ſacrum ordinem, ligamen, quo alij alter obſtringitur, publicam honeſtatem, affinitatem, coeundi impotentiam. Sextum eccleſiæ ſacramentum, Pœnitentia eſt à Chriſto pro altera naufragij tabula datum, quam Chriſtianus homo quilibet indubiè credere debet in quatuor cōſiſtere: Peccatorum videlicet pœnitudine, canonica confeſsione, abſolutione, ſatisfactioneq́;.

Sextum ſacramentum pœnitentia.

Pœnitētia.

Primò non leui, ſed grauiſsima pœnitudine in animæ penetralibus ſuper perdita, iterumq́; amiſſa illa per peccatum puritate & innocentia, quam vel baptiſmo, vel ſuperioris pœnitentiæ beneficio conſequutus fuit, doleat, & dolore ſiue pœnitudine ea ſe reconciliandum rurſus Deo ſperet, omnia quibus ſeſe innocentiam amiſiſſe, indignationémque Dei in ſe cōcitaſſe cognoſcit, ſacerdoti prudenti, ore proprio humiliter verè loco Dei confiteatur, firmiterq́; credat, à Chriſto illi, ceu ſuo in terris vicario, poteſtatem conceſſam eſſe, vt ſe à peccatis confeſsis omnibus abſoluere poſsit.

Confeſsio.

Poſtremùm pro ſatisfactione, & culparum remedio non grauatè, verùm alacriter obeat quicquid facere iuſſus fuerit: indubitata fide credat

Satisfactio.
Abſolutio.

credat abſolutum eſſe ſe, quàm mox à ſacerdote abſolutio debita verborum forma pronunciata fuerit.

7. Vltimum ſacramentum vnctio extrema.

Vltimum ſacramentum Extrema vnctio creditur, per oleum, quod ad hunc vſum ab epiſcopo in ſingulis diœceſibus, annuo ritu, quinta feria, quæ Paſcha feſtum proximè præcedit, quemadmodum chriſma conſecratur à ſacerdote ex Iacobi apoſtoli præcepto, & Felicis Papæ in ſede beati Petri quarti inſtitutione morituris tantummodo adultis, atque eam poſcentibus præſtatur.

Quæ corporis membra inungantur.

Præſcripta verborum forma & crebra ſanctorum inuocatione, ea corporis membra inunguntur, quibus quinque ſenſus, viſus, auditus, guſtus, olfactus, tactus maximè vigere, & homo deliquiſſe exiſtimatur; vtpote os, oculi, aures, nares, manus, & pedes, qua concedi, ſi dignè percipiatur, nedum leuium delictorum omnimodam remiſſionem, verùm quoque, aut mox priſtinam ſanitatem, aut obitum maturiorem leniorémque ſancti patres credi voluere.

Extremæ vnctionis effectus.

Qui dies Chriſtianis ſacri.

Feſti dies, quos per annum ab Eccleſia obſeruari præcepere, initium à Chriſti domini noſtri aduentu, quem in Decembri apoſtolus Petrus per hebdomadas integras treis, & dimidiam ieiunio & oratione ante natiuitatem eiuſdem, quæ vltimis Decembris diebus continuis octo ingenti gaudio & ſolennitate celebratur, omnes auſpicantur.

Aduentus domini.

Temporis diuiſio.

Annum in hebdomadas quinquaginta duas: hebdomadas in menſes duodecim,

decim, menſes vt plurimum in dies triginta diuiſere. Prima Ianuarij die, vt ſecundùm Moſaicam legem Chriſtus præputio circumciſus ſit, Eccleſia recolit. Tertia poſteà, vt à Magis tribus, tribus muneribus adoratus, atque à Ioanne in Iordanis flumine baptizatus, nouæ legis primordia fecit. Secunda Februarij die, vt immaculata mater eius patrio ritu obediens templo ipſum intulerit, & ſeſe purgari permiſerit: in cuius rei memoriam ſolennis ab Eccleſia eo die proceſſio peragitur, candelæq; ceræ benedicuntur. Vicesimaquinta Martij, vt naſciturus Chriſtus virgini Mariæ per angelum annunciatus, ſancti Spiritus obumbratione in vtero conceptus ſit: quo tempore, quadraginta etiam dies, quos nobiſcum in terris agens ieiunauit, & nos ieiunare, paſſionemq; ipſius & mortem, quam, vt nos à diabolo iugo liberaret, ſponte ſua ſuſtinuit, recolere voluer: vltima illius ieiunij die, quæ frequenter in Aprilem cadit, maximo omnium feſto, vt ſuperata morte ad inferna deſcendit, diabolo expugnato redijt ſuis iterum viuus, & glorioſus multum apparuit, celebrare in Maio, vt ſpectantibus diſcipulis vniuerſis propria virtute in cælos aſcendit: Quo tempore beati Mamerti epiſcopi Viennenſis inſtitutione per vniuerſum Chriſtianum orbem peregrinationes, ſeu litaniæ de eccleſia vna in aliam minores fiunt. In Iunio & Maio quand

Circūciſio Chriſti.
Epiphania domini.
Purificatio Mariæ.
Annūciatio domini.
Ieiunium domini.
Paſſio domini.
Reſurrectio domini.
Aſcenſio ad cælos.
Litaniæ minores.
Pentecoſtes feſtum.

quandoque vt promiſſus Spiritus ſanctus diſcipulis Chriſti ſingulis in ignitarum linguarum formis deorſum datus apparuit, ac omnium

Trinitatis feſtum. nationum linguas & loqui, & intelligere dedit. Octaua die ſequenti feſtum ſanctæ Trini-

Corporis Chriſti. tati celebre. Deinde quinta ex Vrbani ſexti inſtitutione, vt in vltima cœna Chriſtus in perennem ſui memoriam ſaluberrimum corporis & ſanguinis ſui ſacramentum ſub panis & vini ſpeciebus perpetuò viſendum, veſcendúmque ſuis poſt ſe relinquens inſtituit, fre-

Apoſtolorũ diuiſionis. quenti celebritate recolitur. Decimaquinta Iulij, vt beati apoſtoli, velut iuſſi fuerant, duodecimo anno poſt domini ſui in cælos aſcenſionem, ad prædicandum gentibus in orbem vni-

Aſſumptionis Mariæ. uerſum abierunt, nouo feſto memoratur. Obi-

Natiuitatis Mariæ. tus genitricis Chriſti decimaquinta Auguſti, Natiuitas, octaua Septembris. ~~Vt templo~~

Preſentationis in templum. ~~præſentata à trimatu ibi ad nubiles vſque an-~~ ~~nos Deo iugiter ſeruiendo permanſerit~~, viceſi-

Conceptionis Mariæ. maprima Nouembris peragitur. Octaua Decembris immaculata illius ex diu ſterilibus

Viſitationis parentibus conceptio veneratur. Secunda Iulij die vt montana tranſcendens Elizabeth cognatam inuiſit. Conſtituti etiam duodecim Apoſtolis, quibuſdam martyribus, nonnullis confeſſoribus, & virginibus, ſacri dies. Viceſimaquarta ſiquidem Februarij Matthiæ, Marco Euangeliſtæ viceſima quinta Aprilis, quo die Litanias maiores Gregorius fieri or-

dinau

dinauit, Philippo & Iacobo maiori prima Maij, Petro & Paulo viceſimanona Iunij, & eiuſdem menſis dies viceſima quarta Natali Ioannis Baptiſtæ ſacra eſt, Viceſima quinta Iulij Iacobo minori, Bartholomæo viceſimaquarta Auguſti, Matthæo viceſima prima Septembris, Viceſimaoctaua Octobris Simoni & Iudæ, Vltima Nouembris Andreæ, Viceſimaprima Decembris Thomæ, & eiuſdem menſis viceſimaſeptima Euangeliſtæ Ioanni, protomartyri Stephano præcedens dies dicata, Innocentibus pueris ſubſequens, Laurentio decima Auguſti, Georgio viceſimatertia Aprilis, Martino & Nicolao ſolis ex omnibus confeſſoribus feſta, huic ſexta Decembris, illi vndecima Nouembris tributa, Catharinæ virgini viceſimaquinta Nouembris, Mariæ Magdalenæ viceſima ſecunda Iulij. Eſſe etiam ſub vnius Michaëlis nomine omnibus beatis angelis diem viceſimumnonum Septembris ſacrum. Et in commune omnibus ſanctis & electis dei primum Nouembris voluere. Septimam præterea quamque diem, quemadmodum Iudæis ſabbatum, Dominicæ appellatione ab omni ſeruili operatione prorſus Christianis quietam eſſe: Solùm diuinis laudibus, diuinis ſacrificijs in eccleſia operari: Euangelium & fidei præcepta à ſacerdotibus prædicantibus addiſcere, ac quibuſcunque modis cæleſtis in nos numinis iram diebus ſex intermedijs pro-

Dominica dies Chriſtianis, vt Iudæis ſabbatum ſacra.

m   uoc

uocaſſe timemus, hac die totum deprecari, expiaréque. Olim quæque quinta dies pari celebritate obſeruabatur: ſed ne idololatris gentibus, quæ Ioui hac die ſeruabant, nonnihil condonaretur, abrogata. Rurſus fiebat tam dominicis diebus quàm quintis ferijs ante miſſæ incæptionem per eccleſiarum circuitum à clero & populo ſolennis proceſſio, atque aquæ benedictæ per ſacerdotem aſperſio. Agapitus inſtituit hanc in memoriam Chriſti aſcenſionis, in illa glorioſæ reſurrectionis, quæ de dominica in dominicam, velut de octaua in octauam perpetuo feſto celebratur. Per noctes, quæ præcipuos ſolennes dies præcedunt, totas olim ex præcepto clerus & populus omnis in eccleſia diuinis laudibus inuigilabant: ſed ob plura enormia ſcandala & crimina, quæ tenebris occultantibus à malitioſis interim perpetrabantur, mos iſte ſublatus, pro eo ieiunia die præcedenti inſtituta adhuc vigiliarum nomen retinent. Quinque per annum Eccleſiam recolere ſtatuere: A dominica, quæ ſeptuageſima à ſeptuaginta diebus, quos includit, ad octauam Paſchæ Chriſti domini ieiunium, paſſionem, mortem, ſepulturam, pretérque hos primorum parentum miſerabilem lapſum, maximosq; humani generis errores illos, quibus à veri numinis cognitione cultúque abducti, ad idolorum & malorum dæmonum profanam obſeruationem declinauit. Duram item &

Quinta quæque dies olim ſacra vt dominica hodie.

Proceſſio dominica die quare ſat.

Quinque per annum eccleſia recolit.

Chriſti paſſionem.

intol

intolerabilem illam ſeruitutem, quam ſub Aegyptio Pharaone Iſraëliticus populus ſeruiebat: quare in canonicis horis Geneſeos & Exodi libri leguntur, & triſtitiam tam in geſtis, quàm cultu omnem Eccleſia oſtentat. Ab octauo Paſchatis ~~die ad octauam Pentecoſtes Chriſti reſurrectionem, aſcenſionem, & ſancti Spiritus tranſmiſſionem: cùm~~que hoc humani generis Deo Patri per Filium reconciliationem, redemptionemq́; : ac, in qua præfigurata fuit, filiorum Iſraël in terram promiſsionis reſtitutionem: noui ob id inſtrumenti libri leguntur, & iucunda lætáque omnia repetuntur. Ab octauo deinde Pentecoſtes ad Chriſti aduentum vſque per hebdomadas plus viginti miracula & conuerſationem illius cum mundo celebrare voluere: ~~pretérque hoc longam illam peregrinationem~~, ~~quam à reſtituta ſalute ad extremum ſeculi diem de generatione in generationem longa ſerie humanum genus facit~~, vnde ob diuerſam fortunam, qua velut in æſtuoſo pelago nauis fluctuatur, eccleſia neque ſatis exſultat, neq; triſtatur, verùm vt cautè ambulet, victoriámque ex ingruentibus procellis reportet, ~~varij veteris & noui inſtrumenti libri preleguntur.~~ A domini inſuper aduentu ad ipſius natiuitatem temporis meminiſſe, quod à Moſe ad Meſsiæ exortum perdurauit, quo certificatum de ſua ſalute humanum genus ex lege & prophetis illius aduentum, futurumq́;

Chriſti reſurrectionem.

Chriſti in mundo cõuerſationē.

Chriſti exſpectationē

rúmque regnum ardentiſſimis deſiderijs exſpectauit: prophetias igitur legi, & ieiunium obſeruari ſtatuere: vt Eccleſia ex his & edocta melius, & habilitata, domini ſui Chriſti natalem, qui in quarta hebdomade ſemper celebratur, dignè exceptum, læta ſalutis ſuæ primordia, veluti continuo feſto ad ſeptuageſimum vſque dignè & meritò pertractaret.

Chriſti Ieſu natalé dié.

Chriſtianorum oratoria ſiue templa.

Oratoria, ſiue templa, quæ Eccleſias appellauere, non niſi Epiſcopi diœceſani permiſſu ædificari voluere, & comportata ad ſtructuram materia, fundóque ſolidiori reperto, eundem ad hoc accitum lapidem primarium angularem in fundamentis benedicere, ſigno crucis ſignare, & orientem ſolem verſus dirigere: tum primùm fabris cæmentarijs ſuperædificare fas eſſe.

Diſpoſitio templorum Chriſtianorum.

Aedem in humani corporis ſeu crucis formam. Chorum, in quo ſummum altare, & pſallentium clericorum chorus, à quo appellatur, eſſet, caput præſentare orienti obiectum, rotundum, poſteriori ædificio breuiorem: ſed propter oculos, qui in capite ſunt, magis luminoſum, cancellis è reliquo corpore, veluti collo, diſtingui. Turrim huic vnam, aut duas (forſitan altius) ſummo loco annecti. Campanas in his ſuſpendi, ad populum ad diurna nocturnáque officia conuocandum.

Poſterius ædificiu.

Poſterius ædificium, ita quoque verſum conſtitui, vt à ſe brachia ad dexteram læuámque reliquum corpus cum pedibus porrectum in longum la-

tumq;

tumq; ſignificet. Conclaue concameratum, vt plurimum ſub turrium vna, eſſe, ianuam in chorum habens, in quo ſacrorum vaſa, conſecratæ veſtes, aliaq; eccleſiæ vtenſilia reponantur. Sacrarium illud dici. Columnas duplici ordine locari, in quarum epiſtylijs teſtudinem aut tectum quieſcere, baſibus inferius altaria applicari, altaria pallis duabus ritè inſtrata, Chriſti cruce, aut ſanctorum reliquias conſeruante arcula. Candelabris duobus hinc atque hinc diſpoſitis, & libro ſemper exornata eſſe. Parietes intus & extra incruſtari, variaq; pictura inſigniri. In ſingulis parochijs ſingulos excauatos & bene munitos lapides haberi, in quibus conſecrata baptiſmatis vnda pro baptizandis conſeruaretur. Ad dexteram ſummi altaris parieti aut applicari aut incidi riſcum, in quo dominici corporis ſacramentum, ac oleum ſacrum pro ægrotis, Chriſma pro baptizandis omni tempore ſub clauſura haberi voluere. Suggeſtum in eccleſiæ ad hæc medio eſſe ex quo feſtis diebus populus à ſacerdote ſuo quæ ſcire opus ſit, edoceretur. Clero ſoli chorum in eccleſia locum eſſe, profanæ multitudini poſteriorem partem: diuiſim tamen: viris dextrum latus, mulieribus ſiniſtrum: honeſto vtroſq; & geſtu & cultu eſſe: quicquid contra bonos mores, contra Chriſtianam religionem eſſet, magna diligentia deuitare. Comas in prima eccleſia tam viros quàm mulieres nutrire,

Sacrarium. Columnæ.

Altaria & eorũ adornatio.

Baptiſteriũ

Sacrum riſcum.

Suggeſtum.

Chriſtianorũ honeſtas in eccleſia.

& corpus nudum oſtentare mos fuit. Nihílque aut parum in corporis cultu differre. Mulieres capita obnubere, viros comas decurtare, & utraſque in habitu diſcretos eſſe beatus Petrus primùm præcepit. Admetiri porrò ſacris ædibus omnibus adiacentem agrum, in quo Chriſtianorum hominum cadauera communiter ſepelirentur, Cœmiterium appellari, ab Epiſcopo conſecrari, atq; omnibus, quibus eccleſia, priuilegijs vti. Defunctis non vbique æqualiter exſequiæ parantur: aliqui enim continuis diebus ſeptem, aliqui nouem, quidam triginta, aut quadraginta, aut quinquaginta, nonnulli centum, reliqui toto anno nigris indumentis obuoluti magis, quàm veſtiti, lugent, & iuſta quotidie faciunt. Cadauer lotum priùs, ſudarioq; aut cilicio indutum à ſuæ conditionis viris, clerici à clericis, laici à laicis cum cantu Toletanum concilium efferre decreuit, à ſacerdote thure ſuffitum, & benedicta aqua conſperſum, cum certis imprecationibus ſepulcro imponi reſupinum, pedibus ad orientem, capite ad occidentem, faciem verſis, terra poſtea obrui. Sepulcrum in ſignum Chriſtiani ibi ſepulti lignea cruce, & circum eam hedera, cupreſſo, aut lauro inſigniri.

Chriſtianæ religionis inſtituta hæc ſunt.

Cœmiteriû. Defunct: rû exequiæ: & quandiu lugentur.

Chriſtianorum funeratio.

DE

DE EVROPEIS MEMORABILIORIBVS GENTIBVS, LIBER III.

*

CAPVT I.

POST *Aſiam ad Europam tertiam orbis partem ſtylus vertendus eſt, appellatam ad Europa Agenoris Phœnicum regis filia, quæ à Ioue rapta, in Cretam abducta fuit. Ab Occidente mari* Europæ limites. *Atlantico clauditur, à Septemtrione oceano Britannico, ab Oriente Tanai, Mæotide palude, & Ponto, à Meridie Mediterraneo. Terra* Europæ laudes. *multiformis, & ad virorum virtutem ingenuè diſpoſita, ciuiliumq; & domeſticarum ad alios rerum transfuſiua. Eſt enim tota habitabilis: in exigua tantummodo parte propter frigoris vim inhabitabilis: quæ finitima Tanaidis & Mæotidis incolis Boryſthenenſibuſq; in curribus degentibus: habitabilis autem regionis id, quod algidum eſt, & montanum, laborioſè habitatur. Curatores autem probos ſuſcipientia loca etiam prauè habitata & per latrocinia mitigantur. Quemadmodum obtinētes Græci mōtes petraſq;* Græci.

 incolue

incoluerunt pulchrè ob prouidentiam circa ciuilia, arteſq́; & reliquũ ad vitam ſenſum. Romani. *Romani quoque multas gentes accipientes, quæ natura inhumanæ erant, ex ipſis locis aſperis impetuoſiſq́; & frigidis, cauſáve alia malè habuatis inſociabiles homines inter ſe, multis alijs admixtis connexuerunt. Et ciuiliter quidem viuere agreſtiores durióresque docuerunt. Quantum autem Europæ ipſius in plano eſt, naturalemq́; temperiem habet, multum adiuuat ad iſta : ~~quandoquidem id~~, ~~quod eſt in felici regione~~, ~~pacificum~~ ~~omne eſt~~: ~~& quod in triſti pugnax & ciuile~~, accipiuntq́; hæ gentes aliqua inter ſe beneficia : aliæ enim opem armis ferunt, aliæ fructibus & artibus, morumq́; doctrina. Manifeſta verò ſunt etiam non auxiliantium inuicem detrimenta. Habet ſuperius quiddam vis arma tenentium, niſi ea ipſa multitudine ſuperetur : adeſtq́; terræ ipſi etiam vltra hoc quoddam naturale bonum : quòd ea ſanè omnis planitie, montibúsque diſtinguitur. ~~Ita vt vſquequaque deſcriptibile & ciuile pugnaxq́; ſubiaceat~~ : plusq́; eſſe alterum, id ſcilicet, quod eſt pacis familiare : ita vt hoc vincat, adiuuantibus etiam ducibus, Græcorum prius, Macedonum verò, Romanorumq́; poſterius.* Europa & ad pacem & ad bellũ ſibi ipſi ſufficientiſſima. *Ex hoc autem & ad pacem, & ad bellum ſufficientiſſima eſt ſibi. Etenim multitudinem pugnacem abũdè habet, & quæ agros colat, & quæ vrbes quoque contineat. Excellit*

hæc

hæc & fructus afferens optimos, vitæq; neceſſarios: & metalla quæcumque vſui ſunt: odores ad ſacrificia, necnon multi ſumptus lapillos ipſa extrinſecus petit. Quarum etiam rerum inopibus nihilo deterior, quàm abundantibus eſt vita. Similiterq; pecudum exhibens nimium multarum copiam: At beſtiarum, ferarumq; habet raritatem. Et talis quidem natura eſt Europæ in vniuerſum, particularis autem pars prima eſt omnium ab ortu Græcia.

De Græcia, & legibus à Solone Athenienſibus Græcorum longè principibus ſancitis. CAP. II.

GRæcia, Europæ regio eſt, à quodam Græco, qui latè in ea rerum olim potitus eſt, appellata. Hæc ab Iſthmi anguſtijs incipit, & à ſeptemtrione in meridiem vecta, quà ſol oritur Aegæis, quà occidit Ionijs fluctibus obiacet. Thermopylæ mediam dirimunt, vt Italiam Apenninus, iuga montium à Leucade & mari ad occidentem ſolem verſo, ad alterum mare, quod ad ortum ſpectat, tendentia. Extremos montes ad occaſum Oetam vocant, quorum, quod altiſſimum eſt, Callidromum appellant, per cuius vallem in Malliacum ſinum iter eſt, non latius LX. paſſibus. Hæc vna via militaris eſt, per quam, ſi nemo prohibeat, traduci poteſt exercitus: cætera loca adeò ardua & perplexa, vt ne expeditiſſimis quidem ſint peruia: ideo pylæ, quaſi portæ,

Græciæ deſcriptio.

Thermopylæ.

Apenninus

Callidromus.

dictæ : & à calidis aquis inibi naſcentibus Thermopylæ. Iacent ad mare verſa, Acarnania, Aetolia, Locris, Phocis, Bœotia, Eubœa penè terræ annexa : Attica & Peloponneſus, longiùs prædictis in mare excurrunt, diuerſa montium ſpecie : & qua ad Septentrionem obuerſa iacet, includitur Epirus, Perrhæbia, Magneſia, Theſſalia, Phthiotis, & ſinus Malliacus.

Regiones Græciæ.

Athenas ciuitas liberalium literarum & Philoſophorũ mater, & qua nihil habuit tota Græcia clarius atque nobilius, fuit inter Achaiam & Macedoniam in regione quæ Attica appellatur ab Atthide filia Athenarum regis, qui Cecropi in regno ſucceſſit, & Athenas condidit, vnde & Cecropia dicta eſt, & poſtea à Mopſo Mopſopia : & à Ione Xuti filio, vel, vt Ioſephus ſcribit, à Iano Iaphet filio Ionia: poſtremò à Minerua Athenæ : Græci enim Mineruam Ἀθηνᾶν vocant.

Athenæ & ciuium inſtituta.

Athenarum appellatio.

Athenienſibus Draco primùm leges conſcripſit, deinde Solon Salaminius multis prioribus ob pœnarum magnitudinem abrogatis : omnibus ferè enim legibus, quas Draco tulerat, pœna erat morte definita, vt otij & deſidiæ conuicti capite plecterentur. Qui olera, fructúſve in alieno prædio legiſſet, eodem quo & parricidæ ſupplicio puniretur.

Draconis leges.

Ciuitatem cenſus æſtimatione Solon in ordines diſtribuit. In primo ij fuere, quibus quingentorum Medimnûm eſſet cenſus. Secundo dein loco adſcripti,

Ciuitas in ordines diſtributa.

adſcripti, qui trecentis cenſi forent, equósque alere poſſent. Tertius equorum onere ademptopari cenſu æſtimatus. Et ex his ferè ordinibus Magiſtratus creari: qui infra fuerunt, Mercenarij nuncupati, concionis habendæ, iudicandíq; munia, cæteris excluſi magiſtratibus, obibant. Quam ciuilem inſtitutionem Romæ Seruius Tullius magna ex parte imitatus creditur. Concilium in Areopago ex annuis magiſtratibus conſtituit: inſtituti huius Draconem auctorem prodiderunt. Quidam ſecundùm hæc, quæ dixi, vt omnem Solon ciuilis diſcordiæ occaſionem in futurum tolleret: ne temeraria multitudo incertis (vt ſolet) flatibus iudicia turbaret: ex quatuor tribubus, quæ Athenis erant, quadringentos legit viros, ex ſingulis centum: his permiſſum, vt quæ Areopagitæ decreuiſſent, ſi æqua viſa forent, probarent: ſi minus eſſent placita, pari poteſtate reſcinderent. Atque ita velut duabus anchoris nixus, aduerſus omnes fluctus immobilis manſurus ciuitatis ſtatus videri potuit. Parricidij, affectatæq; tyrannidis damnati, ne magiſtratum caperent lege vetuit. Nec hos ſolùm ab honorum petitione excluſit, ſed eum quoque qui orta in ciuitate ſeditione neutram partium ſequutus eſſet: mali ciuis eſſe ratus, quum proprias rationes in tuto collocarit, nulla communi cura ſolitudinéve teneri. Habuit nec minus admirationis illud, vt fœminæ quæ

Concilium in Areopago.

Quatuor tribus. Quadringenti viri Areopagitis addi ti.

Lex admiranda pro mulieribus.

viros

NB. viros parum ad rem veneream idoneos ſortita eſſent, vnum, quem vellent, ex mariti propinquis impune adulterent. Pecuniarias dotes à medio ſuſtulit, vt pauca veſtimenta, & vaſa quædam paruo empta paterna domo ferret mulier: teſtatus coniugij ſocietatem, non pretio, ſed natorum charitate iungi oportere: ne in defunctos vita maledicta iaccrentur. Si quis in ſacro aut in iudicio, ciui conuicium feciſſet, quinque drachmis multaretur. Legandæ pecuniæ, cæterarúmque rerum facultatem teſtari volentibus permiſſam, quum prius patrio inſtituto in familia eſſe debere cenſerentur, quæ amicitia propinquitati prelata eſt, & gratia neceſſitati, in ea cautum ne dementia, ſubdoláve perſuaſione fieret. Ploratus & lamentationes in alieno funere ſuſtulit. Nec ſubſidia alimentáve vlla filius patri deberet, à quo non arte eſſet aliqua ad vſum vitæ inſtitutus. Qui illegitimo eſſent toro procreati, neu parentes alerent. Enimuerò qui meretricio non abſtinet congreſſu, perbellè demonſtrat, ſe non liberorum procreationi, ſed voluptati ſtudere, ſéque ipſum mercede priuat. Mæchum in adulterio deprehenſum impunè necari voluit. Qui vim ingenuæ virgini intuliſſet, decem drachmis multari. Ius vendendæ filiæ ſororíſve ſuſtulit, niſi adhuc in ſtupro deprehenſæ. Qui Iſthmia viciſſet, centum drachmas: qui olympia, quingentas præmium ferret.

Dotes pecuniariæ ſublatæ.

Legandę pecuniæ facultaspermiſſa.

Luctus in alieno funere inhibitus.

Adulterorũ pœna. NB.

Victorum præmia.

Qui

Qui lupum victum attuliſſet, quinque drachmas ex publico acciperet. Qui lupam, drachmam vnam: hoc pecoris, illud bouis pretium. Vetus fuit mos Athenienſium hāc beluam inſectari, quippe quæ æquè ſit pecuariæ rei & agrorum cultui infeſta. Eorum liberos, qui in prælijs occubuiſſent, publicè nutriendos erudiendóſque præcepit, quo ſanè animati ſinguli fortiter ac ſtrenuè in bellis dimicarent. Voluit etiam vt & is, qui oculos in bello amiſiſſet, publicè aleretur. Præclarè & illud ſtatutū, curatorem cum pupillorum matre non inhabitare. Cauit ne is fieret curator, ad quem poſt pupillorum obitum ſubſtantia ſpectaret. Illud item, non licere annulario venditi annuli ſeruare ſigillum. Et qui alteri vnum oculum eruerit, ei ambos erui debere. Et quæ non poſuiſti ne tollas: ſi quis ſecus faxit, capitale eſto. Principem, ſi ebrius deprehenſus eſſet, morte multandum. Athenienſes vt dies ſecundùm lunæ curſum agerent, monuit. Ex omni genere frugum mel & ceram extra Atticos fines aſportari permiſit. Nullum ciuitate donari niſi opificem, qui cum tota domo ſe Athenas contuliſſet, aut perpetuo exilio natali ſolo pulſus eſſet, cenſebat. Has leges Solon ligneis tabulis, quas Axionas dixere, notatas, in centum annos ſanciendas curauit, haud ignarus fore, vt his ciuitas longa temporis intercapedine aſſueta, in perpetuum deinceps ſanciret.

Lupus ab Athenienſibus inſectatus.

Occiſorum in bello liberi ex publico alti.

Curator pupillorum.

F

Princeps ebrius morte multandus. NB.

Legū tabulæ Axionæ dictæ.

Herod.

Herodotus in decem annos Atticis legibus cautum prodidit. Sed vt ſanctiores eſſent, magiſque obſeruarentur, aliorum legumlatorum more, qui latas leges ad numen aliquod referre ſolent, ipſe, quemadmodum Draco antea, Mineruam ſuarum auctorem dixit, atq; in verba ſua iurare in foro ad lapidem ſenatum populúmque induxit.

Minerua Athenienſium legū auctor.

Fuerunt Athenienſes non aduenæ, neque paßim collecta populi colluuies originem vrbi dedit, ſed in eodem nati ſolo, quod incolunt: & quæ illis ſedes, eadem origo eſt. Primi lanificij, & olei, & vini vſum docuere, arare quoque & ſerere, frumenta glande veſcentibus monſtrauerunt: literæ certæ, ac facundia, & hic ciuilis ordo diſciplinæ veluti templum Athenas habent.

Athenienſium origo & inuenta.

Tres leges, quæ in Neptuni placationem à Cecrope in mulieres, à quibus deus ipſe ſuffragio faſtiditus fuerat, & Mineruæ poſthabitus, latæ erant, adhuc obſeruabantur, videlicet, ne vlla vnquam mulier ſenatum ingrederetur, vt nulla earum proles maternum nomen accipiat, ne quis eas Athenæas ſiue Athenienſes dicat, ſed Atticas.

Tres leges in Neptuni placationē in mulieres.

Cæſos in bello, Thucydide auctore, in hunc modum ſepeliunt: facto ante triduum tabernaculo, mortuorum oſſa proponuntur, & ſuorum quiſq; reliquijs, ſi quid lubeat, imponit: quum efferuntur, ſingularum tribuum ſingulas arcas ex cupreſſo ſuæ quamq; tribus oſſa continentes vehicula portant. Vnus item

Cæſos in bello quomodo Athenienſes ſepeliāt.

item torus inanis fertur, conſtratus eorum, qui non exſtant, qui inter cæſos non fuere reperti. Efferunt autem promiſcuè voluntarij quique vel ciues vel hoſpites, fœminis propinquitate coniunctis ad ſepulchrum eiulantibus, conduntq; in publico monumento, quod eſt iuxta monumentum Calliſti, apud ſuburbana, vbi ſemper eos ſepeliunt, qui in bello ceciderunt, præterquàm, qui in Marathone, quorum ſingularem fuiſſe virtutem exiſtimantes, eodem in loco ſepulcrum fecerunt: poſteà verò quàm eos humauerunt, aliquis ab ipſa ciuitate delectus vir haudquaquam pro inconſulto habitus, ex cui pro dignitate conueniat, ſuper eos orationem habet, qualem decet de eorum laudibus: qua habita diſceditur. Hoc quidem more ſepeliunt quo per omne belli tempus, quoties id accidit, legitimè vtuntur.

Monumentum Calliſti. Marathon ciuitas non procul ab Athenis.

NB.

De Laconia, & Laconum, ſiue Lacedæmonum inſtitutis. CAP. III.

Laconia in Peloponneſo prouincia, quæ & Oebalia & Lacedæmonia dicitur, à Lacedæmone Iouis & Taygetes filio: à quo etiam clara & potens ciuitas in eadem regione ædificata eſt atque appellata. Hæc quoque Sparta dicta eſt, à Sparto Phoronæi filio: Agamemnonis regia fuit. Lycurgus inſignis Philoſophus Polydectis Regis frater cum vita illo defuncto imperium relicti filij tutoris nomine aliquãdiu adminiſtraſſet, ciuitatis ſtatum atque

Oebalia Lacedæmonia.

Sparta.

Lycurgus philoſoph' legiſlator.

atque regionis optimis inſtitutis, optimis legibus excoluit. Quum antea ex omnibus ferè Græcis ſoli Lacedæmonij peſsimè morati eſſent, tam circa ſe, quam circa hoſpites, nullo conſuetudinis conuerſationíſque commercio. Lycurgus ergo audacter rem aggreſſus, omnia iura, inſtituta, & priſcos viuendi ritus abrogauit, atq; ciuiliora quædam multoq; laudabiliora inſtituit.

I. Reges ſimul apud Lacedæmones regnabant.

Primùm omnium ſeniores de republica electi, qui cum Regibus, qui duo numero creati ſunt, conſulerent: is ordo velut arbiter fuit inter regiam poteſtatem, & vim multitudinis: ne, aut hæc contumacia ſæuiret, aut imperio illi.

Forma Reip. Spartanæ.

Octo & viginti ſeniores.

Octo & viginti ſeniores (tot enim fuiſſe Ariſtoteles ſcripſit) duobus regibus aſſidebant, ne nimium Democratia inualeſceret prouidentes, & rurſus, ne qui Regnum tenerent, tyrannicum quippiam molirentur: quæ hic ordo decreuiſſet, cætera multitudo vt ſciret neceſſe erat.

Democratia, id eſt, principatus populi.

Ephororũ poteſtas. Oligarchia.

Addita deinceps poſt multos annos Ephororum poteſtas huic paucorum adminiſtrationi, quæ Græco verbo Oligarchia dicitur, poſteaquàm nimis viſa eſt feroceſcere, eſtq; quaſi frænum concilio illi iniectum: accidit id tamen centeſimo à Lycurgi interitu anno, quum Theopompus regnaret.

II. Agrorum diuiſio.

Alterum ab Oligarchia inſtitutum, agrorum diuiſio: perſuaſit illi multitudini, vt ſolùm omne Laconicum in medio poſitum æquis in ſingulos portionibus diuideretur: oportere ratus ciuem ciui

ingenio

ingenio & virtute: & non luxu, & diuitijs preſtare. Abijt igitur vniuerſa terra in ſortium nouem & triginta millia: in nouem millia vrbanus ager: paganicus & municipalis in triplo & amplius maiorem numerum: portio qualibet ea fuit, que viro frumenti medimnos LXX. fœminę XII. annuos ferret. Habuit à principio in animo & res mobiles diuidere, ſed inuidiam veritus, que inde imminebat (plures enim videbantur id ægrè laturi) omnem auri argentiq; vſum è medio ſuſtulit, ferreumq; nummum induxit, percuſsitq; decuſſem, quem iuſsit minimum valere, ac tum demum omnis furandi occaſio ſublata eſt. Ignitum ferrum, ex quo nummum percuſsit, aceto extinxit, vt ad rem nullam amplius ob mollitiem vtile redderetur. Omnes ad hoc artes vt inutiles orbe eiecit: quanquam artifices ipſi ſublato auri vſu ſua ſponte inde tranſmigrarunt, quum ferrei nummi apud alios in vſu non eſſent. Mox verò vt omnem ex ciuitate tolleret luxum, publica conuiuia inſtituit, vt diuites promiſcuè & inopes vni adhiberentur conuiuio, vnuq; veſcerentur epulis. Ac ne lautiorum quiſquam cœnatus in publicum veniret, qui minus cupidè & hilariter veſceretur, vt parum frugi à proximè accumbentibus obiurgabatur, quo planè inſtituto omnis vetus è medio luxuria ſublata eſt. Exarſerunt ex ea re potentiorum iræ: impetuq; in eũ facto, alter eſt illi oculus baculo excuſſus:

Auri & argenti vſus è medio ſublatus. NB.

Artes oẽs apud Lacedęmones ſublatę.

Luxus omnis ſublatus. NB.

NB.

quare cautum, ne Spartiatæ cum baculo amplius ad conuiuium intrarent. Hunc conuiuandi ritum Philitia dixerunt, haud dubiè publicæ amicitiæ & humanitatis argumento: vel quòd quaſi Phiditia dicerent, quòd ita conuiuando φειδοῖ, id eſt, parſimoniæ aſſueſcerent. Qui ſacrificij aut venationis cauſa conuiuio non occurriſſent, his domi cœnare permiſſum, cætera multitudo aderat. Conferebant ad hoc conuiuium quotannis ſinguli farinæ medimnum, vini congios octo, caſei quinque minas, ficuum quinque ſemis minas. Frequentabant id pueri etiam velut temperantiæ omnisq; ciuilis diſciplinæ gymnaſium: aſſueſcere ibi vrbanis ſermonibus, iocariq; comiter diſcebant, ac ſine ſcurrilitate cauillare. In re vxoria haud tam pudicitiæ, quàm procreationi ob aſſiduam militiam eſt conſultum, eouſq; vxoribus indultum, vt eas viri heras appellarent. Virgines curſu, palæſtra, diſco, iaculo exercebantur: vt otio & muliebribus delicijs ſublatis robuſtiores ad tolerandos partus fierent; nudæ, vt pueri, in aperto verſari, ſaltare, & cantare in ſacris quibuſdam, præſentibus, ſpectantibusq; iuuenibus. Nudatio illa nihil turpe habuit: aderat namque verecundia, petulantia omnis aberat. Hinc illa indoles, tempeſtiuaq; in Laconicis fœminis ad omnia promptitudo. Qui cælebs vixiſſet, Gymnicis ſpectaculis arcebatur, nudusq; hyeme forum circuibat, ne, vt

φιλίας id eſt, amicitiæ.

φειδίτια id eſt, ſodalitia.

Ad publicũ conuiuium quid ſinguli cõferebant.

Vxores heræ appellatæ.

N.B.

Virginum ſtudia.

Cælibes ludibrio habiti.

ne, vt cæteri ſenes, in honore apud iuuenes eſſet. Nubebant virgines raptu maturæ virgo. Paranympha in cubiculum abducta capillos ad cutem reſecabat: ſponſus inde ad eam ingreſſus cingulum ſoluebat, noctu tantùm cum ea congrediebatur, nec priùs ſponſam aſpiciebat interdiu, quàm ex illa factus eſſet pater. Filiorum & ſobolis curá dignis hominibus permiſſa. Licebat ſeniorum cuique honeſtum ex iuuentute ac probum aliquem ad vxorem procreationis cauſa adducere: atq; vbi eam alieno ſemine impleſſet, ſuum quod naſceretur efficere: neque probro dari ſi quis huic, qui fœcundam, pudicamq; haberet vxorem, ſuadere eſſet auſus, vt cum ea ſibi congredi liceret, ceu bono fertilique ſolo operaturus liberorum cauſa. Ridebant adhæc quarumdam gentium ſtultitiam, quòd canes & equas nunc pretio, nunc gratia optimis eius generis animalibus ſupponerent: vxores præſidio cuſtodirent: ex illis ſoli ipſi, ſiue amentes eſſent, ſiue ægri infirmique generare vellent. Ius alendi partus nullum parentibus. Natus infans in publicum deferebatur ad locum, quem Ieſchen dixere, vbi magno effecto puero, viri pueri formam intuiti ſi probaſſent, ex nouem millibus ſortium, in quas vrbanus ager diuiſus erat, vnam illi curabant adſcribi. Infirmum & deformem, ad apothecas, locum haud longè à Taygeto præcipitem ac præruptum, exponendum

Raptu nubunt virgines.

Sponſus ſponſam non aſpicit ante quam pater ſit factus.

NB.

Ius alendi partus parẽtibus nullũ

Infantes infirmi præcipitio necati

dabant, vtpote Reipublicæ inutilem. Mulieres vino non aqua pueros abluebant, quo liquore admoto conſtat reſolui corpora, debilitariq́; ſi qua ſunt Comitiali morbo obnoxia. Nulla lotis fomenta adhiberi, nulla teneris crepundia, ſolitudinibus tenebriſq́; aſſueſcere. Ob idq́; externarum gentium quidam Laconicas nutrices liberis alendis adhibuerunt.

Puerorum Lacedæmonum educatio.

Exercitia.

Pueri à ſeptimo anno in æqualium cœtu exerceri, literáſque pro neceßitate addiſcebant: reliqua diſciplina toleratu percipiebatur. Ad cutem pueri tondebantur, nudis calcibus ambulare, duodecimo anno tunicam vnam patrio inſtituto ſortiri, neque balneas, neque fomenta ſcire. Toris ex arundine conſtructis quietem capiebant: Hyeme eos, quos Lycophones dixerunt, toris immiſcere.

Iren puerorum præceptor.

Furari honeſtas habita Lacedæmonijs.

Iren, qui cœtui præerat, is creabatur, qui vno anno aut altero ceteros anteibat, grandiores lignare imperabat, minores olera furto quærere. Maiorum conuiuia ingredi, inde etiam aliquid furari. Qui deprehenſi erant in furto flagris admouebantur: non quia nefas eſſet furari, ſed quòd parum prudenter & ingenioſè eſſet id ab eis factum. Iren quoſdam canere iubebat, alios argutas quæſtiones proponere: breue eſſe oportebat, ſubitumq́; reſponſum. Quod ſi quis negligentiùs feciſſet, huius pollex ab Irene acrius mordebatur. Inſtituebantur ad hæc graui vti oratione: ſed quæ iucunditate non careret, ſententijsq́;

breui

breui ſermone complexis, ita vt res in prouerbium abierit, faciliùs philoſophari homines poſſe, quàm Laconicum ſermonem imitari. NB. Prouerbiũ.

Operæpretium eſt etiam cognoſcere quale ab initio ſtudium fuerit omnium ætatum, quanta ad virtutem contentio, atque æmulatio. In treis diſtincta erat choros omnis ætas. In choros tres ætas omnis diuiſa *Tum in ſolennibus ſacris ſeniorum cœtus canere exorſus, Fuimus olim robuſti & iuuenes, canora voce pronunciabant. Tum adultæ ætatis eum excipiens, Nos quidem iuuenes ſumus & fortes, reſpondebant; idq; ſi libet experiamini. Ad eum puerilis chorus, Tam boni erimus, & meliores. Plutarchus auctor eſt, ad ſua vſque tempora perduraſſe Laconicos quoſdam modulos, quibus illi ad tibiam in hoſtem ituri vti conſueſſent.* Cantus tibiarum in bello vſurpatus. *Thucydides Laconici huius inſtituti relator, tibiarum modulos in prælijs vſos ſcriptum reliquit: negat tamen id aliquo religionis ritu, reíve diuinæ cauſa fieri ſolitum, neque vt vibrarentur animi, excitarentúrve ad pugnam, (quod cornua & litui apud Romanos factitarunt,) ſed vt æquali modulatóque ſeu ſim greſſu conuenientes pugnam capeſſerent, nec ſuos ordines diſtrahi ſinerent. Exſtat Laconici vatis carmen, quo apparet non tibia ſolùm Spartiatas in procinctu vſos, ſed citharæ etiam concentu: qui mos & ipſe à Cretenſibus ſumptus videri poteſt.* Citharæ cõcẽtu in procinctu Lacedæmones vſi. *Herodotus Halyatten Lydorum regem ſcribit fiſtulatores & fidicinas,*

&, quod penè indignum relatu ſit, conuiniorum etiam delicias in acie habuiſſe, eo bello, quod Mileſijs intulit. Romani præter cornuum & lituorum concentum, ardentiſsimo militum clamore bellum capeſſebant: quòd longè diuerſum ab eo eſt, quod Homerus de Achæis ſcripſit, quos tacitos facit, ſtipanteſq; robur in pugnam procedere. Galli tripudio, vt Polybius & Liuius ſcribunt, ſcutáque ſuper capita quatientes. Barbarorum quidam cum vlulatu prælium ineunt. Ex qua rituum varietate poteſt intelligi, cæteras gentes non id, quod Spartani, in bellico concentu ſecutas. Capillos præterea à pubertate ex inſtituto alebant memorabili legumlatoris dicto, comantibus capitibus multo pulchriora fieri humana corpora, quæ ſi ſint alioqui deformia, capillo haud dubiè ferociſcant. Prælium initurus rex Muſis capram immolabat. Domi militiæq; certa viuendi lege ſunt vſi, bellicaq; exercitatione, patriæ, non ſibi, natos arbitrantes. Nullas quæſtuoſas tractabant artes, bellicæ tantùm exercitationis ſtudio teneri. Solennibus epulis reliquum dabatur tempus, eoq; per hæc ventum eſt, vt quemadmodum præclarè ſcribit Plutarchus, Spartani neque nollent, neque ſi vellent, ſcirent amplius priuatim viuere, eſſentque ex omni parte patriæ dediti. Suffragandi ratio vt cætera, ab alijs gentibus diuerſa: pauci ad hoc ipſum delecti conclaue Comitio propinquum

Cornuum & lituorum concentu clamoréque Romani bellum capeſſebant.

Galli cum tripudio bellum ineunt, Barbari cū vlulatu.

Rex bellū initur' Muſis ſacrificabat.

Suffragandi ratio admi[?]nda.

quum ſubibant: vnde ipſi neque quempiam viderent, neque ab vllo viderentur. Tum verò, vt primo, alteróve loco competitorum nomina ſortitò educta eſſent, quantus vocum aſſenſus ad ſingula nomina ortus eſſet, diligenter attendebant: ac quoto quiſque clamor loco maior minórve eſſet ad ipſorum aures redditus, tabella pernotare, ex qua in publicum miſſa percipiebatur, cui competitorum plures eſſent voces ſuffragatæ. Primus adhæc Lycurgus, omni ſuperſtitione ſublata, permiſit cadauera in vrbe ſepeliri, tum etiam circa templa ſortiri monumenta. Nec viri, nec fœminæ nomen licebat cuiquam ſepulcro inſcribere, niſi eorum qui fortiter bello periiſſent. Lugendi tempus vndecim erat diebus finitum. Nec ciuibus peregrinari permiſſum, ne alienos mores vrbi importarent. Quin & peregrè eò delati, niſi qui Reipublicæ vtiles eſſent, vrbe excludebantur: ne quid (vt Thucydides habet) Laconicæ diſciplinæ peregrinæ gentes imbiberent, quod ſatis inhumanè haud immeritò aliquis dixerit. Vel, vt Plutarchus ſcribit, ne mutuo congreſſu noui ſermones in vrbe orirentur, & ex his noua iudicia, diſſonæq; voluntates, quæ publicæ rei pernicioſiſſimæ eſſe ſolent. Iuuenibus Lycurgus non amplius vna veſte toto anno vti permiſit, nec aliquem cultiùs quàm alterum: non ſplendidiùs, vt dictum eſt, epulari. Emi ſingula non pecunia, ſed mercium

Cadauera in vrbe ſepeliri permiſſū

Luctꝰ funebris vndecim diebus.

Peregrinari Laconi non permiſſum.

Iuuenum veſtitus.

compenſatione iuſſit. Pueros puberes non in forum, ſed in agrum deduci iuſſit, vt primos annos non in luxuria, ſed in omni labore & opere agerent. Nihil eos ſomni cauſa ſubſternere, & vitam ſine pulmento degere, nec priùs in vrbem redire, quàm viri facti eſſent, ſtatuit. Virgines ſine dote nubere iuſſit, vt vxores non pecuniæ cauſa eligerentur: ſeueriuſq; matrimonia ſua viri coërcerent, quum nullis frænis dotis tenerentur. Maximum honorem non diuitum & potentum, ſed ſenum eſſe voluit, nec vſquam terrarum locum honoratiorem ſenectus habet. Regibus poteſtatem bellorum, magiſtratibus iudicia, & annuas ſucceſſiones, ſenatus cuſtodiam legum, populóque ſublegendi Senatum, vel creandi quos vellet magiſtratus, poteſtatem conceſſit. Hæ quoniam leges aut noua inſtituta ſolutis anteà moribus dura eſſe videbantur, earum auctorem Apollinem Delphicum finxit: & inde ſe eas ex præcepto Numinis detuliſſe, vt conſueſcendi tædium metus religionis euincat. Deinde, vt æternitatem ſuis legibus daret, iureiurando ciuitatem obligauit, nihil eorum, quæ ſanxiſſet, mutaturam, priuſquam reuerteretur: ſe ad oraculum Delphicum profecturum, conſulturum quid mutandum addendúmve legibus ſuis illi videatur. Proficiſcitur autem Cretam, ibiq; perpetuum exſilium egit. Præcepit etiam moriens oſſa ſua in mare abijci, ne Lacedæmonẽ delatis

Pueri in agrum nõ in forum ducebantur.

Virgines ſine dote nubere.

Seniũ apud Lacedæmones honoratiſſimum.

Politic.

Apollo auctor legum apud Lacedęmones.

Prud. Polit.

Lycurgus voluntariò exſulat.

Spart

Spartani ſe de non mutandis legibus iuramento abſolutos putarent. Libet hîc quoq; aſſignare quas dignationes regibus ſuis Spartiatæ olim tribuerunt: duo Sacerdotia Iouis Lacedæmonij, & Iouis cæleſtis: & ius belli in quamcunque libuerit regionem inferendi, vt id nulli Spartiatarum prohibere fas ſit, alioqui piaculari crimine teneatur, vt in expeditionibus adeundis primi cant reges, in abeundo poſtremi ſint. Centum delecti viri eis in militia cuſtodes adſint. In egreſſibus vtantur quotcumque pecoribus libuerit, quorum immolatorum pelles omnes ac terga accipiant. Bellica hæc. Alia ſunt, quæ pacis tempore eis tribuuntur: quoties in aliqua Republica euiſceratio fit, primi in cœna reges diſcumbant, & iis primis diſtribui incipiat, vtriq; eorum duplũ omnium quàm cæteris conuiuis, libaminàque immolàtorum & coria eorum ſint. Singuliſque Calendis inſtantis menſis ſingula pecora vtrique è publico dentur Apollini immolanda, & farinæ medimnum, id eſt, ſex modia, & vini Laconicus quartarius. Et in ſpectaculis ſingulorum certaminum certis locis præſideant, liceatq; quibuſcumque libeat ciuibus inniti, & vtrique binos eligere Pythios. Sunt autem Pythij, qui Delphos ad conſulenda oracula mittuntur, quiq; publicè cum Regibus paſcuntur. Regibus ad cænam non euntibus binæ Chœnices, id eſt, ſemimodia farinæ, & vini ſingulæ

Regũ Spartiatarũ dignationes.

Belli tempore.

Pacis tempore.

Pythii qui vocati.

Chœnix.

 Cotylæ,

Cotyla.

Cotylæ, id eſt, ſextarij: præſentibus dupla dentur omnia. Eadem ratione pupilla vtri danda ſit, eine cui mater, an cui pater deſponderat: nec non de vijs publicis: & ſi quis adoptiuum filium facere velit inuitis regibus. Liceat quoque eis pro ſuo arbitrio aßidere in ſenatu, qui conſtat ex duodetriginta ſenibus: ſi eò non acceſſerint, eorum maximè propinqui, duo Senatores, ius regum obtineant, duos calculos ponendi, tertium pro ſeipſis. Viuentibus hæc regibus à Republica Spartiatarum tribuuntur, illa defunctis.

Honor defunctis regibus exhibitus.

Equites per vniuerſam Laconicam obitum Regis enunciant. Fœminæ per vrbem circumeuntes ollas pulſitant: quumq; hoc fit, neceſſe eſt, ex ſingulis domibus duos ingenuos, marem & fœminam luctu fœdari, magnis pœnis (niſi hoc faxint) impoſitis. Eadem circa funus regum conſuetudo Lacedæmonijs eſt, quæ Barbaris Aſianis. Nam plerique Barbarorum eodem ritu in mortibus Regum vtuntur.

Exſequiæ regum Lacedemoniorũ

Publicus in Lacedæmoniorũ regũ funere luctus

Siquidem poſteaquam mortem obijt Lacedæmoniorum Rex, oportet eius exſequijs adeſſe ex omni Lacedæmonis regione neceſſarios quoſq; Spartiatarum, qui ſunt numero vicenorum, quorum & item ſeruorum atque ipſorum Spartiatarum, poſteaquam multa millia in vnum coacta ſunt promiſcuè cum mulieribus, frontes ſuas intrepidè plangunt, & vlulatu immenſo vtuntur, vltimum quemque Regum dicentes ſemper fuiſſe optimum. Qui verò regum in bello perijt,

eius

eius ſimulacrum, quum expreſſerunt, in toro bene ſtrato efferunt, cuius tumulatione decem dies iuſtitium eſt, nulluſq; magiſtratuum conſeſſus, ſed luctus continuus. In hoc quoque cum Perſis iſti conueniunt, quòd defuncto Rege alter, qui ſuccedit, liberat ære alieno, quicunq; Spartiata aliquid aut regi, aut Reipublicæ debebat. Apud Perſas, qui rex creatus eſt, omnibus ciuitatibus tributum, quod debebant, remittit. Cum Aegyptijs etiam Lacedæmonij in hoc congruunt, quòd eorum præcones, & tibicines, & coqui in paterna artificia ſuccedunt: & coquus è coquo, & tibicen ex tibicine, & præco ex præcone gignitur: neque illi propter vocalitatem alij inſidiantes ſeipſos ingerunt, ſed in paterno opere perſeuerant: atq; hæc quidem ita fiunt.

De Creta inſula, & Cretenſium celebratis moribus. CAP. IIII.

CReta, quæ & Candia dicitur, inſula in mediterraneo mari centum vrbium fama clara: hæc, vt Strabo ſcribit, à ſeptemtrione Aegeo alluitur pelago & Cretico, ab auſtro Libyco, ad occidẽtem Egilam & Cythera ſpectat, ad Orientem Carpathon. Habet in longitudine CCLXX. millia paſſuum, in latitudine quinquaginta millia. Circuitus eius quingenta octoginta octo millia paſſuum complectitur. Inſignes in ea vrbes ſunt Gortyna, Cydonea, Cnoſſus, Minois regia, & Ida mons omnium, qui in Cretæ deſcriptio. Idæ montis deſcriptio.

ea ſunt celeberrimus, celſiſſimo is vertice aſſurgit. Apollodorus longitudinem eius duûm millium trecentorúmque ſtadiorum tradit, circuitum quinque millium & amplius. Artemidorus mille minus. Nullum in Creta animal noxium eſt. Serpens ibi nullus: nulla noctua: & ſi inuehitur, ſtatim moritur. Capris copioſa. Ceruis eget. Optimi vini feraciſsima. Herbam producit, quæ diptamos dicitur: & Alunoſam, quæ morſa diuturnam famem prohibet. Sfalangos etiam venenatos gignit, & lapidem, qui Idæus dactylus dicitur. Cureta olim vocabatur ab habitantibus Curetibus: & per ſyncopam Creta. Alij dicunt Cretam dictam à Crete, quodam Iouis filio Curetum Rege. Alij à Crete Nympha Heſperidis filia. Incultum hominum genus à principio habuit: Rhadamanthus ad mãſuetiores vitæ ritus perduxit. Sequutus inde Minos, qui æquitate & iuſtitia adhuc magis excoluit. Plato auctor eſt, Lacedæmonios, & alias vetuſtiſsimas Græciæ ciuitates hinc ſibi leges & inſtituta quæſiuiſſe. Optimum gentis ſtatũ euertit primò tyrannicus dominatus, mox & Cilicum latrocinia. Fuit gens ab initio libertatis ſtudioſa, ea ſe poſsidere arbitrati, quæ non eſſent tyrannorum libidinibus expoſita. Fuit & concordiæ perpetua cura, quæ ſeditioni diuitiarum auaritiæ alumnæ inimica eſt: modicè proinde antiquitus frugaliterq́; vitam agitare. Frequentabant pueri conuentus quos greges

In Creta nullum animal noxiũ.

Creta unde dicta.

Minos & Rhadamanthus.

Mores Creteñſium.

nomin

nominabant. *Adultæ ætatis viri publica inter ſe conuiuia celebrare, arma Reipublicæ cauſa tractare, ab ineunte ætate corpora laboribus exercere. Maris æſtus & frigora perpeti, accliues ſemitas ſaltusq; curſu ſuperare, in gymnaſijs pugnas ciere, arcubus & ſagittis plurimùm vti, in armis ſaltationem, quam pyrrichen nominant, vulgò celebrare: flexu corporis hæc ſaltatio fiebat, quo plagæ telaq; euitarentur.*

Saltatio pyrricha.

Sagulum & militarem calceum ſibi inducere, arma pretioſiſsimum munus credere: tantum adhuc rei maritimæ ſtudium, vt in prouerbium abierit, ſi quis quo noſſet ſe neſcire diſsimularet, Cretes (diceretur) pelagus neſcit. Inter æquales connubia conciliari, ex omnique iuuenum cœtu virginibus ſibi ſponſos optare ius erat, nec priùs paterna domo abduci moris erat, quàm ad domeſticam adminiſtrationem eſſent idoneæ.

Matrimonia.

Dotis magnitudo fuit, ſi frater aderat patrimonij dimidium.

Dos.

Pueri ex legibus literas, & cantilenas, & muſicæ artis modulamina quædam diſcebāt. Ad virorum Syſsitia perducti humi vilibus tecti amiculis ſedebant, illisq; pugnam cientibus miniſtrare puerorum validiſsimus, maximeq; elatus ductabat gregem. Pro viribus ſinguli plurimos aggregabāt æquales, ad venationes egredi, curſu exercebantur corpora, ſtatis diebus puerorum cœtus ad tibiæ & lyræ cantum inter ſe committi, vt in re bellica, conſueuere. Huius gentis etiam fuiſſe

Muſicæ ſtudium.

Dies lapillo ſignare.

quid

" quidam memorant lætos dies candido notare
" calculo, triſtes atq; moleſtos, atro: etſi plures
" hunc morem ad Thraces referunt.

De Thracia, Thracumq; feris moribus.

CAP. V.

Romania. THracia, quæ hodie Romania appellatur, Europæ regio eſt, inter partes Scythiæ computata, Macedoniam ſequitur, à ſeptemtrione Iſtrum habet, ab oriente Pontum ac Propontidem, à meridie Aegeum mare. Olim Scython, poſteà Thracia, à Thrace Martis filio, ſiue ab aſperitate appellata. Græcis enim τραχὺ aſperum dicitur. Regio eſt, vt Pomponius ſcribit, nec cœlo nec ſolo (quàm vbi mari vicinior eſt) ſatis fœcunda temperataq;. Frigida eſt, & eorum, quæ feruntur, malignè admodum patiens: rarò vſquam pomiferam arborem: vitem frequentiùs tolerat, ſed nec eius quidem fructus maturat, ac mitigat, niſi vbi frigora obiectu frondium cultores arcuere. In ea quondam vrbes celebriores fuere Apollonia, Aenos, Nicopolis, Byzantium, quæ poſtea à Conſtantino Conſtantinopolis dicta eſt, & in maius aucta glorioſiſſimi Imperij ſedes & Orientis totius caput delecta, Perinthos, Lyſimachia, Calliopolis. Amnes, Hebrus, Neſſus, Strymon. Montes, Hæmus, Rhodope, & Orbelus. Homines habet feros, aſperos, & numeroſos, adeò vt ſi, aut vnius imperio regerentur, aut idem ſentirent, vt hiſtoriæ pater opinatur

Scython. Thraciæ qualitas. Celebriores Thraciæ vrbes. 18. Thraciæ quales homines.

Herod

Herodotus, inexpugnabiles forent, & omnium gentium multo validiſsimi: ſed quia arduum hoc illis eſt, & nulla ratione contingere poteſt, ideo imbecilles ſunt. Habent autem multa nomina ſingularum regionum ſingula, moribus tamen ac opinionibus conſimilibus imbuti, præter Getas & Trauſos, & qui ſupra Creſtonas incolunt: ex quibus Getæ ſe non mori perſuaſum habuere, ſed ad Zamolxin Deum ſuum poſt fatum migrare. Fuit hic Zamolxis homo Pythagoræ quondam diſcipulus, qui in patriam reuerſus, quum animaduerteret Thraces malè viuere, & inſcitè, ipſe edoctus Ionicum viuendi genus, & mores ipſis legesq; dedit, docuitq;, atque perſuaſit popularibus eas ſeruantibus poſt obitum ad ſe in eum locum ire, vbi ſuperſtites omnium bonorum compotes eſſent: per hoc deitatis opinionem conſequutus, è Thracum ſe conſpectu ſubduxit, atque euanuit, maximo ſui deſiderio poſt ſe relicto. Ad hunc mittunt aſsiduè adhuc cum naui quinque remigum nuncium quempiã ex ſeipſis ſorte delectum, præcipientes ea, quibus ſemper indigent: eumq; ita mittunt: Quibuſdam eorum datur negotium: vt tria iacula teneant; alijs, vt comprehenſis eius, qui ad Zamolxin mittitur, manibus, pedibusq;, hominem agitantes in ſublime iactent ad iacula: qui ſi in præſentiarum exſtinguitur, propitium ſibi Deum arbitrantur: ſin minus, ipſum nuncium inſimulant,

Getæ ſe nõ mori putabant.

Zamolxis Getarum Deus.

Nuncius ad Zamolxin mittitur.

mulant, aſſeuerantes malum illum eſſe virum. Hoc inſimulato alium mittunt, dantes adhuc viuenti mandata. Iidem Thraces dum tonat fulguratq́; in celum ſagittas excutiunt, Deo minitantes quòd nullum alium præter ſuum eſſe arbitrentur. Trauſi verò in cæteris quidem omnibus idem quod Thraces: verùm circa natalitia ſuorum atque obitus hoc factitant. Edito puero propinqui circumſedentes, cum ploratione proſequuntur, recenſentes quaſcumque neceſſe eſt illi, quòd vitam ingreſſus ſit, perpeti humanas calamitates: Hominem fato functum, per luſum, atque lætitiam terræ demandant, referentes quot malis liberatus, in omni ſit modò fœlicitate. At qui ſuprà Creſtonas incolunt, iſta agunt: ſinguli plures vxores habent, quorum vbi quis deceſſit, diſceptatio magna fit inter vxores acri amicorum circa hanc rem iudicio, quænam dilecta fuerit à marito præcipuè. Quæ talis iudicata eſt, & hunc honorem adepta, ea à viris & mulieribus exornata, ad tumulum à ſuo propinquiſſimo mactatur, vnaq́; cum viro humatur, cæteris vxoribus id ſibi pro ingenti calamitate ducentibus atque lugentibus: nam id eis ſummo dedecori datur. Cæteri Thraces, filios veteri inſtituto palàm venditare, nec virgines à parentibus & propinquis adſeruari, ſed quibus libuit cum viris concumbere ſinunt. Vxorum pudicitiam ſolicitiùs cuſtodiunt, easq́; magno

In cælum ſagittant dũ tonitruat Thraces.

Edito puero Trauſi lamentantur.

NB.

Hoīs mortuo Trauſi lætantur.

Vxorũ chariſsima cum marito defuncto ſepelitur.

NB.

Mulieres in genuæ notis in fronte ſignabantur.

gno

quæ ære à parentibus coëmunt, fronte notis quibuſdam ſignatas: generoſum id iudicatur, ignobilitatis argumentum ſine his eſſe. Nupturæ, quæ præ cæteris ſpecie valeant, priùs ſubtaxari volunt, & licentia taxationis admiſſa, non minoribus nubunt præmijs. Quas formæ dedecus premit, dotibus emunt quibus coniunguntur. Vterque ſexus epulantes focos ambiunt: herbarum (quas habent) ſemine ignibus ſuperiecto, cuius nidore perculſi, pro lætitia habent imitari ebrietatem ſenſibus hebetatis. Otiari, ex rapto viuere pro re honeſta haberi: contrà, agros colere pro deſpicatiſſimo. Martem vulgò, Liberum, Dianam, & Mercurium religioſè colere: pérque eum ſolum iurare, ſui generis auctorem arbitrari. Corporum magnitudine Thraces omnes homines antecedunt: ceruleis oculis, ac truci viſu, terrifico vocis ſono, annoſa etate. Aedificia modicè ab humo eleuata, annona eodem ſemper tenore: vites neſciunt, pomis abundant. In regis electione non nobilitas preualet, ſed ſuffragium vniuerſorum: populus enim eligit ſpectatum moribus & inueterata clementia, etiam annis grauem. Sed hîc in eo quæritur, cui liberi nulli ſint: nam qui pater fuerit, etiam ſi vita ſpectatur, ad regendum non admittitur: & ſi forte dum regnat, pignus ſuſtulerit, poteſtate exuitur. Maximè hîc cuſtoditur ne regnum hæreditarium fiat. Tum ſi rex etiã maximã præ ſe ferret æqui-

Thracũm ſtatúra.

Aedificia.

Rex eligitur cui non liberi ſunt.

tatem,

tatem nolunt ei totum licere: quadraginta ergo rectores accipit, ne in cauſis capitum ſolus iudicet. Quòd ſi ipſe etiam in peccato aliquo arguitur, morte multatur: non tamen vt cuiuſquam manu attrectetur, ſed conſenſu publico rerum omnium ei poteſtate interdicta, ipſe tandem fame pereat. Optimates ita ſepeliunt: prolato triduum cadauere, mactatiſq; omniſeriis hoſtiis conuiuantur, illudq; defletum priùs, deinde combuſtum ſepeliunt: aut aliter humo contegunt, adgeſtóque deſuper tumulo cùm alia omnis generis certamina proponunt, tum præcipuè certa cum ratione Monomachiam, hoc eſt, ſingulare certamen. Armatura, qua (vt Herodotus ſcribit) in Dariana expeditione vſi ſunt, talis erat: è pelle vulpina caſſides geſtabat tunicis induti, & inſuper circumdati variis ſagulis, pedibus & tibiis induti caliga è pellibus hinnulorum, iacula, peltas, & pugiunculos. Arcu valde pugnaces ſunt, & exercitatiſſimi, quem apud ſe repertum volunt. Vna cum Scythis lingua vtebantur. Scribit Plinius, totam Thraciã in quinquaginta ſtrategeas diuidi ſolitam. Sed ex Thraciæ pars, quæ Getica olim dicebatur, vbi Darius Hydaſpis filius penè periit, hodie Valachia appellatur, à Flacco Quiritium gente: Romani enim, Getis ſuperatis & deletis, Flacci cuiuſdam ductu eò coloniam miſerunt. Vnde primùm Flaccia, dein corrupta voce Valachia dicta. Adſtipulatur huic opinioni

Quadraginta iudices Thraces habuerunt. In reges animaduerſio acerba. Sepeliendi ritus. Sepultura.

Armatura Thracum.

Thraces arcus inuentores.

Valachia, & eius appellatio.

nioni Romanus ſermo, qui adhuc in ea gente durat: cæterùm adeò ex omni parte corruptus, vt vix Romano homini intelligatur: Romanarum literarum vſus, elementorum forma aliquatenus inuerſa. Sacrorum ritus, qui & Græcis. Daci poſteà eam terram occupauerunt, à quibus aliquandiu etiã Dacia dicta fuit, nunc Teutones, Siculi, & Valachi tenent. Teutones fortes viri ex Saxonia illuc à magno Carolo tranſmiſſi, à ſeptem vrbibus quas habitant Seibemburgenſes patrio ſermone vocantur. Siculi Hungarorum vetuſtiſsimi, ex his, qui ab initio ex Scythia digreſsi his locis conſedere. Valachorum factiones duæ, Dragulæ & Dani, aliàs Dam. Nam Getæ & Daui ſeruorum nomina inde olim profecta Græcorum quidam prodidere. Dragulæ Danis impares Turcas noſtrorum patrum memoria in eam terram induxerunt, quorum armis Dani ad internecionem deleti ſunt. Ioannes Huniades vir acer, Danis demum auxilio fuit: terramq; ab hoſte receptam ſibi vendicauit. Agriculturæ, reique pecuariæ Valachi vt plurimùm ſtudent, quod originem gentis arguit. Tributum regi pendunt, ſed ſemel tantùm: ac id cuique regum: & confeſtim ab eius declaratione tum ſingulæ familiæ dant bouem tributi nomine. Sexaginta millia numero & amplius eſſe traduntur. Iuſsi ad bellum exire capitale eſt nõ paruiſſe. Eſt Valachia Tranſſyluaniæ contermina

Valachia Dacia vocata.

NB. Sibenbürgen.

Seibemburgenſes.

Dragulæ & Dani.

Ioãnes Huniades.

Valachorũ exercitia.

Valachiæ quatuor latera.

ab occaſu, ad ortum in Euxinum excurrit: ad boream & ſeptemtrionem Ruſiam attingit: alluitur ad meridiem Iſtro, circa quem quicquid vagarum gentium occupat perpetua illis hyems, triſte cælum premit. Malignè olim ſolum ſterile ſuſtentabat, imbrem culmo aut fronde defendebant. In cælo ſuper durata glacie ſtagno proſultabant, in alimentum feras captabant: nulla illis domicilia, nullaq; ſedes erant, niſi quas laſſitudo in diem poſuerat: vilis & his quærendus erat victus, quòd horrenda iniquitas cæli, intecta capita.

Gētes Iſtrū accolentes.

De Ruſia ſiue Ruthenia, & recentibus Ruſianorum moribus. CAP. VI.

Ruſiæ fines

R*Vſia, quæ etiam Ruthenia dicitur & Podolia, tripartitò nominatur. Alba, ſuperior, & inferior, pars Sarmatiæ Poloniæ prætenta, Peuce fluuio ad Septemtrionem includitur, ad orientem ſolem Moſcus, occiduæ illi Liuonia atque Pruſſia extremæ Germaniæ partes. Patent hodie Ruthenorum ſiue Rhoxolanorum (nam & hoc nomine appellantur) fines octo dierum itinere, à Tanai ad ſeptemtrionalem oceanum: habetq; id ſpatium nonaginta & amplius dierum iter, rurſus à Germanico oceano, quem Baltheum vocant, ad mare Caſpium. Regio adeò fertilis eſt, vt agro rude culta frumentóque inſperſo, tribus perpetuis annis fructum ferat: nec opus eſt agrum quotannis inuertere, ſed inter metendum ſegete*

Terra omnium fertiliſsima.

N.B.

lenit

leniter excuſſa alia in ſequentem annum ſua ſponte creſcit. Gramen adeò procerum producit, vt perticam tranſcendat: vnde ibi apum tanta copia, vt mella nedum in aluearijs, aut arboribus, verùm in rupium & terræ cauernis reponant. Optimus modo, & hi grandes cerarum orbes, qui ad nos vſque aducuntur, ibi ſunt. Non impiſcantur piſcinæ & ſtagna Ruſſorum, ſed, vt aiunt, piſces ex cæli influentia ſuccreſcunt. Sal quodam in lacu Katzibeo vocato ſiccis temporibus colligitur, pro quo genti cum Tartaris crebra bella. Mirum eſt quod dicitur, in ſola Chelmenſi deſectos pini arboris ramos truncóſve, duos aut tres annos ſuper terram iacentes in ſaxa indurari. Eſt ibi optimæ cretæ copia. Verſus Tanaim & Mæotim calamo aromatico & reupontico abundat, pluribusq́; herbis & radicibus alijs, alibi non viſis. Vrbs regia Moſcouia eſt, ad Moſcum amnem ſita, quatuordecim millium paſſuum circuitu. Nullus hîc ſignati argenti vſus. Lapis eſt in media foro quadrata forma, quem ſi quis aſcendit, nec inde vi deturbari poſsit, principatum vrbis obtinet. Ingens de aſcenſu loci & deiectu dimicatio inter indigenas, ſæpiusq́; ob eam rem pugnatum inter ciues. Gens adeò valida eſt, quòd ſuperiori anno quodam bellico tumultu in regis caſtris centum viginti millia equitum recenſa ſint, quorum ſinguli ordinem ducerent.

Apũ copia.

Sal in lacu naſcitur.

Calamus aromaticus in Ruſia.

Signati argẽti nullus vſus.

Ruſianorũ potentia.

rent. Arcu in bello vtuntur, quod gentile & vetus eſt illis: eſt & lancea in vſu duodenûm pedum: cataphracti equites ſupra hamatam loricam ferreum thoracem induunt, vmbilicis ſpeculorum modo prominentibus, galerum geſtant, pro caßide, in conum faſtigiatum: equite libentiùs vtuntur in bello quàm pedite. Pedites alij ſcorpione vtuntur (balliſtam Itali vocant) alij plumbeas pilas ſulphureo puluere ex aeneis excutiunt machinis Teutonico more. Inuiſum genti Regium nomen: idcirco ducis appellationem libentiùs vſurpant, vt magis popularem. Qui ibi rerum potitur, dux dicitur, qui in totam gentem imperium obtinet. Huic pileus paulo elatior quàm cæteris proceribus, cætero nihil ab alijs differens. Omnis color in vſu, præter nigrum. Viri fœminæq; lineo amiciuntur induſio, eóque tenuiſsimo, & ad crura demiſſo, auro circa collum rubentíve ſerico excolunt id amiculum, laxior veſtis, ac nihil ferè à Græcis differens, qualem Turcæ quoque & totus ſeptemtrio vſurpat, manicæ tantùm laxiores Ruthenis, auróque fimbriatæ à pectore & humeris. Lutrina pellis ambit exteriùs veſtem. Sola vxor luget virum, abducto capite albo linteo, & ad vlnas deiecto. Quibus fortuna amplior eſt, quadrageſimo die à funere conuiuantur in defuncti memoriam: quorum res anguſtior eſt, quinquies hoc temporis interuallo ſolenni

Bellica Ruſſanorum arma.

Regium nomẽ Ruthenis inuiſũ.

Veſtitus Ruſſanorum.

Luctus funebris.

lenni modo epulantur. Obſeruantur dies obitus, quem anniuerſarijs quoque celebrant epulis. Quando ex ea ſtirpe ſupereſt aliquis, cuſtodiuntur nomina defunctorum monumentis literarum, vt ſciri poßit, quo cuiquam die parentandum ſit. Planctu & lamentatione funus educunt. Patrij moris eſt, mulieres gemmas & vniones ex auribus ſuſpendere: decorum & maribus, ſed adhuc pueris. Quæ iterum nupſerit ſatis caſtam ducunt: auerſantur vt impudicam tertiò nubentem: par in maribus offenſa. Puellæ à tergo capillum promittunt: cæterùm matrimonio locatæ ſedulò abſcondunt. Viri ſupra aures tondentur, datur probro huic ſexui omnis capillorum cultus. Gens vniuerſa in Venerem prona, ac bibaciſsima: hoc laudis loco ponunt, alterum licere arbitrantur, modò id fieri contingat citra omnem connubij offenſam. Fœnerant vulgò, nec fraudi cuiquam, ne ſacerdotibus quidem. Pars multò maxima Ruſſianorum ſeruitutem ſeruiunt, nec inuiti, multi quidem, & in his nobiles, etiam ſe, coniugem, & liberos vendittant: aut quia ſic maiore otio fruuntur, aut quòd maiore voluptate.

Rutheni vt plurimũ ſeruiunt.

Antiſtites ſacrorum Græcanico ritu nigro amiciuntur pallio: horum primores albo. Ferunt hi bullam ad pectus ſuſpenſam, & tabulam præceptis diuinæ legis inſcriptam. Minores ſacerdotes & ipſi Græcè veſtiuntur. Sacræ virgines, quod vnũ genus in ea gente eſt, ex

Sacerdotũ habitus.

Sermo.

Muſica & Grammatica tãtùm diſcuntur.

Antonij abbatis inſtituto nigra ſtola amiciuntur. Eſt & ſuus ſermo genti, Scythicus verò, an alius, parum compertum habeo. Sunt & literæ non multùm à Græcorum figura abhorrentes. Muſicen & Grammaticen diſcunt, vtramque Græcè, ceteras artes vulgò aſpernantur. De ſumma fidei cum Græcis ſentiunt: par in cultu ceremonia, & in cælites veneratio. Iudicia exercent duodecim numero viri: vnus aliquis è collegio cognoſcit cauſam, criménve, cognitum ad collegas defert, interdum & ad Regem. Si res maioris eſt ponderis, quàm vt pro collegio vindicari poſſit, ſi reus nequeat conuinci, parúmve liqueat factum, cum accuſatore cogitur de vita dimicare: atq; ita victor duplici pecunia donatur, qualis fuerit æſtimata.

Cauſa dubia monomachia probatur.

Ceruiſia totius ſeptentrionis potus.

Agrorum cultum oppidò exercent, equis arant, ager feraciſſimus præterquam vini. Ceruiſiam potum ex milio, hordeo, atque humulo decoctum potant, & idem ferè totus Septemtrio. Ex canapi, papauere, & nucibus oleum conficiunt. Oliuam non fert Ruſiana regio, neq; ex ea arbore liquor aliunde inuehitur. Varia alit animalium genera, & in his pleraq; pellium æſtimatione nobilia, quarum aliqua à veteribus celebrata: piſcium ingens copia, & in his Seldis nobiliſſimus, ex Pareſlauſco lacu, perquam ſimilis ijs, qui in Benaco capiuntur. Lacus in Ruthenia illuſtres ſeptem, flumina inſignia nouem: & in his quem Boryſthenem

nem eſſe ſuſpicari libet, ob ea quæ de ipſius magnitudine & natura prædicant.

De Lithuania, & Lithuanorum vita. CAP. VII.

Lithuania eſt Poloniæ ad ortum connexa nongentorum millium paſſuum circuitu, magna ſui parte paluſtris, plurimúmque nemoroſa: & ob eam rem difficilis aditu, ac quodammodo inacceſſa, aquis paluſtribus cuncta obtinentibus. Hyeme commercia cum Lithuanis habiliora, paludibus & ſtagnis alta glacie concretis, niueq́; ſuperinfuſa, fiunt omnia mercatoribus peruia: vt velut alto mari, quando nulla ſit certa via aut ſemita, ſydera ſignent iter. Rara in Lithuania oppida, villarum incolatus infrequens. Accolarum diuitiæ pecora, pelleſq́; multigenûm ferarum, vt Zobellinæ ſunt, atque Harmelinæ, quibus regio inſigniter ſcatet, ceræ ac mellis abundans. Vſus pecuniæ genti nullus. Inter ſe matronæ palàm concubinos habent virorum permiſſu, quos connubij vocant adiutores: contrà, pellicatus viris probro datur. Soluuntur facilè matrimonia mutuo conſenſu, & iterum atq; iterum nubunt. Adeò gens vna cæteris mortalibus diuerſo viuit ritu, non vt abſurdum ſit illud Ariſtippi, Honeſtum non natura, ſed conſuetudine conſtare. Vini rariſſimus vſus: panis nigricans, non cribratus: armenta vinum præbent, multo lacte vtentibus. ſermo genti, vt Polonis, Sclauonicus:

Lithuania tota paluſtris.

Regio hyeme tantùm accedenda.

Diuitiæ Lithuanorũ ferarũ pelles.

Pecuniæ nullus vſus.

NB.

NB.

hic enim ſermo quàm latiſsimè patet, ac plurimis quidem gentibus communis eſt: ex quibus quædam Romanæ ritum Eccleſiæ ſequuntur, vt Poloni ſunt, Dalmatæ, Croatij, Carnique: Aliæ Græco ritu ſacra peragunt, vt Bulgari, Rutheni, & ex Lithuanis plerique. Nonnullæ ab his diuerſæ, proprias hæreſes habent, vt Boemi ſunt, Morani, & Boſnenſes. Ioannem Huſſum quædam obſeruant, pars multo maxima Manichæos: quædam adhuc etiam gentili cæcitate tenentur: idola colunt, quemadmodum multi ex Lithuanis. Hieronymus Pragenſis, qui Eugenij quarti pontificatu in ea terra Euangelium prædicauit, quiq; gentis illius ritus & mores ad id tempus minus notos noſtris hominibus demonſtrauit, dicebat Lithuanorum quoſdam, ad quos primùm perueniſſet, domeſticatim ſerpentes habuiſſe: quibus per ſe quiſq; vt dijs penatibus ſacrificabant: cæterùm tenuiſſe ſe, vt præter vnum, qui cremari non potuit, à ſuis cultoribus interficerentur. Alij ignem colunt, captantq; ex eo auguria. Solem nonnulli, mallei ferrei ſpecie immani magnitudine, proprium ducem habent, quem Magnum vocant: perſæpe tamen regi Polonorum ſubditi. Caput regionis Vilna eſt. Epiſcopalis ciuitas tantæ magnitudinis eſt, quantæ Cracouia cum ſuburbijs omnibus. Domus contiguæ in ea non ſunt, ſed veluti in rure horti intermediant, & pomaria. Duo fortiſsima caſtra

NB. Serpentes domeſticatim venerati.

Sol ſub mallei ſpecie veneratus.

ſtra

ſtra habet, vnum in monte ſitum, inferius in plano alterum. ~~Diſtat hæc ciuitas à Cracouia CXX. milliaribus.~~ Tartari quidã circa Vilnam in aſſignatis pagis habitant, qui agros noſtro more colentes laborant, & merces vehunt. Tartarica lingua loquuntur; Mahometum & ſectam Sarracenorum profitentur. NB.

De Liuonia, Pruſſia & militibus Marianis. CAPVT VIII.

Liuonia veræ fidei cultrix, Rutheniæ ad ſeptemtrionem prætenta & ipſa Sarmaticis finibus: Tartari Scythicum hominum genus crebriùs incurſant. Liuonianos ad Chriſti cultum milites noſtri traxere, quum anteà nullum niſi malorum dæmonum nouere. Sæpius vario euentu de regni poſſeſſione in ea terra bellatum. Sarmaticum mare ob occaſu, ſinúsque incompertæ magnitudinis, cuius oſtium ab Occidente eſt, non procul à Cimbrica Cherſoneſo, quam Daciam hodie vocant. ~~Circa ſinum ad Septemtrionem ſemiferæ gentes ſunt, cum quibus nullum eſt linguæ commercium, nutu & ſignis permutant merces.~~ Pruſſia, vnde Pruteni, terra hodie Germaniæ & Sarmatiæ particeps, à meridie illi occurrit. Eam terram, ſi Ptolemæus verus auctor eſt, ~~Viſtula perluit à Toruno oppido Gedanum vſque~~: quo in loco Balteo mari infunditur: ad Sarmaticum oceanum extenſa citra Viſtulam, vltrà Germania eſt. Ad orientem ſolem & meridiem Maſ- Milites Mariani. Cimbrica Cherſoneſus hodie Dacia. Pruſsia. Viſtula.

ſouiæ

ſouitæ ſunt, & Poloni accolunt: ad occidentem Saxones. Pruſſiæ ſolum ferax eſt, maximeq; frugiferum, irriguum, frequens cultus: Regio amœna, & pecoris abundans, piſcatus, venatióque multa. Vlmerigi eam terram tenuere, quum Gotti ex Scandinauia inſula egreſſi ſunt in continentem, vt Iornandes ſcripſit. Ptolemæus Amaxobios, Alaunos, Venedes, & Githones penes Viſtulam habitaſſe auctor eſt. Malorum & hæc cultrix fuit dæmonum vſque ad ſecundi Federici tempora. Deiparini milites, qui & Mariani dicuntur, poſt Ptolemaidem in Syria amiſſam in Germaniam reuerſi, viri videlicet nobiles & rei militaris periti, ne per otium marcerent, eundem accedentes, Pruſſiam Germaniæ conterminam Chriſti cultum ſpernere dixerunt: ſæpe illius gentis homines in Saxones, cæteroſq; vicinos excurrere, ingentem vim pecorum abigere, eſſe in animo ſibi compeſcere barbaram gentem, annuat tantùm Imperator, prouinciamq; fratribus perpetuo iure poſſidendam tradat, ſi eam armis acquirant. Iam enim Maſſouiæ duces, qui eius ſe terræ dominos affirmabant, ius ſuum fratribus conceſſerant. Grata oblatio Federico fuit, qui collaudato propoſito, quas voluere fratres ſub aurea bulla literas conceſſit. Illi ſumptis armis breui tempore quicquid Prutenici iuris citra & vltra Viſtulam fuit ſubegere: ſubactam, ac bello quæſitam, ſuæ ditionis fecere.

Vlmerigi. Gotti ex Scandinauia.

Deiparini milites.

Pruſſia quo modo ab ordine Teutonico acquiſita.

Maſſouiæ duces.

Victa

Victa gens Chriſti fidem complexa eſt, & cum fide Teutonicam linguam. Fuit ad Viſtulam amnem quercus, vbi victrix gens à principio caſtellum erexit. Mox, vt ſunt res hominum, quæ tenui principio in maius augentur, oppidum frequenti cultu adoleuit, Mariæ burgum dixerunt. Caput gentis eſt, atque ſedes eius, qui vniuerſi ordinis magiſterio fungitur. Sacræ huius militiæ origo Teutonica eſt, nec quiſquam niſi Teutonicus his ſacris initiatur: atque idem claris ortus natalibus, & cui proponitur, vt aduerſus ſacratiſſimæ crucis hoſtes paratus ſit omni tempore dimicare. Albo pallio amiciũtur, nigra cruce inſuta. Omnes alunt barbam, præter eos, qui ſacris operantur, & ſacerdotes ſunt. Dominicam orationem milites ipſi pro canonicis horis vſurpant: neque literas diſcunt. Diuitijs abundant: nec minor, quàm regibus, potentia. Sæpe cum Polonis de regni finibus acceptis atq; illatis cladibus contendere, nec totis viribus belli fortunam experiri recuſauerunt.

Mariæ burgum.

Ordo militum Teutonicorum.

Veſtitus militũ Teutonicorum.

Potentia ordinis Teutonicorum.

Eſt Pruſſiæ atque Lithuaniæ cõtermina regiuncula, quæ Samogithia dicitur, ſyluis & fluminibus circumſepta, quinquaginta milliarium longitudine: cuius gentes proceræ & pulchræ ſtaturæ, agreſtes tamen, moribúsque inculti. Matrimonia plura celebrant: & abſq; ſanguinis reſpectu, patre mortuo filius nouercam, fratre frater glorem in vxorem accipiunt. Aes nullum habent, humiliter ædificant, ex lino

De Samogithia & gentis moribus

lino culmóque tuguria in carinarum aut galearum firmam, in quorum culminibus feneſtram vnam faciunt tam patentem, vt toti ædificio lucem ſupernè præbeat. Focus perpetuo igne in ſingulis vnus, circa quem familia vniuerſa ſedens, non ſolùm vt cibos coquat, verumetiam vt vehemens frigus, quod pro maiori anni parte terra hæc congelata conſtrictaq; iacet, propellat. Vaporaria, ſeu ſtubas habent nullas.

Stuba.

Diuinationi vacāt Samogithæ. Ignis ſacro ſanctus.

Gens ad diuinationem & auguria inclinata. Præcipuum ei numen ignis, quem ſacroſanctum perpetuúmque eſſe perſuaſum habuere, quòd in edito colle ad fluuium Neuyaſa aſſidua lignorum ſuggeſtione per ſacerdotem aleretur. Vladiſlaus Poloniæ rex, qui eam ad Chriſti fidem compulit, illum vnà cum turri, in qua conſeruabatur, extinxit, deleuit, & ſyluas, quas non minore religione, quàm ignem, ſanctas, ſroq; deorum habitacula formata (iuxta poeticum illud, Habitarunt dij quoque ſyluas) colebant: & nedum ſyluas, verùm quoque quicquid eas ſubijſſet, ſanctum minimeq; violandum cenſebant, vt aues erant & feræ. Malorum dæmonum præſtigio violantes eas ſtatim in manibus & pedibus contrahebantur.

Superſtitio gētis admiranda.

Erant in his ſyluis ſingulis familijs ſuus focus & ſacra domus conſtituta, in quibus defunctorum ſuorum corpora cum equis, ſellis & meliori eorum veſtimento comburere mos fuit. Conuenire eos noctu credebant, ideoq;

ſedilia

ſedilia ibi ex ſubere contexta diſpoſita, in quibus optimus medo, eſcáque ex paſta in caſei forma omni tempore largè ſubminiſtrabatur, vt ipſis veſcerentur. Prima Octobris die in his ſyluis maximum feſtum peragebant, ex omni regione vniuerſus populus congregatus: quæque familia in ſua caſula cibo & potu, vt meliùs potuit, patrio inſtituto indulgebat, tum ad ficos diis, in primis quem Perkuno, id eſt, tonitrum dicebant, libabant. Cum Lithuanis & Polonis linguam vnam habent: nam & Polonico ſermone ſacerdotes eis in eccleſiis prædicant. Romanæ eccleſiæ morem obſeruant, licet Rutheni alii ad meridiem, & Moſcouitæ ad ſeptemtrionem habitantes Græcorum ritum teneant, obedientiám que non Romano, verùm Conſtantinopolitano pontifici promittant. Ad ſeptemtrionem his Moſcouia protenditur, terra quadragintorum milliariorum patens: argento diues, tam valido vbique præſidio concluſa, vt nedum aduenæ, verùm indigenæ, etiam abſque literis ducis exire atq; intrare non poſſint. Plana omnino regio eſt, nō montoſa, nemoroſa tamen, & vt plurimum paludoſa, plurimis maximis fluminibus Occa, Volha, Dzuuina, Boriſtheneque & Dineper irrigua: piſcibus ob id variis, & feris abundat, quemadmodum Lithuania, à qua non multum diſcrepat, niſi quòd frigidior eſt, quia ſeptemtrionalior. Vnde pecora parua habet, & communiter

Feſtinitas.

Sermo.

Moſcouia.

Flumina Moſcouiæ.

niter

niter mutila. Moſcua metropolis regionis dupla maior quàm Praga Boemiæ, ligneas, vt aliæ ciuitates, ædificia habet, multas plateas, ſed diſperſas, latiſſimi campi interiacent.

Moſcua ciuitas maxima.

Moſca amnis

Moſca amnis ipſam interſecat.

Arx ampliſſima.

Arx in medio vrbis in plano ſita, ſeptemdecim turribus, & tribus propugnaculis adeò pulchris & validis, vt ſimilia vix reperiantur. Sedecim in ea arce eccleſiæ, quarum tres ſanctæ Mariæ, ſancti Michaëlis, & ſancti Nicolai muratæ, cæteræ omnes ligneæ. Tres quoque in ea ampliſſimæ curiæ, in quibus nobiles aulici morantur. Palatium, in quo dux eſt, Italico more conſtructum pulcherrimum, ſed non amplum. Multos nobiliſſimos ducatus habet, ex quibus ingruente bello pluſquàm ducenta millia hominum duobus aut tribus diebus cōtrahuntur.

Potus Moſcouitarum

Aqua genti potus, & medo, liquorq́; fermentatus, quem quaſſet vocant. Arant ligneo aratro: frondibus arborum aut ſpinis arpicant: ſegetes propter longum frigus rarò matureſcunt: ideoq́; in ſtubis deſiccāt, triturantq́;.

Frigoris curatio.

Aromatibus & ſublimatis calfactorijs contra frigus varijs vtuntur. De auena & melle aquam ardentem ſiue ſublimatum faciunt, & lacte etiam, adeò forte vt ſæpius ab eo inebrientur. Vino & oleo carent.

Ebrietas capitis pœna multatur.

Ne inebrientur inebriantem potum omnem terræ princeps capitis pœna prohibuit: bis aut ter tamen in anno conceditur. Monetam habent argenteam maiorem & minorem:

minorem, non rotundam, ſed quadrangularem oblongam. Dzuuingis hanc dicunt. Sclauonica lingua loquuntur. Sectam & religionem cum Græcis vnam obſeruant. Epiſcopi eorum patriarchæ Conſtantinopolitano ſubſunt, & ab eo confirmationem poſtulant. Christum adorant, præter Koſannenſes, qui cum Sarracenis Mahometum venerantur: & Scythas quoſdam alios, ad ſeptemtrionem, qui linguis proprijs loquuntur, & idola colunt. In primis vnum, quod Zlota baba dicunt, id eſt, auream vetulā, tanta veneratione, vt nemo id pertranſeat, quin ſaltem pilo ex veſte tracto, ſi aliud nihil habeat, coram eo proſtratus pro oblatione proijciat. His populis quamuis ſermo ſit vnus, Sclauonicus videlicet, eſt tamen adeò impar, & externis linguis hîc & alibi confuſus, vt mutuò ſe non planè intelligant. Idololatriæ tempore pontificem maximum vnum habebant, quem Criue nominabant: in ciuitate Romoue (à Roma dicta) habitabat. Communis gentibus illis mos eſt, vt non ſolùm ſeruos vt pecora, ſed etiam filios, & ſemetipſos vendant, ex abducere quàm longiſſimè patiantur, ob victus tantummodo ſufficientiam, quamuis groſſiſſimis cibis veſcantur.

Lingua. Religio. Scythę idololatræ. Zlota baba idolum. Sclauonica lingua alijs linguis viciata & confuſa.

De Polonia, Polonorumq́; recentibus moribus. CAP. IX.

P*Olonia Europæ regio vaſta & plana, vnde & hoc nomen accepit. Significat enim*

Sarmatia Europæa.

Sclauonica lingua, qua & ipſa vtitur, Pole planum: Sarmatia alio nomine vocata. Hæc Sleſiæ ad occidentem contermina eſt, Prutenis & Maſſouitis à ſeptemtrione, ab oriente Ruthenis, à meridie Hungaris. Carpatho monte, quem Crapak accolæ vocant, interiacente, hæc in partes duas diuiditur, quarum quæ Saxonibus Prutenisque vicina eſt, maior Polonia dicitur: altera Hungariæ ac Ruſſiæ obiecta minor vocatur. Regnum vniuerſum in quatuor velut regiones diuiſum, quas in orbem Rex quotannis inuiſit. Singulæ ternis menſibus alunt Regem, regiúmque comitatum: cæterùm ſi caſu conſilióve is in vna regni parte diutiùs eſſe perſeuerauerit, nihil debetur ipſi amplius. In Cracouia celebri & ampliſſima vrbe regia eſt, totiusq; regni gaza: cæteræ ciuitates parum nitidæ ſunt: ex maceria domus ferè omnes compoſitæ, pleræque luto collinitæ, plaga regionis nemoroſa. Gens in vniuerſum prudens, multáque comitate in hoſpites. Bibaciſſimum genus hominum, vt totus Septẽtrio, ſed rarus vini vſus: ignotusq; genti omnis vinearum cultus. Factitia ex tritico, alijsq; generibus ſeminum potio in vſu eſt: ſolum ferax, triticiq; abundans. Eſt & paſcuis idoneum, armenta latè paſcuntur. Venatio multiplex, equus ſiluester ceruino cornu, bos ferus, Vrum Romani vocant. Plumbum dumtaxat ex omnibus metallis fodiunt Poloni, & ſalem ſaxorum duritie:

Termini Poloniæ.

Polonia duplex, maior & minor.

Cracouia Polonorum regia.

Gens Polonica prudẽs & comis.

Potus Ceruiſia.

Salis fodinæ.

mu

nullumq; toto regno vberius vectigal. Mellis copia tam ingens, vt non ſatis illis atque Ruthenis loci ſuperſit, quibus illa recondant: arbores namque omnes ex ſyluæ aluearibus mellificantium nigricãt. Literarum figuratio ex Gentili & Græcanico mixta: promiſcuus & fidei ritus inter Romanum & Græcum: virorum & mulierum veſtitus Græcanico ſimilis. Mellis vectigal. Literæ. Fidei ritus. Veſtitus.

De Hungaria, Hungarorumq; viuendi inſtitutis. CAP. X.

HVngaria nunc ſanè ea regio eſt, quæ olim Pannonia fuit, licet hæc hodie illius fines in totum non impleat, nec tam latè quondam patuit, quàm hodie Hungaria. Enimuerò à Laytha flumine inferiorem tantùm Pannoniam vſque ad Sauum amnem complexa, vltrà Danubium Poloniam attingit, terramq; complectitur, quam Gepidæ & Daci tenuerunt: patétque Imperium gentis multò latiùs quàm terræ nomen. Erat hæc terra, vt priſci rerum ſcriptores habent, nouem circulis, quos hagas Germanica lingua dicimus, circumdata, quorum ſinguli ita ſtipitibus quernis, ſiue fagineis, vel abiegnis extructi erant, vt de margine ad marginem viginti pedum ſpatium tenderetur in latum, totidem erigeretur in altum: ciuitas autẽ vniuerſa aut duriſſimis lapidibus, aut tenaciſſima creta repleretur: porrò ſuperficies vallorum eorundem integerrimis cæſpitibus tegeretur. Inter quorum confinia arbuſculæ Hungariæ fines. Gepidæ & Daci.

plantatæ erant, quæ abſciſſæ proiectæq́; vt plurimum herbas & frondes proferebant. De primo autem circulo ad ſecundum viginti milliaria Teutonica protendebantur, & inde totidem ad tertium, & ita vſq; ad nonum, quamuis alius alio ſemper contractior erat. Intra hos aggeres, vici, villæq́; ita cõſtitutæ, vt ab vna ad aliam vox hominis audiretur. Aedificia validiſſimis muris præmunita: portæ non ſatis latæ propter hanc cauſam, vt per eas latrocinandi gratia quaquauerſum exire ingredique facilè poſſent. Tubarum clangore vnus circulus alteri cuiuſque rei certa ſigna dabat. Pannones. Pæones. *Pannones ab initio eam terram tenuerunt, Pæones olim dicti, inde* Hunni. *Hunni habuere, gens Scythica.* Gotthi. *Mox Gotthi ex inſulis Germanici oceani profecti: poſt* Longobardi. *Gotthos, Longobardi ex Scandinauia etiam* Hungari. *oceani inſula: nouiſſimè Hungari ex alia* Hungaria Scythica. *Hungaria Scythica egreſſi, quæ non longe a Tanais ortu extat, & Iuhra hodie dicitur: miſera adhuc regio, vtpote ſub frigidiſſimo cælo iacens, duci Moſcouiæ tributaria. Non tamen aurum argentúmve, quibus omnino carent, ſed pretioſas animalium pelles Sabellorum ſciſmorúmque pendunt homines. Non arant, non ſeminant, neque panes habent: ferarum carnibus & piſcibus veſcuntur: aquam potant: ſub tuguriis ex virgultis contextis inter denſas ſyluas humiliter habitant. Vnde fit, vt homines ſylueſtrium ſitu commorantes, veſtimentis*

mentis ſe non laneis, neque lineis induant, ſed pellibus nuper aut lupo, aut ceruo, vrſóve detractis. Solem, lunam, aſtraq́; alia alij adorant, & quicquid eis primum occurrit. Propriam linguam habent. Corallia piſcantur, & balenas, ex quarum cute rhedas burſasq́; faciunt: axungiam pro impinguatione ſeruatam exteris nationibus vendunt. Mediocris tumoris montes ad eam partem, quà oceano incumbit, habet, quos piſces quidam Mors vocati dentibus ſe promouendo ſcandentes, dum ſuperiora nacti vlterius nituntur, præcipites decidunt, & moriuntur: eos illi colligunt eduntq́;: dentes, quos latos & albos valde habent, reſeruant, & mercatoribus pro mercibus alijs permutant: Manubria cultellorum ex illis optima parantur. Habet Hungaria noſtra ad occaſum Auſtriam & Boëmiam, ad meridiem Illyrici partem, quæ Adriatico eſt pelago obuerſa: ad orientem ſolem Seruiam, quàm Triballi & Myſij tenuerunt, nunc à quibuſdam Sagaria vocatam: ad Arctum & Boream Poloni, Moſchíque finitimi. Vrbs regia eſt Buda, à Bada Attilæ fratre appellata. Ager regionis, quatenus colitur, tritico fertilis eſt, auro atque argento diues. Mirum eſt, quod indigenæ narrant, eſſe in Pannonia riuum, in quo ſi ſæpius ferrum mergatur, cuprum fieri. Viri veſtes supernè excauant, circa interſcapilium, linea ſubtus tunica, circa

Fines Hungariæ.

Buda vrbs regia.

NB

collum & humeros quodamtenus apparens, quam partem ſerico & auro ferè omnes exornant, indifferens in caliga, cothurno ſuperinducto. Capillos inungunt, concinnantq́; lineo galericulo contegunt, raroq́; nec, niſi in otio, reſoluunt: qui mos & à pleriſque Germanis obſeruatur.

Mulierum Hungarorũ habitus.

Muliebris veſtitus ſtrictior, & ad collum ſubductus, vt omnia tegantur, tantùm lineæ tuniculæ ora emineant pretioſiſsimè ornata: veſtibus togam ſuperinducunt, ſerico caput aut lineo componunt velamine, ac præter oculos & naſum cetera ferè abſcondunt: gemmis & margaritis vulgò vtuntur. Cothurno calceantur viri, fœmineq́; ad media crura inducto. Annum lugent defunctos, & quoſdam biennio. Barbam raſitant, præterquam ſuperiore labro. Orthodoxæ fidei cultus ex lege iudicant.

Certamine ſingulari cõtrouerſię dirimuntur.

Eſt & alia iudicij ratio, ſi cauſa anceps ſit, nec aliter liquere poſsit, lis ferro decernitur, reus & actor dimicant: rex, aut qui regis vicem gerit, ſpectat, iudicátque ſecundùm eum, qui ſuperior fuerit. Satis viciſſe credunt, cuius aduerſarius aut pugnam cunctantiùs inibit, aut lineis areæ, quibus pugnæ locus circumſcribitur, exciderit.

Hungarorũ pugnandi ratio.

Qui ex equo dimicant, lancea priùs, dein gladio vtuntur. Pedites præter verenda, cetera nudi pugnant.

Sermo, Literæ, Ferocitas Hungarorum.

Suus genti ſermo, etſi Boemico non multum abſimilis. Habent & priuatas literas, ſed Romanis libentiùs vtuntur. Ferox hominum genus, & in bello valid

validum, equeſtri prælio magis quàm pedeſtri idoneum. Regis imperio parent, aut regijs ducibus. Cataphracto equite in bello vtuntur, & leui armatura, ſed parciùs omnino: turmatim confligunt, non tamen toto agmine. Nulla gens Chriſtiani nominis Turcarum arma magis exercuit. Nulla ab his rurſus magis exercita eſt: adeò paribus animis varioq; euentu eſt ſemper vtrinque bellatum. Alia Hungaria, quæ huius mater eſt, linguaq; & moribus penè adhuc illi ſimilis, ritu Barbarico viuit, idolis ſeruit.

De Boëmia, & moribus Boëmorum.

CAP. XI.

Boëmia Regio, Germaniæ limitibus incluſa, Aquilonis flatibus obiacet: Hungaria illi orientalis eſt, auſtralis Bauaria, Noricus ager occiduus, Polonia borealis. Latitudo eius longitudini ferè par: trium fertè dierum iter. Sylua Hercynia tanquam natiuo muro vndiq; cingitur. Albi fluuio media irrigatur, atque quodam alio Multauia nomine, ad cuius ripam Praga ſita eſt ampliſſima vrbs, & totius regni caput. Solum hordei & tritici ferax, pabulo, pecore, atq; piſcibus abundat, olei ſterilis eſt, quemadmodum Germania ipſa: vino non omnino caret, ceruiſiam optimam facit, quæ Viennam vſque Auſtriæ vehitur. Boëmi Germanis licet vndiq; circumſepti ſint, Germanica tamen

Boemiæ limites.

Hercynia ſylua.

Albis.

Multauia.

Praga vrbs regia.

Ceruiſia Boemica cõmendatur.

Sermo.

tamen lingua non loquuntur, Dalmatarum aduentu Teutonica illinc pulſa. Etenim in eorum annalibus reperitur, fratres duos ex Croatiæ populis egreſſos, alterum in Boemia, alterum in Polonia conſediſſe, mutaſſeq́; & gentibus prioribus linguam, & terris nomina, Volaterrano auctore. Lingua Germanica in Boëmia. *Mos vetus & Germanica lingua à pleriſque in hanc vſque diem obſeruantur. In templis enim plebes ſermone Teutonico docentur, in cœmiterijs Boemice. Solis mendicantibus olim libertas fuit, qua vellent lingua populos inſtruere. Nullæ genti leges ſunt, nulla ſtrictiora inſtituta: quod libet licet:* Vualdenſes. *quippe Romanæ fidei ritum non ſequantur, vt qui waldenſium doctrinam amplexi tutentur, tum auorum noſtrorum memoria. Huſſum ſequuti Romanæ Eccleſiæ traditionem parum* Fides Boemorum. *hodie integrè cuſtodiunt. Romanum pontificem in ordinem redigunt,* Et merito. *negantq́; cæteris Antiſtitibus auguſtiorem eſſe ac venerabiliorem,* Sacerdotes æquãt Boemi. *inter ſacerdotes nullum diſcrimen ducentes. Presbyterum non dignitatem, ſed vitæ meritum efficere potiorem.* Bene. *Animas corporibus excedentes aut in æternas eueſtigio pœnas demergi,* Egregie. *aut perpetua conſequi gaudia: purgatorium ignem non inueniri, quo aliquando expientur.* Boemi non parentant. *Stultum arbitrantur defunctis parentare, auaritiæ ſacerdotalis inuentum eſſe:* Benedictiones rerum irrident. *Dei optimi maximi diuorumq́; ſimulacra è medio tollunt. Aquarum palmarúmque, ac cæterarum*

rerum

rerum benedictiones irrident. Mendicantium religiones malos dæmones inueniſſe. Sacerdotes pauperes eſſe debere, ſola eleemoſyna contentos: non opes, non pecuniam poſſidere. Liberum cuique verbi Dei prædicationem patere. Nullum capitale peccatum, quantumuis maioris mali vitandi gratia, tolerandum. Qui mortalis culpæ reus ſit, eum iudicant neque debere ſeculari, neque eccleſiaſtica dignitate potiri, nec etiam parendum eſſe ei. Confirmationem, & extremam vnctionem inter eccleſiæ ſacramenta minimè teneri. Auricularem confeſſionem nugacem, ac ſuperuacuam eſſe: ſufficere in cubili aut alio ſecreto loco ſua quemque Deo peccata confiteri. Baptiſma fluuiali vnde, nulla interiecta ſacri olei mixtura, recipiendum. Cœmiteriorum inanem vſum, quæſtus tantummodo cauſa repertum: quacumque tegantur tellure humana corpora, nihil diſtare. Templum Dei latè patentis ipſum mundum eſſe: coarctare maieſtatem eius, qui eccleſias, monaſteria, oratoriaq; conſtruunt. Sacerdotales veſtes, altarium ornamenta, pallas, corporaria, cálices, patinas, vaſa huiuſmodi nil habere momenti: ſacerdotem quocumque loco, quocumq; tempore ſacrum Chriſti corpus conficere poſſe, petentibus miniſtrare: ſufficere ſi verba ſacramentalia tantùm dicat. Suffragia ſanctorum in cælis cum Chriſto regnantium non impetrari, in Canonicis horis cantandis dicendíſque fruſtrà

NB.

F

Peccatum mortale tolerandum non eſſe.

Laudo.

optime.

Sacramētū euchariſtiæ

Celebritates ſanctorũ

Infantes Boemi cõmunicant.

tempus teri. Nullo die ab opere ceſſandum eſſe exiſtimant, quàm quæ Dominica nunc appellatur. Celebritates ſanctorum reijciendas. Ieiunijs quoq; ab eccleſia inſtitutis nihil ineſſe meriti. Fama eſt etiam, Boëmorum ſacerdotes infantibus ipſis & cunctis alijs indifferenter, ſub vtraque ſpecie corpus Chriſti miniſtrare, hoſtia quàm qua nos vtimur aliquantùm grandiori. Georgius Poggebratius huius inſtituti auctor fuiſſe dicitur. Picardus quidam ex Gallia, gentem impuro delirio infecit: is non paruam virorum mulierúmque plebem contractam nudam incedere iuſſit, Adamitas vocauit, auctor omnis licentiæ, Venus publica & mixta, reliqua horrenda auditu crimina hoc duce cœperant, & in quibuſdam locis adhuc durare, ſed occultè, à multis dicitur. Nam ſubterraneos Boëmorum quidam (qui ex hoc Grubenhaimer appellantur) ſacra operaturi ſubeunt, inter quæ quum à ſacerdote pro more illud Geneſis pronunciatur, Creſcite & multiplicamini, ac replete terram, lumina quæ ibi habentur, continuò omnia extinguuntur, & tunc neque ætatis vlla neque ſanguinis attenta reuerentia, promiſcuè viri, & in quam per tenebras quiſq; incidit, mulieres cognoſcunt. Peracto ſcelere quum in locum ſuum ſe quiſque receperit, luminaria rurſus incenduntur, & ſacrum peragitur. Eſt execrandus hic damnatæ gentis ritus non multum diuerſus à Bacchanalibus illis, quæ in Hetruria

Nefandus Boemorum [redacted]

Bacchanalia olim in Italia celebrata.

truria primò, mox Romæ etiam noctu, multa vini & epularum crapula mulieres maribus mixtæ in abdito celebrauere, nullo neque ſexus, neque ætatis reſpectu habito ad promiſcua puerorum ac matronarum ſtupra, atque aliorum flagitiorum, quæ ex ipſis tanquam ex officina quadam prodibant: quorum ſacrorum capita Qu. Martio Philippo & Poſthumio Albino Conſulibus Romæ capitali ſunt ſupplicio affecta, vt ſcribit Sabellicus Enneade quinta libro ſeptimo. Hanc Boemorum impietatem, nefandam hæreſim, quatuor reges, Venceſlaus, Sigiſmundus, Albertus, & Vladiſlaus, exſtirpare non potuerunt, quamuis ſæpius totis viribus attentarunt.

Hæreſis Boemorum inuicta.

De Germania, & inſtitutis eorum plurimis.
CAP. XII.

GErmania Regio Europæ ampliſsima, tota ſeptemtrionalis, à Gallis olim Rheno flumine diuiſa fuit, à Rhetis & Pannonibus Danubio, à Sarmatis Dacisque mutuo metu & montibus ſeparata, cætera oceano ambiente: hodie extra hos fines Rhetiam, Vindeliciam, Noricam, & ſuperiorem Pannoniam, Alpes: parte mq; Illyricæ, & vſque ad Tridentina clauſtra Germania obtinet: Belgarum quoque ferè tota natio Gallici quondam iuris, omnisq; Rhenus in Germaniæ nomen linguamq; conceſsit, vt iam ſe Gallos dici neſciant: ſi audiant, indignentur. Heluetij quoque in Germaniæ nomen

Germaniæ veteres limites.

Quid Germaniæ acceſsit.

nomen & linguam tempore labente tranſiere. Itaq; magnam Galliæ Tranſalpinæ partem ipſa Germania ſibi vendicauit. Prutenos ferociſsimam gentem & idolis deditam intra trecenteſimum annum ex infidelium manibus milites Teutonici vi & armis rapuerunt, vbi & lingua Teutonica introducta eſt, & Chriſti cultus genti imperatus. Vnde habita ad primæuos illius terminos conſideratione, videbitur certè illa ſibi ferè plus ſoli extrà vſurpaſſe, quàm intus prius continebat. In duas veluti partes ab initio tota Germania diuiſa fuit, vt quæ Alpibus propinquior eſt, ſuperior ſit Germania appellata: altera, ad ſeptemtrionem atq; oceanum verſa, inferior. Durat hæc partitio ſub Alemaniæ appellatione (quæ à Lemano, vt quidam autumant, lacu eſt) in hunc vſque diem. Prouincias tam hæc, quàm illa, multas habent: ſuperior à Mogano flumine, quod Franconiam perlabitur, aſcendendo, Dauariam habet, Auſtriam, Styriam, Atheſim, Rhetiam, Heluetiam, Sueuiam, Alſatiam, prouinciam Rhenenſem, Moguntiacum aduſque. Inferior, Franconiam, cuius magna pars meridiem verſus etiam in ſuperiorem protenditur, habet, Haſsiam, Lotharingiam, Brabantiam, Gelriam, Zelandiam, Holandiam, Phryſiam, Flandriam, Weſtualiam, Saxoniam, Daciam, Peninſulam, Pomeraniam, Liuoniam, Pruſsiam, Sleſiam, Morauiam,

Boëm

Pruſsiam Germania vindicauit.

Germania duplex.

NB.

Alemania.

Prouinciæ Germaniæ multæ.

Superior Germania vulgariter Hochteutſchland: inferior niderteutſchland.

Boëmiam, Myſniam, Marchiam, Thuringiam. Fuit Germaniæ terra ab initio, vt Cornelius Tacitus ſcribit, etſi aliquando ſpecie differebat, in vniuerſum aut ſyluis horrida, aut paludibus infœcunda, humilior quà Gallias, ventoſior quà Noricum ac Pannoniam aſpicit. Frugiferarum arborum & omnis culturæ impatiens tellus, pecorum tamen fœcunda, ſed plerumque improcerorum. Auro atque argento immunis, & propterea vilis, deſpectaq; ab omnibus. Hodie regio adeò amœna eſt, adeò pulcherrimis nitidiſſimisq; vrbibus, caſtris & pagis paſſim exornata, exculta, vt non Italiæ, non Galliæ, non Hiſpaniæ ipſa cedat. Cælum ſatis clemens habet, campi fertilitatem optandam. Sunt colles aprici: nemora opaca; frumentorum abundantia, vitiferi montes, clariſſimi amnes, Rhenus, Danubius, Moganus, Albis, Neccharus, Sala, Odera, & multi alij fluuij, & riui limpidiſſimi totam terram rigantes. Sunt fontes dulcis aquæ, ſunt thermæ calidæ, ſunt mineræ ſalis plurimæ: metallorum item fertilitate nullis terris cedit. Vniuerſa Italia, Gallia, & Hiſpania argentum ex Germania negotiatoribus ferè omne habent, metallaq; non parum multa: nec auro eſt priuata. Quòd ſi hodie priſcorum quiſpiam ab inferis reſurgeret, ac oculis intima regionis contemplaretur, nunquid non multum miraretur? Aut quid diceret tandem, ſi vider

Terra Germaniæ olim horrida & infœcunda.

Germaniæ laudes.

F

Flumina Germaniæ.

Diuitiæ Germaniæ.

Metalla.

NB.

videret quanta nunc eſſet locorum ſalubritas, cæli humana temperies, vbertas ſoli, vini, frumentiq; quanta copia, arborum conſitiones quæ, ſplendor vrbium, templorum ſacra, & erga Deum religio, vrbanitas ciuium, veſtitus hominum, rei militaris peritia, apparatus bellicus, cæteráque ornamenta Germanorum, nobilitasq; quàm ſyncera: profectò, vt reor, non diceret terram informem, aſperam cælo, triſtem cultu. Videret ſanè quàm verum ſit illud, quod dicitur, ſæpius bonam materiam ceſſare ſine artifice. Nam etſi alijs regionibus mitior hyems ſit, fructusq; nobiliores, minus tamen æſtus temperatus eſt, vnde & frugum corruptio: adde animalia venenoſa, & alia ad humani generis perniciem intentiſſima. Difficilis ſatis erit iudicatu, quæ cuiq; prouincia comparanda ſit, quæ anteferenda. Dicta autem eſt Germania recẽtiori appellatione, quòd eius populi ferè omnes inter ſe perinde ac fratres, pares exſtiterent, tum corporum diſpoſitione, tum moribus atque viuendi ritibus. Priùs Teutonia à Tuiſcone Noë filio, & Alemania à Manno eius filio, qui gentis auctores conditoréſque memorantur, vocitata fuit. Quamuis plerique gentem indigenam, id eſt, inde genitam, nec aliunde prouectam arbitrentur: & eius opinionis hic eſt, qui ita verſificatus eſt:

Gens inuicta manet toto notiſſima mundo,
Terra vbi ſe deuexa globo demittit in arcton,

Soli

Germania quantum exculta.

Temperies Germaniæ [redacted]

Germania vnde appellata.

Auctor gentis.

Germani indigenæ.

Solis, & algoris patiens, duriq; laboris,
Ingrata ignauam vitæ tolerare quietem:
Indigena haud alia ducens primordia gente,
Sed cælo producta ſuo. Demogorgonis aluus
Protulerat: patulas vbi cũcta creata ſub auras,
~~*Germanos vocitant Itali, Graij ſed Adelphos,*~~
~~*Quòd fratrum ſoleant inter ſe viuere more:*~~ }
Nomẽ nobilibus quod adhuc venerabile noſtris
Pectoribus, ſimiles ingentes corporis artus
Prodiga cui natura dedit, per lactea colla
Candida proceris tollentes corpora membris.
Flaua coma eſt, flauentq; oculi, flauoq; colore:
Temperie iuſtam retinent ſua membra ſtaturam,
Vox habitũ mentis cum geſtu & pectora prodit,
~~*Vox quæ nil muliebre ſonat, ſed tota virilis*~~
~~*Marte craſſiloquo teſtatur corda palato.*~~
Commune his ſtudium venari, equitare, vagari,
Atq; ſuum varias victum quæſiſſe per artes:
~~*Vel Bacchum viduis creſcentem iungere palis,*~~
~~*Aruaq; quadrijugo proſcindere pinguia aratro.*~~
Nec patrio tepuiſſe ſolo iuuenilibus annis,
Sed mox doctiloquæ præcepta adijſſe Mineruæ,
Vel vaga veliferas duxiſſe per æquora naues,
Atq; ſuis terris varias adducere merces,
Nec cenſere nefas animum intendiſſe rapinis,
Dum fera belligeri meditantur prælia Martis,
Atq; illum regum celſas quæſiſſe per aulas,
Quatuor ad fines quas Teutonis ora coërcet.
~~*Siue per Hercyniæ nemoroſa cacumina ſyluæ*~~
~~*Dentatos proſternere apros, ſyluiiq; vagantes*~~

Aerip

Aeripedes ceruos, vrſoſq; agitare feroces.
Vnguibus accipitres trucibuſq; iubere rapinas
Tollere, & euulſas diſpergere in æthera plumas.
Hinc animus dubijs audens ſe credere rebus,
Nec ſegnis timidusq; mori, ~~roſeumq; cruorem~~
~~Pro patria & charis certans effundere amicis~~:
Atq; auidus cædis, ſi qua iniuria læſit,
Quiq; fidem ſancto & conſtanti pectore ſeruat.
Religionis amans, ſuperumq; & cultor honeſti,
" *Et veri iuſtiq; tenax ~~mens conſcia laboris~~,*
~~Ficta coloratæ fugiens mendacia lingu~~æ.

Hercules in Germania fuit.

Prælium inituri Germani ſacrum hymnum Herculi canebant, quem volebant aliquando in eam terram veniſſe, graui & terribili ſonitu non diſſono, cæterum ad terrorem quæſito pugnam capeſſebant. Truces oculi pluribus ac cærulei, rutilæ comæ, procera corpora, ad primos impetus ſubita & præceps natura. Cæterùm laborum operumque impatiens. ~~Sitim & æſtum~~, ~~vt Galli~~, ~~non ferunt~~: ~~frigorum patientiſſimi~~. Auri & argenti his olim vſus nullus. Argentea vaſa eorum legatis data, aut principibus muneri miſſa, non minori contemptu, quàm fictilia, tractabant. Commerciorum vſu aurum & argentum ab his primò receptum. Credita & à quibuſdam tellus ipſa talium metallorum expers, quin & ferri inops: quo accidit, ~~vt olim rari vterentur gladijs in prælio~~, ~~ſed longiori haſta, quam ipſi frameam vocant~~: & in ea breui ferro, habili

Auri & argẽti Germanis vſus olim nullus.

telo, ſiue cominus, ſiue eminus dimicarent. Eques ſcuto & haſta inſtruebatur. Pedites miſſilia ſpargebant, plura ſinguli. Nudi in pugnam aut breui ſagulo vtebantur, nulla cultus occultatione, ſcuta tantùm coloribus, hiſque lectiſſimis diſtinguebant, paucis loricæ vſus, vix vni alterive caſſis, aut galea. Equi nec forma, nec velocitate conſpicui: nec in gyrum, vt Italici, ſed recto tantùm conatu aguntur. Scutum in pugna amiſiſſe, præcipuum flagitium, vt ſacris ex publico conſilio excluderentur eiuſmodi clade affecti. Multi tali infamiæ ſuperſtites vitam laqueo finierunt. Reges nobilitate legebantur, nec his libera, infinitaq; poteſtas fuit. Exercitus is ductabat, qui præcipua virtute præſtaret, quiq; exemplo magis, quàm Imperio polleret: vincere, verberare, animaduertere in quenquam, nullius ius eſſe præterquàm ſacerdotum, vt non imperio, ſed diuinitus flagitia vindicari crederentur. Signa quædam Deorum lucis detracta in prælium geſtari præcipuum in pugna incitamentum. Omnes ſuas neceſſitudines in proximo ſtatuebant, vt in ſuorum conſpectu, aut glorioſè vincerent, aut cum laude caderent: liberi, coniuges, parentes ſanctiſſimi pugnæ teſtes adhibebantur. Ad matres & vxores accepta vulnera ferebant: nec illæ & numerare & exigere plagas formidabant. Eædem cibos hortationéſque pugnantibus ſuggerebant. Proditum

Nudi pugnauerunt Germani.

Scuti in pugna amiſsio flagitiū ingens.

Deorum ſimulacra in prælium geſtabantur.

Matres & liberi in bello.

ditum

ditum memoriæ eſt, inclinatam aciem aliquan-
do illarum hortatu reſtitutam. Creduntur ad-
hæc arbitrari aliquid ſancti prouidiq́; in fœ-
minis eſſe, earúmque conſilia propterea non
aſpernari, reſponſáve negligere. Mercurio cer-
tis diebus humanas hoſtias immolabant: Her-
culi & Marti ex cæteris animalibus. Sortes &
auguria in vſu. De minoribus rebus princi-
pes ciuitatis conſultabant, de maioribus vni-
uerſa ciuitas. In incheandis rebus noua luna
aut plena obſeruabatur. Noctium, non dierum,
numerus ſupputabatur in ea gente. In conci-
lium armati ventitabant. Sententiam appro-
baturi frameas concutiebāt: id honoratiſſimum
aſſentiendi genus: contrà, aſpernati fremitu ſi-
gnificabant. Transfugæ & proditores ex arbo-
ribus pendentes, ignaui & imbelles atque in-
fami corpore cœno obruti, aut à palude aliqua
ſuperiecta crate necabantur: tanquam ſcelera
in aperto ponenda eſſent, vitia contegenda.
nihil publicè, aut priuatim magiſtratus age-
Magiſtratus ſemper armati. re, niſi armis inſtructi. In commeatu & affe-
ctatione incredibilis æmulatio: qui maiori iu-
uenum globo ſtipatus in publicum proceſſiſſet,
præcipua celebritate apud ſuos & finitimos
eſſe. Turpe & in omni vita infame ſuo duci ſu-
perſtitem in prælio eſſe niſi victor is ex acie de-
ceſſiſſet. Princeps pro victoria, comites pro prin-
cipibus dimicabant. Bella vltrò appetere, vt-
pote quibus omnis à re bellica eſſet quies ingra-
ta.

ta: Inertiæ & ignauiæ dabatur ſudore aliquid quærere, quod poſſet cruore parari. Bellorum cura deſtituti ſomno & cibo vel fortiſſimi quique indulgebant, domo, & agrorum cura fœminis & ſenibus delegata, vt mirum videri poſſit, duo tam diuerſa eidem genti adfuiſſe, & inertiæ amorem, & odium quietis. Vicatim plurimum diſcretisq; domicilijs habitabant. Tegumen fuit ſagum, fibula, aut, ſi ea defuiſſet, ſpina conſertum: locupletiſſimi veſte diſtinguebantur, non fluxa, ſed ſtricta ac penè ſingula membra exprimente: idem fœminæ habitus, qui & viris. Atque Germani ipſi omnium ferè, qui ad Septemtrionem & Ortum habitant, ſoli vnica vxore contenti ab initio fuere: quanquam & in his nonnulli plura celebrarent connubia. Non vxor viro, ſed vir vxori dotem comparabat. Nec ad delicias quærebatur cultus, ſed iugati boues dabantur, frænatus equus, & ſcutum cum framea & gladio. Mira in fœminis pudicitia, nulla ſpectandi fuit illecebra, nulla conuiuiorum ratio, rara in tam numeroſa gente adulteria: ... conuicta mulier reſectis capillis, nudatam coram propinquis maritus domo exactam, toto vico verberibus agebat. Proſtigatæ pudicitiæ nulla venia: non ætas, non forma, non opes connubium corruptis conciliare poterat. Nemo tamen vitia ridere, id enim ſeculum corrumpere & corrumpi arbitrabantur. Sic vnum

Veſtitus.

Matrimonia.

Dos Germanorum.

Adulterii pœna.

mulieres maritum accipere, vt vnum corpus & vnam vitam, nec vlla cogitatio vltrà, nec longior cupiditas, tanquam matrimonium amarent, non maritum. Plus apud illos boni mores valuerunt, quàm alibi bonæ leges. Serus in iuuenibus vſus Veneris, atque eo minus exhauſta pubertas: nec connubia virginum properabantur, vt validior eſſet procreatio. Homicidium certo pecorum numero luebatur, atque vniuerſa domus ſatisfactionem capiebat. Conuictibus & hoſpitali menſæ ſupra modum ſtudebant. Nefas habebatur, quenquam domo aut epulis arcuiſſe. Gaudebant muneribus, nec data imputare, aut obligari acceptis. Diem, noctémque potando continuare. Temulentia nulli probro data eſt. Crebræ poſt crapulam rixæ, rarò conuicijs, cæde ſæpius tranſigebantur: de pace & bello in conuiuijs conſultare, quaſi nullo alio tempore ſimpliciùs paterent hominum curæ, aut ad res magnas magis incaleſcerent. Gens minimè aſtuta, ſimpliciter omnia arcana detegere: poſtridie acta retractabant: vt de ſumma rerum deliberarent, dum fingere neſcirent: decretum verò ferrent, dum errare non poſſent. Potus ex hordeo in ſimilitudinem vini corruptus: proximi fluuiorum accolæ aduectitia vina in vſu habebant. Cibus ſimplex, agreſtia poma, recens farina, & lac concretum, potus immoderatior. Vno ſpectaculorum genere vſi, vt nudi

Homicidii mulctatio.

nudi iuuenes inter gladios & frameas ſeſe celeriter expedirent. Exercitatio artem parabat, ars decorem. Alex adeò ſtudioſi, vt cæteris amiſsis nouiſsimo iactu de libertate contenderent: victus voluntariam ſeruitutem adibat: & quanquàm iuuenis & robuſtus, ligari ſe & vendi patiebatur. Annum in hyemem, ver, & æſtatem diuiſum habebant, autumnum vini & cæterarum frugum inopia neſcientes. In funere lamenta & lacrymas citò abſtergebant, in dolore & triſtitia permanebant diutius: fœminis tantùm lugere permiſſum, viris meminiſſe ſolùm. Et hi olim fuerunt Germanorum mores, talis viuendi ritus. Sed quæ mutatio longo temporum interuallo, vt in cæteris gentibus, ſit facta, ex præſenti rerum ſtatu deprehendi poteſt. Omnis hodie Germanorum conditio ſiue ſtatus quadruplex eſt. Primus clericorum tam ſecularium quàm religioſorum, vtrique magnis & largis reditibus, cenſibusq; prouiſi, ab alijs plurimum honoris percipiunt, non ſolùm quòd Deo optimo maximo ſacrificent, ſanctorum laudes cantent, ac animarum curam habeant, ſed etiam quòd ſcripturas intelligant, & ipſas interpretentur, vitamq; cælibem agant. Nam qui in his minus probantur, facilè ab inerti vulgo aſpernari ſolent. Veſtitu religioſi quique ſuo, & ſatis decenti vtuntur. Seculares tunicas portant fluxas, pullo vt plurimum colore, capus mitra lanea

Funebris Germanorum luctus.

Recẽtia Germanorũ instituta.

tegũt non multùm faſtigiata, ſed capite aure tenus ſatis adhærenti. Ex collo, quum in publicum procedunt, faſciam dependent, quidam ſericam, quidam laneam, honeſtatis tantummodo cauſa. Superinducunt & calceo crepidas, ſiue ſandalia, quæ domum reuerſi deponunt. Otio maior pars vacat, literis pauci intendunt, pomeridianas horas ludendo potandóque deducentes. Iniurias ſuas minores ſacerdotes ad Epiſcopum deferunt, & aliquando ad Romanam curiam: ita graui damno eos, qui nocuere aliquando, afficiunt, & ſibi ſecuritatem parant.

Clericorũ Germanorum ſtudia

2. Secundus ſtatus nobiliũ eſt.

Secundus ſtatus nobilium eſt. hic gradus multos habet: ſunt enim Principes, ſunt Comites, atque Barones, atque inferioris gradus milites. Principes non ſolùm dignitate, & generis claritudine, ſed & potentia cæteris antecedunt, terras habent & dominia latiſſima: Comites & Barones, cæterique nobiles per regionem diſperſi florum ad inſtar interlucent. Sed illud in nobilium ordine mirum videri poteſt, quod Principes ipſi atque Comites Cæſari, quoties Imperij neceſſitas exigit, obſequia tanquam ſub ecti præſtent, milites exemptos ſe dicant, & niſi ad ſtipendium nemini ſeruiant, nec ſubditos ſuos ſeruire ſinant: & tamen Romanorum imperatorem dominum ſuum ac principem eſſe dicant, & recognoſcant. Prophanari, & non parum minui generis ſui ſplendorem exiſtimant, ſi mercaturam artémve aliquam

N.B.

F

quam

quam mechanicam exerceant. Si plebeiam aut ſibi inferiorem vxorem ducant. Si aliena vrbe ciuium more habitent. Ipſi vrbanorum conſortia, commercia omnia peroſi, arces, & robuſtiora, ſplendidioraq; ædificia in montibus, ſyluis & rure collocata cum familia ſua liberè habitant. Quidam principum aut regum curias frequentant, & bella ſequuntur: alij de reditibus ſuis & patrimonio viuentes domi manent: communiter tamen venantur quod ſolis ipſis licere longo vſu & conceſſa libertate contendunt: priuatis, leporum proſorum, caprearum, hinnulorum, ceruorúmque venatio in aliquibus locis oculorum effuſione, in quibusdam truncatione capitis interdicta: noxias tamen feras captare cuique licet. Lautè inſuper nobiles ipſi epulantur, veſtiuntur ſplendidè. auro & argento, diuerſicoloreq; ſerico tam viri quàm mulieres domi & foris exornantur: multo familiarium cœtu incedunt: & inceſſu adeò maturo & præmeditato, vt à plebeijs mox vt videantur internoſci poßint. Equis, ſi longiùs eundum ſit, & non pedibus, vadunt: dedecoroſum enim hoc valdè ducunt, & merum egeſtatis indicium. Sed prædari, vbi neceſſaria deſint, non verentur. Iniurias illatas rarò iure, ſæpius congregato cu ſocijs equitatu, ferro, flammis, & rapinis vlciſcuntur: coguntq; per hoc eos, qui intulerunt, ad ſatisfactionem. Gens ſuperba, inquieta, auara, eccleſiæ prælatis

Nobilium ſtudia.

Venatio priuatis interdicta.

Inceſſus nobilium.

Styl. *latis & eorum bonis inſidias ſemper, ſubditos ruſticos irremiſſa virtute exercet. Incredibile dictu quantum miſeros & infelices homines vexet, quantum exſugat. Eſſet Germania noſtra ter, quaterq́; felix, ſi Centauri iſti Dionyſij & Phalarides, aut eijcerentur, aut ſaltem ipſorum tyrannide refrenata, & poteſtate diminuta, priuatim, quemadmodum in Heluetia, nobiles viuere cogerentur. Sequens ſtatus oppidanorum eſt, quorum quidam Cæſari tantùm ſubiecti ſunt, quidam principibus aut eccleſiæ prælatis. Qui Cæſari parent, libertates multas habent, mores etiam & inſtituta quibus in communi fermè vtuntur. Singulis annis ex ciuibus magiſtratus ſuffragio creatur, apud quem ſumma poteſtas cum Imperio ſit. In caput animaduertere cuiuſque habet, hoc ordine: Si de criminibus agitur, aſſident in concilio hi, quos ſibi ciuitas delegit: rei ipſi ligati adducuntur: accuſatoribus, & reorum defenſoribus dicendi copia datur: quibus auditis, eunt in ſententiam, non vt leges cenſent, quas non nouerunt, ſed prout ratio eis dictat, atque iudiciorum conſuetudo habet. quòd & in ciuilibus cauſis obſeruatur: excepto quòd Cæſar in his appellari poteſt, in illis verò non. In omni ferè Imperiali ciuitate duplices ciues ſunt, ingenui & plebeij. Mercantiæ & officinis plebeij intendunt, ingenui (qui & patritij dicuntur) patrimonijs tantùm reditib*

18. Germania abſque nobilibus fœlix.

3 Tertius Germanorum ſtatus oppidanorum eſt.

Iudiciorum forma.

Ciuium Germanorum conditio duplex.

Patritij.

reditibúsque ſuis contenti equeſtrem ordinem imitantur. Si plebeiorum quiſpiam ditior factus, ſe illis commercio aut conſuetudine commiſcere contenderit, repellitur: vnde longo iam tempore vterque ſtatus in ſuo valore perdurat. Reipublicæ adminiſtratio tamen ferè communis eſt, & vtriſque permiſſa: nec eis plebs ſeruire aut ſubiecta eſſe videtur: ſua cuique ſubſtantia tuta eſt, & libertas, ſaluis legibus vt viuere velint: in communi, iuſtitia per totam regionem ab illiteratis adminiſtratur. In ſingulis oppidis, & nonnullis pagis etiam, viri duodecim, vitæ integritate ac honeſtate præcipui eliguntur in iudices, nullo habito reſpectu ſciántne literas vel non. Illi iudicandi munus neceſſariò ſubeunt: licet remunerationem ſeu mercedem inde nullam exſpectent, præter honorem, pro communi tantummodo bono, ſuis negotijs poſthabitis, iudicijs ſtatuto tempore intendant, iuréntque ſinguli ſe vnicuique iudicaturos ſecundùm quod eis viſum fuerit iuſtius atque melius. Nec à ſententijs eorum maiores noſtri appellabant, indignum fore putantes, tantorum virorum gratis iudicantium decretis contraire. Hodie verò paſſim ab eis appellari cœpit: quod ferendum eſſet, ſi iudices, ad quos appellatum fuerit, in iudicando conſuetudinem priorum iudicum ſeruarent: ſed hoc à paucis attenditur: imò plerumque priorum iudicum ſententiæ, alioquin nullam ini-

Illiterati iudicant viri duodecim.

Honos p[ro] mi[...]lem Magiſtra[...] tus.

quitatem continentes, ob id ſolùm quia contrà leges ſcriptas prolatæ inueniantur, retractantur, in quo ſine eorum demeritis & iudices primæ inſtantiæ imperitiæ ſugillantur, & victrix pars grauatur. Hoc quàm iuſtum ſit, viderint ipſi. Ciues inſuper honeſtiſſimè inter ſe & amiciſſimè viuunt: in locis publicis & priuatis frequenter conuenientes mercantur, conuiuantur, colludunt, colloquuntur, rarò alterutrum decipiunt, rarò contendunt. Quocumque tempore, quocumque etiam loco, tam viri quàm mulieres obuiantes inuicem honorant & ſalutant.

Ciuiū concordia & cōſuetudo.

Victus.

Victu, veſtitúque priuatis diebus fermè omnes Germani admodum frugali & ſimplici vtuntur, feſtiuis parum ſplendidiori. Operantes in die quater comedunt, otioſi bis.

Habit⁹ Germanorū diuerſus.

Habitus, quo viri induuntur, communiter laneus eſt: quo mulieres, lineus: ſed adeò vtrorumq; diuerſus & colore & forma, vt rarò vnus ſicut alius veſtitus appareat. Aduentitijs & nouis veſtimentorum formis iam plurimùm gaudent, Italicis, Gallicisq; præſertim, à quibus ante paucos annos obtuſa calceamenta viri, cum fluxis & diſciſſis manicis tunicas, & texta pilea, quæ pyretia vocant, receperunt. Geſtabantur mea adhuc memoria roſtrati calcei, veſtes curtæ atque ſtrictæ, caudata capitia. Sed iſta antiqua virorũ frugalitas hodie ad mulieres venit, mulieribus commiſſa eſt. Hæ depoſitis multiplicibus peplis, quibus grandia olim

capita

capita faciebant, vrica tantùm hodie velantur, modeſtiùs incedunt. Aurum, argentum, & vniones, exquiſita item veſtimentorum fimbria ex varijs & pretioſis animalium pelliculis aut ſericis ferè omnino abiecerunt. Quid dicam de veſtium Syrmatis, quæ niſi apud nobilitatem vix magis conſpiciuntur? Satis honeſtus hodie fœminarum veſtitus eſt, ſatis decorus: nihil haberet quod meritò reprehendere quis poſſet, ſi à quibuſdam supernè nimiùm non excauaretur. In funeribus & parentationibus nigris amiciuntur: defunctos dies triginta lugent, ac ipſis interim ter iuſta perſoluunt, primo videlicet die, ſeptimo, atque triceſimo. Ad dei cultum deditiſſimi ſunt: nullus artificum eſt, qui mane, antequàm laborare incipiat, ædes ſacras non intret, & diuino officio interſit. Serui atq; ancillæ ad hoc à dominis quaſi compelluntur: turpe putant, eique nõn modicum exprobrandum, qui ex pigritia, aliáve inani cauſa ſacra negligunt. Eleemoſynas multas tribuunt. Nulla ferè ciuitas eſt, in qua non fratrũm mendicantium conuentus ſunt, peregrinorum inopum publica hoſpitia: Aluntur etiam iuuenes ephebi, qui ſtudiorum cauſa paterna domo digeſſi voluntariè hinc inde exſulant, tam multi interdum in vna ciuitate, vt mirari poſſis vnde nutriantur: illi à ciuibus ex pietate hoſpitantur: victum domeſticatim captantes mendicãt. eum tamen largè accipiunt: propter hoc quòd ædibus

Luctus funebris.

Germani ad cultum Dei propenſi.

Miſericordes sũt Germani.

Pueri ſtudiorum cauſa exſulantes.

F

ædibus ſacris & ſacerdotibus deputati diuina
Schola. officia cantent, ad clericatumq́; inſtituantur.
Domus publica iuxta ſingulas parochias vna
eſt, in qua artium & diſciplinarum ſtudio
tam hi, quàm ciuium filij quotidie conueniunt.
Qui ipſis præſunt, docéntque, viri non minùs
virtute, quàm doctrina ſpectati ſunt: delinquentes,
& literarum neglectores ferulis percutiunt,
aut verbis duriuſculis caſtigant. Priuatæ
ædes penè omnes contiguæ ſunt, atque pro
ciuium facultate vicorumq́; diſpoſitione conſtructæ.
Diuites lapidibus cæmentoq́; ſuperbè
ædificant: pauperes luto & ligno tantùm humiliùs:
tegulis tamen lateritiis aut ſciſſili lapide
ædificia ſua vtrique tegunt, ob decorémne
aut aduerſus incendium, affirmare non poſſum.
In Saxonia, & aliis pleriſque locis dolatis aſſerculis
operiunt: qua re oppida parum venuſta
viſuntur, & igni magis obnoxia ſunt.
Plateæ vt plurimùm ſilicibus ſtratæ ſunt. Portæ
ſeu exitus vrbium celſis turribus inſigniti,
in quibus diurni cuſtodes aduentantes equites
tuba ſignificare ſolent, vt hi, qui portas inferius
obſeruant, præmoneantur, & eas in
maiori tutela habeant. Vrbes communiter natura
& arte munitæ aut iuxta verticoſa flumina,
vel in montes ſitæ ſunt: quæ in plano reſident,
muris, foſſatis, vallis inſuperabilibus
circumſeptæ, turribus & propugnaculis innumeris,
veluti ex terra, prominent. Eſt etiam
multar

Vrbanorũ ædificiorũ forma.

Domorum tecta in Saxonia.

Vrbiũ ſitus.

multarum ciuitatum circumiacens ager foſsis adeò profundis & amplis concluſus, vt ab externa populatione & is tutus ſit. Eorum poſtremum, qui in rure pagatim, villatímque habitant, quiq; illud colunt, & propter hoc ruſtici vel rurales appellantur, ſi credere velint, ſatis miſera horum & dura conditio eſt: ſeorſum ab alijs quiſque cum familia & pecore ſuo humiliter viuit. Caſæ luto, lignoq; è terra paululum eductæ, & ſtramine contectæ domus. Panis cibarius, puls auenacea, aut decoctum legumen, cibus. Aqua, serúmve potus: toga linea, perones duo, & pileus fucatus, veſtitus. Gens omni tempore inquieta, laborioſa, immunda. In vicinas ciuitates ad vendendū portat quicquid tam ex agro, quàm ex pecore fructus percipit: ſibiq; ibi ediuerſo comparat, quorumcumque eget. Artifices enim ſecum habitantes nullos aut paucos habet. In ſacra æde, quæ in ſingulis vicis communiter vna eſt, feſto die ante meridiem omnes conueniunt, & à ſacerdote ſuo Dei verbum & ſacra audiunt: poſt meridiem verò ſub tilia aut alio publico loco, de ſuis rebus tractant. Iuniores poſteà, modulante tibicine, choream ducunt, ſenes petunt cauponam, & vina bibunt. Abſque armis in apertum virorum nullus vadit, gladijs ad omnem temporis fortunam præcincti. Viros ſinguli pagi inter ſe eligunt duos aut quatuor, quos ruſticorum magiſtros appellant, contentionum illi

Quartus Germanorum ſtatus agricolarū eſt.

Agricolarū miſera conditio.

Quid diebus feſtis ruſtici agunt.

Ruſticorū magiſtri.

contractuumq́; ſequeſtres ſunt, & Reipublicæ diſpenſatores: adminiſtrare tamen non habent, ſed domini, aut qui ab his eis præficiuntur barbaro nomine Sculteti. Dominis crebrò per annum ſeruiunt, rus colunt, & ſemine conſpergunt, fructus metunt, & horreis important, ligna ſecant, domos ædificant, foſſas effodiunt. Nihil eſt, quod ſeruus & miſera gens ipſis debere non dicatur. Nihil etiam, quod iuſſa facere abſq; periculo recuſare audeat: delinquens grauiter multatur. Sed nihil eſt genti durius, quàm quòd prædiorum, quæ poſſidet, maior pars non ſua ſit, ſed illorum, à quibus certa frugum parte quotannis redimere debet. Et tales hodie in vniuerſum Germanorum mores ſunt, hi viuendi ritus.

Sculteti pagorū præfecti.

De Saxonia, Saxonumq́; & priſcis & recentibus moribus. CAP. XIII.

Saxoniæ limites.

SAxonia Germaniæ particularis regio, ab occaſu Viſera fluuio, aut, vt alij volunt, Rheno terminatur: ad Aquilonem Dacos habet, & mare Balteum: Francones ad Meridiem, quibus Boioarij & Boemi obtenduntur: ad ortum Pruteni: intra quos terminos quàm multæ gentes diuerſis nominibus hodie includantur, ex ſupradicta Germaniæ deſcriptione intelligi poteſt, quæ omnes Saxonici iuris eſſe volunt. Terra à Saxonibus populis nomen accepit, quos quidam reliquias Macedonici exercitus, qui ſecutus Magnum Alexandrum immatura

Saxones vnde in Germaniā peruenere.

-ratura ipſius morte per totum orbem ſit di-
berſu, eſſe dixerunt. Quidam eos à Britannia
quærendarum ſedium cauſa nauigijs digreſſos
Germaniæ adnauigaſſe, & propulſatis Thu-
ingis eorum terram occupaſſe. Erat enim Sa-
onica gens ab initio inquieta nimis; finitimo-
um ſedibus infeſta, domi tamen pacata, &
iuium vtilitatibus placida benignitate con-
ulens. Generis quoque ac nobilitatis ſuæ pro-
identiſſimum curam habens, nec facilè vllis
liarum gentium vel ſibi inferiorum, connubijs
nfecta, proprium, ſyncerum, & tantùm ſui ſi-
ilem populum fieri conata. Vnde habitus
uoque ac corporum magnitudo, comarum co-
or tanquam in tanto numero hominum idem
enè omnibus. Quatuor in genere differentias
abuit, nobilium, liberorum, libertorum, atque
eruorum. Et id legibus cautum erat, ne vlla
ars ſuæ ſortis oblita terminos in copulandis
oniugijs tranſgrediatur. Sed nobilis nobilem
uorem, & liber liberam, libertus con-
ungatur libertæ, & ſeruus ancillæ. Quicum-
ue verò contrà faciat, cum vitæ ſuæ id damno
rat. Legibus ad malefactorū vindictam opti-
nis vtebatur. Multa quoque vtilia, & ſe-
undùm naturæ legem honeſta, in morum pro-
itate habere ſtuduit, quæ ei ad veram beati-
udinem promerendam ſuffeciſſent, ſi aliqua-
em creatoris ſui Dei optimi maximi notitiam
abuiſſet. Frondoſis arboribus, fontibusq;
veneratæ

Differentiæ Saxonū quatuor.

Leges quędam Saxonum.

Idololatriæ Saxones dediti.

venerationem exhibuit, & trunco ligneo non paruæ magnitudinis ſub dio erecto, quem patria lingua Irminſaul, Latinè vniuerſalem columnam dixit, quaſi omnia ſuſtinentem. Coluit etiam Mercurium, cui certis diebus humanis hoſtijs litabat. Deos ſuos neque templis includere, neque humanæ ſpeciei aſſimilare pro diuinitatis magnitudine & dignitate licitum arbitrata eſt. His lucos & nemora conſecrauit, ab illorúmque nominibus dixit: ſecreta non niſi cum maxima reuerentia contemplabantur. Auſpicia & ſortes gens illa quàm maximè obſeruabat. Virgam frugiferæ arbori deciſam in ſurculos amputabat, eóſque notis quibuſdam diſcretos ſuper candidam veſtem temerè, ac fortuitò ſpargebat. Mox ſi publica conſultatio fuit, ſacerdos populi, ſi priuata, ipſe paterfamilias precatus deos, cœlúmque ſuſpiciens, ter ſingulos tulit, ſublatíſque ſecundùm impreſſam antea notam interpretatus eſt: & ſi prohibuerunt, nulla de eadem re ipſa die conſultatio erat. Si permiſſum eſt, euentuum adhuc fides exigebatur. Auium voces, volatúſque interrogare proprium gentis erat. Equorum quoque præſagia ac monitus experiri: publicè alebantur iiſdem in nemoribus ac lucis candidi, & nullo mortali opere contacti, quos preſſos ſacro curru ſacerdos, vel Rex, princépſve ciuitatis comitabantur, atque hinnitus ac fremitus obſeruabant: nec vlli auſpicio maior

Mercurius à Saxonibus obſeruatus.

Auſpicia & ſortes.

NB.

Equorum præſagia & monitus experiebantur Saxones.

maior fides adhibebatur, non ſolùm apud plebem, ſed apud proceres etiam atque ſacerdotes. ~~Eos enim miniſtros deorum eſſe, & diuinorum conſiliorum conſcios credebant.~~ Erat & alia auſpiciorum obſeruatio genti in vſu, qua grauium bellorum euentus explorabat: ~~eius videlicet gentis, cum qua bellandum fuit, captiuum quemque interceptum compellendo cum electo popularium ſuorum decertare: victoria huius vel illius pro præiudicio accipiebatur.~~ Carolus Magnus diutino bello gentem omni impietate abiecta, Chriſtianā fidem aſſumere coëgit, quam & hodie cum cæteris Germanis religioſiſſimè obſeruat. Regio multis auguſtiſſimis & ſumptuoſiſſimis baſilicis, templis, & cœnobijs clara: ~~quod Alberſtadio eſt beatæ virgini ſacrum, prophanis non patet, tantùm initiati ſubeunt.~~ Inducitur tamen vnus aliquis è populo cineritio die, hominum opinione nequiſſimus: hunc velato capite, pulla veſte ſacris admouent. ~~Quibus ritè peractis, templo eijcitur: eiectus toto ieiuniorum tempore nudis calcibus vrbem peregrinans, diuorum templa viſitabundus.~~ Sacerdotes illi victum ſuggerunt, mox in dominica cœna iterum templo inductus, poſt olei conſecrationem ab vniuerſo clero expiatus dimittitur, eleemoſyna priùs accepta, quam piè offert templo. ~~Hunc Adam vulgò vocant, quia vt protoplaſtus ille omni vacet crimine,~~ per eumq; ciuitas creditur

Alia auſpiciorum captatio.

Templū in Alberſtadio Mirandus ritus.

expiata. Eſt ager Saxonicus rerum omnium, præterquàm vini, ferax: argenti, atque æris foſſiones multas habet. Ad Goſlariam & pleriſque alijs locis ſalem ex fontium quorundam aquis albiſsimum coquunt, & vectigal ingens percipiunt. Hordeum & triticum ſerunt, ex quibus non ſolùm candidiſsimum panem efficiunt, ſed etiam ob vini caritatem potum Ceruiſiam, quæ adeò ſitienter & immodeſtè ab ipſis bibitur, vt ubi in ſympoſijs, conuiuijsq; pocillatores nec hyalis nec cantharis ſat infundere poſſint, repletum mulctrale apponant ex ſcutella iniecta hortentur quemq; pro libito potare. Dictu incredibile eſt, quantum huius liquoris in ſe immodeſtiſsima gens capiat, quantum mutuò ad bibendum cogant & hortentur: non ſus, non taurus tantum ingurgitaret. Non ad ebrietatem atque vomitum potaſſe ſufficit, ſed rurſus ad ſobrietatem, dies noctibus, noctes diebus continuantes. Qui cunctos potando ſuperat, is non ſolùm laudem & gloriam deportat, verumetiam, pro quo contenderunt, ex bene olentibus herbis aut roſis ſertum, aut quid aliud in præmium. Serpit ab illis, eheu, perditus mos ferè in totam Germaniam, vt eo modo etiam iam fortiſsima vina bibantur, cum ineffabili malo. Hoſpiti, vel alteri eum locum, in quo bibitur, ſubeunti, potum quotquot habent, aſſurgunt, & porrecto poculo ad combibendum officioſiſsimè hortantur. Inimicus arbitr

Sal Saxonicum.

Ceruiſia Saxonibus potus.

Saxonũ potandi immodeſtia.

Hoſpites excipiuntur potu.

arbitratur, qui ſæpius inuitatus non prætenta cauſa, compotare recuſat: cæde nonnunquam, ex multo ſanguine hoc dedecus expiatur. Cibatu Saxones duro & inconcinno vtuntur, lardum, aridæ bile, cæpe crudæ, butyrum ſalſum, & nondum adhuc liquatum, peculiari genti cibum. Dominicis diebus in pleriſque locis coquunt quo per hebdomadem veſcantur. Infantes, non, vt apud nos, pulte, quæ farina & lacte concinnatur, nutriuntur, verùm ſolidiori cibo, qui bene maſticatus à nutricibus, ad degluttiendum tenello ori immittitur: vnde Saxones tali cibo in tenera ætate aſſueti, & tolerantiores redduntur, & validiores. Linguam peculiarem habent. Veſtitum & cætera cum alijs Germanici ſanguinis indiſcreta.

Saxonum cibus.

Infantum nutrimentum.

Lingua Saxonum.

De Weſtualia, & iudicio Weſtualis à Carolo commiſſo. CAP. XIIII.

VVeſtualia Saxoniæ limitibus incluſa, Rhenum ab Occidente habet: Viſurgum, qui etiam Viſera dicitur, ab Oriente: à Septemtrione Friſiam, & Holandiam: meridiem Haſsiæ montes excipiunt, quos Obnobios Ptolemæus appellare videtur: ex quibus Amaſis fluuius oritur, qui Padebornam, & Monaſterium, non ignobiles ciuitates, mediam fermè prouinciam interſecat, & per Friſiam defluens, fertur in mare. Sala quoque Druſi, qui Auguſti priuignus fuit, clade celebris. Hæc regio olim, vt Strabo ſcribit, à Bructeris

Vueſtualiæ fines.

Obnobij montes.

Amaſis fluuius.

Sala fluuius

inhabitata eſt. Alij à Sicambris dicunt. Hos populos Carolus Francorum Rex, qui Magni cognomen tulit, bello victos, primùm ad Chriſtianam fidem compulit. Cæterùm quum ſæpius rebellarent, repetitoq; idolorum cultu, Chriſti religionem ſpernerent, nec iuſiurandum quouis modo aduerterent, vt metu pœnæ gentis temeritatem Carolus compeſceret, occultos iudices inſtituit, quibus poteſtatem dedit, vt quàm primùm deieraſſe aliquem comperiſſent, aut fregiſſe fidem, aut aliquod aliud ſcelus perpetraſſe, mox illum, vbi primùm comprehendi poſſet, pro arbitrio necarent, nulla citatione, aut expurgatione præuia: viros graues ac iuſtos elegit, qui plectere innocentes haud abs re poſſent. Terruit ea res Weſtualos, ac demum in fide continuit, quum ſæpe in nemoribus & proceres & mediocres viri laqueo ſuſpenſi inueniuntur, nulla accuſatione prius audita: quærentibus tamen cauſam, conſtabat fidem fregiſſe, aut magnum aliquod ſcelus commiſiſſe. Id iudicium ad noſtram vſque ætatem perdurat, vocaturque Vetitum. Qui ei præſunt, Scabini appellantur, quibus tanta præſumptio eſt, vt etiam per totam Germaniam iuriſdictionem ſuam extendi velint. Secretos ritus habent, & arcana quædam inſtituta quibus maleſactores iudicant: ea nondum quiſquam repertus eſt, qui vel pretio, vel metu reuelauerit. Ipſorum quoque Scabinorum maior

Occulti iudices à Carolo inſtituti.

N.B.

Iudicium vetitum ſiue occultum.

F

pars

pars occulta eſt, qui per prouincias diſcurrentes, criminoſos notant, & inferentes iudicio accuſant, probantq́; vt eis mos eſt: damnati libro inſcribuntur, & iunioribus Scabinis committitur exſecutio. Rei ignari ſuæ damnationis, vbicunque reperiuntur, ſupplicio afficiuntur. Degenerauit autem hodie iudicium: nam & viles interdum perſonæ admittuntur, & ciuilia negotia tractare audent, quibus erat ſolùm de criminalibus permiſſa poteſtas. Regio eſt admodum frigida, vini & frumenti inops: paneſcuntur nigro, cereuiſia potus eſt. Vinum, quod Rheno aduehitur, magno emitur pretio, eo tantùm opulenti, & raro tamen vtuntur. Bellicoſi indigenæ, atque ingenioſi: vnde inoleuit prouerbium: Weſtualiam aſtutos ac fallaces homines potiùs gignere quàm ſtultos. Præſuli Colonienſi parent.

Regionis Vueſtualiæ conditio.

N8.

De Franconia, & Francorum multis ritibus. CAP. XV.

Franconia, ſiue Francia Orientalis, Germaniæ pars, & ferè medullium, à Sicambris, quibus Valentiniani Cæſaris tempore ob Alanos deuictos Francorum nomen contigit, appellata: Sueuiam & Baioariam à meridie habet, Rhenus illi occiduus eſt, ab ortu Boëmi accolunt, Haſsi & Thuringi Saxoniæ populi à ſeptemtrione. Regio latè, ac denſiſsimis ſyluis, aſperisq́; montibus clauſa, difficulter adiri poteſt: intus plana eſt, innumeris turritis

Franconiæ extremitates.

oppidis, caſtris & pagis exculta. Sylua, quæ Hercynia dicitur, editiſſimis iugis per circuitum obfirmans eam veluti natiuo muro ambit. Moganus nauigabile flumen, Sala, & Thuberus, Neccharus etiam perlabuntur. Valles, in quibus decurrunt, amplæ, & profundæ ſunt, earumq; vtraq; latera vitibus conſita vinum producunt, quod ob ſui præſtantiam ad remotiſſimas gentes trãſportatur. Terra, præterquàm ea pars, quę Norica hodie vocatur, atq; vbi fluminibus vicinior eſt, arenoſa nimium non eſt, vt Aeneas Syluius ſcriptum reliquit, nec nimium etiam ſilicoſa. Fertilis omnis eſt. Hordeum, triticum, & omne frumentum, legumenq; ſatum multo cum fœnore reddit. Nulla Germaniæ prouincia plures & maiores capas gignit, nulla grãdiora rapa, & caulis capita. Adde Glycyrhiſam radicem melleam, quæ in Babembergenſi agro tanta copia effoditur, vt ingentes currus ea onerari videas. Eſt etiam vndecunque terra cultiſſimis pomarijs & pratis amœna. Hominibus, omnigenisq; pecoribus abundans. Eſt piſcatio, propter fluuiorum copiam, multa. Maior tamen venatio: feræ in nemoribus à principibus fouentur: aperta ſtabula hę plurima habent, in quibus hyemis tempore pabulum, & interdum ſal accipiunt, ſeq; à cæli inclementia tutantur: eas captare, aut ſaltem perſequi, priuatorũ nemini conceſſũ. Principes, quibus Frãconia ſubiecta eſt, quinque ſunt, Burggrauius Norenbergenſis,

Hercynia ſylua Franconiam claudit.

Vinũ Franconicum.

Fertilitas Franconiæ.

NB.

Liquiritia Glycyrhiſa.

Franconiæ principes.

ganſis, Comes Palatinus Rheni, duo ſeculares: Babemburgenſis, Herbipolenſis, Maguntinēſis, tres eccleſiaſtici. Herbipolenſis terræ ducatū habet: quare, dū ſacris operatur, in altari denudatum gladiū habet, atq; vexillū. In die quo Metropolim primùm, cathedramq́; epiſcopalē poſſidere intendit, pro more ciuitatē ipſam ingenti ac exquiſitiſſimo equitatu accedit: in quam admiſſus intra portas de equo deſcendit, ex paludamento omni abiecto griſeā & vilē tunicam induit, funeq́; precingit, atque in ea palmis & capite nudus humiliter in baſilicam ad patres cōcanonicos aſcendit: quibus fidelitate promiſſa in cathedrā ſublimatur. Ducitur tamē priùs ad Epiſcopi cuiuſdam ſtatuam, ibiq́; ſerio admonetur, ut talē agere velit, qualis ille fuerit, qui ex humili & abiecto ſcholaſticulo per diſcordiam contēptumq́; electus eccleſiæ ſtatū optimè adminiſtrauit. Huic cathedræ nullus ex Ducibus, aut etiam Comitibus progenitus præficitur, ſed qui ex inferiori nobilium ordine ſint. Non quòd principem ſuſtentare non poſſit, quum opulenta & potēs ſatis exſiſtat, verùm ut Epiſcopatus apud eos permaneat, ex quibus maior Canonicorum pars conſtet. Eſt etiam Herbipolenſis eccleſiæ præpoſitura inſignis: quam quoties nouus poſſeſſor intrat, debet ille in multis per regionem pagis, ob decimam, quam in his habet, referta vino ingentia dolia in publicum ſtatuere, & ſcutellas aliquot imponere,

Epiſcopus Herbipolē-ſis Franconiæ dux.

Eius electio qualis.

NB.

Epiſcopatū Herbipolē-ſem quis adminiſtret.

Præpoſitura Herbipolē-ſis.

NB.

ex quibus quicumque velit, bibere poſsit. Frã-

Franzones à cæteris Germanis nihil differunt.

coniæ gens à cæteris Germanis & habitu & corpore nihil differt: laboris patientiſsima eſt: in vineis colẽdis, tã viri quàm mulieres exercentur: nemini otium datur. Vinum, quod inde percipit, ob domeſticam exportatum vulgo vendit, ipſa aquam bibit.

Ceruiſia cō temnitur à Franconibꝰ

Ceruiſiam contemnit, nec facilè à ſe deferri permittit. In Herbipoli ieiuniorum tantummodo tempore, & extra ciuitatem in naualibus hæc venditur, vt hi, qui ſumpſi à vino abſtinent, eam aquæ loco habent.

NB.

Inſolens gens eſt, ſuperbaq; multum ſibi arrogans, multa præſumens, alias nationes contemnit: cautiſsq; adeò plerumq; proſequitur, vt qui cum ea morãtur, niſi lingua prodat, patriam ſuam non dicant. Eos, qui hæc patienter ferunt, facilè ſecum commorari patitur, & veluti per hoc approbatos coniugijs admittit:

In Franconia multi aduenæ.

vnde multi Sueui, multi Bauari, Haſsiq; in Frãconia habitant. Ad Dei inſuper cultum propenſa eſt: duo tamen non mediocria vitia ſunt,

Duobus vitiis Franconi obnoxii.

NB.

quibus plus ſatis hodie gens illa indulget, blaſphemia videlicet, & latrocinium, illud decorum, hoc honeſtum reputans, & ſibi ex longo vſu licitum. Mulíes mirandos ritus obſeruat, quos ideo referre volo, ne quæ de externis ſcribũtur, inanes fabulæ æſtimentur.

Mos in quintis ferijs ante Christi natalem.

In trium quintarum feriarum noctibus, quæ proximè Domini noſtri natalem præcedunt, vtriuſque ſexus pueri domeſticatim eunt ianuas pulſãtes, cantantes

ſantesq́;, futurum Saluatoris exortum annunciant, & ſalubrem annum: unde ab his qui in ædibus ſunt, pyra, poma, nuces & nummos etiam percipiunt. Quo Chriſti Ieſu natalẽ gaudio in templis non clerus ſolùm, ſed omnis populus excipiat, ex hoc attendi poteſt, quòd pueruli ſtatuncula in altari collocata, quæ nuper editum repræſentet, iuuenes cum puellis per circuitum tripodiantes choreas agant, ſeniores cantent, more haud multum ab eo quidem diuerſo, quo Corybantes olim in Idæ montis antro circa Iouem vagientem exſultaſſe fabulantur. Calendis Ianuarij, quo tempore & annus, & omnis computatio noſtra inchoatur, cognatus cognatum, amicus amicum accedunt, & conſertis manibus inuicem in nouum annum proſperitatem imprecantur, diemq́; illum feſtiua congratulatione & compotatione deducunt. Tunc etiam ex auita conſuetudine vltro citroq́; munera mittuntur, quæ à Saturnalibus, quæ eo tempore celebrantur à Romanis, Saturnalitia, à Græcis Apophoreta dicta ſunt. Hunc morem anno ſuperiori ego ita verſificaui: Chriſte patris verbum, &c.

Mos in Chriſti natali.

F

Corybantes circa Iouẽ.

NB.

Natalemq́; tuum celebrantes octo diebus,
 Concinimus laudem, perpetuumq́; decus.
Atq́; tuo exemplo moniti munuſcula notis,
 Aut caput pinguem mittimus, aut leporem,
Aut his liba damus ſignis & imagine preſſa,
 Mittimus aut calathis aurea mala decem,

Aurea mala decem, buxo criſtata virenti,
Et varijs caris rebus aromaticis.

In Epiphania Domini domeſticatim rex eligitur.

N.B.

In Epiphania Domini ſingulæ familiæ ex melle, farina, addito Zinzibere, & pipere, libum conficiunt, & regem ſibi legunt hoc modo: Libum materfamilias facit, cui abſq; conſideratione inter ſubigendum denarium vnum immittit, poſteà amoto igne ſupra calidum focum illud torret, toſtum in tot partes frangit, quot homines familia habet: demum diſtribuit, cuique partem vnam tribuens. Adſignantur etiam Chriſto, beatæq; virgini, & tribus Magis ſuæ partes, quæ loco eleemoſynæ elargiuntur. In cuius autem portione denarius repertus fuerit, hic rex ab omnibus ſalutatus, in ſedem locatur, & ter in altum cum iubilo eleuatur: ipſe in dextera cretam habet, qua toties ſignum Crucis ſuprà in triclinij laquearijs delineat: quæ Cruces quòd obſtare plurimis malis credantur, in multa obſeruatione habentur.

Quomodo rex eligatur

Aedes ſubfumigantur

N.B.

Duodecim illis noctibus, quæ Chriſti natalem Epiphaniámque intercurrunt, nulla ferè per Franconiam domus eſt, quæ ſaltem inhabitetur, quæ thure aut aliqua alia redolenti materia aduerſus dæmonum, incantatricumq; inſidias non ſubfumigetur. Quo item modo tres præcedentes quadrageſimale ieiunium dies peragat, dicere opus non erit, ſi cognoſcatur, qua populari, qua ſpontanea inſania cætera Germania, à qua & Franconia minimè

deſciſcit, tunc viuat. Comedit enim & bibit, ſeq; ludo iocoq; omnimodo adeò dedit, quaſi uſui nunquam veniant, quaſi cras moritura, hodie priùs omnium rerum ſatietatem capere velit. Noui aliquid ſpectaculi quiſque excogitat, quo mentes & oculos omnium delectet admiratiónéque detineat. Atque ne pudor abſiet, qui ſe ludicro illi committunt, facies laruis obducunt, ſexum & ætatem mentientes, uiri mulierum veſtimenta, mulieres virorum induunt. Quidam ſatyros, aut malos dæmones potiùs repræſentare volentes, minio ſe, aut atramento tingunt, habitúque nefando deturpant, alij nudi diſcurrentes Lupercos agunt, à quibus ego annuum iſtum delirādi morem ad nos defluxiſſe exiſtimo. Non enim multùm diuerſus eſt à lupercalibus ſacris, quæ Lycæo Pani in menſe Februario olim à nobiliſsimis Romanorum iuuenibus celebrabantur: qui nudi faciéſque ſanguine fœdati, per vrbem vagantes obuios loris cædebant, quos noſtri ſaccis cinere refertis percutiunt. In die cinerum mirum eſt, quod in pleriſque locis agitur. Virgines quotquot per annum choream frequentauerunt, à iuuenibus congregantur, & aratro pro equis aductæ, cum tibicine, qui ſuper illud modulans ſedet, in fluuium aut lacum trahuntur. Id quare fiat, non planè video, niſi cogitem eas per hoc expiare velle, quòd feſtis diebus contra eccleſiæ præceptum à leuitate ſua non

Carniſpriuii dies.

Germani annuatim inſaniunt.

Lupercalia.

Maſincinerum dic.

NB.

Mos in medio quadrageſimæ.

abſtinuerint. In medio quadrageſimæ, quo quidem tempore ad lætitiam nos eccleſia adhortatur, iuuentus in patria mea ex ſtramine imaginem contexit, quæ mortem ipſam (quemadmodum depingitur) imitetur: inde haſta ſuſpenſam in vicinos pagos vociferans portat. Ab aliquibus perhumanè ſuſcipitur, & lacte, piſis ſiccatiſque pyris, (quibus tum vulgò veſci ſolemus) refecta, domum remittitur: à cæteris, quia mala rei (vt puta mortis) prænuncia ſit, humanitatis nihil percipit: ſed armis, & ignominia etiam adfecta, à finibus repellitur. Eodem tempore & talis mos obſeruatur: Intexitur ſtramine vetus vna lignea rota, atq; à magno iuuenum cœtu in editiorem montem geſtata, poſt varios luſus, quos in illius vertice illi toto die, niſi frigus impediat, celebrant, circiter veſperam incenditur, & ita flammans in ſubiectam vallem ab alto rotatur: ſtupendum certè ſpectaculum præbet, vt pleriſque, qui priùs non viderint, Solem putent, aut lunam cælo decidere.

NB.

In Paſchate ritus.

In Paſchate vulgò placentæ pinſuntur, quarum vna, interdum duæ, adoleſcentibus vna, puellis altera, à ditiori aliquo proponuntur: pro quibus in prato, vbi ante noctem ingens hominum concurſus fit, quique agiles pedeſtres currant.

F.

In eccleſiarum dedicationibus ritus.

Ad parochialium templorum dedicationes, quæ Chriſtiano inſtituto quotannis feſtiuo gaudio & comeſſatione à totis pagis peraguntur, adoleſcentes ex alijs lo-

cis

cis non templa, ſed choreas viſitaturi, cum armis & tympano, veluti ad pugnam, quam & ſæpius aut inueniunt, aut ſuſcitant, turmatim eunt, redeuntq́; capitibus ob id multoties cruentatis. Tribus illis diebus, quibus Apoſtolico inſtituto maiores litaniæ paſſim per totum orbem peraguntur, in plurimis Franconiæ locis multæ cruces (ſic enim dicunt parochianos cœtus, quibus tum ſancta crucis vexillum præferri ſolet) conueniunt. In ſacriſq; ædibus non ſimul & vnam melodiam, ſed ſingulæ ſingulam per choros ſeparatim canunt: & puellæ & adoleſcentes mundiori quiq; habitu amicti frondentibus ſertis caput coronati omnes, & ſcipionibus ſalignis inſtructi. Stant ſacrarum ædium ſacerdotes diligenter ſingularum cantus attendentes: & quamcunq; ſuauius cantare cognoſcunt, illi ex veteri more aliquot vini conchos dari adiudicant. Pentecoſtes tempore vbique ferè hoc agitur: Conueniūt quicunq; equos habent, aut mutuare poſſunt, & cum Dominico corpore, quod ſacerdotum vnus etiam equo inſidens, collo in burſa ſuſpenſum defert, totum agri ſui limites obequitant, cantantes ſupplicanteſq́;, vt ſegetes Deus ob omni cæli iniuria & calamitate conſeruare velit. In die ſancti Vrbani vinitores in foro aut alio publico loco, menſam locant, mappa, fronde, & plurimis redolentibus herbis inſtruunt, deſuper ſtatunculam beati pontificis

Ritus in maioribus ſupplicationibus.

Pentecoſtes tempore ritus.

NB.

Dies hic exitiocius.

Ritus in die ſancti Vrbani.

NB.

ſtat

ſtatuentes: quam ſi dies ſerena eſt, largo vino coronant, & omni honore proſequuntur. ſi verò pluuialis, id non ſolùm non faciunt, ſed luto proijciunt, & aqua immodica perfundunt. Perſuaſum enim habent, illius diei tempeſtate auſpicioq́; vinum tunc floreſcens & augmentari & diminui. In nocte ſancti Ioannis Baptiſtæ in omnibus ferè per Germaniam vicis & oppidis publici ignes parantur, ad quos vtriuſque ſexus iuuenes, & ſenes conuenientes, choreas cum cantu agunt: multas etiam ſuperſtitiones obſeruant. Artemiſia & verbena coronati in manibus flores, qui à ſimilitudine calcaris militaris calcaria dicuntur, geſtantes, ignem, niſi per eos, non aſpiciunt: oculos id per totum annum à languoribus conſeruare credunt. Qui abire intendit, ille herbas, quibus, vt dixi, præcinctus fuit, igni inijcit, dicens, Abeat, & comburatur cum his omne infortunium meum. Ante arcem in monte, quæ vrbi Herbipoli ſupereminet, ab epiſcopi aulicis etiam ignis fit, cui orbiculi quidam lignei perforati imponuntur, qui quum inflammantur, flexilibus virgis præfixi, arte & vi in aërem ſupra Moganum amnem excutiuntur: Draconem igneum volare putant, qui priùs non viderant. Fiunt eodem tempore figulino opere ollæ quædam, ita multis foraminibus diſciſſæ perforatæq́;, vt partes vix ſibi cohæreant: puellæ illas amant, & purpurearum roſarum folijs

In vigilia ſancti Ioannis ritus varij.

Ollæ cum luminibus ſuſpenduntur.

obd

obductas impoſita lumina ex domorum culminibus pro lucerna ſuſpendunt. Tunc temporis adoleſcentes pagis totas pinos inferunt: quarum inferioribus ramis abſcißis, ſuperiores ſpeculis, vitris, ſertis, bracteolisq́; ſplendicantibus exornant, arborem terræ infixam per totam æſtatem ita ſtare ſinunt. Autumni tempore quum vuæ iam maturæ ſunt, non anteà vindemiare cuiquam conceſſum, quàm domini, quibus decima debetur, hoc permiſerint: non enim ille hodie, cras alter legit, ſed quotquot in vno colle vina habent, vno, vel duobus diebus omnes omnia abſcerpunt: indicitur hodie in illo, cras in altero legendum: decimæ in vallibus ſub vinetis excipiuntur. Qui tardiùs, quàm iuſſum eſt, vindemiare volunt, non ſolùm cum licentia facere debent, ſed etiam ſuis expenſis decimam in domini torcular inferre. Herbipoli cuique vindemianti ob exhibitam credo in decimando infidelitatem iuuenis adijcitur, qui diligenter notet, & iubeat etiam, vt quodq; decimum vas lectum abſque fraude domino ſuo tribuatur. Finita vindemia hi pueri omnes in campo conuenientes ſinguli ſe de ſtramine, quod ad hoc aduectum eſt, vna aut duabus facibus armant, quibus ſub noctem incenſis cantantes ciuitatem ingrediuntur. Hoc more autumnum ſe expurgare, atque exurere dicunt. Martini & Nicolai ſanctorum præſulum vtrorumq; dies miro gaudio, mira feſtiuitate

NB.

Arbores ſplē dētes pagis inuehūtur.

Vindemiare.

Vindemiandi ritus.

In feſtis ſanctorum Martini & Nicolai ritus.

uitate Franconiæ gens colit, diuerſimodè tamen, in ſacris ædibus & altari hæc, illa in mẽſa & popinis. Nemo per totam regionem tanta pauperitate premitur, nemo tãta tenuitate tenetur, qui in feſto ſancti Martini nõ altili aliquo vel ſaltem ſuillo vitulinóve viſcere aſſato veſcatur, qui vina non remiſſius indulgeat. Quilibet enim tunc noua vina ſua, à quibus ſe adhuc vſque abſtinuit, deguſtat, & dat deguſtare, omnia. Erogantur in Herbipoli & pleriſque locis hac etiã die pauperibus ex pietate vina. Spectacula publica eduntur, duo aut plures ſcandentes apri circo includuntur: vt mutuò ſe exertis dentibus viſceratim diſſecent: quorum carnes vbi vulnerati conciderint, partim plebi, partim poteſtatibus diuiduntur. In die verò ſancti Nicolai adoleſcentes, qui diſciplinarum gratia ſcholas frequentant, inter ſe tres eligunt: vnum qui epiſcopum: duos, qui diaconos agant: is ipſa die in ſacram ædem ſolenniter à ſcholaſtico cœtu introductus, diuinis officijs infulatus præſidet: quibus finitis, cum electis domeſticatim cantando nummos colligit, eleemoſynam eſſe negant, ſed epiſcopi ſubſidium. Vigiliam diei pueri à parentibus ieiunare eo modo inuitantur, quòd perſuaſum habeant ea munuſcula, quæ noctu ipſis in calceos ſub menſam ad hoc locatos imponũtur, ſe à largiſſimo præſule Nicolao percipere: vnde tanto deſiderio pleriq; ieiunant, vt quis eorum ſanitati

In feſto ſancti Martini.

In die ſancti Nicolai.

Pueri ieiunant.

tati

tati timeatur, ad cibum compellendi ſint. Et tales hodie Franconum famoſi mores ſunt, tales annui ritus.

De Sueuia, Sueuorumq; moribus & priſcis & recentibus. CAP. XVI.

SVeuia Germaniæ prouincia ætate noſtra iſtis finibus deſcribitur, ab oriente Baioarijs, ab occaſu Alſatenſibus & Rheno iungitur, Alpium iuga à meridie habet, à ſeptemtrione Franconiam. A Sueuis populis dicta, qui ex ea Scythiæ parte, quæ hodie Liuonia & Pruſſia eſt, digreſſi, ibi conſederunt, auctore Antonio Sabellico, & confirmare iſtud Lucanus videtur inquiens: Sueuiæ fines. Sueui vnde in Germaniam venerunt.

Fundit ab extremo flauos aquilone Sueuos.

Alemannia priùs nominata fuit à lacu Lemanno, qui & Lauſanenſis vocatur. Suprema portio totius Germaniæ Sueuia eſt, duobus clariſſimis fluminibus, Rheno, & Danubio irrigatur: quorum alter modico fluxu in Occidentem oceano miſcetur. Hic è diuerſo in orientem per innumeras gentes volutatus pontum influit. Terra partim plana, partim montoſa. Ager fertilis, cuius nulla pars inculta iacet, præter quam aut lacus, aut mõtes, vel ſyluæ occupant. Nemora in ea multa, & ob id genti venatio frequens, aucupium peculiare, frumentorum abundantia, pecorum magna vis. Conualles plurimæ perennibus riuis clariſſimæ, vndiq; amnes procurrunt, qui ſe vniuerſi in Rhe- Sueuis olim Alemãnia. NB. Sueuiæ conditio. Laudes Sueuiæ.

num & Danubium exonerant. Tota inſuper prouincia ſalubritate gaudens, celebratiſsimis vrbibus, vicis, & caſtellis referta. Arces excelſe, natura, & arte munite, &, quod ad Chriſtianam religionem pertinet, pulcherrimis atq; ditiſsimis templis, collegijs, monaſterijs variorum ordinum ſexus vtriuſque, baſilicis, parochialibúsque eccleſijs eſt exornata. Circa montes ferrum, argentum, & metalla procreat. Gẽs populoſa, fortis, audax, & bellicoſa, procera corpore, flauo crine, venuſta facie, & decora, ingenio ſingulari prædita, præſtantiſsima Germanorum à Plutarcho dicta. Cuius gloria eouſque creuiſſe memoratur, vt virtute & armis Imperium orbis meruerit, illudq; vltra vnius ſeculi ſpatium magnificentiſsimè tenuit. Sed viduata poſteà ſuis principibus, neſcio qua fortunæ iniquitate, dicam, aut ignauia, mox ſubſtitit: quaſi non extet, quo famam ſuam extendere, aut, quod minus eſt, tueri poſsit. Caius Iulius Cæſar in quarto commentariorum de hac ita ſcribit: Sueuorum gens longè maxima ac bellicoſiſſima Germanorum omnium, centum pagos habere dicũtur, ex quibus quotannis ſingula millia armatorum bellãdi cauſa è finibus educuntur: reliqui, qui domi remanſerunt, ſe, atque illos alunt. Hi rurſus inuicem anno pòſt in armis ſunt, illi domi remanent: ſic nec agricultura, neque ratio atq; vſus belli intermittitur, ſed priuati ac ſeparati agri apud eos nihil eſt. Neq;

Præſtantiſſimi Germanorum Sueui.

Centũ Sueuorũ pagi.

Antiq. Sueuorum mores.

Neque longiùs anno remanere vno in loco incolendi cauſa licet. Non frumento ſolùm, ſed vulgo lacte & pecore viuunt: multúmque ſunt in venatione, quæ res & cibi genere, & quotidiana exercitatione, & libertate vitæ (quod à pueris nullo officio aut diſciplina conſuefacti nihil omnino contra voluntatem faciant) & vires alit & immani corpore homines efficit: atq; in eam ſe conſuetudinem adduxerunt, vt ſub cælo frigidiſſimo habitantes neque veſtem vllam præter pelles habeant, quarum propter exiguitatem, maior corporis pars nuda & aperta eſt. Lauantur in fluminibus. Mercatoribus eſt ad eos aditus magis eo, quòd quæ bello ceperunt vendant, quàm vt aliquam rem ad ſe deferri deſiderent: quinetiam iumentis, quibus Galli maximè delectantur, quæq; impenſo parant pretio, Germani non vtuntur: ſed quæ apud eos ſunt & natura praua, & deformia, hæc quotidiana exercitatione ſummi vt ſint laboris efficiunt. Equeſtribus prælijs ſæpe de equis deſiliunt, ac pedites præliantur: & eos eodem veſtigio remanere edoctos, vbi vſus eſt, celeriter repetunt. Neque moribus ſuis quicquam inhoneſtius aut inertius putant, quàm ephippijs vti. Itaque ad quemuis ephippiatorum equitum numerum (quamuis pauci) adire audent. Vinum ad ſe importari omnino non ſinunt, quòd ea re ad laborem ferendum remolleſcere homines, atque effæminari

Victus Sueuorum ex pecore.

NB.

Veſtitus Sueuorum pelles erãt.

NB.

Ephippiis nõ ſunt vſi Germani.

Vinum ad ſe importari nõ patiebantur Sueui.

NB

nari arbitrentur. Publicæ eſſe laudis putant quàm latiſſimè à ſuis finibus vacare agros. hac re ſignificari magnum ciuitatum numerum ſuam vim ſuſtinere non poſſe, propter quod vna parte à Sueuis circiter mille ſexcentorum paſſuum agri vacare dicuntur. Cornelius Tacitus, vbi de Germaniæ ſitu, & gentis moribus ſcribit, de Sueuis ita refert: Maiorem, inquiens, Germani partem proprijs adhuc nationibus nominibusq́; diſcreti ſunt, quamquam in communi Sueui vocentur. Inſigne (inquit) gentis eſt, obliquare crinem, nodoq́; ſubſtringere: ſic Sueui à cæteris Germanis, ſic Sueuorum ingenui à ſeruis ſeparantur: apud eos vſque ad canitiem horrentem capillum retro ſequuntur, ac ſæpe in ipſo vertice religant, principes ornatiorem habent. Statuto tempore in ſyluam augurijs patrum & priſca formidine ſacram omnes eiuſdem ſanguinis populi legationibus coëunt, cæſóque publicè homine celebrant, barbari ritus horrenda primordia. Eſt & alia luco reuerentia. Nemo niſi vinculo ligatus ingreditur, vt minor, & numinis poteſtatem præ ſe ferens: ſi fortè prolapſus, attolli, & inſurgere haud licitum: per humum euoluuntur, eóque omnis ſuperſtitio reſpicit, tanquam inde initia gentis, vbi regnator omnium Deus, cætera ſubiecta atq; parentia. Pars quoque Sueuorum, vt idem Cornelius habet, Iſidi ſacrificat. Peculiaria cætera Germanis

Germanicō muni nomi ne Sueui appellati.

Crinem nodo ſubſtringebant Sueui.

Sacrificādi Sueuorum ritus.

Superſtitio gētis admiranda.

Iſidi ſacrificabant Sueui.

manis & ipſis ſunt communia. Verum enimuero non ſolùm apud Sueuos, ſed & apud omnes ferè gentes mutati ſunt mores: &, quod dolendum plurimum eſt, ferè in peius. Nam hodie potentiores Sueuorum ferè omnes mercaturæ vacant, ſocietatem, ſiue confœderationem vnam multi ineunt, ac certam pecuniæ ſummam quiſque ponit, qua non ſolùm aromata, ſerica, atque alias pretioſas merces, quæ ad nos à tranſmarinis & remotiſſimis regionibus tranſuehuntur, emunt, ſed vilia etiam, vt cochlearia ſunt, acus, ſpecilla, pupæ, & huiuſmodi: præemunt etiam vina & frumenta. Quod ego tamen non laudo: quum id non minus opificibus & agricolis graue, damnoſúmque ſit, (qui ſua ante tempus gryphonibus iſtis ne potius dicam, vel mercatoribus, vendũt, quæ poſtmodum neceſſitate cogente duplo ære redimere ab ipſis debent) quàm toti prouinciæ, quæ, quibuſcumq; indiget, non apud vicinas gentes à quibus minori pretio habere poſſit, accipere debet, (ſic enim à corruptis munere principibus impetratum) ſed ab illis in Stutgardia, aut aliàs vbi emporia habent. Ipſi tamen per ſe non negotiantur, ſed communibus ſeruitijs, qui contractam rurſus pecuniam vnà cum lucro congregantes certo tempore rationem ponunt, ſinguliſq; dominorum lucri partem fideliter præbent. Priuati Sueuorum nulla alia re, nullo artificio magis occupantur, quàm lini

Recẽtiores Sueuorum mores.

Mercatores Sueuorum Germanicæ Reipub. damnoſi.

Omnis Sueuia in lino operatur.

operatione, cui adeò incumbunt, adeò dediti ſunt, vt in quibuſdam Sueuiæ locis nedum mulieres & puellæ, ſed adoleſcentes, & viri, hyemis tempore colo admoueantur. Panni genus faciunt, cuius tela linea eſt, intextum bombycinum, Pargath illud vocantes: faciunt & totum lineum, quod Golſch appellant. Compertum habeo, apud Vlmenſes ſolùm quotannis vtriuſq; generis pannos parari centum millia: ex quo quiſq; conicturare poteſt quàm incomprehenſibilis, incredibiliſq; ſumma in tota regione elaboretur. Ad remotiſſimas nationes iſti panni tranſuehuntur, & maximè bis in anno ad Emporium Francofordenſe: vbi quàm ingẽs vectigal Sueuicæ nationi accedit. Præterea quoniam bonis mala commixta ſemper ſunt, & nulla ex omni parte perfecta, ſunt

NB.

Sueui in Venerē proni.

Sueui in Venerem ſupra modum proni: fœmineus ſexus virili ad malum facilè conſentiens: immaturè vterq; præuaricatur, ſerò reſipiſcit. Ego huic vitio maximè ſuffragari exiſtimo, quòd, quemadmodum in alijs Germaniæ prouincijs, eccleſiaſtica cenſura publici illi fornicarij, adulteri, raptores minus inſectentur. Pro-

Prouerbiū quo Germanorū mores notātur

uerbium ortum, Vnam Sueuiam latæ Germaniæ ſatis meretricum transfundere, quemadmodum Franconiam copiam dare raptorum & mendicantium, Boëmiam hæreticorum, & Baioariam furum, Heluetiam carnificum & lenonum, Saxoniam potatorum, Friſiam atque

Weſt

Meſtualiam periurorum, Rhenum gulonum.

De Bauaria & Carinthia, & earum priſcis legibus, moribusq́; quibus hodie viuunt.

CAPVT XVII.

B*Auaria Germaniæ prouincia, ab Auaribus Hunnorum reliquijs, qui, Noricis expulſis, in ea terra conſedere, adiecta B litera appellatur. Baioaria etiam à Boijs Ciſalpinæ Galliæ populis hoc loci aliquando moratis dicitur: Noricum olim fuit. Hungariam ab Oriente habet, ab Occidente Sueuiam, à meridie Italiam, & Septẽtrione Franconiam atq; Boëmiam. Danubio inſigni fluuio ex Sueuia profluente irrigatur. Auſtriam, Styriam, & Carinthiam in ſe comprehendit: quòd ijdem ferè homines, ijſdem moribus & lingua vtantur. Noricis præterea finibus quondam contenti erant. Beatus Lucius Britanniæ rex primùm, deinde ſanctus Rupertus, vltimò Bonifacius Moguntinus Archiepiſcopus Chriſtianam pietatem edocuit. In quatuor Epiſcopatus Bauaria diuiditur, Saltzburgẽſem, Patauienſem, Phriſingenſem, Ratiſponenſem. Nulla Germaniæ prouincia pluribus cultioribus vrbibus illuſtratur. Saltzburga, quæ Iuuauia fuiſſe creditur, Metropolis eſt, Monachium ducalis ſedes hodie, olim Schiren fuit. Hæc terra priuſquàm in prouinciam redigeretur, à proprio rege ad Arnolphi Imperatoris vſque tẽpora adminiſtrata eſt: eum, vt Parthia ſuum Arſacem,*

Noricum.

Bauariæ limites.

quatuor Bavariæ Epiſcopatus.

Bauariæ laus ab vrbibus. NB.

& *Aegyptus Ptolemæum, ipſa Cacannum*
Cacannus Bauarorum rex. *nominauit, deinde duces habere cæpit, hodieq;*
tenet. Qui ex vna illuſtri Agilolfingorum
familia diu eligebantur omnes. Gentis mores
viuendiq; inſtituta ex legibus, quas orthodoxâ
Leges Bauarorum. *fide recèns ſuſcepta habuere, cognoſci poſſunt:*
tales fuere, vt liberæ conditionis homo chi-
rographo & ſex teſtibus, quorum nomina, &
manus ſuas imponat, confirmet, ſi villas, ter-
ram, mancipia, pecuniam, aut quid aliud ec-
cleſiæ donauerit, ſchedam præſente ſacerdote
altari ſuperponat. Nec ipſi, nec poſteris illius,
poteſtas eius rei ſit vlteriùs, niſi eccleſia per-
Eccleſiæ libertas. *mittat. Apud Epiſcopum defendatur quic-*
quid eccleſiæ Dei datum fuerit. Dei iudicium,
& ſanctæ eccleſiæ offenſam incurrat, reſtitue-
req; cogatur aut à rege, aut principe, quicũque
eccleſiæ, aut eius rebus iniurius fuerit, vncias
auri tres pro multa perſoluat. Negans ante
altare, populo, ſacerdoteq; præſentibus, ſecun-
dùm pecuniæ ſummam iuret. Qui ſeruum,
NB. *ancillámve ad fugiendum perſuaſerit, reuocet:*
& alium interea pignoris loco ſiſtat, ſolidis
De incendiarijs eccleſiarum. *quindecim componat. Seruo occultè eccleſiæ*
res concremanti manus amputetur, ac oculi
NB. *eruantur, ne tale quid de cætero perpetrare vi-*
deat: dominus verò eius reſtituat quicquid
incendio conſumptum fuerit. Liber homo ex
integro omnia reſtauret, & ob temeritatem,
ſolidis LX componat: negans XXIIII. ſacra-
mentalib

mentalibus nominatis ante altare coram eccleſiæ defenſore, digitis ſuper Euangelij librum poſitis iuret. Reo ad eccleſiam confugienti ſecuritas eſto: nec domino fas, ſeruum inde abſtrahere aut quouis modo lædere: qui contrà fecerit, iudice cogente componat eccleſiæ XL. ſolidis. Qui in minoribus ordinibus conſtituto noxius fuerit, dupliciter componat, quo parentes componuntur: In maioribus conſtituto tripliciter. Presbyterum autem ſi quis occiderit, CCC. auro appretiatis ſolidis: Diaconum CC. eccleſiæ in qua miniſtrauerit, exſoluat: & ſi pecuniam habuerit nullam, ſeipſum, vxorem, liberos ſeruitio eouſque mancipabit, donec ſtatuta pecunia redimat. In Epiſcopum ſæuiat nemo etiam ſi cui moleſtus fuerit: ſed coram rege, duce, aut plebe conueniatur ſuper homicidio, fornicatione, conſenſuq; hoſtili. Si inimicos prouinciæ introduxerit, ſi perdere, quos ſaluare debuerat, voluerit, deponatur, aut in exilium relegetur. Qui ſanctimonialem ex monaſterio abductam cõtra eccleſiaſticam legem ſibi matrimonio coniunxerit, reſtituat. Epiſcopus ducis auxilio eam, velit, nolit, monaſterio rurſum intrudat. Ipſum verò aut ſe emendare compellant, aut prouincia eijciant. Presbyteris & diaconibus extraneam apud ſe in domo mulierem habere non licet, ne conſuetudine deceptus polluatur, indignè Deo offerens, & populus ob id plagam ſuſtineat. Sacerdotum, ac

Ad eccleſiã qui confugerit.

De clericorum percuſſoribus.

Epiſcopi cauſæ.

aliorum clericorum cauſæ ab Epiſcopis ſolùm ſecundùm canones iudicentur. Coloni, & ſerui eccleſiæ ſecundùm quod quiſque habet, tributa decimasq; perſoluant: de modijs decem vnum, de perticis decem vnam, de decem faſcibus vnum, de decem apum vaſis vnum, pullos quatuor, oua quindecim tribuant. Ligna, lapides, calcem ad ſacrarum ædium ſtructuram aduehant: vltra vires tamen degrauetur nemo. Qui regionis duci inſidias ſtruet, aut hoſtes prouinciæ inuitauerit, aut ciuitatem aliquam prodiderit, tribus teſtibus conuictus, in ducis poteſtate ſit, bona eius confiſcentur. Verùm per inuidiam ne quiſquam pereat, cum vno de ſe teſtante duello confligens, ſi vicerit, abſolutus abſcedat. Si ducem aliquis ſuum interfecerit, interficiatur & ipſe, ac res eius confiſcentur in publico in ſempiternum. Seditionem aduerſus ducem mouens, duci ſexcentis, cæteri factioſi c c. ſolidis componunt. In hoſticum quum educitur exercitus, propter ſcorta aut caſas non viuetur, nec etiam propter pabula vel ligna: tollat quiſque quantis indigeat, tollentem nemo prohibeat: ſecus faciens vel diſciplinæ hoſtili ſubiaceat, vel coram Comite ſuo verbera quinquaginta ſumat. Comiti in Comitatu ſuo, ne hoſtibus abſque ducis iuſsione damna inferantur, cura ſit: ipſe perſoluat, ſi ſua negligentia peccatum fuerit. Liber ſi damnum intulerit, quadraginta ſolidis multetur,

Decimæ quomodo dandæ.

De duce, & eius cauſis.

Duella licita in Bavaria.

Seditioſorũ pœna.

Leges caſtrenſes.

æqualiaq;

æqualiaq; omnia reſtituat. *Seruus capite plectatur, dominus illius ne talia perpetraret, quia non prohibuit, pro ipſo reſtituat. Aliquid ex exercitu ſurripiens criminis conuictus ſeruus manibus mutiletur, nihilo ſecius dominus eius reſtituere compellatur. Liber ad rei reſtitutionem ſolidis x l. componat. Si quiſquam aut à rege, aut duce iuſſus aliquem interfecerit, defendat eum, & liberos eius rex, ſiue dux, cui obediuit. Etſi is morietur, alius, qui ſuccedet, tutelam ipſius aſſumat. Si dux contumax & rebellis decreta regis contempſerit, ducatu priuetur, ſeq; æternæ ſalutis ſpe omni fruſtratum ſciat. Si ducis ſtultus & arrogans filius patrem adhuc iudicio præſidere, exercitum ductare, equum aſcendere, arma geſtare potentem, qui necdum ſurdus, neque cæcus eſt, qui regis mandatum ſtrenuè exſequi valet, malignorum conſilio principatu deturbare nititur, exhæredetur, aut, ſi libet, in exſilium perpetuum ablegetur, quia contra legem in patrem peccauerit. Qui temeritate, aut ebrietate in ducis aula ſcandalum ſuſcitauerit, quicquid mali ſequetur, lege componat, ſolidis x l. plectatur, ſeruus manum perdat. In ducis aula qui temerè aliquid iacere conſpexerit ſurripiens, vbi nocte vna celarit, furti alligetur, in publico ſolidis quindecim componat, quòd domus ducis domus publica cenſeatur. Imperium ducis detrectans quindecim ſolidis mulc-*

Ducis cauſæ.

filius patri inſidiatur.

Ducali, aulæ libertas.

multetur, & quicquid ſacere iuſſus fuerat adhuc perficiat, vt placita omni quintodecimo die in Comitatibus regionis omnibus peragantur. Liberi omnes conueniant: qui neglexerit, ſolidis quindecim multetur. Iudex, vt iuſtè iudicet, librum penes ſe legis habeat, ex eo cauſa omnis componatur. Neque perſonam, neque munera reſpectet iudex, ſed de compoſitione, dum rectè iudicarit, partem nonā accipiat. Sin perperam, duplo, quicquid lata ſententia abſtulerit, exſoluat, inſuper ſolidis quadraginta multetur. Ducis cedes parentibus aut regi ſolidis DCCCCLX. componatur. Parentes ducis ſexcentis, obſeruato, vt ducis compoſitio parentum ſuorum compoſitionem triplo excedat. Agilolfingi, de quorum progenie dux perpetuò eligitur, compoſitionem quadruplam habeant, Huoſi, Trozzi, Sagaui, Habilingi, Aennoni, primi poſt Agilolfingos duplam. Liberum quiſquis interfecerit, parentibus, aut duci, bis octoginta ſolidos exſoluat. Si oculum, manum, vel pedem amputauerit, quadraginta: ſi claudum fecerit, duodecim: ſi mancum, viginti. Simplex vulnus tribus ſolidis, dentem molarem duodecim, alios omnes ſex cōponat. Peregrinos homines inquietare, aut ledere, ſummè prohibemus: contrafaciens dupliciter componat, & fiſco CLX. ſolidos exſoluat. Si occiderit, ſolidis auro appretiatis centum multetur. Seruus liberum aut moleſtans, aut venund

Quo tempore placitandum.

Iudex qualis eſſe debeat.

Liberi quomodo componantur.

NB.

venundans, præſentatus iudici aut manum, aut oculum amittat, abſq; inſigni nota nequaquàm dimittatur. Liberti dimidio componantur mitiùs, quàm liberi. Nuptias inceſtatas prohibemus, vnde ſocrum, nurum, priuignam, nouercam, fratris aut ſororis filiam, fratris vxorem, vxoris ſororem viro ducere liceat nulli, fratrum aut ſororum filij matrimonio nequaquàm ſeſe coniungant, facultates eorum à iudice confiſcentur, qui contrà fecerint. Qui dominicam diem ſeruili opere profanauerit, nec ſemel & iterum monitus ceſſat, I. verberibus dorſum illius frangatur: ſi nec adhuc ceſſauerit, tertia ipſi bonorum pars auferatur: tertiò ſi attentauerit, libertatem perdat, ſeruus ſit, qui die ſancto noluit eſſe liber: Seruus vapulet, &, ſi non emendauerit, dexteram perdat. Peregrinus monitus niſi ceſſauerit, XII. ſolidis multetur. Qui liberum præter voluntatem ſeruitute deuinxerit, aut illius hereditatem bonáue inuaſerit, XL. ſolidis componat, reſtituátque quæ occupauerit omnia. Si quis cum alterius coniuge libera concubuerit, marito CXL. ſolidis componat: & ſi deprehenſus interficeretur, abſque vindicta ſuo in ſcelere iaceat. Cum libera conſentiente fornicatus, ſi in coniugem ducere noluerit, duodecim componat ſolidis. Dominus ſeruum, qui liberæ vim fecit, parentibus illius ad pœnam dedat: interficere ius eſto, ſi libet. Si quis virginem liberam præter eius ac parent

Liberti.

De nuptiis.

De feriis & pœna non cuſtodientium. NB

Mulierum cauſæ.
pœna adulter. iij.
Scortationis.

Poena plagij

parentum voluntatem rapuerit, ſolidis X L. li-
beram V I I I. ancillam I I I I. cōponat. Li-
Repudium coniugis licitum.
ber liberam vxorem abſq; culpa dimittens, pa-
rentibus ſolidis X L componat. Mulieri dotem
& quicquid aſportauerit ſecundùm familiæ,
ex qua nata eſt, ſtemma legitimè perſoluat. Si
liberam liber poſt deſponſationem repudiaue-
rit, aliámque ſuperduxerit, X X I I I I. ſolidis
puellæ parentibus componat. Sacramentalibus
X I I. iuret, eam, neq; ob crimen aliquod, neque
ob parentum inuidiam dimittere, verùm ob ſo-
lum amorem, quo alteri teneatur. Qui alterius
ſponſam ſibi rapuerit, reſtituat eam, & bis
L X X X. ſolidis marito componat. Mulier, quæ
alteri potionem, vt abortum faciat, commiſcet, ſi
ancilla eſt, C C. verbera recipiat, ingenua liber-
tate viduata ſeruitio deputetur. Si prægnans
mulier icta abortum fecerit, ipſa ſi moritur,
qui icerit tanquam homicida teneatur: ſi fœtus
tantùm, nondum viuens X X. ſolidis, viuens L.
Weregeldum perſoluat, ſolidóſque tres & ſe-
Domus publicæ.
miſſem. Si in ducis curia, in ædibus ſacris, in
NB.
fabrica, aut molendino, quæ domus publicæ
ſunt, liber homo quid furatus fuerit nonuplum
componat, ſecundùm rei valorem iuret, ſiue
campionibus depugnet. Fur nocturno in furto
Furta quomodo cōponantur.
deprehenſus ſi occidatur, non vindicetur. Qui
alterius ſeruum ad furtum vel aliud nefas in
domini diſcrimen perſuaſerit, fraude detecta,
tamquam fur damnetur, nonuplum exſoluat.

Seruus

Seruus quod tulit reſtituat, & inſuper flagellorum ictus c c. extenſus publicè accipiat, dominus incommodi nihil patiatur. Fur quaſcumque res ſubtraxerit, iudici præſentatus ſecundùm legem vindictæ ſubiaceat. Verùm morti non priùs damnetur, quàm nonnulla illi, qui damnum pertulit, compoſitio de furis facultatibus fiat. Qui aliquid in prouincia emerit, diligenter priùs interroget, furtiuum ſit, nécne. Furtiuum ſi emerit, reſtituere cogatur, atque in fiſcum pro furto ſolidos x i i. perſoluat: qua lege in eum etiam animaduertitur, qui furtiuum commendatum ſuſceperit. Compoſitionem à fure, niſi coram iudice, ſuſcipiat nemo. Latrocinij culpis ſubiaceat, qui iudicem ſuum rem celat. Quoties de agrorum finibus contenditur, conſtituta olim ſigna ab inſpectoribus quærantur, nec aduerſus ea longæ poſſeſsionis tempus patrocinetur: venditor oſtendat, ſi nulla apparuerint: & ſi contentio tanta ſit vt ſedari non poſſit, campionibus depugnetur. Nemo nouum terminum aut ſignum ſine alterius partis conſenſu, ſine inſpectore conſtituat. Liber ſi contra id fecerit, lege ſolidis v i. multetur: ſeruus c c. flagellorum ictus extenſus publicè ſuſtineat. Si liber liberi parietem aut ſepem diſsipauerit, vel irruperit, tribus ſolidis componat, & damnum reſtituat. Columnas, trabes, ſpangas tribus ſolidis ad reſtitutionem componat. Aſſeres, lateres, & aliud quicquid ædificio

Furtiua emptio lege coercita.

Agrariæ leges.

[Handwritten marginalia: NB. — NB. — Styl. — Finium segun- dorum.]

Pignorare dux permittat.

ædificio continetur ſingulis ſolidis: Pignorare abſque ducis permiſſu liceat nemini: contrarium faciens, pignus eueſtigio illæſum reddat, duci X I. ſolidos pro fœda exſoluat, læſum ad arbitrium iudicis componat. Qui meſſem iam maturam alterius demeſſuerit, ſolidis ſex componat. Negans ſacramentalibus ſecundùm legem ſuam ſex iuret. Qui ſegetes alterius incantando vitiarit, conuictus X I I. ſolidis componat, familiam illius anno toto alimentis prouideat, æquale reddat, ſi quid perdiderit. Negans ſacramentalibus X I I. iuret, aut campione ſe defendat. Si quis alieno ſeruo, vel ancillæ ad fugam aut auxilio, aut conſilio adfuerit, X I I. ipſum, eam ſex ſolidis componat, reducátque: ſi negare velit, X I I. ſacramentalibus iuret, aut campionum ſe pugna expurget. Nemo alienũ animal, etiam in damno deprehenſum, quouis modo lædat, occidátve: ſed penes ſe eouſque retineat, donec domino, aut vicinis damnum acceptum indicabit, qui locum læſum cum æquali illæſo ſignent: in meſſis collectione quod læſus non læſo minus protulerit, is, cuius animal damnum intulit, repẽdat. Qui verò contra legem hanc animal occiderit, cadauer ſibi habeat, domino aliud æquale reddat. Si oculum excuſſerit, quanti animal æſtimabitur, tertia pretij parte cõponat. Si caudam, vel aurem, uno ſolido. Si cornu tremiſſe: duplentur, ſi hoc in domini contemptum odiúmve perpetrarit.

Damnorum illatorũ cõpoſitio.

Qui

De cômendatis & cômodatis.

Qui pacta mercede equum, aut bouem cuſtodiendum ſuſceperit, ſua culpa periclitatum ab integro perſoluat, & mercedem nullam requirat: Verùm iuramento ſi ſe abſoluerit, corium reddat. Qui aurum, argentum, veſtes, aut alias quaſcumq; res vendendas, ſiue cuſtodiendas in ædes ſuas receperit, ſi fortuito incendio vnà cum rebus ſuis conſumptæ fuerint, quòd ſibi non profuerint iuramento dato, nihil perſoluere cogatur. Qui auxiliatoris ſpecie ex incendio aliquid rapuerit, proditus quadruplum exſoluat, ſecundùm legumq; ſtatuta componat. Rem in contentione locatam nec vlli donare, nec vendere liceat. Mulier in viduitate poſt mariti obitum permanēs equalem, vt filiorum vnus, vſufructuariam portionem poſſideat. Si verò ad alias nuptias tranſierit, eo die cum dote & rebus ſuis domo egrediatur: filij inter ſe portionem, quam conſequuta fuerat, vt reliquam diuidant. Patris bona filij de diuerſis etiam coniugijs ſuſcepti æqualiter hæreditābunt: Matris vnuſquiſq; tantùm ſuæ. Ancillæ filius cum liberæ filio hæres non eſto. Siquis ſine liberis morietur, niſi teſtamento caueatur, vxor, quoad viduitatem obſeruauerit, bonorum medietatem omnium retineat, propinqui reliquam accipiant. Si verò & ipſa morietur, aut alteri nupſerit, cum bonis ſuis, & quæ lege debentur, abeat, propinquis & hæc pars cedat. Viro, aut mulliere defunctis, ſi vſq; ad ſeptimum gradum

Ex incēdio quid ſurripiens.

Res in contētione poſita.

NB.

De hæreditate leges.

NB.

Ab intestato.

propin

propinqui nulli reperiantur, niſi teſtamento, vel donatione caueatur, res eorum omnes fiſcus indipiſcatur.

De emptione & venditione.

Qui rem aliquam vendiderit, pretio accepto, emptionem aut charta, aut teſtibus ratam faciat: duo, tres, vel plures teſtes adhibeantur. Venditio, niſi voluntaria, & libera, firma non ſit. Qui rem alienam domino ignorante vendiderit, ipſam lege reſtituat, & aliam æqualem addat. Si reperiri nuſquā poterit, duas

Arræ traditionis vis.

ſimiles pro ea reddat. Qui arram in quacūque re dederit, niſi placitum mutatum fuerit, ſtare contractui debet, aut hanc ipſam perdat, & pretiū, quod debuit, exſoluat. Si quis rem vitiatam vendiderit, infra dies tres recipiat, vel ſacramē tali, vno vitium ignoraſſe iuret, & ſtet emptio.

Mancipiorū redēptio

Seruus ſuo, non domini, peculio redēptus fraude cognita: domino reſtituatur: quia non pretium, ſed res ſerui ignorans acceperit. Commutatio tantum roboris habeat, quantum emptio. Qui agrum, aut pratum alterius ſuum dicens inuaſerit, ſex ſolidis propter temeritatem componat, & exeat.

Teſtes, & eorum cauſę.

Teſtem aure tractum niſi ſuper mortuum teſtari velit, repelli nec debet, nec poteſt. In mortui cauſa hic duello probetur: ſi vicerit, vlteriùs non impugnetur, ſed credatur ei.

Iurandi modus.

Ex pluribus teſtibus vnus tantùm ſorte eductus iuret, ita dicens: Teſtis ſortitus ſum, teſtem me exhibeo, ſic me Deus iuuet, & illum, cuius manum teneo, teſtis aure tractus ſum, veritatem præſenti in cauſa dicere. Datis deinde ad

ſacran

ſacrandum armis, ſolus altera manu verbum ipſum cum vno ſacramentali iuret. Mendaciter iuraſſe conuictus cauſam reſtituat, XII. ſolidis componat, aut innocentiam ſuam campione defendat. Periurii animaduerſio. Duella licita.

Si campionũ vnus ab altero inter decertandũ interficiatur, ſi ingenuus, ab eo, qui iniuſtè eum inuitauit, XII. ſolidis, nec amplius, componatur. Campionũ cauſæ.

Qui liberum mortuum monumento refoſſum ſpoliauerit, parẽtibus illius ſolidis XL. componat, & ipſum etiam furtiuum quod tulit. Si quis occultè liberum occiderit, cadauer in profluentem, aut aliò abiectum condigna ſepultura, & exſequijs priuet, XL. primùm ſolidis, deinde Weregeldo componat. Qui verò liberi hominis cadauer ad litus deuolutum aquis iterum immiſerit, ſolidis XX. componat. Seruus eo modo occiſus, atq; abſconſus, nonuplo, id eſt CLXXX. ſolidis componatur. Qui veſtitu à ſe interfectum ſpoliauerit, dupliciter componat. Cadauer hominis mutilã, ſingula membra ſingulis XII. ſolidis componat. Si repertum ne à feris dilaceretur pietate motus humauerit, à parentibus, aut domino illius, ſolidum accipiat. De mortuis & eorum cauſis. F

Qui alterius nauem loco ſubmouerit, illæſam, aut æqualem reddat. Extra aquam verò protractam ſi celauerit, interrogatus negauerit, vt furtiuum componat. De nauigiis

Qui canem venaticum abſtulerit, ipſum, aut ſimilem reddat, & ſex ſolidis componat: paſtoralem tribus. Illis legibus Bauari ante aliquot ſecula paruere: non- De canibus

nulliúq; adhuc. Siquidem qui Chriſtianæ pietatis obſeruantiſsimi ſunt, ad externa auguſtiora templa ſturnatim peregrinantur, Aquiſgranum præcipuè. Duo etiam prouinciæ loca miraculis ſanctorum, & peregrinorum frequentia clara, Virgo Maria Otingæ, & beatus Wolfgangus. Regio vitibus, præterquam vbi auſtralior eſt, non ſeritur. Nemoroſa multùm eſt, & montuoſa. Sues glandibus ſylueſtribúsve pomis credo tanta copia nutrit, vt veluti Hungaria boues, ita hæc ſues cæteris Europæ nationibus largè ſuppeditet. Eſt gens adeò ſuillis & ipſa moribus famoſa, vt cæteris Germanis comparata Barbari (Barbari dico) nomen ipſi optimè conuenire nemo non videat. Duobus vitijs plus alijs inſignes, inhoſpitalitate videlicet, & furto. Veſtitu vt plurimum blauo colore amicitur, ocreis libentiùs, quàm caligis, calciatur. Baioariæ, ſiue Bauariæ ad Auſtriam contigua eſt partim Carinthia, partim Styria. Eſt Carinthia montana regio Carnis ad ortum, Styriæ ad occaſum ac meridiem iuncta, Alpes Italas & forum Iulij contingit: multæ in ea valles colleſq; feraces tritici, multi lacus, multi amnes, quorum præcipuus Drauus, qui per Styriam ac Pannoniam in Danubium fertur haud inferior Sauo. Imperium Auſtriæ principes obtinent, & Archiducem appellant, cui ea regio paret. Quoties nouus princeps Reipublicæ gubernationem init, ſolennitatem nuſq

Sues, in Bauaria.

Duobus vitijs obnoxii Bauari.

Carinthiæ limites.

Drauus amnis.

Sauus amnis.

nuſquam alibi auditam obſeruant. Non longè ab oppido S. Viti in valle ſpacioſa dirutæ ciuitatis veſtigia viſuntur: nomen loci vetuſtas perdidit: nec procul hinc in patentibus pratis erectus lapis marmoreus eſt, quem, quum dux creandus eſt, ruſticus quidam, cui per ſtirpis ſuæ ſucceſsionem hereditariò id officium debetur, aſcendit, ad dexteram bouem habens fœtam, nigri coloris: ad leuam equa illi ſiſtitur ſtrigoſa, macieque inſigni, frequens circà populus, agreſtiumq́ turba ingens: dux inde futurus ex aduerſo mouet purpuratorũ multitudine ſeptus: præcedunt principatus ſigna, omneſq́; in toto comitatu egregiè culti, præter futurum ducem. Is agreſti habitu, pileo tectus, calceos & paſtoralem baculum gerens, paſtorem agit magis quàm principem. Hunc venientem intuitus qui lapidem obtinet, Illyrica voce (ſunt enim Carinthij Illyrij, hoc eſt, Sclauoni) quis eſt hic, exclamat, qui tam ſuperbè incedit? Reſpondet circumfuſa multitudo, principem regionis aduentare. Tum ille, Iuſtúſne iudex? ſalutem patriæ quærens? liberæ conditionis? dignúſne honore eſt? Chriſtianæ pietatis cultor ac defenſor? clamatur: eſt quidem, & erit. Rurſus idem, quæro quo me iure hac à ſede dimouebit? Reſpondet ducalis aulæ magiſter, Sexaginta denarijs hic abs te locus emitur: iumenta hæc tua erunt, ad bouem & equum manum intendens. Veſtimẽta, quæ dux

Feſtiuitas in noui ducis acceptione miranda.

Princeps in agreſti habitu.

Carinthiorum lingua

NB.

exuet, habebis, eriſq; tu cum domo tua tota liber à tributo. Quibus dictis, ruſticus malam Principis percutit, alapa leniter incuſſa, iubetq; æquum iudicem eſſe: premióque abducto, loco cedit. Tum lapidem Dux occupat, nudum gladium vibrans ad omnem ſe partem vertit: populum affatur, pollicetúrq; ſe æquum iudicem futurum. Ferunt & aquam agreſti pileo oblatam potare, in futuræ ſobrietatis argumentum.

Solemnenſis eccleſia.

Deinde ad Solemnenſem eccleſiam, quæ in proximo tumulo ſanctæ Mariæ vocabulum & nomen habet, perductus, ſacrificijs intereſt. Quibus peractis, humili veſte, qua adhuc indutus eſt, depoſita, paludamentum induit, ſplendideq; cum proceribus ſuis conuiuatur. Poſtremò in pratum reuertitur pro tribunali ſedēs, ius dicit, & feuda confert.

Honos principem inueſtiendi ruſticis datus.

Hic honos Principis inueſtiendi ruſticis datus eſt, quòd illi primùm in ea terra Chriſti fidem accepere, nobilibus & Principibus in errore aduſq; Caroli magni tempora permanentibus, quando & ipſi baptiſmati adnicti ſunt.

Carinthiæ Dux imperii venator.

Fuit Carinthiæ Dux venator Imperij, vnde ad eum lites & contentiones venatorum omnium deferebantur: vocatus in iudicio coram Imperatore querulantibus non niſi Sclauonica lingua reſpondebat.

Conſuetudo furibus grauis.

Eſt & alia huius prouinciæ conſuetudo in oppido Klagenfuribus duriſſima: Si quis in furti ſuſpicionem venerit, e veſtigio ſuſpenditur: poſtridie de ſuſpicione iudicant: ſi ſontem inueniunt, pendere

ſinunt

ſinunt donec per partes ad terram defluat cadauer. Inſons repertus ſepelitur, exſequiæq; ex publico perſoluuntur. Penulis natiuis velleris haud fucati Carinthij teguntur, vulgoq; capita pileo obmuniunt: ſermone loquuntur Sclauonico. Styrij vulgò ſtrumoſi *Styrij verò agreſtes vulgò populi ſunt & ſtrumoſi, adeò quidem ingenti ſtruma, vt ipſis loquelam impediat: & mulier lactans illam poſt tergum perinde atque ſaccum reijciat (ſi fama vera eſt,) ne infanti impedimento ſit.* Strumæ cauſa. *Strumæ cauſam aquæ aëriq; quibus veſcuntur, incolæ tribuunt. Styriani ipſi cultu & ſermone Germani ſunt, præter Draui accolas, qui Illyrica vtuntur lingua.* Sal Styrianum. *Sal ibi coquitur, quod ad finitimas gentes defertur. Regio ferri & argenti ferax, ſed Principum incuria parcius foditur.* Styria olim Valeria dicta. *Valeria olim dicta fuit, montana plurimùm præterquam ad ortum, quà Pannoniæ finitima eſt, ea parte vaſtam effundit planitiem.*

De Italia, Italorumq; moribus. Item de Romulo & eius ciuilibus inſtitutis.

CAPVT XVIII.

ITalia Europæ regio, priùs Heſperia ab Heſpero Atlantis fratre, qui à fratre pulſus, & Hiſpaniæ & Italiæ dedit nomen: ſiue, vt Macrobius inquit, ab Heſpero ſtella, quòd illius occaſui ſubiecta ſit. Heſperia. *Oenotria etiam dicitur, vel à bonitate vini, quod in Italia naſcitur:* Oenotria.

nam Græci Oenum vinum dicũt: vel ab Oenotrio Sabinorum rege. Poſteà Italia ab Italo Siculorum rege, qui agriculturam Italos docuit, & leges poſuit: nam ad eam partem venit, in qua poſtea Turnus regnauit, & à ſuo nomine appellauit, vt Virgilius probat: (Italiæ appellatio.)

Eſt locus, Heſperiam Graij cognomine dicunt,
Terra antiqua, potens armis, atq; vbere glebæ:
Oenotrij coluere viri; nunc fama minores
Italiam dixiſſe ducis de nomine gentem.

Timæus autem & Varro à bobus vocatam putant, quoniam Tauri Græca veteri lingua Itali appellati ſunt, à quorũ multitudine pulchritudineq; Italiam dixerunt. Latium pars illa, vbi oſtia Tyberina ſunt, dicitur, quemadmodum Auſonia, vt Ariſtoteles inquit, pars ad Tyrrhenũ verſa, Crucis forma inter Adriaticum & Thuſcum mare iacens, ab Alpium iugis & Apennini porrecta, ſe paulatim tamen ad Rheginum vſq; attollens verticem, & litora Brutiorum. In vltimo ſui in duo cornua ſcinditur, quorum alterum Ionium ſpectat mare, alterum Siculum: in extremitate Rhegium oppidum habens. Eius longitudo ab Auguſta Prætoria per Romam Capuamq; porrecta vſq; ad oppidum Rhegium, Solino teſte, decies centena ex viginti millia paſſuum colligitur. Latitudo verò quadringenta decem, vbi latior: vbi breuior, centum triginta ſex: habetq; vmbilicum in agro Rheatino, qui dudum (Latium. Auſonia. Italiæ forma. Longitudo Italiæ. Latitudo Italiæ.)

ex

ex latere maris ſuperi Rubiconem fluuium pro finibus habuit. Diuiditur Italia in multas regiones, à Varo flumine ad Macram Liguria terminatur, vbi Genua illuſtris ciuitas. Inde ad Tyberinum amnem Hetruria, vbi Piſæ. A Tyberi ad Lyrim Latium, vbi Roma, intus Antium in ora: à Lyri ad Sarnum Campania, vbi Neapolis. Inde ad Silarim Picentinorum regio, vbi Surrētum & Salernum: à Silari ad Laium Lucania, vbi Pæſtum & Buxentum: à Laio ad Leucopetram Brutium, in quibus Rhegium Iulium; à Leucopetra ad Iapygium promontorium, quod & Salentinum, magnæ Græciæ ora eſt, vbi Croton & Tarentum: ab Iapygio ad Brunduſium Calabria, vbi Hydruntū: à Brunduſio ad Garganum Apulia, vbi Barium & Salapia: à Gargano ad Sari fluuij oſtia Frentinorum regio, vbi Iſconium: à Saro ad Apernum amnem Marrucinorum ora, vbi Orton: ab Aperno ad Aeſium fluuium antiquiſſimum Italiæ terminum Piceni, quorum Ancon: ab Aeſio ſiue Aſio, vt quidam ſcribunt, ad Rubiconem recentius Italiæ confinium Senones, quorum Phanum fortunæ, Piſaurum & Ariminum: à Rubicone ad Padi oſtia Boij, quorum Rauenna: à Pado ad Tiliauemptum Veneti, vbi nunc Venetiæ: à Tiliauempto ad Natiſonem Carni ſiue Foroiulienſes, vbi Aquileia: à Natiſone ad Arſiam Iapyges & Iſtri, quorum Tergeſtum & Formio amnis &

Italiæ regiones. Liguria. Hetruria. Latium. Campania. Picentinorum regio. Lucania. Brutium. Magna Græcia. Calabria. Apulia. Frentinorū regio. Marrucinorum ora. Picenorum ora. Senonum regio. Boii. Veneti.

Apenninus mons italiā diſcernens.

ipſe aliquando Italiæ finis. Apenninus mons totam terram velut in duas diuidit plagas, hanc ad occaſum & meridiem, illam ad ſeptemtrionem & ortum obuerſam, ab Alpibus primò in Liguriam excurrens, mox inde Ciſalpinam Galliam & Picenum ab Hetruria & Sabinia dirimit, Anconemq; progreditur, vnde auerſus in Apuliam & Garganum montem extenditur, Marrucinorum, Pelignorum, Frentinorum terram à Latio Campania ſeparans: Vltimus eius conatus ex Gargano eſt ad Leucopetram, hinc Apuliam habens, Calabriam, & magnæ Græciæ oram, Picentes, inde Lucanos & Brutios. Eſt Italia metallis grauida, vbiq; vitalis & perennis ſalubritas, eximia cœli temperies, campi fertiles, aprici colles, innoxij ſaltus, opaca nemora, munifica ſyluarū genera, mira frugum, vitium, & olearum fertilitas, nobilia pecori vellera, opima tauris colla, perſpicui & piſcoſi lacus, flumina, fonteſq; ſaluberrimi, portus plurimi, ipſa auidè ad mortales iuuandos in maria procurrens, & velut gremium omnium gentium commercio pandens, vt verè dicta ſit à quibuſdam terrarum omnium alumna, atq; eadem parens, cæleſtium prouidentia electa, quæ ſparſa congregaret imperia, molliretque efferatarum gentium ritus: diſcordes ad colloquia linguas munere literarum, Latinoq; ſermone congregaret. Cæterùm, vt gentes ſileam (nam longum eſſet numerare) quas

Laus italiæ

Italia terrarum omniū alumna & parens.

quas Itali Romani lingua & armis vicere, tantum vna Quiritum ciuitas virtutum omnium valuit exemplis, quantum omnis Græcorum eloquentia præceptis, qui, quaſi ita futurum diuinaſſent, vt hæc vna terra omnibus eſſet gentibus imperatura, quotam ipſius partem magnam Græciam dixere, &, vt breuiter dicam, non ſine prouidentia accidit, vt quum Deus optimus terras inuiſit, tum ibi cunctarum gentium arx eſſet & Imperium, vbi mox Chriſtiani nominis futurum erat caput. Color Italis & ſtatura penè diuerſa eſt. In Ciſalpina Gallia, Venetóque receſſu color vulgò candidus, cultus & ſermo accuratior: contrà in Hetruriæ tractu, Latio, Campania, Lucania, & Brutijs aquilus, capillus niger, breuior ſtatura, & macilenta, ſermo & cultus ſimplex. Omnia ſimilia in Piceno, & his, qui ſuperi maris oram accolunt, in magnā Græciam vſq;, niſi quòd in Apulis, Calabris, & ijs, qui extremam tenent Italiam, victus & ſermo cum Græcis promiſcuus durat. Tota Italia, vt omnis ferè Europa, vno matrimonio ſemper contenta fuit. Repudium ex vrbe Roma tranſlatitium. Hîc Spurius Carbillius ſterilitatem coniugis cauſatus primus vxorem repudiauit. Triplex olim in regionis ciuitatibus cōditio fuit, Seruilis, Libertina, & Ingenua. Ingenuorum triplex ordo, Plebeius, Equeſter, & Patritius. Sacrorum ratio penes pontifices & flamines, & alia quædam

Quiritum ciuitas. Romæ laus

Hominum color, cultus, & ſtatura.

Ciuium triplex conditio. NB

Ingenuorum triplex ordo.

coll

collegia eſſe, alia alijs dæmonibus ſacra facere. Summus honos & poteſtas in dictatore, à quo nulla fuit prouocatio. Ea dignitas ſemeſtris fuit, & ad eam per gradus fiebat à quæſtura acceſſus, per ædilitatem, præturam, conſulatum, & cenſuram: non quòd ſemper per hos gradus iretur, explendúsque eſſet numerus, ſed in dignitate, poteſtatéque hic ordo erat, vt in re bellica certi militiæ gradus: miles Centurioni parebat, Centurio Tribuno, Tribunus Legato, Legatus Conſuli, ſeu alteri, cuius eſſent auſpicia, Magiſter equitum Dictatori. Legitima militia decennium habuit, ſi non priùs debellari cum hoſte contigiſſet, aut miſſio aliqua intercidiſſet, quæ nomine & re non vna fuit. Præter legitimam illam, cuius nunc mentio facta eſt, fuit & cauſaria: hæc vt priore illa minus pulchra, ita reliqua honeſtior, quæ ab re ignominioſa dicta eſt. Militaris ætas ex Seruij Tullij præſcripto à ſeptimodecimo anno in octauum & quadrageſimum decurrebat. Pacati in toga agebant, bellantes in ſago, & paludamento: bella feciali iure inferebantur, illatáque ſoluebantur non niſi legitimè. Ciuitates aut ſociæ, aut coloniæ, aut municipia dicebantur. Municipibus alijs ciuitas cum ſuffragio data, alijs ſine ſuffragio. Coloni vt membrum ciuitatis erant, & Romanis viuebant legibus, municipes ſuis. In his Decuriones erant, quòd Romæ Senatores. Purpura

Dictatoris dignitas. N.B.

Dignitatum ordo. Militiæ gradus.

Legitima militia decennalis.

Cauſaria militia, ignominioſa.

Militaris ætas à 17 uſq ad 48.

Municipes. Coloni.

Decuriones

patrit

patritium diſtinguebat ordinem ab equeſtri, equeſtrem à plebeio. Maieſtatis iudicia totius populi erant: rerum capitalium, iudicum, qui ad id ſorte lecti eſſent, ex ea decuria, quæ eo anno iudicaret: ciuilium rerum, prætoris centumuiralis haſta, aliáque aliorum. Et hi olim Italicarum ciuitatum & gentium in vniuerſum mores erant, inſtitutionem hanc à Romulo trahentes. Romulus enim poſtquam ciuitatis Romanæ muros, foſſas, munitiones, & neceſſarias exſtructiones perfeciſſet omneis, ad ciuium ſtatum ſe conuertens ita ordinauit: Diuiſa in primis trifariam omnis populi multitudine, ſingulis partibus ſingulos præfecit duces clariſſimos: deinde trium rurſus earum partium vnamquamque diuidens in denas partes æquales, harum quoque duces deſignauit viros fortiſſimos: vocauit partes maiores tribus, minores curias: homines tribuum ducatus habentes tribunos: qui verò curijs præſiderent, curiones dici poterant. Erant autem & in decurias diuiſæ curiæ ducesq; earum decuriones appellati. Omnibus itaq; in tribus & curias diuiſis, agrum in triginta partes diuidens, ſuam cuique curiæ partem tribuit, tantum ipſe agri accipiens, quantum quidem ad ſacrificium, templáque ſatis eſſet: partem quoq; agri publicam relinquens. Sicq; vna diuiſio regionis & hominum communem continẽs æquabilitatem fuit. Altera item hominum ipſorúmque fuit, commoda

Patritii. Equeſtres. Plebeii.

NB.

Romanæ ciuitatis ordinatio.

Hominum multitudo diuiſa.

NB.

Agri in ſingulos diuiſio.

Altera multitudinis hominum ſegregatio.

moda & honores pro dignitate cuiuſque partiens. Illuſtres enim genere, & ſpectatæ virtutis viros tum diuites, & quibus erant filij, ab ignobilibus diſcreuit, humilibus & egenis, vocauitq́; tenuioris fortunæ homines plebeios, & qui melioris erant conditionis, patres: his de cauſis progenitos eorum deinceps patritios vocabant. Romulus vbi maiores à minoribus diſcreuerat, leges dehinc poſuit, ſtatuítque quid

Patritiorū officia.

vtroſq; agere opus eſſet. Sacra quidem patritios perficere, magiſtratus gerere, ius dicere, ac ſecum quoq; publica adminiſtrare,

Plebeiorū officia.

vrbanis ipſos maximè negotijs intentos eſſe: Plebeios autem his muneribus ſolutos, quum inexperti eſſent, & ob inopiam negotioſi, agricolari ſimul, & paſcere pecora, quæſtuariáſque exercere artes. Ne verò diſsiderent, aut iniurijs locupletum in humiles, aut leuium, egenorúmque hominum in excellentiores inuidia, commendauit ipſe patritijs plebeios, vnumquemque eorum permiſit,

Patronus.

quem vellet ſibi patronum eligere, patronatum vocans, ſuſceptum pauperum, humiliumq́; patrocinium: & officia inſtituens vtriſque commoda, beneuolas ciuiléſque eorum coniunctiones fecit: vt illi tuerentur clientes, tamquam

Clientes.

patres filios: clientes econuerſo patronis obſequioſi eſſent: communiter autem vtriſque neque pium, neque fas erat accuſare ſe inuicem, nec aduerſus ſe teſtimonium dicere, nec cum inimicis numerari: ſicq; firmior erat Romanorum

rum concordia. Conſiliarios poſt hæc inſtituit, centum viros ex patritijs eligens; fecitq; delectum eorum hoc modo: Ipſe vnum ex omnibus optimum deſignauit, cui committenda eſſent vrbana negotia, quũ ipſe exercitum extra fines duceret: tribuum vnicuiq; edixit, vt tres viros ex ſe deligeret, qui ætate & generis ſplendore, cenſuq; excellerent: poſt hos autem nouem viros, etiam curijs ſingulis imperauit tres maximè idoneos ex patritijs eligere, poſteáque nouem primis à tribubus electis addens iſtos nonaginta, quos curiæ ſuffragijs prætulerant, eo quoq;, quem ipſe elegerat, duce addito, centum conſiliariorum numerum expleuit, ex à Romanis Senatus dici cœptus eſt, qui ob auctoritatem Patres, ob ætatem Senatores dicti ſunt. Deinde trecentos viros ex generoſiſſimis familijs eligens robuſtiſſimis corporibus, quos Curiæ renunciarunt, eodem modo, quo anteà Senatores, ſingula denos iuuenes, eos ſemper circum ſe Romulus habuit. Nomen commune omnes habebant, Celeres vocati, ab exſequendi miniſterij celeritate, cuſtodes regis erant. Regis autem hæc officia, primùm quidem templorum, ſacrificiorumq; principatum tenere, agereq; eum omnia in honorem cultumq; Deorum pia. Deinde legum, morisq; patrij cuſtodem ipſum fieri, iurisq; ſimul omnis: Senatum cogere, populum conuocare, poteſtatemq; ſibi in bello Imperatoriam eſſe. Senatorio ordini

Centũ viri conſiliarii delecti.

Senatus. Patres. Senatores.

Trecenti robuſtiſsimi electi.

Celeres.

Regis officia.

NB.

Dignitas Senatui conceſſa.

ordini honorem & poteſtatem talem attribuit omni de re, de qua referret regno, cognoſcere, atque ſuffragium ferre, & quod viſum maiori parti eſſet, id vincere. Plebi deinde tria hæc dedit, magiſtratus creare, leges ſciſcere, & de bello decernere, quũ rex vellet: neq; tamen poteſtatem horum abſolutam, niſi & ſenatus approbaſſet. Ferebat populus ſuffragium non viritim, ſed per curias conuocatus, & quod pluribus viſum eſſet curijs, ad ſenatum referebatur. Nunc autem mos iſte ſuffragiorum in plerisq; locis conuerſus eſt: neq; enim de plebiſcitis ſenatus iudicat, ſed eorum, quæ ſenatus cognouit, populus eſt dominus. Ex hac autem diuiſione Romuli non ciuilia modò negotia, ſed bellica quoq; Celeres iſti exſequebantur. Quandocumque enim ei viſum eſſet exercitum educere, nec tribunos tunc per tribus, nec per curias centuriones, neque præfectos equitum creari oportebat, ſed rex tribunis mandare, illiq; curionibus, è quibus deinde decuriones edocti ſtatutos ſibi quiſque milites educebat. Vnà enim decenter inſtructi aderant. Mille etiam pugnatores elegit, vt quidam ſcribunt, quos ob numerum milites nominauit. Tum ipſe ſe Imperij inſignibus, & cætero habitu, & duodecim lictoribus cum faſcibus præcedentibus, auguſtiorem populo reddidit: in quo faſcium numero duodecim vultures, qui ei augurium fecerunt, videri poteſt. Romulus ſecutus, niſi ab

Plebi tria cõceſsit Romulus.

Suffragandi ritus.

Celerum officia.

Mille pugnatores delecti milites.

Lictores cũ faſcibus.

ab Hetruſcis morem ipſum aliquis potiùs ſumptum dixerit. quibus quum duodecim populi eſſent, magiſtratúmque vnum communi nomine crearent, ſinguli ſuum illi apparitorem dare conſueuerunt. Sella curulis, Trabea, & aliorum Romanorum regum inſignia omnia inde haud dubiè fuerunt. Romulus etiam ciuitatis vires augere volens, cauſam honeſtam commentus, & rem in honorem Dei referens, templum loco in vmbroſo erigit, confugientibúſque ad illud ſponſor factus eſt per ſpeciem religionis erga Deos, nihil eos mali ab inimicis accepturos: ac ſi permanere apud ſe vellent, ciuitatis etiam participes faciebat, tradebátque agri portionem, quam bello quæſierat. Fuit item & aliud inſtitutum, vt ne captas bello vrbes funditus euerterent, aut in ſeruitutem redigerent: verùm miſſis in eas colonijs pro portione aliqua regionis coloniæ Romanorum facerent vrbes victas & Reipublicæ participes. Cæterùm poſt Titi Tatij cædem, cum quo & Sabinum & Romanum populum in vnum confluxum quinque annis gubernarat, Romulus ad ſacra conuerſus, publica, & priuata multa inſtituit. Legem de matrimonijs tulit, vt mulier virò ſocia eſſet pecuniarum, & cæterarum rerum, ſacrorum etiam, & vt viueret ad mariti ſui morem, domusq́; vt ille dominus, ita & hæc domina. Morienti viro ſine liberis ſuccederet: ſi cum prole, æqua ſit illi

Apparitores.

Lex in bello obſeruanda.

NB.

Leges à Romulo latæ. Mulier viro æquata.

v pars

Vinum mulieribus Romanis prohibitum.

pars ſua. Adulterij conuictam vir & cognati vt vellent necarent. Si vinum bibiſſet domi, vt adulteram punirent. Quo inſtituto videri poteſt apud Romanos morem inualuiſſe, vt quoties viri domum ſe reciperent, filias & vxorem exciperent oſculo: an, vt Portius Cato prodidit, olerent temetum. Vt enim corruptionem inſaniæ principium arbitrati ſunt, ita corruptionis ebrietatem.

Ius parentibus in liberos conceſſum.

Parentum in liberos vt omne ius ſit ſtatuit, ſiue vellent coërcere, ſiue verberare, ſiue vinctum ruſtico operi detinere, vendere quoque permiſit & occidere. Si quis à patre venditus ſe in libertatem vendicarit, vt iterum ac tertiò patri ius vendendi ſit. Fuit id legis caput C C C. deinceps anno in duodecim tabulis relatum. Mitigauit tamen nonnihil auſterum carmen Numa Pompilius, qui tulit nullum patri ampliùs ius in filium oportere eſſe, vbi illius iuſſu duxerit vxorem. Sequuta & alia inſtituta. Ne quis liberæ fortunæ ſedentariam exerceret artem. Militaris diſciplina & agricultura ciuibus permiſſa: vnde laudationis mos ille manauit ad poſteros, Bonus miles, bonúſque colonus. Imperfectum putabat rex, vtramq; vitam alteram ab altera ſeparari, neceſſe eſſe & humum exerceri, & belli obiri munera, vt lex Lacedæmoniorũ habet. Operi omnes pacis tempore vacare ruſtico præcepit, permiſit tamen mercari etiam, quando res aliqua deſiderabatur. Nec religionis immemor,

mor, templa, aras, deorúmque ſimulacra conſtituit. Adiecit & dies faſtos, ſacrificia, ferias, nundinas, & alia pleraq; ad deorum cultum pertinentia: peregrina ſacra, & ea in primis, quæ Græcanico fieret ritu, ea vrbe excluſit, præter Herculea iam inde ab Euandri temporibus inſtituta. Halicarnaſſeus Dionyſius Varronem ſecutus LX. *ait ſacerdotes, qui publica ſacra facerent tributim, curiatimq́;, ab eo inſtitutos, additos ex his Aruſpices diuinationum interpretes. Curiarum ſingulis genius ſuus cum ſacrorum miniſtris datus, communiq́; omnibus Veſta, & annus in decem menſes digeſtus. Quibus nemo non poteſt intelligere fuiſſe Romuium diuinarum, humanarumq́; rerum non imperitum, nec ante Numæ regnum populum Romanum ſine moribus & religione, vt plerique autumant, manſiſſe. Has ciuiles diſciplinas Romulus dedit. Numa Pompilius, qui poſt eum regnum accepit, plures alias adiecit: annũ ad curſum Lunæ in duodecim digeſſit menſes, quum Romulus ex decem anteá conſtituiſſet: mutatóque menſium ordine, Martius, qui primus tum fuit, ac ineuntem inchoabat annũ, duobus Ianuario & Februario prælatis, tertius in ordine eſt factus. Faſtos quoq; dies fecit & nefaſtos, quibus nihil cum populo agi poterat. Flaminem vnum Ioui creauit, qui Dialis eſt dictus, eum inſigni veſte, curuliq́; ſella excoluit. Adiecit & alios duos, Marti vnum,*

Peregrina ſacra vrbe excluſa.

Herculea ſacra.

Veſta dea tributim veneraia.

Annus in mẽſes duodecim. NB.

Faſti & nefaſti dies.

Quirino alterum, ab inſigni, quod capite geſtabant, quaſi Filamines dictos. Veſtæ virgines legit. Hæ decem primos annos ſacrorum ritum perdiſcebant, totidem deinde operabantur ſacris: tertio decennio rudes, & nuper captas inſtituebant: poſtea verò, ſi quæ nubere vellet, fas erat alterum mallet ſequi. Salarium his ex publico conſtituit, perpetua virginitate interim, aliíſque ceremonijs venerabiles fecit. Si qua inceſti conuicta eſſet, ante ora ciuium mæſto ſilentio efferebatur, viuáque circa Collinam portam in ſubterraneum ſpecum demiſſa, telluréque ſuperingeſta necari. Gradiuo Marti duodecim ſacrauit Salios: hi menſe, qui ab eo nomen traxit, plures dies celebribus locis vrbis ſolenne ducebant tripudium: tunica verſicolori tegmine puniceo diſtincto amicti, æneo balteo, & gladio ſuccincti: dextera lanceam, virgámque geſtabant, læua thraceam ex ære peltam, altioribus pileis, & in conum exeuntibus capita inſigniebant. Nihil ab his diuerſos fuiſſe Dionyſius opinatus eſt, quos Græci Curetas dixêre, Romani à ſolenni ſaltatione Salios. Pontifex eſt deinceps ab eo creatus, cuius poteſtati omnia Sacrorum iura ſubiecit, quibus hoſtijs, quibus diebus, ad quæ templa ſacra fieri oporteret, formula edocuit. Interiecti etiam ſunt tot ſacris ordinibus Feciales: his ea cura tradita, vt Romani nullum iniuſtè bellum inferrent cuiquam. Si qua per iniuriam

Virgines Veſtales. Duodecim Salii. Springpfaffen. Pontifex creatur. Feciales.

riam Romanis adempta eſſent, res ablatas ab hoſte repetebant: quæ ſi non redditæ eſſent, bellum compoſito ad id carmine indicebant. Pari poteſtate ſontes, res iuſtè repetentibus ad ſupplicium dabant: legatorum iniurias vindicabant: hi quæ pia in fœderibus eſſent tueri, ſancire pacem, eandem ſi minus legitimè pacta eſſet, irritam habere; ſi quid Imperator, aut exercitus contra publicum iuſiurandum deliquiſſet, ſcelus expiare. Puerum trimo minorem lugeri vetuit, neque natu grandiorem plures menſes lugendum cenſuit, quàm vixiſſet annos. Tempus longiſſimi luctus in decem menſes extendit. Populum in diuerſa diſtribuit collegia, Tibicinum, artificum, architectorum, infectorum, ſutorum, coriariorum, fabrorum, figulorum, & ex variarum artium opificibus contractis vnum omnium nouiſſimum, ſua ſingulis ſacra venerationesq; dijs reddendas diſtribuit. Seruius Tullius in claſſes & centurias omnem ciuium multitudinem diuiſit. Quorum ordinum ratio hæc fuit, vt hi, quorum res centum millibus conferentur, in prima claſſe eſſent, quæ cẽturias habuit octoginta. Pari numero iuniorum ſeniorúmque, vt hi ad vrbis cuſtodiam præſto eſſent, iuuenes foris bella gererent, arma vtriſq; imperata, galea, clypeus, lorica, ocrea; & hæc, quæ corpus tegerent: in hoſtes haſta & gladius. Additæ huic claſſi duæ fabrorum centuriæ, qui in bellum machinas

Lugendi ratio.

Populi in collegia diſtributio.

Populi in claſſes diſtributio.

Prima claſſis.

NB.

ferrent, & ob id inermes. Altera claſsis ex viginti facta eſt centurijs, quarum cenſus ab quinque & ſeptuaginta millibus ad centum millia extendebatur: arma illis ſcutum, galea, ocreæ, lorica dumtaxat adempta: tela in hoſtes eadem: idem ætatis diſcrimen. Tertiæ claſsis cenſus in quinquaginta millia deſcendit, totidem centuriæ, nec in armis quicquam præter ocreas variatum, par centuriarum numerus. Quartæ claſsis cenſus adhuc minor, quippe qui à quinquaginta millibus in ſummam dimidio minorem contraheretur. nihil his datum præter verutum. Quintam claſſem triginta centuriæ expleuere, fundam his & lapides miſsiles ferre in pugnam commiſſum. Cornicines, tibicines, cum ipſis cenſi, in treis centurias diſtributi: quadraginta millibus æſtimata eſt hæc claſsis. Minor deinceps cenſus reliquam habuit multitudinem, cui ob inopiam militiæ munus, tributumq; Tullius remiſit. Ciues iuramento adegit, vt ſinguli bona ſua æſtimare, quibus parentibus orti eſſent, quos filios haberent, cuius ipſi ætatis, cuius vxores, liberiq;, quæ illorum nomina, quo vrbis loco, aut quo regionis pago domicilium haberent: propoſita his, qui fallerent, pœna, vt ademptis bonis, ipſi, verberibus cæſi, venderentur. Peditum numero diſtributo, ex primoribus ciuitatis nouos ſcripſit equitum ordines, vt cum ijs quæ fuerant ſub Romulo inauguratæ, quæq; illis

Secunda claſsis.

Tertia claſsis.

Quarta claſsis.

Quinta claſsis.

Ciuitatis cenſus.

Equitũ ordo.

illis poſteà à Tarquinio additæ, duodeviginti eſſent centuriæ: dena millia æris ſingulis ad emendos equos data ex publico, & ad eos alendos duo millia in annum conſtituta. Viduæ equitibus attributæ, quæ annuam pecuniam penderent. Fuerunt equitum peditumq́; centuriæ centum nonaginta tres, quibus, in ferendis ſuffragijs, ſua omnibus ordinibus ſeruabatur dignitas, vt, qui plurimi cenſi eſſent, maiora bellorum onera ſuſtinerent, (nam ita comparatum à Seruio erat, vt non viritim, vt anteà, ſed pro cenſus æſtimatione ſinguli tributa penderent) hi primo loco ſuffragia inirent. Cæterùm habuit prima claſſis octoginta peditum centurias, inibántque cum his equites ſuffragia, quod Dionyſius demõſtrat, vt octo & nonaginta centuriæ primo loco in ſuffragium vocarentur. Excedebat hic numerus dimidium ſuffragiorum, quo factum, vt quod his ſuffragantibus conueniſſet, pro decreto haberetur quicquid id eſſet quapropter miſſus eſſet populus in ſuffragia. Si hîc, quòd rarò accidere ſolebat, variatum eſſet ſecundæ claſſis centuriæ vocabantur: atque aliæ deinceps aliarum ordine, ita, vt ferè nunquàm ſit ad extremam claſſem peruentum. Tullij regis prudentia comparatum, vt ordines in eo paria facerent, vt ijs, qui maiora ſuſtinerẽt onera, id incommodi ſuffragijs reponeretur: quibus licet nemo excluſus videretur, vis tamen omnis

Tributi pẽſio.

Suffragandi ratio.

penes equites & primæ claſsis centurias eſſet conſtituta: in quorum poteſtate fuit creare quos vellent magiſtratus, ſantire leges, bella indicere: quorum trium poteſtas ab initio fuit à Romulo populo data. Deinde Tarquinio ex vrbe eiecto iterum mutata regiminis forma eſt, pro regibus Conſules habere cœptum, quibus omnia inſignia permiſſa, quæ fuerant & regum, præter coronæ togæq; palmatæ vſum: quum Brutus cum Collatino libertatis vindex hanc dignitatem centuriatis comitijs conſequutus ciues ſacramento adegit, ne mortalium quemquam amplius Romæ regnare pateretur. Senatorum numerum in trecentorum ſummam expleuit. Regem ſacrificulum creauit, qui ea ſacra perpetrauit, quæ reges facere conſueſſent. Leges Valerius tertius conſul tulit, quibus prouocatio à conſulibus ad populum eſt permiſſa, vt capitale eſſet huic, qui iniuſſu populi magiſtratum caperet: Ciuium vectigalia tollerentur; quo contigit, vt vulgò promptiores ad quæſtus ex opificia ſui homines facti: Addidit ex alto capite, vt qui tyrannidem affectaret, impunè occideretur. Aerarium, in quod publica pecunia reponeretur, Saturni templum conſtituit: populo, vt duos quoque quæſtores crearet, permiſit. Creatus tamen non longè poſt magiſtratus, ab cuius imperio nulla eſſet prouocatio, dictatoris ei nomen inditum, à dictando quæ vellet poteſtate, ſiue à dicendo potius,

Equitũ dignatio.

NB. Conſules inducti.

300. Senatores recenti.

Rex ſacrificulus.

NB.

Aerarium conſtitutũ.

Quæſtores creati.

Dictator in vrbe.

tius, quia non populi ſuffragio creari contigiſſet, ſed ab vno eſſet dictus, qui tum ſummum in vrbe imperium haberet. Hunc creandi Dictatoris morē videri poſſunt Romani à Græcis accepiſſe: quibus, vt Theophraſtus tradidit in libris, quos de regno ſcripſit, in certum tempus tyrannos, quos Eſymnetas dixerunt, legere mos fuit. Semeſtris illius dignitas apud Romanos fuit: nec alio pacto creari ſolebat, quàm quū vis aliqua maior repentè exorta ingētem vrbi cladem minitari videretur: huic cæteros magiſtratus eligere licebat, vt Magiſtrum equitum, qui ſecundam poſt eum dignitatem gerebat, præſertim in equites & accenſos: iungebatur Dictatori, ſicuti regibus tribunus. Spurio Caßio & Poſthumio Cominio conſulibus plebi datum eſt vt & ſuum haberet magiſtratum, qui ſacroſanctus eſſet, qui inuiolabilis, cui auxilij latio aduerſus conſules eſſet, diſertè expreſſum, ne patrum cuiquam eum magiſtratum capere liceret: his Tribuni plebis nomine dicebatur. Tanta fuit ipſorum poſteà inſolentia, vt, niſi eis placerent, decreta conſulum & ſenatorum caſſarent: comitijs creabantur, ſine auſpicijs, ſiue religione primùm duo numero, deinde tres additi, ad vltimum adhuc quinque. Tria Comitiorum genera Romæ olim vſurpata ſunt: Curiata, quum ex generibus hominum ſuffragium ferretur, nomenq́; ideò rei datum, quòd curiatim per lictorē calarentur. Centuriata, quū ex cenſu

Magiſter equitum.

Magiſtratus ſacroſanct⁹.

NB.

Tribuni plebis.

Tria comitiorum genera.

ex ſtatu fieret, quorum ratio abundè relata eſt: cæterùm, vt illa per lictorem, ita hæc per cor-
3. nicinem calari ſolita. Tributa reliquum genus appellatum, ex regionibus & locis conflata.
Decemuiri creati. Ex patribus centuriatis Comitijs Decemuiri ſine prouocatione creati. Et in eos publicæ adminiſtrationis ratio omnis à Conſulibus tranſlata eſt, vt olim à regibus ad conſules: hi condere leges iuſſi, decimo die eius ſinguli in orbem dicebant, quo in decem tabulas complexo,
Leges decē tabularum promulgatæ. quod fauſtum felixq; eſſet, leges decem tabularum populo promulgauere: duodecim faſces præcedebant eum, cuius erat iuriſdictio, cæteris ſinguli accenſi. Sed diu non durauit magiſtratus ille, quippe qui vt Tribunitia poteſtas ab eo ex vrbe in perpetuum tolleretur, à patribus excogitatus fuerat, re cognita, ab ipſis tribunis ipſe ſublatus eſt. Tum lege cautum, vt quod plebs vellet, totus populus teneret. Et alia, vt qui Tribunis plebis vel Aedilibus iudicibus noceret, eius caput Ioui eſſet ſacrum, familia ad ædem Cereris liberi liberiq; venderentur. Item, vt alter ex plebe conſul deinceps crearetur: atque vt inter patritios & plebeios
Cenſores duo creati. connubia promiſcua eſſent. Cenſores prætereà creati duo, quibus ſcribarum miniſterium, tabularum cura, cenſendi formula commiſſa. Res parua ab initio, ſed quæ procedente tempore multò maiora, quàm ab initio credibile fuerit, habuit incrementa. Tanta illis dignatio,

tio, tanta auctoritas, vt omnis morum, ciuiliſq; diſciplinæ ratio ipſorum eſſet. Regimen adhæc ſenatus, equitum, centuriarum, omne decoris ignominiæq; diſcrimen, horum priuata & publica loca recognoſcere: vectigalia populo Romano locare, cenſum agere, luſtrum condere, Senatores è ſenatu remouere, notare infamia. Quinto quoque anno creabantur. Magiſtratus & alius ſuperadditus, qui ius diceret. Prætorem hunc vocare placuit, huic omnis publici priuatiq; iuris poteſtate permiſſa, nouum ius condere, & vetera abrogare facultas. Erat vnus ab initio, qui vrbanus dicebatur: quo non ſufficiente (quòd multi peregrini in ciuitatem venirent) alius creatus eſt, peregrinúſque vocatus, quòd plerumque inter peregrinos ius diceret. Honorarium ius illud appellabatur à magiſtratus honore: regia illi inſignia, & apparatus conſulibus penè æqualis. Permanſit hic ciuitatis ſtatus ad Iulij Cæſaris vſque tempora, qui monarchiam, quæ longa poſteà Imperatorum ſerie retenta eſt, iterum induxit. Ludus Romæ celebrabatur, qui magnus Circenſis etiam, & plebeius dicebatur, eius pompa ex Capitolio per forum in Circum maximum mittebatur tali apparatu: Equitum filij, quibus ætas apta eſſet pompæ, equis ſedentes, quique pedibus ſtipendia facturi erant, ſuis alis centuriiſque diſcreti præcedebant, vt exteris gentibus

Prætores duo, vrban⁹ & peregrinus.

Ius honorarium.

NB.

Ludus circenſis, ſiue plebeius.

NB.

tibus oſtenderetur qualis quantaq; iuuentutis indoles, in ſpem ciuitatis interim ſuboleſceret: Hos aurigæ ſequebantur, quadrigæ, bigæq;, & equi deſultorij. Mox athletæ leuiorum grauiumq; certaminum, pudenda tantùm velati, cæterùm corpus nudi, curſu, palæſtra, cæſtibus certaturi. Saltatorum deinceps chori, virorum primus, alter pubeſcere incipientium, poſtremus puerorum. Ordine deinde tibicines ſubſequi, vtres & tibiolas inflantes, citharœdiq; lyras ſeptichordes eburneas, & quæ barbita nũcupata ſunt, habentes. Saltatorum cultus tunicæ puniceæ cingulis æreis ſtrictæ, enſes lateribus pendẽtes, tela breuiora viris, galeæ æreæ criſtis inſignes, pennisq; excultæ. Præibant choris viri ſinguli, ſaltationis, & tripudij modum præmonſtrantes, bellicos motus, atque vehementes, proceleuſmaticis & rhythmis imitãtes. Enoplia ſaltatio in his vſurpata, quæ & Pyrricha nũcupata eſt, à Pallade, vt creditur, reperta, alij Curetes eius ſaltationis auctores arbitrati ſunt. Enoplios choros Satyriſcorum cætus eueſtigio ſequebatur. Erant hi in Silenos & Satyros figurati, cauillabundo motu ridicula in magnis imitantes. Atque hunc demum ordinem tibicines alij, & citharædi vario ſequebantur concentu. Ibant inde qui paſsim thura & aromata thuribulis adolebant, multaque odorum fragrantia deorum ſimulacra auro argentoq; cælata virorum humeris ferebantur. Tum

Athletę. NB.

Saltatores.

Tibicines.

Enoplia ſiue Pyrricha ſaltatio.

Satyriſci.

Tum demum Thenſam ſummi vrbis magiſtratus, magna omnium ordinum caterua religioſè ſequebãtur. Circi area, in qua hic & alij ludi agebantur, tria & dimidium in longitudine ſtadia habuit, latitudo quaternûm fuit iugerúm : id ſoli ſpatium inter Palatinum & Auentinum iacens tribus lateribus porticus paululum repandæ claudebãt, CL. millium ſpectatorum capaces. Sedilia circa aream cemento exſtructa erant, in quo ſedẽtes ſpectarent. Scenici ludi in eo etiam agebãtur, tali primùm ratione. Ludiones ex Hetruria accerſebantur, hi ad tibicinis modulos ſaltantes, haud indecoros more Tuſco reddebant motus. Imitari hos primò Romana iuuentus, incomptis inter ſe carminibus iocularia fundentes, nec motus interim abſoni à voce, mox diligenti vſurpatione eò proceſſit vſus, vt vernaculi eius rei artifices, quia nihil iam à Tuſcis ludionibus diſtarent, Hiſtriones appellati ſint, quia Hetruſca voce Hiſter ludio vocaretur. Hi deinceps non inconditum & rude carmen, alternuſq; vt à principio, iactatum vſurparunt, quod Feſcennino fuit ſimile, ſed modulatas ſatyras, deſcripto ad tibicinem cantu, decoróque motu peragebant. L. Andronicus ab Satyris digreſſus fabulam argumento fecit, factamq; quum ſæpius egiſſet, obtuſa demum frequenti vſu voce, puerum, qui caneret ante tibicinem ſtatuit, inde vt ad tibicinis latus hiſtriones canerent receptum. Vbi

Circi magnitudo.

Ludi ſcenici.

Hiſtriones.

igitur

igitur res à riſu & ſoluto ioco auocari cœpta eſt, ludoq; in artem paulatim vertente, iuuentus fabularum actu, hiſtrionibus relictis, veteri inſtituto ridicula verſibus intexta inter ſe iactabant: vnde exordia fabulis, potiſſimùm Attellanicis conſerta extiterunt. Id Ludionum genus ab Oſcis acceptum, iuuentus tenuit, nec Hiſtrionibus attingere permiſſum. Hîc qua ratione Senatus populusq; Romanus ſuos vita defunctos Imperatores conſecrare, cælóque inferre ſolebat, referendum duco. Ipſi namque, vt Herodianus ſcribit, locabant in regiæ veſtibulo ſuper eburneum lectum auro ſtratum imaginem defuncto principi perquàm ſimilem: recumbebátque pallida effigies in modum ægrotantis: circa lectum, magnam diei partem aſſidebat ſenatus omnis, ad leuam pullis veſtibus amictus: ad dexteram lectæ ex omni nobilitate matronæ, in albis veſtibus: Is enim color lugubris fuit in muliere olim: omni alioqui ornatu detracto, id ſeptem diebus defuncto datur: Medicis velut adhuc ſpirantem interuiſentibus, denunciantibúsque in dies morbum ingraueſcere. Ad poſtremum, quaſi tum demum vita defunctum, equeſtris, ſenato-
" riíque ordinis iuuenes per viam ſacram in
" forum deferunt, lecto in Roſtris depoſito,
" pueri puelláque patritij generis compoſi-
" to ab vtraque parte cœtu hymnos in defun-
ctum

Conſecrandi ratio.

Mos ſepeliendi Imperatores Romanos.

Albus color lugubris in fœminis, niger lugubris in viris.

Dum canunt flebili carmine modulatos. Deinde eburneo lecto cum effigie ex foro in campum Martium tranſlato, ingens ibi ſuggeſtus quadrata forma, lignea tantùm materia contexitur, multis gradibus in phari ſpeciem faſtigio aſſurgentibus. Singuli auro & purpura inſtrati, ſignis ex ebore factis, varijsq; picturis inſigniter excoluniur: ac quò altiores illi, minúsque patentes, eò minores hi imagines prominebant: interius erat moles arida referta fomitibus. Effigie ſecundo gradu collocata, omnibúsque odoramentorum generibus omnifariam admotis, quæ certatim à tota ciuitate eò congerebantur: nobiliſſimi iuuenes equeſtris ordinis trabeati tabernaculo obequitabant motu quodam Pyrrhichio, ſolenníque decurſu. Circumagebantur & currus, quibus inſidebant rectores perſonas illuſtrium principum gerentes: ac tum demum ab Imperij ſucceſſore face admota circumfuſa multitudo ab omnis partibus molem incendit: ac ſimul ignis cœpit inualeſcere, ex ædificij faſtigio aquila emittitur, quæ principis animam in cælum ferre putabatur. Qui per hæc Romanorum princeps conſecratus eſſet, vana ſuperſtitione inter deos colebatur. & hæc de vrbis Romanæ ſtatu. Hodie Italia omnis Chriſtianam pietatem religioſiſſimè obſeruat, ſacrorum ceremonias ex Romanæ eccleſiæ inſtituto: niſi fortè in vltima eius terræ parte pauci Recẽtes Ita- liæ mores.

Græcum ſeruent ritum, & ipſi quidem Græci generis. Vnum connubium vt Itali olim, ſed citra repudium: neque id permittitur niſi magna de cauſa, Romaniq́ pontificis permiſſu. Regum nobiliúmque principum primogeniti veteri inſtituto regnum obtinent: in priuata fortuna virilis ſtirpis liberi ex æquo ſunt hæredes, ſed legitimo toro nati. Triplici iure vtitur Italia, Pontificio, Cæſareo, & Municipali: conſtat hoc ex legibus, quas aliæ ciuitates alia ſibi de cauſa condunt: ad bonum æquúmque ſpectant. Iudicia rerum, ciuiliúmque negotiorum hîc iudicum ordines exercent, illic magiſtratus: nam nō vna vbique eſt regiminis forma. Prima nobilitas militiæ, ſi felix ſit: Sequens rei literariæ. Sacerdotium magis venerabile facit, quàm nobile. In claritudine literarum Theologi primas ſibi partes vendicant, ſecundas ab his Iuris ſcientiæ periti: ſunt & Medici in admiratione, ſed maiore quæſtu. Mathematici, Dialectici, Aſtronomi, & Poetæ magis inter ſe clari, quàm vulgò conſpicui. Grammatici extremi omnium: vt qui inter pueros conſeneſcant. Eſt & ſacris oratoribus grande nomen, ſed maior veneratio: ob pietatis ſtudium frequentiore agunt theatro, quàm forenſes. His maior quæſtus, quàm nomen. Eſt & Mercatura in magna celebritate: nam pretium hodie, vt ſemper,
" *in pretio eſt. Pictores, Statuarij, Fuſores in maiori admiratione, quàm agricolæ: etſi, vt auditū eſt, prima*

Triplex jus in Italiâ.

eſt, prima laus apud maiores his debebatur. Romani propemodũ ſoli Italorum pecuaria exercent, ſed mercenaria externorum hominum opera. Veſtitus alius alij, ſed Venetis lauitate inſignis, ac prolixitate: & in his urbicus municipali ſumptuoſior. Secundùm Venetos, ciuilis, & nitidus Florentiæ & cæteræ Hetruriæ. Mediolanenſibus, ac toti Aemiliæ, Liguriæq; floridior, ſed paulò contractior. Romæ aulicus prolixitate, varietateq; colorum omnes alios antecellit. Romanus multò frugalior, ſed cui ſuus non deſit nitor, præſertim in fœminis. Neapolis magis nitido vtitur, quàm ſumptuoſo: & externus grauior Italico. Cætera Italia ſimplicius veſtitur, nec vnus habitus omnibus: quippe quem noſtra memoria ſæpiùs variari contigit. Ecce in Aemilia, & tota Gallia Ciſalpina, gaudent principes fœminæ in Hiſpanico habitu videri, viri in Gallico mallent. Iam & Romæ muliebris ſexus Tuſcum nuper affectabat. Venetiarum matronæ his paucis annis vlnas, pectus, & humeros nudabant: nunc omnia contegunt, ac laxioribus vtuntur manicis, & in Hiſpanicum degenerant. Veteres Romanorum ſtatuæ, & numiſmata, arguunt, nullum apud maiores fuiſſe tegendi capitis vſum, nec caliga fuit, niſi militaris: eſt hodie vtrumque vulgatiſſimum, ſed tegere caput tranſlatitium in Italia, vt credere eſt: quod nomen etiam declarat. Nec lanei, aut linei thoracis adeò frequens

Veſtitus Italorum diuerſus.

Romanorũ veſtitus.

NB.

Principum fœminarum veſtitus.

Tegendi capitis apud Italos olim nullus vſus.

NB.

x vſus

vſus olim : quod ex veteri ſtatuarum figuratione poteſt intelligi: nunc omnis iuuenum cultus his ſeſe propemodum effert. Italicus ſermo neque ille eſt, qui olim fuit, nec omnino ab eo diuerſus : ſed barbaris vocibus plus minúſue adulteratus, vt hæc, aut illa regio, fuit externis gentibus magis obnoxia. Litoralis Hiſtriæ ora

Veneta lingua.

Veneta plurimùm vtitur lingua, quæ compta eſt, & grauis, pluriúmque linguarum flore conflata : quod facilè contigit in frequentiſſimo Italicarum gentium commercio: olim multò ſimplicior fuit, ac minus auribus grata.

Carnicus ſermo.

Carnicus ſermo plures ſonat linguas, ac neſcio quid ab Italico diuerſum, dulcior auditu, quo Taruiſium, Patauium, Verona, Vicentia, Mantua, Ferraria vtuntur. ſed in his vrbicus gratior agreſti.

Ciſalpinæ Galliæ ſermo.

Laus Ciſalpinæ Galliæ.

Ciſalpina Gallia externum quendam, & à noſtro alienum, ſonat. Nulla alioquin gens cultior, aut vrbium apparatu, aut victus frugalitate. Rauennæ, Arimino, Piſauro, Fauentiæ, Bononiæ, & vniuerſæ Aemiliæ : Flaminiæ venuſtus ſermo,

Tuſcus ſermo Laconicus breuis.

Romanus ſermo.

Tuſcis breuis, & velut Laconicus, in alieno, quàm ſuo ore, gratior. Quod Romæ nuper offendebat, commercio gentium in dies magis excolitur. Picinis, & Sabinis, & Marſis craſſior, caſtigatiorq;. Vmbris, Apulis, Lucanis, Brutijs, Samnitibus, & cæteræ Italiæ rudior lingua, ac minus peregrinis imbuta, præter Neapolim, vbi pleriq; Hiſpanicum affectant. Quòd ſi quis

ſi quis altiùs ſpectat, atque in vniuerſum iudicet, nulla eſt ciuitas, nullus populus, qui non aliquid à finitimis differat. Auctor Antonius Sabellicus Enneade I I. lib. I.

De Liguria, Ligurúmque priſco viuendi more. CAP. XIX.

LIguria Italiæ regio pro maiori parte montuoſa, inter amnes Varum & Macram, ab altero latere Apẽninum habens, ab altero Padum, Tuſciam attingens: ~~cuius caput nunc eſt Genua~~. A Ligyſto Phaëthõtis filio dicta, conuerſione y in u, vt Pictor Fabius prodidit. Horum gens Siculi fuêre, vt Thucydides arbitratur. Magna pars Italiæ eſt ab his olim poſſeſſa. Siculi ab Oenotrijs Italia eiecti Siciliã tenuerũt. Ligures labore plurimo cõtinuò vitam duram agũt: ~~nam multis arboribus opplata regione materia eſt ad naualem fabricam præcipua: arbores tãta craſſitudine, vt diametri octonos pateant pedes~~. Vnde quidam cædendæ materiei, quidam ſubigẽdo agro à lapidũ aſperitate cultu difficili vacãt. ~~Ita enim terra lapidoſa eſt~~, ~~vt gleba abſque ſaxo nequeat effodi, ob quod vitæ ærũnoſæ natura aſſueti, licet multo in labore verſentur~~, pa~~rum tamen percipi~~ũt ~~emolumenti~~. Continuum verò exercitium, & victus parcitas corpora eorum macilẽta efficit, ac robuſta. Mulieres quoque virorum labores perferunt, aſſuetæ vnà cum viris opus facere.

Liguriæ gẽnes.

vr

Siculi ex Italia in Siciliam compulſi.

NB.

Ligurum ſtudia.

Mulieres in labore viros adiuuãt

Venationibus continuò vacant, captíſque feris fructuum inopiam ſuſtentant. Niuibus inſuper, montaníſque aſperitatibus aſſueti agiles corpore, ac validi redduntur.

Victus Ligurum.

Nonnullis meßis raritate carnes partim domeſticas edunt, partim ferinas, aqua in potum ſumpta. Oleribus vtuntur, prout fert regio eorum, ad quos neque Ceres venit, neque Dionyſius, præ cæteris dijs hominibus viles.

Habitacula

in terra cubant vt plurimum, rari ſub tecto aut in tugurijs iacent. Plures ad concaua ſaxa, ſpeluncáſque ab natura factas, vbi tegantur corpora, diuertunt. Hoc pacto priſco more abſque apparatu aliquo viuūt.

Robur corporum.

Ligures macilenti, attamen robusti.

Denique mulieres virorum, viri ferarum robur & vires habent. Aſſerunt, in bello ſæpius vegetū Gallum ab gracili macilētáque Ligure ex prouocatione ſingulari certamine vinci.

Arma.

Arma habent leuiora, quàm Romani. Operiuntur corpora ſcuto longo ad formam galaticorum facto, tunicáque ſuccincta. Armantur etiam ferarum pellibus, ac enſe mediocri. Quidam Romanorum conſuetudine, quos in ea re imitati ſunt, arma immutarunt:

Ferocitas.

feroces ſunt, & acuto ingenio, non in bello ſolùm, ſed in communi vita.

Nauigantes mercatu ā exercent.

Mercaturam exercent, nauigantes per Sardianum Libycúmque pelagus, ſponte ſe grauibus maris periculis obiectantes:

Recentes mores.

ſcaphis enim haud ſatis cæterarum nauium more præparatis nauigāt. Quo fit vt imminente tempeſtate grauia ſubeant vitæ diſcrimina. Gens

hæc

hæc, vt Antonius Sabellicus primo libro ſeptimæ Enneadis habet, adhuc ferox eſt, & ad rebellandum nata, vt quæ diu Romana exercuit arma: plurimùm pecore victitat, lacte, hordeaceáque potione.

De Tuſcia, & gentis eius antiquis moribus. CAPVT XX.

TVſcia Italiæ regio celebris, à ſacrificijs, vt quidam arbitrantur, dicta: nam Græci θύειν ſacrificare dicunt, vel à thure, quo maximè in ſacrificijs vtimur, vel à Tuſculo Herculis filio, quod veteres probant. Olim Tyrrhenia dicta fuit: Dubium à Tyrrheno Atys, an Herculis & Omphales, an (vt alij ſcribunt) Telephi filio, qui in eam terram duxerit colonos. Dionyſius à Tyrſibus ædificiorum genere, quibus Tuſci vterentur, id nomen factum ſuſpicatur. Romani eius terræ populos nunc Tuſcos, nunc Hetruſcos dixere, Græci verò Tyrrhenos. Veterem illorum opulentiam, tum pelagi nomen demonſtrat magna ex parte Italiæ prætenti, tum fines terræ, ab infero ad ſuperum mare, & ad Alpes propemodum promoti. Satis cõſtat quòd quicquid terræ intra Alpes iacet & Apenninum, Vmbrorum olim fuit, qui inde à Tyrrhenis ſunt eiecti, Tyrrheni à Gallis, Galli à Romanis, Romani à Longobardis, qui poſtremò nomen ipſi terræ indiderunt: & quod ad celebritatem nominis attinet, Latini, Vmbri, & Auſones à Græcis Tyrrheni

Tyrrhenia vnde Tuſcia appellata.

Tuſci etiam Hetruſci appellantur.

Vmbrorum terra.

Longobardia.

ſunt olim vno nomine appellati. Quidam etiam Romam ipſam Tyrrhenā vrbem opinati ſunt. Fuit Tyrrhena gens fortitudine egregia, magno potita Imperio, ciuitates condidit plures atque opulentas. Claſſe quoque potens, quum diutiùs mari imperitaſſet, Italum pelagus ab ſe Tyrrhenum denominauit. Pedeſtri quoq; exercitu preualida, tubam primò adinuenit, & bello admodum vtilem, & ab illis Tyrrhenum appellatam. Duces exercitus plures inſignibus decorauit. Lictores, curulem ſellam, prætextam veſtem, faſces, ſceptrum eburneum, alia multa dedit: domibus porticus addidit, in quas ſeruorum concurrentium turba diuerteret: quæ imitati poſtmodum Romani, inq; melius aucta ad ſuam Rempublicam tranſtulere. Literis quoque, & rerum naturalium inueſtigationi, ac theologiæ plurimo tempore impenſo. Pre ceteris in fulgurum interpretatione, & arte augurandi verſata eſt, adeò vt noſtra etiam etate vniuerſus fermè orbis, tum admiretur vires, tum aruſpicibus vtatur. In ſcientia faciendorum ſacrorum ita etiam floruit, vt Romani, qui non ſeruandæ tantùm, ſed & amplificandæ religionis cupiditate incendebātur, decem principum filios ſenatuſconſulto ſingulis Tuſciæ populis percipiendæ ſacrorum diſciplinæ gratia traderent: hinc ludibrium illud malorum dæmonum ad Romanos defluxit. Hinc Bacchanalia, quæ vt fœda & perniciosa,

Tuba à Tyrrhenis inuenta.

Inuēta Tyrhenorum plurima.

In augurandi arte verſabātur Hetruſci.

Religioſi valde Hetruſci erāt.

Bacchanalia ex Thuſcia ad Romanos.

cioſa, magno ſunt bonorum conſenſu, auctorum ſuorum ſupplicio vindicata, ex totaq; Italia ſublata. Patriam Tyrrheni vberem incolunt, quam ſtudio, curaq; efficiunt fertiliorem. Menſa bis in die ſumptuosè præparata, omnia, quæ ad epularum delicias pertinent, abundè ſubminiſtrans. Stragulas inſuper veſtes floribus diſtinctas, poculaq; aurea varij generis, ac miniſtrorum, ſeruorúmque numerum permagnum in vſu habent: multiplices vbi non ſolùm ſerui famulantur, ſed etiam liberi plures. Gens in vniuerſum magis adhuc ſuperſtitioſa eſt quàm pugnax.

De Galatia Europæa, & Galatarum priſcis moribus. CAP. XXI.

GAlatia magna Europæ regio fuit, vltra Celticam ad Notum Oceanúmque verſus pertinentésque oras, & Hercynium montem (ſcribit Diodorus Siculus) & à terminis Iſtri ad Scythiam vſque protenſa. Sic appellata à Galate Herculis & Celticæ cuiuſdam mulieris filio. Hæc à pluribus nationibus incolebatur, regioq; vt plurimum ad Arcton ſita, frigidaq; adeò, vt quæ hyemis tempore pro aqua niuibus oppleta exſiſtat: glacies quoque immenſa adeò patriam occupet, vt flumina congelata ſint peruia tranſeuntibus, non ſolùm paucis, ſed exercitibus quoque cum curribus atque impedimentis. Compiures magni fluuij vario fluxu per Galatiam fluunt, quorũ hi

Galatiæ fines.

Galatia hyemis tẽpore glacie occupata.

ex profundis ſtagnis, hi ex montibus, partim in Oceanum vt Rhenus, partim in Pontum vt Danubius, alij in Adriaticum mare decurrunt vt Eridanus, qui & Padus. Sed hi omnes ferè hyemis tempore congelati ſecurum tranſitum iniectis deſuper (ne labantur) paleis euntibus præbent. Vinum & oleum propter eam frigiditatem regio non producit, quare coacti homines potum ſibi ex hordeo comparant, quem Zitum appellant: aqua etiam, in qua lauant fauum mellis, vtuntur. Vino præter modum adeò delectantur, vt à mercatoribus importatum purum bibant, minimeq; potu ebrij, aut ſomnum inducant, aut inſaniam: quo fit vt mercatores Italici plures quæſtu ducti vinum, tum nauibus, tum per terram curribus deferentes pincernam puerum mercantur pro vini amphora. Vniuerſa Galatia argento caret, auro abundat, illud natura ipſa præbente. Nam quum flumina decurſu, difficiles flexus habeat, ſuperans ripas à montibus fluens aqua, arenam auream paſſim per campos eijcit: qua conflata, auroq; puro educto ad ornatum corporis mulieres viriq; vtuntur: atenim & manuum articulos & brachia armillis aureis exornant. Circa collum grandes torques geſtant ex ſolido auro, & in digitis annulos. Thoraces etiã auro exornant. Priuati quid ac mirabile in deorum templis potentiores obſeruant, plurimum auri ipſis dijs oblati per pauimentum ſpargentes, neq; id

Zitum ex hordeo potus.

Vini appetentiſſimi.

NB

Argento caret, Auro abundat Galatia.

Corpus auro exornãt Galatæ.

NB Aurum in tẽplis ſparſum.

quiſq

quiſquam incolarum, quamuis gẽs auri ſit auida, propter religionem contingere audet. Sunt Galatæ molles atque albi, corpore oblongo. Comas quamuis habeant natura rufas, ſtudio tamen augent naturæ colorem. Calamiſtro capillos inflectunt, fronte illos ad ceruicem reijcientes: Satyris aſpectu puerisq; appareant perſimiles: atque illos arte efficiunt craſsiores, vt nihil differant ab equorum iubis. Barbam quidam radunt, nonnulli nutriunt. Parcè nobiles quidam genas radunt: barbam adeò fouent, vt corpora operiant. Quo accidit, vt quũ edant replerentur cibo: quum bibant, veluti per canale potus videatur inferri. Cœnant ſedendo omnes, non tamen in ſedibus, ſed in ſolo ſuper luporum aut canum inſtratis pellibus. Miniſtrant eis pueri iuniores ætate tenera: iuxta eos ignes fiunt, in quibus ollæ ſunt & verua plena carnibus. Viros bonos melioribus carnibus honorant, quemadmodum Poëta Aiaci ſcribit impenſum ab optimatibus honorem, quando ſingulari Hectorem certamine viciſſet. Hoſpites ad epulas, qui ſint, qua cauſa venerint rogantes. Conſueuerunt quoque ſumpto cibo ad verborum, prout caſus tulit, concertationem ſurgentes ex prouocatione certare inuicem, nulla habita vitæ cura. Increbuit enim apud eos Pythagoræ ſententia, qua dixit, animas hominum eſſe immortales, ruſúſque eas defunctis corporibus poſt certum tempus in alia corpora

Corporum Galatarum diſpoſitio.

Barbam nobiliores nutriunt.

Sedentes in ſolo cœnãt Galatæ. N.B. Vide Virgilium lib. 8. Aeneidos.

Ex prouocatione certare ſolent Galatæ.

Galatæ Pythagoræ μετεμψύχωσιν probant.

pora reuerſuras: ob hanc cauſam in defunctorum pyram epiſtolas ſcriptas quidam conijciunt, tanquam eas mortui ſint lecturi. In itinere ac pugna bigis vtuntur, quas rhedarius ac aſſeſſor ducunt. In bellis obuium hoſtem iaculo ex curru primùm appetunt, tum relicto curru pedites enſibus certant. Quidam adeò mortem contemnunt, vt pugnent nudi. Cuſtodes corporis ex liberis hominibus pauperes eligunt, qui & pro aurigis in pugna ſeruiant, & ferant ſcutum. Inſtructam aciem præire conſueuerunt, & ad ſingulare certamen fortiſſimos hoſtium prouocare, arma vt hoſtem terreant quatientes. Quum quis ſtrenuè in acie pugnauit, tum maiorum, tum ſuas laudes ac virtutes decantant: res hoſtium deprimunt, tāquam vituperatione dignas: deniquē omneis in bello audaces extollunt verbis. Capita hoſtium in acie cadentium abſciſſa equorum alligant collis. Hoſtium ſpolia ſanguine perfuſa famulis tradunt in foribus domorum cum cantu atque hymnis affigenda, quemadmodum feras ſolent venatu captas. Hoſtium nobiliorum capita aromatibus vncta in thecis condunt ſumma diligentia, ea hoſpitibus oſtendentes, nullóque pro pretio ea vel parentibus vel liberis vendunt. Veſtes ad terrorem intonſas, ac varij coloris ferunt, quas illi vocant braccas. Sagula ferunt virgata, hyeme quidem craſſiora, æſtate ſubtilia. Fictilia in vſu habent denſa,

Mortis contemptus.

Corporis cuſtodes ex hominibus liberis.

Strenuorũ militum dignationes.

Hoſtiũ ſpolia domorũ foribus affiguntur.

Veſtitus Galatarum.

denſa, ac floribus diſtincta. Arma ferunt, ſcutum ad ſtaturam hominis longum, próque libito cuiuſque ornatum. Quidam in ſcutis animalium formas æreas paulùm eminentes geſtant, & ad ornatum, & ad corporis tutelam fabricatas. Aerea galea caput muniunt paulùm eminentiore, in qua aut cornua impreſſa ſunt, aut auium vel quadrupedum effigies ſculpta. Tubas habent ſuo more barbaras, vt quæ aſperum ſonum & turbulentum reddant. Thorace ferreo vtuntur quidam, alij armis à natura datis nudi pugnant, pro enſibus ferreas ſpathas gerunt oblongas, ærea catena à dextero latere pendentes. Nonnulli tunicis aureis, aut argenteis Zonis cinguntur, iaculis inſuper bellantur, quæ illi lanceas vocant, ferro cubiti aut ampliùs longitudinis, paulominus duobus palmis lato. Enſes haud minores ſunt, quàm apud cæteros venabula, habentq́; tum rectos, tum curuos, non ſolùm ad corpora cædendum, ſed etiam ad perforandum aptos. Aſpectu ſunt terribiles, voce graui atq; aſpera. Sermone vtuntur breui ac ſubobſcuro, multáque ex animo dubia loquũtur: plurima ad iactantiam in eorum laudem dicunt, & ad cæterorum contemptum. Minaces ſunt, ac detractores, opinionéque inflati, acuti ingenio, & à doctrina minimè alieni. Sunt & apud eos melodiarum poëtæ, quos ipſi Bardos dicunt: hi cum organis veluti cum Lyra cantant, hos laudantes, alios

Arma bellica.

Enſes maximi.

Bardi melodiarum poëtæ.

vitup

Saronidæ philoſophi & theologi.

vituperantes. Philoſophi quoque, ac Theologi, quos vocant Saronidas, præcipuè ab illis coluntur. Vtuntur inſuper diuinatoribus, qui apud eos, qui ex augurijs & ſacrificijs futura prædicent, maximi exiſtimantur, omni eis obtemperante plebe: de rebus magnis conſulturi mirabilem, ac incredibilem obſeruant ritum: enſe hominem iugulant, quo labente, tum ex caſu, tum ex membrorum laceratione, tum etiam ex ſanguinis effluxu futura dijudicant.

Mirabilis atque horrẽdus ritus.

Nullũ abſque Philoſopho ſacrificium.

Eſt apud eos mos, nullum abſq; Philoſopho ſacrificium facere, exiſtimantes per diuinæ naturæ conſcios ſacra fieri oportere, tamquam deis propinquiores. Horum interceſſione bona à dijs cenſent petenda, quorum conſilio, & pace, & bello fruantur.

NB

Poëtæ in maxima veneratione.

Poëtæ verò apud eos tanti habẽtur, vt quum exſtructa acie exercitus eductis enſibus, iactíſque iaculis propinquant, non ſolùm amici, ſed hoſtes eorum quoque interuentu à pugna abſtineant, ita apud agreſtiores barbaros ira cedit ſapientiæ, & Mars reueretur Muſas.

NB.

Fœminæ Galatarum viris ſimiles.

Galatarum fœminæ non tantùm corporis magnitudine ſunt viris ſimiles, ſed robore etiam. Pueri vt plurimum cani ſunt, ætate prouecti colorem paternum aſſumunt. Eorum, qui ſubtus Arcton habitant Galatæ, quiq; Scythiæ ſunt propinqui, vtpotè cæteris agreſtiores, nonnullos aiunt humanis carnibus veſci, quemadmodum & hi, qui eam Britanniæ partem, quæ Iris dicitur, habitant: horum fortitud

Humanis carnibus veſcuntur qui Irim inhabitant.

titudine, feritatéque diuulgata, tradunt eos, qui priſcis temporibus omnem fermè Aſiam diſcurrentes Cimmerij dicebãtur, ipſos eſſe, qui paulò poſt corrupto nomine pro Cimmerijs Cimbri sũt appellati: iam priſco more dant latrocinijs operam, rapientes aliena, ſuis omnibus contemptis. Hi ſunt qui Roma capta, quũ Delphici Apollinis templum ſpoliaſſent, magnam Europæ partem, non paruam Aſiæ tributariam fecere, agris eorum, quos ſubegerant, poſſeſſis. Nam qui in Græciam peruenerunt Galatæ, de ſe partem occupatam Gallogræciam dixerunt, & Galatiam minoris Aſiæ regionem, quæ ab Oriente Cappadociam & Halim fluuium habet, ab Occidente Bithyniam & Aſiam, à Meridie Pamphyliam, à Septemtrione Põtum Euxinum. Cæterùm Cimbri, de quibus iam nobis ſermo eſt, gens diræ ſupra modum feritatis, impietatisq; in deorum ſacrificijs inauditæ. Sequebantur exercitum mulieres Sacerdotes diuinationis peritæ, quarum canus capillus erat, alba veſtis, lutea è carbaſo ſubter tunica fibulis annexa ahenis, incinctæ Zonis, pedes nudæ, captiuis per caſtra ſtrictis occurrebant enſibus, quos ſternentes humi ad æreum protrahebant craterem viginti capacem amphorarum. Habebant & pulpitum, quo agiliter aſcenſo, tollẽtes in ſublime captiuum ſuper lebete iugulabant; tum profuſo in craterem ſanguine, inde quũ ſtillaret, vaticinium edebãt: alij verò ſciſſo ventre

Cimbri gens qualis ſint.

Sacerdotes fœminæ.

Crudelis vaticinandi ritus.

NB

ventre inteſtina ſpeculabantur, ſuis victoriam clamitantes. Noxios quoq; quinquennio ſeruatos affixos ſudibus ſacrificabant: & animantia ex hoſtibus capta vnà cum hominibus interfecta, aut ſupra ingentem pyram poſita comburebant, aut alijs afficiebant pœnis. Et quamuis Cimbri mulieres habeant ſpecioſas, ad mares tamen præter modum ſunt cupidiores. In ferarum pellibus humi dormientes, ex vtroq; latere excubitores habent. In ipſis certaminibus extentas ad carrorum velamina pelles tantis pulſant ictibus, vt ingenti cum horrore fragor efficiatur. Sed illa admiranda eorum impudentia, quòd ſpeciem corporis facilè alijs offerũt in propatulo, neque hoc turpe ducunt, quin potiùs ignauum abnuere gratiam oblatam. Fertur à Valerio Maximo, Cimbros & Celtiberos in acie gaudio exſultare conſueuiſſe, tanquam glorioſè & feliciter vitâ eſſent exceſſuri. Lamentari verò in morbo, quaſi turpiter perituri.

Noxios ſacrificabant Cimbri.

Cimbri ad mares cupidiores.

Impudentia Cimbrorum admiranda.

NB.

De Gallia, Gallorumq; veteribus & recentibus moribus. CAP. XXII.

Galliæ quatuor terminã

Gallia lata Europæ regio, inter Gallicum internum mare, Oceanumq; Britannicum, Rhenum, Alpes, & montes Pyrenæos iacens: Pyrenæis iugis ad occaſum includitur: ad ſeptemtrionem & Boream Gallico, Britannicoq; Oceano: ad orientem ſolem Rhenus illi paribus penè ſpatijs ex Alpibus in Oceanum, quibus Pyrenæum iugum ex interno mari ad

ext

externum procurrit : quà meridiem ſpectat, Narbonenſe illi prætenditur pelagus. Gallia appellata à candore populi : Γάλα enim lac dicitur. Tonſa ſiue togata Gallia, & quæ & Ciſalpina dicitur, Italiæ finibus includitur: Comata cognominatur omnis Tranſalpina Gallia. Eam in tres prouincias à tribus populorum generibus hiſtorici diuiſerunt, Belgicam videlicet, Celticam, & Aquitanicam, terminos illarum ita ſtatuentes, vt à Scalde ad Sequanã Belgica ſit dicta : mox Celtica ab eo ad Garumnam, quæ eadem eſt & Lugdunenſis: inde ad Pyrenæi excurſum Aquitanica, olim Aremorica vocata. Auguſtus quadrifariã diuiſit, addita Lugdunenſi prouincia. Ammianus in multiiugas prouincias diuidit, vtpote, qui primam & ſecundã Lugdunenſem, & primã & ſecundam Aquitanicã faciat. Braccata, quæ & Narbonenſis dicitur, à braccis veſtium genere ſic vocitata. Belgica, quæ Rheno adiacet, pro maiori parte lingua Teutonica vtitur: prouincias habet, Heluetiã, Alſatiam, Lotharingiam, Lucelburgam, Burgundiam, Brabantiã, Gelriã, Holandiam, Selãdiam: quæ omnes, niſi Rhenus antiquus terrarum limes abſcinderet, Germaniæ noſtræ potiùs annumerandæ eſſent, ex quo hodie & conſequenter etiã non montes, nõ flumina pro regionum terminis habentur, ſed ſingulæ linguæ & imperia, & eouſq; vnamquamq; regionem extendi dicant, quouſq; gentis illius ſermo

Gallia vnde appellata.

Diuiſio Galliæ.

Gallia in tres partes diuiſa.

Braccata, ſiue Narbonenſis.

Galliæ regiones.

Galli à Græcis olim omnes Celtæ vocati.

Galli hodie Franci appellantur.

ſermo verſatur. Galliæ populos Græci communi appellatione olim ab eorum Regis nomine Celtas dixere, & ab illius matris nomine Galatas. Franci hodie vocantur, & Gallia Francia, à Francis Germaniæ populis, à quibus olim ferè tota ſubacta eſt, vt Baptiſta Mantuanus in Dionyſio ſuo: & M. Antonius Sabellic. lib. III. decimæ Enneadis habent. Cæſar Dictator Gallicas gentes lingua, legibus, & inſtitutis inter ſe differre dixit: multa tamen multis communia eſſe, vt factiones exercere, quæ non ſolùm in ciuitatibus & pagis, ſed in ſingulis penè familijs vulgò reperiantur, vt qui ingenio & opibus polleant, inter ſe de principatu contendant, vt cuncta ſuo potiùs, quàm alterius, arbitrio fiant. Quod vt gentile, ita vetus eſſe nec temerè inſtitutum videri, vt tuta plebs eſſet à potentiorum iniuria, nuſquam gentium plebs alioqui contemptior: quippe quæ olim ſeruitij penè loco haberetur, omnis publici conſilij expers, plerique tributorum, aut alieni æris magnitudine grauati, vulgò ſoliti ſe nobilioribus addicere, vt à cæterorum iniuria tutiores eſſent, omnia in eos iura, vt in ſeruos habituris. Duo hominum genera in præcipuo honore eſſe, Equites & Druides. Alij Bardos & Vates Druidibus adijciunt, quorum hi naturalium rerum cauſis dediti eſſent inueſtigandis, illi laudationibus & Poëticis rebus. Cæſar vno nomine omnes Druidas vocat. Hi ſacrificia

NB Factiones amabant Galli.

NB.

Galli plebs olim contemta.

Druidum officia & dignitates.

curare

curare publica & priuata, religiones interpretari, adoleſcentes diſciplinis inſtituere, quorum cœtibus præcipuè venerari: ijdem de cædibus, de finibus, cæteríſque controuerſijs cognoſcere, pœnas conſtituere: ſi quis ſiue publicam, ſiue priuatam perſonam gerens decreto non ſtetiſſet, ſacrificijs interdicere, quæ præcipua fuit in gente animaduerſio. Druides omnem hominum congreſſum & ſermonem declinare, ne contagione polluerentur: his petentibus neque ius dici cuiquam potuit, neque honos vllus publicus communicari: vnus omnibus præeſſe, cui in vniuerſum ordinem ſumma erat poteſtas. In huius defuncti velut antiſtitis locum alius ſuffragio ſurrogabatur. Cogebatur horum conciliũ certo anni tempore in Carnutum finibus. Eſt is locus Galliarum ferè medius, controuerſiáſque ex vniuerſa gente eò delatas ſuo componebant decreto. Vulgò poſtea receptum id inſtitutum, ſed ex Britannia tranſlatitium, Parlamentúmque vocatum, de quo poſteà. Druides à bellicis rebus aberant, neque ad tributum cogebantur. Multa millia verſuum ediſcere neceſſe erat, qui tali ſe diſciplinæ tradidiſſet: vt plerique viginti annos in ea comparanda morarentur. Neque fas erat quippiam ad eam cognitionem pertinens literis commendare, quod ad memoriæ cultum, & ſcientiæ auctoritatem putaretur pertinere. Cæteris Gallis tempeſtate ea Græcæ literæ in

Concilium annuum in Carnutũ finibus.

Parlamentum Galliæ.

Gallis olim Græcæ literæ.

vſu fuere. Credidere Druides animas nõ inter-
Opiniones Druidũ variæ. ire, ſed in alia trãſire corpora, atq; metu mortis ita ſublato, audaciores in periculũ fieri. Multa de ſyderibus diſputabant, de mundi & terrarum magnitudine, de rerum natura, & Deorum poteſtate. Mundum ipſum æternum, ignem & aquam viciſsim præualere. Alterum
Alterũ Gallorũ genus equites. genus equites, hi cæterorum ordinum religioſiſsimi, verùm graui morbo affecti, aut in periculis conſtituti, pro ſalute humanam hoſtiam mactabãt, Druidum miniſterio adiuti. Alij ſimulacra habebant immani magnitudine, viminibus contexta, eaq; viuis corporibus plena
NB. circumiecto igni abſumebantur. Supplicia eorum, qui latrocinij, alteriúſ ve noxæ conuicti eſ-
Mercurius in veneratione Gallis erat. ſent, dijs gratiſſima arbitrati. Mercurium in præcipua veneratione habebãt, quem omnium artium inuẽtorem prædicabant. Viarum & itinerum ducem, & ad quæſtum faciendum plurimum prodeſſe. Martis in pugnam ituri quic-
NB. quid cœpiſſent pro victoria vouebant, viſebantúrque ob eam in pleriſque vrbibus ingentes tumuli, bellicis ſpolijs conſtructi. Si quis ex præda aliquid fraudaſſet, graui ſupplicio id ſcelus
Galli è Dite ſe natos dixere. vindicabant. Se ex Dite procreatos perſuaſum habuere, ob idq; initium feſtorum dierum ab
NB. ea nocte capere, quæ feſtam lucem præceſſiſſet, rati noctem illi ſacrum eſſe. Liberos ad conſpectum ſuum non priùs venire patiebantur, quàm per ætatem adoleuiſſent, vt militaria

iam

iam obire munia poſſent, turpiſsimum arbitrantes filium adhuc puerum patri aſsiſtere. Viri quantas ab vxore pecunias dotis nomine accepiſſent, tantumdem domeſticarum fortunarum æqua æſtimatione cum dote conferre: quicquid inde fructuum perciperetur, id diligenter aſſeruari, eiúsque eſſe qui ſuperſtes alteri fuiſſet. Viri in vxores, ſicut in liberos, vitæ & necis poteſtatem habuere. Si qua veneficij conuicta eſſet, à propinquis mariti igne, ſæuisq; cruciatibus necari. In funere omnia, quæ viuis chariſsima fuiſſent, cremare cum defunctis, animalia etiam ipſa. Nec multum antequàm C. Cæſar eam terram debellaſſet, clientes & ſeruitia funebri rogo inferebantur. In ciuitatibus, quæ optimè inſtitutæ erant, primores multi gubernabant: Ducem vnum, primis temporibus ad annum eligentes, ſicut & in bello vnus à multitudine deſignabatur Imperator. Si quis de Republica aliquid à finitimis fama compertum haberet, id ad Magiſtratus deferebat, quædam ſuo arbitrio occultare, cætera pro concione palàm facere. De Republica niſi in publicis loqui nemini licebat. Qui in concilium vltimus veniebat, necabatur. Qui tumultuabatur, ad eum miniſter ſtricto occurrebat enſe, & minitabundus ſilentium imperabat: qui ſi non deſiſtebat, ſecundò ac tertiò ididem factitabat, denique tantum illi abſcindebat è ſagulo, vt quod reſiduum eſſet,

Viri ius in vxores & liberos.

Ciuitatum adminiſtratio.

Ariſtocratia.

In concilio tumultuãs.

redderetur inutile. Magiſtratibus aurea ſunt geſtamina, collo torques, manibus & lacertis armillæ. Veſtitus Gallorum. *Vulgus ſagis veſtitur, ſciſſóque pro tunica amictu, qui vix nates integeret dimidias, lana quidem aſpera, cæterùm oblongis villis, vnde & ſagula hirſuta texunt, quæ lenæ vocantur. Comas ſtudio nutriebant, corpora genti proceriora, & vulgò candida, &* Arma belli Gallorũ. *ſecundùm ea armatura æqualis, gladius longus à dextero latere dependens, clypeus etiam longus, haſtæ ad proportionem, & Meru peltæ genus eſt. Arcubus plerique vtuntur: cum telo certiorem infligunt ictum, quo in aucupijs potiſſimùm vtuntur: pauciſſimi bellum fundis & fuſte ineunt. Humi cubant, cœnitantes* Alimenta. *in ſtramentis aſſident. Plurima cum lacte illis eſca: carnibuſq; multifariàm, præſertim ſuillis, & recentibus & ſalitis. Sues in agris nutriuntur, & proceritate, robore, & celeritate præ-* Sues Gallici *ſtantes adeò, vt inſueto cuipiam accedenti non minus quàm à lupis periculum immineat. Tam* Ouium & porcorũ diuities Galli. *copioſi illis & ouium & porcorum greges ſunt, vt hinc ſaginarum & ſalſamentorum abundantia, non ſolùm Romæ, ſed & pluribus Italiæ partibus ſuppeditetur.* Domicilia Gallorum. *Domicilia ex pluteis & cratibus in teſtudinis ſpeciem faciebant, & quidem permagna, multis impoſitis* Gallorum ingenium. *lacunaribus. Ferox omnibus ingenium, ingenita ſimplicitas. Plus virium, quàm conſilij in bella afferunt. Maius bellorum, quàm agrorũ*

ſtud

ſtudium. Mira fœminarum fœcunditas, vt ter centum & amplius armatorum millia gens vna Belgica ad bellum olim mitteret: victoria ſupra quàm dici poßit, vincentibus læta, victis ſtupor. E prælio decedentes ceruicibus equorum hoſtium capita ſuſpendunt, eaq; domum delata, vt ſint ſpectaculo poſtibus affigunt. Illuſtrium virorum capita cedrinis condientes odoribus peregrinis oſtentant, nec tantidem auri redimi dignantur. Gentile & vetus, aureos torques ex collo ſuſpendere, manibus & lacertis armillas inducere, veſtes auro pictas geſtare. Hominem diuinationi deſtinatum in tergo ferientes, ex ipſo impatientiæ afflictandiq; modo vaticinium capiebant. Traduntur & alia humanorum ſacrificiorum genera: quoſdam ſagittis configebant, & intra ſacras ædes patibulo ſuffigebant, magnamq; è fænochorto ſtatuam apparantes, eiq; lignum iniectantes pecoraq; & varias immittentes beluas, atque homines, holocauſtum faciebant. Erant Galli ex aßiduo labore & exercitio ferè omnes olim macilenti corpore, ventresq; minimè propendebant: nam ſaginam adeò deuitabant, vt adoleſcentes, qui Zonæ menſuram ventre excederent, publicè multarentur. Cæterùm, Romanorum commercio multa mutari contigit, tempus inde omnia in melius vertit. Obſeruantiſſimi itaque hodie veræ pietatis ſunt, regis imperium latè omnia tenet. Matrimonia

NB.

Fœminarũ Gallorũ mira fœcunditas.

Hoſtiũ capita poſtibus affiguntur.

Sacrificia Gallorũ.

Galli olim omnes macilenti.

NB

Recentes Gallorum mores.

monia Italico ritu celebrant. Liberales artes multis curæ exſiſtunt, & in primis diuinarum artium ſtudia. Gymnaſium, quod Pariſijs eſt, id demonſtrat, omnium, quæ hodie ſunt in terris celeberrimum. Sunt & Romanarum literarum appetētiſſimi, ac Latinarum æmuli, in eo ſtudiorum genere nec Græcà aſpernantur. Penes magiſtratus iudicia ſunt, Regum eſt hos legere. In bellis cataphracto equite vtuntur, peditéq; leuiter armato: vtuntur & ſagittarijs, qui longiores intendunt arcus: nec corneos, vt Scythæ & totus ferè Oriens, ſed ex Taxo, aliáve duriore materia. Comitantur bellica tormenta exercitum, curribus vehuntur: magis ordine, quàm agminibus dimicant: maiore ferocia, quàm arte, quanquàm hanc quoq; in adminiſtrando bello haud negligant. Araldos vocant caduceatores: hi belli paciśq; nuncij. Colunt Regem incredibili affectu. Multa religio in templis, in religione ſanctitas, ſacrorum antiſtitum maieſtas, in clero dignitas & veneratio multa, frequens in ceremonia cantus, & ob eam rem Muſice ſtudium his propemodum peculiare: in veſtitu & calceatu, vel noſtra memoria variatum. Me puero (inquit Sabellicus) Galliæ gentis aulici omnes, citra clerum, amiciebantur manicato ſagulo, vix dimidias nates tegente, in multas ſcutulas ab imo ad ſummum complicato, puluinatoq; circa humeros. Calcei anteriore parte in tenue cornu

prot

Artibus liberalib' Frãci ſtudent.

Gallorum armatura.

Bellica Gallorũ virtus.

Francorum religio.

Muſicę ſtudiũ Gallis peculiare.

Veſtitus Francorum.

NB.

protenſi ſemipedalis longitudinis, qualis nunc ſpecies viſitur in gentilibus aulæis: tegmen capitis, id Biretum dicunt, oblongum, ac veluti in conum exiens. At nunc omnia mutata. Calcei à fronte vehementer expanſi in modum vrſini pedis, retro caſtigatior forma, ac vix calcanei capax. Calcei Gallor. *Laxior veſtitus, ac multò demiſſior quàm anteà, ad media ferè crura deſcendens, laxis manicis ab vna parte defectis, tenijs verſicoloribus tectis & ex obliquo cancellatim ſago aſſutis. Laxus pileus, ac plurimùm punicei coloris, ſed Biretum multo laxius, malè capiti cohærens, vt nihil ſit alioqui ipſa gente cultius. Cepit his paucis annis noſtrorum hominum animos incredibile ſtudium eius cultus imitandi, atq; adeò mos inualuit, vt tota ferè Italia Gallico ſpectaretur habitu, manifeſto præſagio eorum, quæ poſteà ſecuta ſunt.* Italia Gallico habitu delectata. *Mulieris habitus nihil ferè mutatus. Et Galliam Baptiſta Mantuanus in Dionyſio ſuo libro ſecundo metricè ſic deſcribit:*

Gallia terreni pars eſt non infima mundi,
Sed longè lateq; patens, Hiſpanica tangit
Oppida ab occaſu, ſeſe coniungit ab ortu
Italiæ, noſtro hinc pelago quà reſpicit auſtrum,
Clauditur Oceano, geminas quà reſpicit Vrſas,
Vnde venit Boreas, Hybernaq; frigora ſurgunt,
Et vada Teutonici tangit vaſtiſſima Rheni.
Terra hominũ, frugumq; ferax, armēta, gregesq;
Vberibus paſcens glebis, non languida cælo

Laus Galliæ.

Tabifico, non mortiferis infeſta venenis,
Vt Libye: non perpetuis adoperta pruinis,
Sicut hyperborei montes: non torrida ab æſtu,
Qui faciat ſterileis, vt decolor India, campos.
Non etiã noctis pallẽs ſemeſtribus vmbris, (le:
Quale ſub Arcturo poſitũ mare, & vltima Thy
Sed nec vt Aegypt⁹, qua fuſa paluſtrib⁹ vndis,
Sed cælo & tenere fæcunda vligine terræ.

Et paulò poſt:

Gallorum natiua & mores.

Ignea mens Gallis, & lactea corpora: nomen
A candore datum populis: muliebria pingit
Ora color Tyrius: Paphium meditata decorem
Ex geminis fecit natura coloribus vnum:
Læti, alacres, luſu, choreis, & carmine gaudent:

proni in Venerem.

In Venerem proni, proni in conuiuia, proni
Ante dapes ad ſacra Deûm: ſeruire, iugumq́;
Ferre negãt: fugiunt figmẽta & hypocriſin, ore
Liberi, vt ingenuis mos eſt, tetricosq́; peroſi:
Venatu, aucupio, campos, montana, lacusq́;
Sollicitant: bellandi vſu lætantur, equorum
Terga fatigantes: lorice, haſtilia, & arcus,
Deliciæ genti: ſub dio ad ſydera ſomnum
Carpere, fuſcari ſole & ferrugine, pulchrum eſt:
Puluere conſpergi, grauibus ſudare ſub armis,

NB.

Pro patria, pro cognatis, pro regibus ire
In pugnã et gladios, et morti occũbere dulce eſt.

Aegoceros id eſt, Capricornus Frãcis dominatur.

Aegoceros genti dominans: ſi credimus aſtris,
Si damus hoc cælo arbitriũ: citò mobile pectus
Cordaq́; largitus, rerum ſitibunda nouarum.

Non inconueniens alienúmque ab inſtituto

videtur huc præcipuum regiæ Francorum ornamentum Parlamentum ponere: quis illud à principio inſtituerit, aut vnde originem habeat, à ſcriptoribus aliud non traditur, quàm vt ſuprà ſignificaui, à Druidibus receptum ac longo tempore ad noſtram vſque ætatem obſeruatum credere eſt. Nam & illud, quemadmodum Druidum concilium, ad Carnutes quotannis tempore & loco, quem rex deſignaſſet, habebatur, hoc modo: Conueniebant ex cunctis prouinciis ciuitatibus viri conſuetudinum & iudiciorum periti, ad idq; anteà munus delecti, qui ius cuiq; per prouocationem diſceptanti dicerent. Sed quia vaga eſſet, incertaq; inſtitutio, decreta Pariſiis curia & ſedes eſt, ſuntq; ad eam iudices deſignati, qui ibi conſiſtentes perpetui prouocationum definitores eſſent. Illorum octoginta numero ſunt, annua ſtipendia ex fiſco regio percipiunt. In curias quatuor diuiſi ſunt, ſeorſumq; ſinguli ſedent, & ſuos præſidentes habent. In prima, quam ipſi Cameram vocant, Præſidentes quatuor ſedent, Conſiliarij triginta: hi contentiones & cauſas audiunt, dilationes, & quæ ad iuris cognitionem attinent, conſtituunt, leuiora quædam & temporanea definientes. In ſecunda verò & tertia cameris æquati ſedent tam in hac, quàm in illa XVIII. Hi Enqueſtarum, id eſt, inquiſitionum conſiliarij dicuntur, quòd inquiſitionibus præſint, ex clero & laicis con-

Parlamenti initium.

Druidum concilium.

Curia Parlamenti Pariſius decreta.

80. Aſſeſſores Parlamenti.

Curiæ Parlamenti.

ſtituti: Præſidentes vtriq; quatuor habent, ſententias dicunt, quas conſtitutis diebus Præſidentium vnus primæ curiæ pronunciat: idq; Arreſtum, id eſt, ratum & fixum vocant: quòd ab eo prouocari nemini liceat: qui ibi reus iudicatus fuerit, L x. librarum Turonenſium pretium perſoluere curijs debet, & quandoq; magis: nam ſi cauſam ſuam non ſatis intellectam aut diſcuſſam exiſtimaret, & ob hoc ſibi iniuriam factam, reuoluendæ in iudicium cauſæ ſuæ ipſe poteſtatem habet: verùm non priùs auditur, quàm duplicatum dictæ pecuniæ ſummam depoſuerit. Quarta curia eorum eſt, quos requeſtarum, id eſt, ſupplicationum & palatij magiſtros appellant: ab illis eorum cauſa tantùm agitur, qui regijs obſequijs deputati ſunt, aut priuilegio donati, ne ab alijs curijs infeſtentur: huius curiæ iudices ſex tantùm ſunt: & ab eis prouocare ad Parlamentum licet. In decidendis cauſis quum nodus aliquis, hoc eſt, magna difficultas offertur, hac omnium curiarum conſiliarij congregatis diſcutitur: quod etiam fit in his, quæ Rex de Republica ſtatuit: huius enim ſenatus decreto omnia edūtur. Habet & Parlamentum coniudices, dum adſunt Franciæ pares, & alij ſupplicationum magiſtri familiares regis comites, qui poſt primæ curiæ Præſides primi ſedent. Illis enim cum Franciæ paribus regalium & Parium cauſæ diffiniendæ committuntur. Sunt autem

Franciæ Pares ex omni nobilitate duodecim ſelecti, Remenſis, Laudunenſis, Lingonenſis, Epiſcopi Duces: Bellouacenſis, Nouiodunenſis, Catalaunenſis, Epiſcopi Comites vocati: Ex ſecularibus etiam ſex, Burgundus, Normandus, Aquitanicus, Principes Duces: Flandrenſis, Tholoſanus, & Campanus, Principes Comites. Illos duodecim, vt refert Robertus, Carolus magnus primùm inſtituit, & ſecum in militiam ductos Pares appellauit, quia æquali inter ſe dignitate regi adſtarent, nec cuiuſquam quàm ſenatus Parlamenti iudicio obtemperarent, coronandoq́; regi adeſſent. Et hi fuerunt, & ſunt hodie Gallorum ſiue Francorum mores, taleſq́; eorum decantati ritus.

Pares Franciæ.

Franciæ pares xii numero.

Carolus M. Parium institutor.

Pariũ Franciǽ dignitas

De Hiſpania, & moribus Hiſpanorum.

CAPVT XXIII.

Hiſpania maxima Europæ regio, inter Africam & Galliam iacens, Oceani freto & Pyrenæis montibus clauditur, terris optimis comparanda: nullis poſthabenda frugum copia, ſiue ſoli vbertatem, ſiue vinearum prouentus reſpicere, ſiue arborarios velis: omni materia affluit, quæcumque aut pretio cara eſſe poſſit, aut vſu neceſſaria, adeò, vt non ipſis incolis tantùm, verumetiam Italiæ, vrbiq́; Romæ cunctarum rerum abundantiam ſufficiat. Argentum, gemmas, & aurum, ſi requiras, habet: ferrarijs nũquã deficit, nec cedit vitibus, vincit

Hiſpaniæ laudes.

Diuitiæ Hiſpaniæ.

oleis: nihil otioſum in ea, nihil ſterile: non | Cæli ſalubritas.
coquunt ibi ſales, ſed effodiunt. Non violento
ſole torretur, vt Africa, neque aßiduis
ventis, vt Gallia, fatigatur: ſalubritas cæli
per omnem regionem æqualis, nulla paludum
graui nebula inficitur, ſed marina aura per-
flatur: lini, ſpartique in ea vis ingens: minij | Amniũ curſus.
certè nulla feracior terra. Curſus amnium non
torrentes, rapidiq́; , vt noceant, ſed lenes, &
vineis campisq́; irrigui, æſtuarijsq́; oceani affa-
tim piſcoſi. In nulla tamen re magis olim com-
NB. Ab equorũ pernicitate Hiſpania cõmenditur. | *mendata eſt, quam equorum pernicitate, quos*
ibi à vento concipi memoriæ proditum eſt. A
montibus Pyrenæis incipit, & per columnas | Hiſpaniæ dimenſio.
Herculis circuiens vſque in Borealem Ocea-
num protenditur, ita vt omnia in eo circuitu
ad Hiſpaniam ſpectent. Decem millibus ſtadijs
vt Appianus ſcribit, eius latitudo commenſu-
ratur: longitudo prorſus eadem eſſe videtur: ab
vna tantum parte, ſcilicet Pyrenæi montis dor-
ſo Galliæ adhæret, à reliquis omnibus mari cin-
gitur. Tribus diſtincta nominibus eſt: nam | Diuiſio Hiſpaniæ.
pars Tarraconenſis dicitur, pars Bethica, & | Tarraconẽſis & eius fines.
pars Luſitania. Tarraconenſis, in qua ciuita-
tes clariſſimæ Pallantia, Numantia, quæ ho-
die Soria dicitur, fuere: altero capite Gallias,
altero Bethicam, Luſitaniamq́; contingẽs, ma-
ri latera obijcit: mediterraneo, quà meridiem:
quà ſeptemtrionem ſpectat, oceano. Alias verò
duas fluuius Anas ſeparat, ita quòd Bethica, | Bethica.
in qua

in qua vrbes claræ Hiſpalis & Corduba fuere, maria vtraque proſpiciat: ad occidentem Atlanticum, ad meridiem Mediterraneum. Luſitania Oceano tantummodo obiecta eſt, latere ad ſeptemtriones, fronte ad occaſum verſa. In ea ciuitas Emerita quondam clariſſima fuit. Hæc regio primò Iberia ab Ibero fluuio, poſteà ab Heſpero Atlantis fratre Heſperia dicta eſt, vltimo ab Hiſpali, quæ hodie Sibilia, vocatur Hiſpania. Corpus hominum ad inediam laboremq́; animi ad mortem parati, dura omnibus & ſtricta parſimonia, bellum quàm otium malunt: ſi extraneus deeſt, domi hoſtem quærunt. Sæpe tormentis pro ſilentio rerum creditarum immortui; adeò illis fortior taciturnitatis cura, quàm vitæ. Velocitas genti pernix: inquies animus plurimis: militares equi, & arma ſanguine ipſorum chariora: nullus niſi feſtis diebus epularum apparatus. Aqua calida lauari poſt ſecundum Punicum bellum à Romanis didicere. In tanta ſeculorum ſerie nullus illis dux magnus præter Viriatum, qui annos decem Romanos varia victoria fatigauit. Fœminæ res domeſticas, agrorumq́; culturas adminiſtrant: ipſi armis & rapinis inſeruiunt. Breui vtuntur veſte, ac nigra, lanam habẽte ſimilẽ caprarum pilis. Peltas in bello paruas ex neruis confectas, quibus tegatur corpus, habent: bis in bello ea agilitate vtuntur, vt & ictus & ſagittas euitent. Iaculis ferreis, hamatisq́; vtuntur,

Luſitania.

Iberia.
Heſperia.
Hiſpania vnde appellata.

NB.

Gentis conditio.
Hiſpanorum taciturnitas.
Inquies animus.

NB.

Fœminæ agros & rẽ domeſticã curant.
Veſtitus Hiſpanorum.
Armatura Hiſpanorũ.

vtuntur, galeas ferunt æreas criſtatis palmis, gladios ex ferro puro ad palmi menſuram, quibus in conferta vtuntur pugna. Ferrum ſuo more ad conficienda arma præparant. Nam ferreas laminas in terram abſcondentes, ibi tam diu eſſe ſinunt, quoad debiliori parte ferrugine abſumpta validior ſuperſit: ex eo tum enſes fortiſſimos, tum cætera ad belli vſum arma neceſſaria componunt. Hoc pacto fabricata, adeò cædunt omnia, vt neque ſcutum, neque galea, neque aliud quid eis obſiſtat: duobus gladijs fulti, quum equeſtri certamine ſuperiores euaſerint, ex equis deſiliunt, & pedeſtrem adiuuant pugnam. Iaculis longè iaciunt, & ſumma arte: in acie diutiùs perſeuerant: mobili corpore leuique, vt facilè fugiant hoſtem & inſequantur. Bella ad numerum aggrediuntur, hoſti obuiant cantando. In pace choreas leui ſaltu exercent, cum quadam crurum agilitate. Erga nefarios homines atque hoſtes crudeles ſunt, cum aduenis humani atq; hoſpitales. Aduenientes enim externos hoſpitio benignè recipiunt, adeò vt æmulatione quadam inuicē pro illorum honore certent. Quos aduenæ ſequuntur, hos laudant, amicóſque Deorum putāt. Mulieres ferrea monilia collo geſtant ſupra verticem coruos incuruos habentia, & ante frontē longiùs incumbentes, ad quos, quum velint, velum attrahunt, vt extenſū faciei vmbraculum præbeat, idq; ipſæ pro maximo ducunt ornamento.

Ferrū gladiis conficiendis vtiliſsimum.

Hiſpanorū bellica virtus.

Cantantes pugnam ingrediuntur Hiſpani.

Hoſpitales ſunt Hiſpani.

mento. Quadam item in parte tympanulū circumducitur, ad poſterioréſque in occipite neruos capiti vſque ad auriculas adſtrictum in altum latúmque paulatim ſupinatur. Aliæ ſyncipit expilatum enudant, adeò vt ampliùs quàm frons ipſa, pateat. Aliquæ impoſitum ad pedis menſuram in ſublime ſtylum erigunt, cui cæſariem circūtexunt, deindeq; pileo nigranti exornant. Carnibus varijs affluenter veſcuntur. Potum ex melle conficiunt, eius copiam præbente affatim patria. Vinum emptum bibunt mercatorum opera aduectum. Mirabilis apud eos hæc obſeruatur conſuetudo, quòd licet in victus munditia elegantes exiſtant, vna in re tamen iſta immundi videntur, & ſpurcitie pleni: nam vniuerſum corpus lauant vrina, eaq; dētes fricant, hanc optimam corporis curam exiſtimantes. Fuit olim tota Hiſpaniæ terra (vt nihil obmittatur, quod ad regionis cognitionem attinere cognoſcitur) diuiſa in vlteriorem & citeriorem Hiſpanias. Citerior eadem, quæ Tarraconenſis ad Pyrenea vſque iuga protēditur. Vlterior in duas per longitudinem prouincias diuiditur, in Bethicam & Luſitaniam. Superioribus annis Hiſpania in regna quinque diuiſa eſt: in Caſtellæ regnum, Aragonum, Portugallenſe, Nauarræ, & Granatæ.

Nota morē admirandū.

Victus.

Lotio Hiſpani corpus curant.

Hiſpania bifariā diuiſa.

Regna Hiſpaniæ quinque.

De Luſitania & vetuſtis Luſitanorum moribus. CAP. XXIIII.

Luſitan

Luſitania. Portugallia

LVſitania vlterioris Hiſpaniæ pars, quæ hodie Portugallia appellatur, Bethicam à meridie, Tarraconenſem ab ortu, ab occaſu & ſeptemtrione Oceanum habens: dicta, vt Plinius ſcribit, à Luſo Liberi patris aut Lyſa cum eo bacchante. Sunt Luſitani Hiſpanorum fortiſsimi, ſcrutatores inſidioſi, veloces, agiles, atque verſatiles. Scutis duûm pedum latitudine vtuntur curuis ad anteriora proſpectantibus, quibus neque fibula, neq; anſa nulla eſt: his in bello ea agilitate vtuntur, vt ictus & ſagittas euitent. Gladiolus aut pugio lateri adhæret. Plurimi lineos thoraces habent, perpauci loricis vtuntur, aut criſtatis caſsidibus, nonnulli neruatis galeis. Iaculū longè iaciunt, & ſumma arte: in acie diutiùs perſeuerant, mobili corpore leuique, vt facilè & fugiāt hoſtem, & inſequantur. Pedicibus ocreæ adſunt. Vnuſquiſque plura fert iacula. Quidā vtuntur & haſtilibus, cuſpides ſunt æreæ. Aliquos Durio amni vicinos Spartano ritu degere tradūt. Duobus vtuntur vnguentis, ad calefaciēdumq; ignitis vtuntur lapidibus, & frigida lauantur. Vnicus illis eſt cibus, mundus quidem, & ſimplex. Sacrificijs dediti exta proſpiciunt, nihilque concidunt, inſpectant & lateris fibras, & cōtrectantes ventura coniectant. Ex inteſtinis quoque hominūm maximè captiuorum diuinationes captant, ſagis velantes. Inde vbi plaga infigitur ſub inteſtinis ab aruſpice primū ad hom

Bellica Luſitanorū virtus.

Spartano ritu Luſitani viuunt.

Vaticinādi varij ritus.

ad hominis caſum vaticinantur, abſciſſas captiuorum dextras dijs offerunt. Omnes montium habitatores victu ſimplici vtuntur, aquarum potores, humi cubitores. Longas, vt fœminæ, inferiùs diffundunt comas: mitratis frontibus pugnas ineunt. Hirco maximè veſcuntur, quem & Marti immolant, ſicut & captiuos & equos. Faciunt etiam Hecatombas, id eſt, centenario numero ſacrificia quolibet ex genere, ritu Græcanico: &, vt inquit Pindarus, omnia centena immolant. Gymnica etiam conſtiunt certamina. Armis exercent ludos, & equis, & veſtibus, & curſibus, & tumultuaria pugna, & inſtructo per cohortes prælio. Montani homines duabus anni partibus quernа veſcuntur glande, quam quum ſiccauerint, frangunt, molunt, panes conficiunt, & ad tempus reponunt. Hordeaceo vtuntur vino, nam vitis inopia ſumma laborant: idq; ita confectum eueſtigio abſumunt. Conuiuia inter conſanguineos celebrantes, pro oleo butyrum vſurpant, ſedentes cœnitant, ædificatos in pariete hemicyclos habentes. Primus ſedendi locus cœnantibus in orbem ætati præſtatur & honori. Inter potandum ducto ad tibiam vel tubam choro ſaltant, inflexis exſultantes pollicibus. In Baſteranis mulieres inuicem manibus promiſcuè innectuntur. Omnes ferè pullis amicti veſtibus, & ſagis, in quibus inuoluti per ſtramenta cubāt. Terrea illis, vt Gallis, in vſu,

Vaticinãdi varij ritus.

Hecatomba.

Omnia centena immolãt Luſitani.

Glande veſcũtur montani Luſitanix.

NB.

Inter potandũ choreas ducũt Luſitani.

in vſu ſunt vaſa. Mulieres in roſeis degunt ornamentis. Nummorum loco graui admodum ſarcinarum permutatione vtantur, vel extenſi argenti laminæ fruſtum abſciſſum exhibent. Deſtinatos neci lapidibus obruũt. Parricidas extra montium confinia, vel vltra flumina eiectos, ſaxis opprimunt. Coniugia de more Græcorum contrahunt. Aegrotos vetuſto ritu Aegyptiorum in plateis deponunt, vt qui eo morbi genere tentati ſunt, commonefacere eos valeant. Hic eſt montanis viuendi ritus, quem commemoraui, eis, inquam, qui Boreale Hiſpaniæ latus terminant. Memoria proditum eſt, Cantabros, qui extrema Luſitaniæ ſeruant, quum in hoſtium poteſtatem peruenerint, & deinde cruci affixi, lætitia pæana canere. Viros vxoribus dotes tradere, & filias hæredes deſignari, à quibus fratres earũ vxoribus exhibentur: tantaq; feritate eſſe, vt matres filios, ne in hoſtium manus perueniant, trucidare, & illud etiam filios parentibus facere. Cuidam deo ſacra faciunt, cuius nomẽ non extat. Rotunda luna tempore nocturno ante fores per omnes domos pernoctant choreas agitantes. Virorum & mulierum communis eſt vtilitas. Rem ipſæ ruſticam exercent, puerperæq; viris miniſterium exhibent. Hiſpanum & illud eſt, vt de more toxicũ apponatur, ex olere apio conſimili conficiunt, nullum afferens dolorem, vt ſi quid offeratur inuiti, in promptu illud habeant.

Moneta Luſitanorum.

Parricidarũ pœnæ.

NB. Curandi ægrotos mos Aegyptiacus.

Cantabrorũ mores.

Cantabrorũ ferocitas.

IGNOTO DEO. Religio.

Toxicum ſemper in promptu.

habeant. Eorundem & illud eſt, vt ſeſe pro iis, quibus concilientur, immolent, & pro eis morti ſe deuoueant.

AB.

De Anglia, Scotia, Hybernia, aliiſq; multis inſulis, & inſulanorum moribus.

CAPVT XXV.

Anglia, quæ & Britannia ab eruditis dicitur, inſignis in Oceano inſula triangulari forma Siciliæ ſimilis. Hæc vndique à circumfuſo mari complexa eſt, nuſquam iuncta continenti, ſed ab omni orbe noſtro diuiſa: quæ & quondam ab albis rupibus, qui ad eam nauigantibus primò apparent, Albion dicebatur. Troës eam quandoque incoluerunt, qui Troia à Græcis vaſtata Palladis oraculo digreſſi claſſe in hanc inſulam venerunt, atq; Gigantes tunc eam incolentes multis prælijs victos expulerunt. Hos verùm & ipſos poſt multos annos Saxones illuſtris Germaniæ populus Anglæ reginæ auſpicio expulerũt, & agros, opéſque Inſulanorum inter ſe partientes, vt linguæ pariter & gentis memoria in deuicta inſula ſempiterna foret, ab Angla ductrice ſua terram illam Angliam dixerunt: quamuis plerique ſic appellatam putent, quaſi noſtri orbis angulum. Galliæ & Hiſpaniæ ſeptemtrionẽ verſus opponitur. Ambitus quadrageſies octies & ſeptuaginta quinque millibus paſſuum conſtat: dies longiſſimus XVII. horarum deprehenditur, & æſtate lucidæ ſunt noctes. Sunt

Anglia quõdam Britãnia.

Albion.

Troes in Anglia.

Saxones in Anglia.

Anglia vnde appellata.

Ambitus Angliæ.

Noctes æſtatis lucidæ in Anglia.

Venuſti ſűt Angli corpore.

Angli q. Angeli.

Angli cerulei oculis, facie adeò venuſta, & ſtatura procera, vt beatiſsimus Gregorius quũ fortè Anglorum pueros Romæ videret, Bene, inquit, bene Angli dicuntur, quia vultu nitent, vt angeli: oportet illis miniſtrari iter ſalutis æternæ. In bello ſunt intrepidi, optimíque ſagittarij. Fœminæ candore & forma inſigni. Vulgus ignobile, ferum & inhoſpitale: mitior nobilitas, ac magis obuia ad omne humanitatis officium, aperto capite alteróque genu flexo hoſpites ſalutent: oſculantur etiam ſi mulier ſit, atque in cauponam ducunt, potantq́; vnà: quod fieceri minimè probro eſt, modò omnis laſciuia abſit. In bello non agri violantur, non vrbes, ſed ad internecionem alterius partis dimicatur. Omnia victorem ſequuntur. Prouinciarum omnium prima Chriſtianam pietatem complexa eſt: pecoris & lanificij abundans. Lupos non gignit, nec illatos nutrit. Idcircò vagum pecus, & ſine cuſtode ſecurum. Eſt Anglia etiam metallis diues: Aurum habet, argentum, plumbum, & cuprum. Inſunt & Margaritæ, & Gagates lapis, qui ardet in aqua, & oleo extinguitur. Vinum non gignit tellus, ſed pro eo Ceruiſia in vſu eſt. Sunt & exotica vina. Vici & villæ in Anglia plurimi ſunt, & vrbes numero multæ. Lundonia gentis caput, regiaq́; ſedes, quæ nunc corrupta voce Londres, copia negotiatorum celebris. Et tales infra paucos annos Anglorum mores erant.

Hoſpitalitas Anglorum.

NB.

Jús belli.

Lupos non gignit Anglia.

Diuitiæ Angliæ.

NB Gagates lapis.

Vina exotica, id eſt, aliunde aduecta.

Lundonia vrbs regia.

Antiqui Anglorum mores.

Cæſaris

Cæſaris verò tempore alios tuebantur. Nefas tunc erat leporem, gallinam, aut anſerem guſtare, alere tamen voluptatis gratia. Mediterranei plerique lacte & carnibus ſine frumenti vſu, victitabant, amiciebanturq; pellibus. Glaſto ora inficiebant, qui color eſt ceruleus, vt in pugna horridiores eſſent, capillo promiſſo, præter caput cæterum corpus raſitare. Mulieres vno tempore denis & amplius viris matrimonio locari, haberéque eas fratres cum fratribus communes, parentes cum liberis: ac ſi qui ex his nati eſſent, liberi habebãtur. Strabo auctor eſt, Anglos proceros homines ſupra Gallorum ſtaturam eſſe, capillo breuiore, in quo tamen cũ Cæſare diſſentit. Nemora vndique obſepta, vrbes illis fuiſſe, & in his tuguria, ſub quibus & domini & armenta ſtabulabantur: pluuium ibi cælum eſſe magis quàm niuale: quum diſſerenaret, latè nebulam obtinere terram, vt quatuor circiter horas meridianum ſolem non aſpiciant. Scotia ſuprema Angliæ pars eſt, ad ſeptemtrionem tenui freto ſiue fluuio ab inſula dirempta: nec procul inde Hybernia, Hirlandiam vulgus vocat. Indiſcreti inſulanorum habitus, indiſcreta ferè omnia, eadem lingua, ijdem mores, ſubita ingenia, & in vltionem prona, ferociáque in bello inſignis, ſobrij, & inediæ patientiſsimi, eleganti forma, ſed cultu negligentiore. Scoti à pictura corporis nuncupati, vt quidam arbitrantur. Vetus & vulgare

Mores Anglorum antiqui.

Glaſtum.

Connubia vno tẽpore multa.

Manſiones.

Cælum pluuium

Cælum in Anglia. NB.

Diſſerenare.

Scotia.

Hybernia. Hirlandia.

Scoti vnde nuncupati.

ſua pectus, brachia, manus encauſto figurare, quod in paucis hodie ſeruatur, atque iiſdem ſylueſtribus. Veteres ſcriptores, Britannorum fuiſſe aiunt, quum in pugnam ituri eſſent, corpora ſibi tingere, ad terrorem, vt credere par eſt. Inuidi natura, ac cæterorum mortalium contemptores. Oſtentant plus nimio nobilitatem ſuam, vt in ſumma etiam egeſtate ſuum genus referant ad regiam ſtirpem. Gaudent mendacio, nec pacem colunt, vt cæteri Angli. Scribit Pius pontifex dies ibi brumales, trium fermè horarum eſſe. Cæterùm & illud mirabile in ea gente obſeruaſſe, Mendicantes circa diuorum templa lapides in eleemoſynam, à prætereuntibus congerere, quibus ad vſum ignis vterentur. Caret lignis ea regio: lapis, qui datur, ſulphurea eſt materia, aut certè pinguis. Refert quoque Aeneas inueſtigatam à ſe ibi arborem eſſe, ſed non repertam, cuius caduca folia in ſubiectum amnem prolapſa in volucres verti dicerentur. Adijcit audiuiſſe poſteà à locorum peritis id miraculi in Orcadum vna ſpectari. Hybernia inſula inter ſeptemtrionem & occidentem ſolem dimidio minor quàm Britannia, cui propinqua eſt, ab hyberno tempore, vt quidam putant, appellata, adeò pabuloſa eſt, vt ibi pecuaria (niſi æſtate à paſtibus arceantur) in periculum agat ſatietas. Nullum noxium animal gignit, non araneum, non ranam, nec alit aliunde inuectum: omnia

noxia

Margin notes:

Quare corpora tinxerunt Britanni.

Angli nobilitatis avidi.

Mendaces.

Dies brumales trium horarum in Scotia.

NB.

Inſulę quędam mirabilia.

Memorabile.

De Hybernia, & gẽtis moribus.

Inſulæ vbertas.

Nullum noxium animal in Hybernia.

NB

noxia animalia alio aſportata ſolo pulueris iniectu necat. Apes in ea non reperiuntur: mira cæli temperies, fertilitas inſignis. Gens tamen inhoſpita, inculta, crudelis. Sanguine interemptorum hauſto prius victores vultus deturpant. Fas atque nefas eodem animo ducunt. Puerpera ſi quando marem edidit primos cibos gladio imponit mariti, inq; os paruuli ſummo mucrone auſpicio alimentorum leniter infert, & gentilibus votis optat, non aliter, quàm ſi in bello & inter arma mortem obeat. Qui cultui ſtudent, dentibus marinarum beluarum inſignium enſium capulos exornant, candicant enim ad eburneam claritatem. Viris præcipua gloria in armis eſt. Montium incolæ carne, lacte, & pomis victitant, magis venationi & ludis, quàm agreſtibus operibus dediti. Mare, quod inter Hyberniam & Angliam interluit, vndoſum, & inquietum toto anno, non niſi æſtiuis pauculis diebus eſt nauigabile. Nauigant autem vimineis alueis, quos circumdant ambitione tergorum bubalorum. Quantocumque tempore curſus tenebit, nauigantes eſcis abſtinent: freti latitudinem in centum viginti millia paſſuum diffundi, qui fidem ad verum ratiocinati ſunt, æſtimarunt. Qui Sylluram inſulam tenent homines, etiam nunc vetuſtum morem cuſtodiunt. Nundinas ac nummum refutant, dant res, & accipiunt: mutationibus neceſſaria potiùs, quàm pretijs parant.

Hybernorũ barbari mores.

NB.

„ „

Hybernis precipua in armis gloria.

Syllura inſula.

Permutatio rerum adhuc in uſu.

parant. Deos percolunt, ſcientiam futurorum pariter viri & fœminæ [illegible]. Ebudum inſularum, quarum quinque [illegible] neſciunt, piſcibus [illegible] Rex vnus eſt vniuerſis: nam quotquot ſunt, omnes anguſta interluente diuiduntur. Rex nihil ſuum habet, omnia vniuerſorum: ad æquitatem certis legibus ſtringitur. Ac ne auaritia à vero diuertatur, diſcit paupertate iuſtitiam, vtpote cui nihil ſit rei familiaris: è publico alitur. Nulla ei datur fœmina propria, ſed per vicissitudines in quamcunque commotus ſit vſuariam ſumit: vnde ei nec votum, nec ſpes conceditur liberorum. Thyle inſularū vltima, quæ circum Britanniam iacens eſt, in qua æſtiuo ſolſtitio, ſole in Cancri ſydus faciente tranſitum, nox ferè nulla, Brumali ſolſtitio perinde nullus dies. Pomorum copia eſt. Qui illic habitant, principio Veris inter pecudes pabulis viuunt, deinde lacte, in hyeme conſpergunt arborum fructus. Vtuntur fœminis vulgò, certum matrimonium nullis. Aliæ quoque exſiſtunt inſulæ in Mediterraneo occidentem verſus, quæ à Græcis Gymneſiæ ab incolarum nuditate, qui æſtatis tempore abſque veſtibus incedunt: ab accolis verò ac Romanis Baleares, à funda iactu, quòd rectiùs, quàm reliqui lapides iaciant, appellatæ. Harum media reliquis maior eſt, demptis ſeptem, Sicilia, Sardinia, Creta, Eubœa, Cypro, Cyrno, Lesbo. Abeſt ab Iberia, quæ

Hiſpan

Ebudes inſulæ.

Omni vniuerſorū apud Ebudes.

NB.

Thyle inſularum vltima.

Nox nulla.

Dies nullus.

Communia matrimonia.

Gymneſiæ inſulæ.

Baleares inſulæ.

Iberia Hiſpania.

Hiſpania eſt, diei vnius nauigatione. Minor ad Orientem ſpectat, nutriens plurima omnis generis armenta, ſed mulos præcipuè, qui & magni ſunt, & ſonora voce. Vtraq; inſula fertilis, ac fructifera eſt, referta eſt habitatoribus, vt qui triginta hominum millia excedant. Ad vini potum, quod rarò apud eos eſt, ſunt promptiores. Oleo omnino carent: ideò ex Lentiſco & porci adipe mixtis vnguunt corpora. Mulieres adeò præ cæteris appetunt, vt mulierem à prædonibus captam tribus aut quatuor redimant viris. Habitant in ſaxis concauis, inxtaq; præcipites petras. Effoßis cuniculis ad corporum tegumenta vtuntur, & vitæ ſecuritatem. Aureo nummo aut argenteo non vtuntur, quæ afferri ad inſulam prohibent: exiſtimant enim eo pacto, quum auro atque argento careant, ſeſe facilè omnes vitæ inſidias euaſuros. Hanc ob rem quum olim cum Carthaginienſibus militaſſent, ex ſtipendio impenſo mulieres ac vinum emptum ſecum tulere. Mirandum verò quod in nuptiis de more ſeruant: in epulis enim, quæ cum domeſticis, amicisq; in nuptiis fiunt, primus, ſecundusq;, & deinceps ſecundùm ætatem reliqui nuptam cognoſcunt: vltimus ſponſo locus ad vxorem datur. Priuatim quid etiam, & à cæterorum moribus alienum, in defunctorum ſepulcris obſeruant. Lignis enim membra corporis inciſa in vas coniiciunt, ſupráque ſaxa accumulant. Arma eis

Durus habitandi ritus.

Pecuniæ nullus vſus.

Nuptã conuiuæ per ordinẽ cognoſcunt.

Sepulcra.

Arma inſulanorum.

Fundarum vſus. *ſunt fundæ tres, vna caput cingunt, altera ventrem, tertia in manibus geſtatur. In prælio lapides multò maiores, quàm reliqui, ita robuſtè*

Iactus peritia. *iactant, vt ab aliquo tormento lapis miſſus videatur. In vrbium expugnatione lapidũ iactu eos quidem, qui ſuprà ex propugnaculis mœnia tuentur, vulnerãt. In pugna verò ſcuta, galeas, omneq; armorum genus confringunt. Ita autem rectè lapides propellunt, vt rarò effugiat ictum appetitus locus: quod eis continuus à pueritia vſus præbet, à matribus ad id certamen coactis. Imponunt enim ſupra erectum lignum panem, ſignum quod iactu petant, neque antè cibum capiunt, quàm panem lapide eiectum pro cibo ſumunt permiſſu matris. Nunc*

NB

De inſula à Iambulo reperta. *de inſula in Oceano verſus Meridiem reperta, & quæ in ea præter fidem narrantur, deq; inuentionis cauſa pauca ſunt explicanda. Iambolus à pueritia eruditus poſt patris, qui mercator fuit, obitum, & ipſe mercaturæ operam dedit, per Arabiam tranſiens ad aromata emenda, cum ſociis itineris à latronibus captus primò cum vno ex conſeruis paſtor deputatus eſt, deinde vnà cum eo à quibuſdam Aethiopibus comprehenſus, vltraq; maritimã Aethiopiam ductus. Hi quum eſſent externi, in expiationem eius regionis capti ſunt. Mos erat his, qui ea loca incolebant, Aethiopibus à priſcis temporibus ex deorum reſponſo traditus, perq; progenies viginti, annos verò ſexcentos*

Iamboli fortuna.

Occaſio reperte meridiem verſus Insula.

(progen

(progenies enim triginta perficitur annis) obſeruatus, duobus hominibus expiationem facere. Habebant præparatum nauigiolum ad ferendas maris tempeſtates aptum, & quod duo viri facilè regere poſſent. In id ſex menſium victu, quod ſatis eſſet ambobus, impoſito, viros inducentes mandabant, vt ſecundùm oraculi reſponſa nauiculam verſus Meridiem dirigerent, venturos eos ad inſulam eſſe felicem, & humanos homines, qui beatè viuerent. Eodem modo & eorum patriam, ſi ipſi in inſulam ſalui perueniſſent, ſexcentis annis in pace felicitatéque futuram. Sin verò longitudine maris territi curſum retro verterent, tanquam impios ac ſceleſtos omni eorum genti magnarum calamitatum cauſam præbituros. Aethiopes verò aiunt dies agere iuxta mare feſtos, ſacráque facere, optantes, quo ſolita fiat expiatio, proſperum nauigantium curſum. Hi poſt quatuor menſium nauigationem multis acti tempeſtatibus ad inſulam deferuntur figura rotundam, ſtadiorum ambitu quinque millium. Inſulæ appropinquantibus, accolæ quidam obuij ſcapham deducunt, alij accurrentes mirantur alienigenarum aduentum, eos humaniter, benignéque ſuſcipiunt, quæ apud ſe erant illis communicantes. Sunt eius inſulæ homines corpore ac moribus haud noſtris ſimiles, eadem tamen corporis forma, ſed quæ magnitudine quatuor cubitos exced

Aethiopum maritimorũ expiatio.

Inſulæ deſcriptio.

Hominum mirabilium deſcriptio.

excedat, horum eſſe veluti nerui, quò velut flectuntur reflectunturq́;. Corpore ſunt pluſquàm nos agili ac robuſto. Nam ſi quid manibus ceperint, nemo eripere ex digitis poteſt: pellis corporis adeò perpolita, vt ne prima quidem lanugo appareat. Pulcri ſunt, decori, & corpore compoſito. Aurium foramina multò noſtris patentiora, quemadmodum & lingua à nobis differunt. Habet enim eorum lingua priuatim quid, tum à natura, tum ab ingenio datum: diuiſam enim linguam natura dedit, quæ ſcinditur in inferiori parte, vt ab radice duplex eſſe videatur. Ita varia vtuntur loquela, vt non ſolùm voce hominum loquantur, ſed auium diuerſarum imitentur cantus. Et quod mirabilius videtur, vnà cum duobus hominibus perfectè ſimul reſpondendo, tum diſputando loquuntur: vna enim linguæ parte vni loquũtur, reliqua alteri. Purum ibi eſſe integro anno aërem conſtat, quemadmodum poëta ſcribit, pyrum ſupra pyrum, malum ſupra malum, vuam ſupra vitem ſeneſcere: eſſe inſuper tradunt continuò diem parem nocti. Circa Meridiem nullam fieri rei alicuius vmbram, quum ſupra verticem ſol exſiſtat. Viuunt autem ſecundùm cognationes ac cœtus, qui tamen quadringentos non excedant. Habitant in pratis, ferente abſque cultura ſponte ſua vberes fructus terra. Nam inſulæ virtus, aëriſque temperies terrã ſua ſponte frugiferam, vltra quàm ſatis

Lingua duplex à natura.

NB. Memorabile.

Inſulæ vbertas.

Terra abſque cultura frugifera

ſatis eſt, reddit. Naſcuntur apud eos arundines plurimę ferentes vberem fructum albo eruo perſimilem: hos collectos ſpargunt aqua calida, quoad auctus oui columbę magnitudinem ęquat: ex his poſtmodum contritis panem conficiunt dulcedine præſtantem. Sunt etiam in ea aquarum fontes permagni, ex quibus partim aquę calidę ad vſum balneorum, ad curandóſque morbos manant: partim ſumma dulcedine frigidæ, quę ad valetudinem conferunt. Eſt quoque omnium doctrinarum, maximéque aſtrologiæ, apud eos cura. Vtuntur literis, quas habent viginti & octo ſecundùm virtutem ſignificandi, characteres verò ſeptem, quarum quælibet quatuor interpretatur modis. Longiſſime ſunt ętatis, vt qui annis centum quinquaginta vitam agant, & abſque aliquo (vt plurimum) morbo. Si quis febricitet, aut corpore ęger fuerit, mori ſtatuta lege compellunt. Non ſcribunt per latus, vt nos, ſed à ſuperiori parte recta linea ad inferiorem. Mos eſt eis ad certam vſque ætatem viuere, qua perfecta, variam ſibi mortem ſponte conſtituunt. Gemina eſt apud eos herba, ſupra quam ſi quis iacet, in ſuauem deductus ſomnum moritur. Mulieres minimè nubunt, ſed omnibus ſunt communes. Simili modo & filij educantur, communíque amore ſunt omnibus. Abducunt ſæpius à nutrientibus infantes, ne matres filium recognoſc-

Fontes ſalubres.

Thermæ.

Doctrinarū cura.

Literę.

150 annis viuunt.

Aeger mori lege cōpellitur.

Viuēdi certa meta.

Herbæ mortem inducentes.

NB.

Matrimonia communia.

gnoſcant. Quo ſit, vt quum nulla ſit apud eos ambitio, aut præcipua affectio, concordes abſque ſeditione viuant. Eſſe inſuper ea in inſula animalia magnitudine quidem parua, ſed natura & ſanguinis virtute admirabilia, corpore ſunt rotundo, ac teſtudinibus ſimili, duabus lineis inuicem per medium tranſuerſis, in quarum cuiuſlibet extremo ſit auris & oculus, vt quatuor oculis videant, totidemq; audiant auribus: vnicis ventre atq; inteſtinis, in quæ comeſta confluunt. Pedes circum habent plures, quibus in vtramque partem ambulant. Huius beluæ ſanguis mirabili aſſeritur virtute. Omne enim corpus conciſum dum ſpirat, hoc tinctum ſanguine cohæret. Quiſque cœtus nutrit magnas diuerſæ naturæ aues, quibus experiuntur quales filij ſunt futuri. Impoſitis enim ſupra aues infantibus, ſi volantes per aëra immoti non expaueſcant, educant. Si verò timore ignauiáque deficiunt, proijciuntur, vt neque diutiùs victuri, & animi exercitio inutiles. Cuiuſlibet cœtus ſenior alijs tanquam rex, cui parent omnes, imperat: Annis centum quinquaginta actis ſeipſum vita ex lege priuat: poſt eum ſenior accipit principatum. Mare, quo inſula circumdatur, fluctuoſum, & quod motus ingentes facit, dulcis eſt aquæ guſtus. Arctus, & pleræque ſtellæ, quæ nobis apparent, minimè ab illis conſpiciuntur. Sunt & aliæ ſeptem inſulæ pari magnitudine,

parib

Animalia admirabilia.

Sanguis medicinæ vtiliſſimus.

NB.

Senior cuiuslibet cœtus rex.

NB

Aliæ inſulæ ſeptem.

paribusq́; ferè interuallis diſtantes, quæ eiuſdem gentis, legisq́; exiſtunt. Omnes eas incolentes, quamuis terra ſua ſponte abũdè victum ferat, his tamen modeſtè vtuntur: Simplices enim cibos appetunt, nutrimẽtum quod ſatis eſt quærentes. Carnibus tum aßis tum elixis veſcuntur. Coquorum artem, varijsq́; ſaporibus condita, vt inutilia reijciunt. Deos, & eũ, qui omnia continet, Solemq́, & reliqua cœleſtia colunt. Piſces, auesq́; varij generis capiunt. Naſcuntur ibi ſua ſponte arbores fructiferæ, oleæ, & vites, ex quibus olei & vini copiam educunt. Serpentes magnos, ſed innocuos inſula producit, quorum carnes miræ dulcedinis edunt. Veſtes parant ex lanugine molli ac ſplendida ex medio arundinum ſumpta, qua maritimis tincta oſtreis veſtimenta purpurea conficiuntur. Varia exſiſtunt animantia, &, quia præter opinionem, haud facilè credita. Certum viuẽdi ordinem ſeruãt, vnico cibo diotim contenti. Nam certo die piſces, alio aues, quandoq; terreſtria animalia edunt, oleo aliquando, ſimpliciq́; menſa vtuntur. Diuerſis ſunt exercitijs dediti, quidam inuicem miniſtrant, alij piſcantur, alij exercent artes, nonnulli circa alias res vſui commodas occupantur. Quidam exceptis ſenibus partitis inuicem operis ſeruitio vacant. In ſacris ac diebus feſtis hymnos in deorum, & maximè Solis, laudes canunt, cui ſe & inſulas dicarunt. Mortuos in litore ſepeliunt, cadauer

Victus inſulanorum.

Religio.

Serpentes innocui & cibi apti.

N.B.

Dietim.

Exercitia & ſtudia.

Sepulcra.

quum

quū mare fluit arena obruētes, vt aquæ fluxu, inundationeq́; exaggeretur locus. Calamos, ex quibus fructum decerpunt, augeri minuiq́; ad Lunæ modum.

Aquæ mirabilis natura. *Fontium aqua dulcis*

F. *ac ſana caliditatem ferat, niſi frigidæ aqua aut vinum immiſceatur. Iambolus, & qui cum eo acceſſerat, quū ſeptem annis in inſula manſiſſet, tandem inuiti eiecti ſunt, tanquam mali, maluq́ moribus aſſueti. Igitur præparata rurſus ſcapha, cibiſque impoſitis abſcedere coacti menſibus quatuor ad regem Indiæ peruenere, à quo poſteà ſaluo conductu per Perſidem in Græciam dimiſſi ſunt.*

De Taprobana inſula,& gentis eius moribus.

CAPVT XXVI.

TAprobanam inſulam antequam temeritas humana exquiſito penitus mari fidem panderet, diu orbem alterum putauerunt, & quidem eum, quem habitare Antipodes crederentur.

Alexandri magni virtus. *Verùm Alexandri Magni virtus ignorantiam publici erroris non tulit vlteriùs permanere, ſed in hæc vſq; ſecreta propagauit nominis ſui gloriam. Miſſus igitur One-*

Inſula ab Oneſicrito reperta. *ſicritus præfectus claſsis Macedoniæ, terram iſtam quanta eſſet, quid gigneret, quomodo haberetur, exploratam notitiæ noſtræ dedit. Patet in longitudine ſtadiorū ſeptē millia, in latitudine quinque millia, ſcinditur amne interfluo. Nam pars eius beſtijs & Elephantis repleta eſt, maioribus multò, quàm quos India: partem*

homin

hominis tenent. Margaritis ſcatet, & gemmis omnibus: ſita inter Ortum & Occaſum, ab eo mari incipit, quod fretum Indiæ eſt. A Praſia Indorum gente dierum viginti quinque primò in eam fuit curſus: ſed quum papyraceis & Nili nauibus illò pergeretur, mox curſu nauium noſtrarum ſeptem dierum iter factum eſt. Mare vadoſum interiacet altitudinis non ampliùs ſenûm paſſuum. Certis autem canalibus adeò altum, adeóque depreſſum, vt nullæ vnquam anchoræ ad profundi illius ima potuerint peruenire. Nulla in nauigando ſyderum obſeruatio, vtpotè vbi ſeptētriones nequaquā aſpiciuntur: vergiliæ nunquam apparent: Lunam ab octaua in ſextamdecimam tantùm ſupra terram vident. Lucet ibi Canopus ſydus clarum & ampliſſimum: Solem orientem à dextra habent, occidentem à ſiniſtra habent. Sub Claudij adhuc principatu æs ſignatum ignorabant. Pecunia maximè ſtupuiſſe traduntur, quòd ſignata diſparibus foret vultibus, parem tamen haberet modum ponderis. Excedunt homines corporum magnitudine alios omnes. Crines fuſco imbuunt. Cæruleis oculis, atroci viſu, terrifico ſono vocis. Quibus immatura mors eſt, in annos centum euum trahunt. Alijs omnibus annoſa ætas, & penè vltra humanam extenta fragilitatem. Nulli aut per diem, aut ante diem ſomnus. Noctis partem quieti deſtinant, lucis ortum vigilia anteuertunt.

Taprobanę ambitus.

Mare vadoſum.

Canopus ſydus.

Taprobanę homines.

tunt. Aedificia modicè ab humo tollunt. Annona ſemper eodem tenore eſt, vites neſciunt, pomis abundant. Colunt Herculem. In regis electione non nobilitas præualet, ſed ſuffragium vniuerſorum: populus enim eligit ſpectatum moribus, & inueteratæ clementiæ, & iam annis grauem. Sed hoc in eo quæritur, cui liberi nulli ſint. Nam qui pater fuerit, etiam ſi vita ſpectatus eſt, non admittitur ad regendũ: & ſi fortè dum regnat pignus ſuſtulit, exuitur poteſtate. Idq́ue maximè cuſtoditur, ne regnum hæreditarium fiat: deinde etiam ſi rex maximam præferat æquitatem, nolunt ei totum licere. Quadraginta rectores accipit, ne in cauſis capitum ſolus iudicet, & ſic quoque ſi diſplicuerit iudicatum, ad populum prouocatur. A quo datis iudicibus ſeptuaginta, fertur ſententia, cui neceſſariò adquieſcitur. Cultu rex diſsimili à cæteris veſtitur. Quòd ſi etiam ipſe in aliquo peccato argutus ſit, ac conuictus, morte multatur. Non tamen vt cuiuſque attrectetur manu, ſed conſenſu publico rerum omnium interdicta ei facultate, etiam colloquij poteſtas punito denegatur. Culturæ ſtudent vniuerſi, venatibus indulgent, nec plebeias agunt prædas, quum tigrides & elephanti tantùm requirãtur. Maria quoque piſcationibus inquietant, marináſque teſtudines capere gaudent, quarum tanta eſt magnitudo, vt ſuperficies earum domum faciat, & numeroſam

famil

Rex ſuffragio creatur.

Rex liberis carere debet.

Iudiciorum pulcra inſtitutio.

F

Rex peccãs morte multatur.

Gentis ſtudia.

Teſtudinũ marinarum magnitudo

familiam non arctè reciperet. Maior pars Inſulæ huius calore ambuſta eſt, & in vaſtas deficit ſolitudines. Latus eius mare alluit peruiridi colore, fructicoſum adeò, vt iubæ arborũ plerumque gubernaculis atterãtur. Mirantur aurum, & ad gratiam poculorum omnium gemmatum adhibent apparatum. Secant marmora teſtudinea varietate. Margaritas legũt plurimas, maximasq́;. Et hæ ſunt gẽtes, hæ nationes, quarum mores, ritus, & inſtituta ab hiſtoriographis ipſis paſſim celebrata ſunt, & potiſſimùm quæ potuerunt aliqua ſui excellentia & dignitate ad cognitionem noſtram peruenire. Permultas adhuc eſſe fateor, quæ à me aut prætergreſſæ ſunt, aut parciùs attrectatæ: quum de illis ſcribere non plura potui quàm inueni, vt qui apud eas non fui, nec cognoui, neque qui omnium conſcius eſſet (præter immortalem deum) dicere ſatis poſſe exiſtimaui. Ipſe enim ſolus eſt, qui nouit omnia, & ſolus qui poteſt. Ipſe eſt, qui prima ipſius orbis fundamenta in orbem coniecit, & immenſi maris aditum & ſemitam mortalibus patefecit, quiq́; vitæ huius commoditates omnes, diuitias, dignitates, honores præſtitit: qui ve ſydera diſcernens vnicuiq; quam voluit, ſortem tradidit: quibuſdam enim vt terram colerent, atque inde ſibi diuitias & opes compararent, alijs autẽ vt pelago acti, aut piſcarentur ſibi victum, aut mercimonia commutarent. Alijs vt ſcientia &

Concluſio libri.

Excuſatio auctoris.

Deus ſolus omnia nouit & poteſt.

A Deo cuique ſors ſua conceſſa.

philoſophiæ ſtudijs ſe dederent, atque inde honores aucuparentur & laudes. Multis etiam vt cæteris præeſſent, iuberent & imperarent. Vnde morũ diuerſitas. *Ideò non mirandum, ſi homines variam inter ſe, non ſolùm fortunam, ſed etiam naturam, mores, & viuendi ritus ſint conſequuti, quum videmus regiones & loca eam quoque varietatem adepta, poſtquam vna quidem lacteos homines pariat, alia ſubalbidos, alia fuſcos, alia prorſus aduſtos, aut ſimiles multis floribus, quales Aſſyria generat. Sic enim ſtatuit Deus, vt homines varij quoque ingenij, & multiformis animi ac induſtriæ, quemadmodum & cætera, naſcerentur, atque vt vnuſquiſq; ſua contentaretur ſorte.*

ANDR

ANDREAS PALEO-SPHYRA GVNDEL-FINGIVS LE-CTORI S.

A MARONE licet Ithacus Vlyſſes ſcelerum inuentor, ab Homero Polytropos, ab aliis technarum architectus, & verſutiæ omnis cõciliabulum appelletur : attamen ſapientiſſimus, peritiſſimus, atque patientiſſimus heroum omnium & prædicatur, & habetur, quòd peregrè profectus, exterorum hominum mores multorum cognouit, & vrbes, ab aduerſante nimium ſibi fortuna per Scyllam atque Charybdim actus, Syrtium, Cyclopis, Sirenum, & Circes moleſtias tulit. Quis ergo non videat, quis non intelligat quàm decorum, quamq; vtile ſit ad tanti principis veſtigia quàm remotiſſimè peregrinari, alienas terras inuiſere, vnde peculiaria gentium aliarum ſtudia, mores, exercitia, linguæ, leges, dogmata ſacra & profana omnia, eſus, veſtitus, ædificandi ratio, locorum ſitus, cultusq;, & denique

rerum naturæ omnium ediſcantur? Quoniam verò propter impedimenta pleraq; ætate maximè noſtra omnibus hæc non conceditur, vt non minus illa hæc in patrio ſinu quieſcendo cognoſcerentur, elaborauit Boëmus hic meus, literarum humanarum ſcientiſſimus, ex innumeris claſſicis ſcriptoribus conſcripto præſenti opere. In quo tres terræ partes, partium regiones & loca, locorum homines, hominũ mores & ritus memorabiliores explicantur omnes, tanta diligentia, tanta arte, quanta à nemine ante eum vnquam priùs pertractati dignoſcuntur: ex racematione diligenti vindemiam, ex ſpicilegio meſſem fecit, ſuccoſum non minus, quàm iucundum, nec iucundum minus, quàm vtilem atque perneceſſarium librum, adeò, vt niſi quæ in ipſo de homine prædicantur, ille qui humanitati ſtudet, cognouerit, magis inſtituto aberret ſuo, quàm materiarius, quem materiæ, in qua laborat, natura ſiue conditio fugerit. Quare, humanarum rerũ humane lector, eas hominum res intuere, lege: atque vbi quanta in eis vtilitas, quãta humanæ vitæ inſtitutio ſit, experieris, gratias Boëmo noſtro age immortales.

EX N I

EX NICOLAO DAMASCENO DE MORIBVS GENTIVM.

*

THYNI.

THYNI *naufragos humaniter excipiunt, & amicitia ſibi deuinciunt. Sed & ex peregrinis eos, qui ſponte accedunt eximiè honorant: Qui verò inuiti ad ipſos delati fuerint puniuntur.*

Aritoni.

Aritoni nullum animal mactant. Oracula ſua teſtis inſcripta habent, quæ in aureis inuolucris cuſtodiunt.

Dardani.

Dardani, gens Illyrica, ter ſaltem in vita lauantur, quum in lucem recens editi ſunt, cùm nuptias contrahunt, quum fato ſunt functi.

Galactophagi.

Galactophagi, gens Scythica non in ædibus degunt, vt & plerique alij Scytharum. Victus eis ſaltem equarum lacte conſtat, vnde caſeos conficiunt, vt ita eo tum potu tum cibo vtantur. Itaque non facilè bello ſuperantur, quòd commeatus vbique ipſis præſto ſit. Hi & Darium domum remeare coëgerunt. Sunt autem

inuicem iuſtiſsimi, vtpotè qui facultates & vxores communes habeant. Vnde inter ſe Seniores quoſuis patres ſuos appellãt, iuniores filios, & æquales fratres. Ex his oriundus Anacharſis, in ſeptem ſapientum numero habitus, qui in Græciam venit, vt leges & inſtituta aliorũ diſceret. Quin meminit eorum & Homerus vbi inquit, Myſorum cominus pugnantium, & Agauorum equas mulgentium, Et Galactophagorũ, Abiorùmque iuſtiſsimorum hominũ. Abios autem vocat eos, ſiue quòd terram non colerent, ſiue quòd ſine domibus degerent, ſiue etiam quòd hi ſoli arcus in bellis vſurparent. Arcus enim poëtæ haud rarò βιὸς dicitur. Apud hos (vt ferunt) neminem deprehendere eſt inuidia laborantem, aut odio flagrantem, ſiue metu perculſum, propter vitæ iſtam communionem & iuſtitiam. Bellicoſæ autem ipſorum non minus mulieres ſunt, quàm viri, quæ & vnà in prælium eunt, quum ita facto opus. Itaque & Amazones fœminas generoſiſsimas eſſe, adeò vt progreſſæ ſint cum exercitu olim Athenas, & in Ciliciam vſque, quando videlicet iuxta Mæotim paludem habitarunt.

Iberi.

Iberorum mulieres quotannis in publicum exhibent, quod tela confecerunt. Viri autem ſuffragijs lecti de ipſis iudicant, & quam earũ plurimum laboraſſe inueniunt, ei primos honores deferunt. Habent quoque Zonam certæ menſuræ,

ſuræ, intra quam ſi venter cuiuſquam comprehendi nequeat, pro dedecore id magno habetur.

Vmbrici.

Vmbrici in pugnis aduerſus hoſtes, turpiſſimum ducunt victos viuere: ſed neceſſe eſt aut vincere, aut mori. Vmbrici quum controuerſias inter ſe habent, pugnant armati ac ſi bello congrediendum eſſet: & videntur iuſtiorem habuiſſe cauſam qui aduerſarium interemerint.

Celtæ.

Celtæ Oceani accolæ, pro dedecore habent, ſi quis muro aut domui ruenti ſe ſubducat. Inundatio quum ex mari exteriori accedit, armis induti ei obuiam eunt, ſubſiſtuntq; donec mergãtur, idq; ne fugientes videantur quoquo modo mortem formidare. Celtæ gladijs cincti Reipub. negotia tractant. Grauiorem etiam pœnam apud eos luit, qui peregrinum, quàm qui ciuem interemerit. Illi enim mors irrogatur, iſti exilium indicitur. Ante omnes honore eos afficiunt, qui victoria potiti agrum aliquem in publicum acquiſiuerunt. Ianuas ædium nunquam occluſas habent.

Pædalij.

Apud Pædalios, gentẽ Indicam, non ſacrificus, ſed prudentiſſimus omnium qui præſto ſunt ſacra auſpicatur. Petitur autem à Dijs nihil aliud quàm iuſtitia.

Prayſij.

Prayſij, vel Praſij, vicinos fame afflictos alimento ſubleuant.

Telchines.

Homines illi qui Telchines dicti, antea quidem Cretenſes erant, ſed poſtea & Cyprum inhabitarunt. Vnde quũ in Rhodum migraſſent, primiq; eam inſulam occupaſſent, maligni admodum & inuidi extiterunt. Quum verò & hi artes mechanicas exercerent, maiorúmque opera imitarentur, Mineruæ Telchiniæ ſtatuã primi erexerunt, quod nomen ſonat ac ſi dicas, Mineruæ inuidæ.

Tarteſſij.

Apud Tarteßios minori natu aduerſus maiorem teſtimonium ferre non licet.

Lucani.

Lucani tanquam criminis alicuius, etiam luxuriæ ignauiæq; iudicia agitant. Si quis conuictus luxurioſo mutuum dediſſe, mutuo iſto multatur.

Samnites.

Apud Saunitas vel Samnites de adoleſcentibus & virginibus quotannis publicum habetur iudicium. Quem igitur eorum optimum eſſe ſententia iudicum pronunciarit, is ſibi ex virginibus eligit vxorem quam vult, deinde ſecũdus ab eo alteram, & ſic de cæteris fit deinceps.

Limyrnij.

Limyrnij vxores habent communes, & liberos

beros communiter alunt vſque ad annum ætatis quintum. Anno autem ſexto in vnum conuocant omnes pueros, atque tum ex ſimilitudine ad quemlibet virorum coniecturam facientes, cuilibet ſimilem patri filium aſſignant. Quum itaq; quis agnouerit puerum ſuum, tum quilibet eum vt filium educat.

Sauromatæ.

Sauromatæ (vel Sarmatæ) tribus diebus cibo ſe ita ingurgitant, vt repleantur. Vxoribus in omnibus obtemperāt, tanquam dominabus. Virgini non priùs nuptias concedunt, quàm hoſtem aliquem interfecerit.

Cercetæ.

Cercetæ reos cuiuſcumque admiſſi criminis ita puniūt, vt ſacris interdicant. Si quis ſcapham gubernans impegerit, accedentes ordine ſinguli illi inſpuunt.

Moſyni.

Moſyni Regem ſuum educant turri incluſum. Si quis iudicatus ſit minus benè in publicum conſuluiſſe, eum fame enecant. Frumētum quod ipſis ex agris prouenit æqualiter diſtribuunt, partem inde aliquam in commune conferentes pro peregrinis aduenientibus.

Phryges.

Pryges omni abſtinent iureiurando, ita vt nec ipſi iurent, nec alios ad iurandum adigant. Si quis apud eos bouem aratorem interfecerit, aut agriculturæ inſtrumentum ſurripuerit, morte mul

te multatur. Phryges non defodiunt in terram ſacerdotes mortuos, ſed ſuper columnas lapideas decem cubitorum erectos ſtatuunt.

Lycij.

Lycij plus honoris mulieribus quàm viris deferunt, nomináque eis à matribus induuntur: Itemq; bonorum hæredes filias, non filios relinquunt. Si quis liber condemnatus fuerit furti, pœna ſeruitutis ei irrogatur. Teſtimonia in cauſis non protinus ferunt, ſed poſt menſem demum.

Piſidæ.

Piſidæ conuiuantes, parentibus epularum primitias libant, perinde vti nos Dijs fœderum amicitiæq; præſidibus. Grauiſſimum apud eos iudicium depoſiti agitur, quod qui fraude inuertere conuictus fuerit, morte afficitur. Si quis in adulterio comprehenſus fuerit, is cum adultera aſino inſidens per vrbem circumducitur, idq; ad conſtitutum aliquot dierum ſpatium.

Æthiopum.

Aethiopes ſororibus potiſſimum honorem exhibent, & ſucceſſionem tradunt Reges, non ſuis, ſed ſororum filijs. Quòd ſi ex ijs nullus ſuperſit, cui ſuccedere ius ſit, tum pulcerrimum omnium & bellicoſiſſimum Regem deligunt. Exercent ij præcipuè pietatem & iuſtitiam. Aedibus ipſorum nullæ ſunt ianuæ, cumq; in vijs publicis multa ſita iaceant, nemo eorum aliquid furatur.

Buæi.

Buæi.

Apud Buæos, Libyæ ſeu Africæ gentem, vir inter viros dominatum gerit, mulier inter mulieres.

Baſuliei.

Baſuliei, Libyæ gens, quum bellum gerunt, noctu quidem prælium committunt, interdiu verò pacem ſeruant.

Dapſolibyes.

Dapſolibyes ſimulatque in vnum conuenere, vniuerſi ſimul nuptias contrahunt eodem die, poſt occaſum pleiadum Etenim vt conuiuati ſunt ad mulieres ſeorſim accumbentes extinctis luminibus adeunt, quamque earum fortè quiſpiam nactus fuerit, eam & vxorem ducit.

Ialchleuei.

Ialchleuei, gens Libyca, quum multi ſimul eandem ſponſam ambiant, apud ſocerum ſeu ſponſæ petitæ patrem cœnant. Dum verò multis dicterijs ſibi inuicem illudunt, cui eorum ſpō-ſa arriſerit, is eam ducit.

Sardolibyes.

Sardolibyes nullam ſupellectilem ſibi parant, præter calicem & gladium.

Alitemij.

Alitemij Libyes pernicioſiſſimos Reges eligunt: Ex reliquis prout quiſque maximè iuſtus eſt, ita & dignitate eminet.

Nomades.

Nomades & ipſi Libyum gens, in temporũ dinumeratione non diebus ſed noctibus vtũtur.

Apharantes.

Apharantes Libyes nominibus carent, ſoli orienti conuicium faciunt, vt qui multa mala in lucem proferat & oſtendat. Ex filiabus optimas eas cenſent, quæ tempore quàm longiſſimo virgines manent.

Bœoti.

Quidam Bœotorum decoctores qui non ſunt ſoluendo in forum adducunt, & conſidere iuſſis cophinum ſuperinijciunt: Ac qui hac cophini pœna affectus fuerit, inde infamis fit. Quam pœnam irrogatam etiam Euripidæ patri: qui ex Bœotis oriundus erat, ſunt qui exiſtimant.

Aſſyrij.

Aſſyrij virgines in foro vendunt quibuſlibet eas ſibi iungi deſiderantibus. Ac primo quidem veneunt, quæ forma omnium ſunt venuſtiſſima, tum deinceps reliquæ. Quũ verò ventum tandem fuerit ad maximè deformes, per præconem diuulgant, quantum quiſque pecuniæ accipiat, vt eam ducat. Atque ita pretium ex formoſarum venditione redactum, in elocandas deformes impendunt. Coniungunt pariter exercentes in moribus potiſſimùm grauitatem & manſuetudinem.

Perſæ.

Apud Perſas quod factum turpe exiſtimatur, id

tur, id nec dictu honeſtum cenſent. Si quis patrem necauerit, eum ſubdititium non genuinũ filium exiſtimant. Si quem iuſſerit Rex flagris cædi, is tanquam beneficio affectus, gratias agit quòd eius rex meminiſſet. Quibus ſoboles numeroſa eſt, ij præmium eo nomine à Rege ferunt. Pueri apud ipſos, vera dicere non ſecus atque diſciplinam aliquam diſcunt.

Indi.

Apud Indos quum quis fraudatur mutuo aut depoſito, actionem non habet, ſed ſibi culpam imputare debet, quòd credidit. Si quis artificem manu vel oculo priuauerit, morte pœnam luit. Qui grauiſſimo obnoxius delicto eſt, iubente Rege tondetur, tanquam hoc extremæ ſit ignominiæ. Indis mortuis iungitur in rogum vxor ex omnibus dilectiſſima vnà cremanda. Inter ipſas autem acerrimum certamen oritur, adiuuantibus quamlibet ſuis amicis, vti vincat.

Lacedæmonij.

Lacedæmonij non ſatis honeſtum ducunt, alijs operam nauare artibus, quàm ad res bellicas pertinentibus. Cibum omnes viri vnà capiunt. Senes quoſuis omnes reuerentur, non ſecus ac parentes ſuos. Vt viris ſua ſunt exercitia, ita ſunt virginibus item ſua. Peregrinis Spartæ degere fas non eſt, nec Spartanis peregrè proficiſci. Vxoribus ſuis poteſtatem faciunt prolem ſuſcipiendi ex pulcerrimis, tum

ciuium,

ciuium, tum peregrinorum. Quæſtū facere Spartano indecorum. Nomiſmate vtuntur ex corio. Quòd ſi verò contingat aurum domi alicuius vel argentum deprehendi, morte pœnam luit. Maxima omnibus hinc gloria, ſi ſe humiles & obedientes magiſtratibus ſuis præbeant. Beatiores apud eos iudicantur, qui præclaram mortem oppetunt, quàm qui in magna proſperitate viuunt. Pueri ex lege quadam aram circumeuntes flagellantur, donec pauci ex ijs reliqui, perdurantes ſub flagris, coronas præmium auferunt. Minus honeſtum cenſetur timidum aliquem, contubernalem ve Gymnaſij ſocium, vel amicum ſibi iungere. De ſenibus iudicium fit circa finem vitæ, quin ex ijs benè, qui ſequius vitam ſuam traduxerint. Quum exercitus educitur extra limite regionis, ignem incendit ſacerdos, qui Pyrphorus, id eſt ignifer, dicitur, ab ara Iouis du ctoris, quem à Rege non procul remotus præfert, inextinctum ſeruans. Adiunguntur auten Regi in bellum eunti Vates, medici, tibicine Nam tibijs in bellis vice tubarum vtūtur. Pu gnantes autem coronis ornantur. Regi aſſurgi omnes præterquam Ephori. Iurat autem Re antequam regnum adeat, imperaturum ſe i xta leges Reipublicæ.

Cretenſes.

Cretenſes primi inter Græcos leges habuer à Minoë Rege conditas, c… mus ma

imperi

mperio potitus eſt. Fingebat autem Minos ſe ab ipſo Ioue didiciſſe, quòd per annos nouem ad montem quendam commearet, vbi antrum Iouis ſacrum erat, à quo reuerſus ſemper leges aliquas Cretenſibus attulit. Cuius meminit Homerus ſuis verſibus, quorum hæc ſententia:

Inter illas eſt Gnoſſ9 vrbs magna, vbi Minos Nouem annis imperauit, qui Iouis magni confabulator erat. Cretenſium pueri in vnum publicè congregantur, ibique vnà duriter educantur, & venationibus dediti per accliuia nudis pedibus diſcurrunt, & armati ad ſaltationem Pyrrhicham dictam magno labore aſſueſiunt, cuius inuentor fertur fuiſſe Pyrrhichus Cydoniates, genere Cretenſis. Viri autem ſimul in publico cibum capiunt, eadem victus ratione æqualiter omnia ipſis præbentur. Dona apud ipſos plurimi æſtimata, ſunt arma.

Autariatæ.

Autariatæ milites per viam ægros imbecilleſq; factos, in viuis nunquam relinquunt.

Triballi.

Triballi quàtuor phalanges ſeu ordines in acie inſtruunt: Primam phalangem faciunt imbecillium: Alteram ab ea fortiſſimorũ quorumq;: Tertiam Equitum: Vltimam mulierum, quæ reliquos in fugam verſos conuicijs ſiſtunt.

Cauſiani.

Cauſiani eos qui in lucem eduntur, deplorãt: qui autem è vita excedunt, eos beatos indicãt.

Cij.

Cij mortuos quum cremarunt, oſſa eorũ colligunt, quæ in mortario contundunt. Tum in nauigium imponentes in altum nauigant, vbi per cribrum ea ad ventos diſpergunt, donec omnia difflantur & euaneſcunt.

Tauri.

Tauri, gens Scythica, vnà cũ Regibus mortuis gratiſsimos quoſq; eorũ amicos humare ſolẽt. Rex verò quũ amicũ aliquẽ morte amittit, aut partem auriculæ, aut totam eam abſcindit, prout dignitas amici mortui merebatur.

Sindi.

Sindi quum quenquam ſepeliunt, tum quot hoſtes in vita occiderit, totidem piſces eius ſepulcro inijciunt.

Colchi.

Colchi vita functos non humi ſepeliunt, ſed ab arboribus ſuſpendunt.

Panebi.

Panebi Libyes mortuo rege corpus reliquum terra condunt: caput autem trunco amputatum inaurantes in ſacris ſtatuunt.

FINIS.

EXCER

EXCERPTA QVÆDAM DE AMERICA SEV BRASILIA, EX IOAN. Lerij Hiſtoria.

*

BARBARI *Americani, qui terrã Braſilij incolũt,* Tououpinambaultij *nominantur. Ii corpus nec prodigioſum, nec mõſtroſum habent, ſed noſtro, qui in Europa viuimus, perſimile, quod ad ſtaturã ſpectat. Sunt quidem fortiores, robuſtiores, ſaniores, & minùs obnoxij morbis. Pauci apud eos ſunt claudi: pauci altero priuati oculo: deformes ferè nulli: licet etiam centeſimum ac vigeſimum ætatis annum ſæpe attingant, (per lunas enim annos numerare norunt) pauci tamen caneſcunt. Id verò regionis illius temperiẽ indicat, quæ quum nullis frigoribus, aut pruinis torreatur, virides herbas, agros, & arbores ſemper habet: ipſi quoque moleſtijs ac curis omnino vacui, iuuentutis in fonte labra rigaſſe videntur. Et quoniam fontes lutoſos, & ſcaturigines peſtilentes non adeunt, è quibus mala omnis generis oriuntur, quæ nos ante tempus attenuant, macerant corpus, animum excruciãt, denique perimunt vtrumque: nihil eorum ad*

Statu, diſpo... Barb...

Aetas Barbarorum.

Barbari rerum mundanarũ neglectores.

illos pertinet: diffidentia, auaritia, litibus, inuidia, ambitione denique non laborant. Colore prorſus nigro non ſunt, ſed tamẽ ad nigredinem accedente, propter ſolis vehementiã, quẽadmodum Hiſpanis, ac Prouincialibus vſuuenire videmus.

Nuditas Barbarorum in genere.

Cæterùm viri, fœminæ, infantes nudi prorſus incedunt, nec vllas corporũ partes vnquam tegunt, nullo eius nuditatis pudore. Attamen villoſi non ſunt, vt quibuſdam viſum eſt, imò ſimul atque pili in corpore apparent, aut vnguibus, aut forcipibus paruulis, quas à Chriſtianis accipiunt, euellunt: barbam ipſam, palpebras, ſupercilia eradicant, vnde luſci, toruóque aſpectu fiunt. Idem in inſula Cumana vſurpatur à Peruenſibus. Caput quidem illi capillis veſtitum habent, qui maribus ab ineunte ætate à vertice ad ſinciput raduntur, vt monachorum coronam dicas: ad occiput verò comam nutriunt noſtrorum more maiorum, quam, vbi ad collum vſque fluctuat, reſecant. In illis terris ſunt herbæ quædam duorum digitorum latitudine: hæ paulùlum incuruæ, in orbem & longitudinem excreſcunt, veluti calamus, qui contegit ſpicam milij illius prægrandis, quod apud Gallos triticum Sarracenum nuncupatur. Senes (non tamen omnes, nunquam adoleſcentes, multò minùs pueri) duobus illius herbæ folijs acceptis, filóque xylino virilia contegunt, atque etiam faſcijs, ac linteolis, obuoluunt. Qua

In eos qui Barbaros villoſos eſſe [illegible]

Hiſt. gen. Ind. li. 2. c. 79.

Quare ſenes Americani interdũ virilia tegãt.

in re

in re primo aſpectu elucere videretur ſcintilla quædam naturalis verecundiæ, ſi modò id ea de cauſa facerent. Sed veriſimile eſt, id ab illis fieri tegendi alicuius morbi gratia, quo in ſenectute partes illæ conflictantur.

Labiũ perforatum, & eius perforationis ratio.

Hoc inſuper de more habent, vt ab infantia pueris omnibus labium inferius pertundant, eóque in foramine os quoddã perpolitum, ac inſtar eboris candidum inſeratur, minimarum figura pyramidum, quæ ſupra menſam in quincuncem ordinatæ, verticillo petuntur. Pars faſtigiata pollice vno, duabúsve digitis extrinſecus porrecta, inter gingiuas, & labium retinaculo adhæret: idq; pro arbitrio auferunt reponuntq;. Os verò illud faſtigiatum, ac candidum, in adoleſcentia tantùm geſtant. Quum verò ad grandiorẽ ætatẽ peruenêre, quumq; lingua ſua Coromi ouaſſou *vocari incipiunt, (quod grandem aut craſſum adoleſcentem ſonat) foramini* Lapilli virides labijs inſerti. *labiorum inſerunt lapillum viridem, ex genere pſeudoſmaragdi, qui ſimiliter obice quodam intrinſecus retentus extrinſecus apparet capitati argentei rotunditate ac latitudine, craßitudine autem duplici. Atque etiam nonnulli reperiuntur, qui digiti longitudine geſtẽt, eúmque teretem. His lapidibus interdum ſublatis, Tououpinambaultij linguam foras, per rimam illam labiorum, animi gratia egerunt, ita vt gemini oris effigiem ſpectantibus præbeant. Vtrùm verò ſpectaculum iſtiuſmodi placeat, an*

Malę perforatæ ad lapillos inſerendos.

deformes admodum hac ratione fiant, facilè eſt indicatu. Alij inſuper ſunt, qui lapillos eiuſmodi virides in labijs geſtare non contenti, vtriſque malis eundem ad vſum perforatis, includebant.

Quod ad illorum naſos attinet, quum apud nos obſtetrices ſoleant ab ipſo puerorum ortu, vt formoſiores, ac productiores efficiant, digitis extendere: contrarium prorſus inſtitutum apud Americanos noſtros obtinuit. Puerorum enim pulchritudinem naſi depreſſione metiuntur. Itaque ſimul ac ex vtero matris prodiêre, pollice naſus eis deprimitur, perinde atque catellis in Gallia quibuſdam fieri ſolet. A quibus longè illi diſſident, qui quodam in Paruani regni tractu, feruntur tanto eſſe naſo præditi, vt ex eo ſmaragdi, cyanij, alijq; lapilluli, cùm candidi tum rubri, filo aureo ſuſpendantur.

Hiſt. vniu. Ind. lib. 4. cap. 108.

Barbari nigro colore infecti, & variis coloribus picti.

Præterea Braſilienſes compluribus pigmentis ac coloribus ſibi corpus variegant: inprimis verò crura ac tibias adeò inficiunt atro colore, ex ſucco fructus cuiuſdã, ab illis Genipat *dicti, vt eminùs animaduerſa, femoralibus ſacerdotalitijs induti eſſe videãtur. Ea porrò nigredo expreſſa ex illo* Genipat *fructu, ita illorum cuti adhæreſcit, vt decem aut quindecim diebus elui nequeat, quamuis ſe frequenter abluant.*

Meniſci ex oſſibus cãdidis.

Adhæc meniſcos etiam habent octo digitis lõgiores, ex oſſibus apprimè læuigatis, ac inſtar alabaſtri candidis (quæ Yaci *appellant) mu-*

tuato

ſtato à Luna nomine, quam ita vocant: hos funiculo xylino ad pectus è collo appenſos demittunt.

Similiter fruſtula complura teſtæ prægrandis lapide quodam diu multumq; attrita perpoliunt. Rotunda deinde, ac inſtar denarij tenuia efficiunt, & vmbilico pertuſa, filoq; xylino traiecta, pro torquibus collo inſerunt: (hæc Boü-re ipſorum lingua vocantur) vt apud nos catenulæ ſolent aureæ. Id porrò, quod à multis buccinum appellatur, id eſſe credibile eſt, ex quo pleraſq; mulieres, Zonas apud nos geſtare videmus. Barbari prætereà torques, Boü-re dictos, conficiunt ex quodam genere ligni nigri, ac ſolidi, cuiuſmodi ſycomorum eſſe Matheolus teſtatur, quod ad eã rem valde accõmodatũ eſt: quoniam ad grauitatem ac ſplendorem gagatis accedit. Maximam præterea vulgatarũ gallinarum copiam habẽt Americani: quarũ progeniem à Luſitanis acceperunt. Albis ſæpenumero plumas detrahunt, ac ferramentis quæ nunc habent: anteà verò, quum illis carerent, lapidibus peracutis molliores plumulas minutatim concidebãt. Illis aquæ feruidæ ac bullienti impoſitis, ac rubro colore braſilico tinctis, poſtquam ſe gummi quodam ad id accommodato illeuerunt, contegũt, atque ornant corpus, brachia, tibias, varijsq; depingunt coloribus: ita vt inſtar pipionis, aliarúmve auium recèns excluſarum, lanuginem quandam habere videantur.

Boü-re torques.

Barbari plumis ornati crediti ſunt villoſi.

deantur. Vnde veriſimile eſt, vt, quum quidàm noſtrates in eas terras perueniſſent, eosq; ita initio ornatos proſpexiſſent, nihil penitus de eis perſcrutati, hunc rumorem ſparſerint, Barbaros ſcilicet prorſus eſſe villoſos. Res tamen longè ſecus ſeſe habet. vt qui tales naturâ non existant. Proinde rumor ille ex rei ignoratione manauit, cui deinde nimium leuiter fides adhibita eſt. Quidam etiam memoriæ prodidit Cumanos ſeſe vngere ſolitos gummi quodam, vnguentóve glutinoſo, ac deinde ſe plumis variorum colorum conueſtire.

Hiſto. gen. ind. lib. 2. cap. 79.

Ornatus verò capitis Tououpinamkiorũ *noſtrorum hæc eſt ratio: præter ſyncipitis abraſionem in coronæ monaſticæ formam, crineſq; occipitis, quos ad collum ſummitti diximus, ſolent inſuper auium plumas, roſei, rubei, cuiuſuis denique coloris aptiſsimè compoſitas colligare, eáſque ad frontalium vſum adhibere. Hæc non malè galericula referunt non ita pridem à nobilioribus fœminis noſtratibus vſurpata: Quæ proinde à Barbaris noſtris accepiſſe non immeritò dicantur. Frontale autem iſtud vernacula lingua eſt* Yempenambi.

Frontalia ex plumis contexta.

Inaures.

Inaurium quoque ex oſsibus albiſsimis apud eos magnus eſt vſus, oſsibus illis non abſimilium quæ perforatis ſuis labijs adoleſcentes imponere diximus. Apud eos auis eſt Toucan *nomine, atra toto corpore ceu coruus, circa ingluuiem plumis tenuiſsimis fuluo colore, torque*

que

que miniato ab imo circundatis. Partis iſtius pellem detrahunt, detractam ſiccant, (auis nomen retinet) ſiccatum vtriq; genæ applicant ceра agglutinatam, quam Trayetic *nuncupant. Quibus ita aptatis, dicas vmbones lupatarios ex ære inauratos ab illis geſtari.*

Præterea ſi ad bellum ſeſe accingant, aut pro more & ſolenni pompa captiuum deuorandum ſunt mactaturi, vt ad ornatum & elegantiam nihil deſit, veſtes induunt, pileos aptant, armillas brachijs imponunt ex plumis viridis, rubei, cærulei, & cuiuſcũque alius coloris compactas, eximiæ pulchritudinis. Quibus artificioſiſſime aptatis & interſertis, atque adeò calamo tenui arundine filóque xylino admodùm concinnè compactis & connexis, vt vix vllum credam in Gallia eſſe phrygionem, qui maiori induſtria plumas illas tractare & aptare poſſit, dicas veſtes hac ratione contextas è villoſo ſerico confectas eſſe. Eundem ornatum ligneis ſuis clauis adhibent, quibus ad hunc modum ornatis elegantius dici nihil poteſt.

Ornamentorum poſtremum genus eſt, quòd Struthiocamelorum pennis leucophæi coloris, quas ab accolis accipiunt (ex quo licet colligere grãdiſſimas illas aues in regionibus illis verſari,) hoc modo conficiunt: caules ordine ab vna parte diſponunt, plumæ ab altera eminent, atque in orbem circumflectuntur in modum conopæi vel roſæ. Itaque fit pennarum

faſciculus, quem ſua lingua Araroye *appellat. Hunc tergo imponunt, filoq; xylino alligant, caulibus cutem eorum contingẽtibus. Quo cùm ſunt ornati, caueam pullis includendis tergo impoſitam geſtare videntur. Eos, qui bellicoſiſſimi volunt haberi, quo fortitudinem ſuam palàm faciant, multosq; à ſe interfectos hoſtes eſſe demonſtrent, captiuos denique vorandos multos mactaſſe iactent, pectus, lacertos & femora incidere, inciſuras verò illas atro quodam puluere inficere, quo ad mortem vſque earum veſtigia conſeruantur, itaque aſpicientibus thoraces & femoralia Heluetico more inciſa repræſentant.*

Pennarum faſciculus.

Barbarorũ inciſuræ.

Compotationibus autem ſeu Caouinationibus *& ſaltationibus illis ſi ſit indulgendum, in quibus certè vt plurimùm occupantur, quo magis animum excitent, præter horrendos clamores & eiulatus quos emittere conſueuere, fructus colligunt, corticis duri ſatis, echinum forma & magnitudine referentes, cuius exſiccati nucleum auellunt, atque in eius locum lapillos immittunt: huius generis multos filo attexunt, tibijsq; apponunt: non minorem concitati ſtrepitum ederent, ac teſtæ limacum, ſi eo aptarentur modo, qui à ſaltatorijs crepitaculis non longè abſunt. Quæ quidem cupidiſſimè exoptant Barbari cùm ad eos comportantur.*

Crepitacula è fructibus.

Fert inſuper ea regio arborem, cuius fructus Struthiocameli ouum craſſitie adæquat, formaq;

formaq; refert. Hunc perforatum (eo quo à puerulis nuces apud nos perforantur modo) lapillisq; aut miliij craſsioris granis immiſsis, bacul óque ſeſquipedali traiecto, inſtrumentum Maraca nomine fabricant. Strepitum edit ingentem, adeò vt ſuillas veſicas piſis plenas ſuperet: quò fit vt à Barbaris nuſquam non manu geſtetur. Hactenus de natura, veſtitu, & ornatu quo Tououpinambaultij vti conſueuere, paucis dictum eſto. Criſpatum pannum, rubri, viridis, flauiq; coloris à Chriſtianis aduehitur, ex eo veſtes omnis generis conficiuntur: quæ deinde permutatione facta cum cibariijs, cercopithecis, pſittacis, braſilio, goſſypio, pipere Indico, aliijsq; id genus quæ à mercatorib⁹ aſportari ſolẽt, Barbaris dãtur. At plerique nuda corporis parte reliqua, laxa & vndãtia femoralia ſolùm induebant. Alij contrà femoralibus contemptis, tunicam nates pertingentem induebant. Mox autem emenſis aliquot paſsibus, & in ſeipſos oculis identidem conuerſis, non ſine noſtrorum riſu & cachinnis, exutas illas veſtes domi reponebant, quoad rurſus eas induere in animum inducerent. De indusijs quoque & pileis idem iudicium.

Maraca inſtrumentũ.

Barbari ex parte nudi, ex parte verò induti.

Quæ de externo corporis habitu cùm virorum tum puerorum dicenda fuerunt, ſatis fusè perſecuti nobis videmur. Itaque ſi ex hac noſtra deſcriptione Barbarum animo ſibi repræſentare quis cupiat, in primis nudum virum imaginetur,

Epilog. I.

maginetur, cuius membra aptè & concinnè fuerint cōpoſita, pili euulſi, capilli ad ſinciput abraſi, labia genæq; perforatæ, quibus oſſa præacuta aut virides lapilli fuerint inſerti, auriculæ inauribus traiectæ, corpus varijs fucatum coloribus, fœmora & tibiæ atro illo fuco è Genipat fructu colorata, torques ex minutis cochleis vignol fructulo ornatus: talem certè habebis qualis in ea regione conſpicitur.

Tououpinambaultiorum *vxores puerulos ſuos pro more, mitellis* [illegible] *impoſitos in vlnis gerunt, qui viciſſim vtraq; tibia matrum latus amplexantur. Lectos autem è goſſipio retis ad formam in aëre ſuſpenſos habent. fructus eorum optimus eſt* Ananas.

Epilog. 2. *Iam verò ſi alia forma Barbarum animo informare placet, ridiculo illo amictu detracto, gummi viſcoſo vniuerſum corpus erit perliniēdum, deinde plumæ minutim conciſæ ſuperinijciendæ. Hac verò artificiali lanugine indutus vbi fuerit, quàm lepidus ſit futurus non neceſſe eſt dicere.*

Deſcriptio 3. *Deinde ſiue naturalem retineat colorem, ſeu varijs coloribus aut plumis fucatus fuerit, veſtes illas, pileos, armillas plumaceas quas deſcripſimus adhibeto. Tum maximè ornatum eſſe conſtabit.*

Deſcriptio 4. *At ſi veſtes illas criſpati panni admouere viſum fuerit, eiſq; (quemadmodum facere eos demonſtrauimus) alia ex parte nudus tunicam impoſ*

impoſueris, cuius altera manica ſit luteo, altera viridi colore, ad certiſſimas morionis notas parum deerit. Denique inſtrumentum Maraca his adiungere ſi lubet, pennarumq; faſciculum Araroye tergo aptatum, crepitacula quoque ex fructibus tibijs alligata, eam referet formam quam ſaltaturus aut compotaturus obtinet.

Barbarorũ inter ſaltandum & potandum ornatus.

Reliquam Barbarorum in ornandis corporibus induſtriam, iuxta integram quam antè edidimus deſcriptionem, vix multi exprimerent typi, qui etiam niſi adhibitis coloribus rem totam commodè haud repræſentarent. Cultus verò fœminarum, quas illi Quoniam, & quibuſdam in locis, ex quo commercium cum Luſitanis habent, Maria nominant, quàm ſit præſtantior diſpiciamus.

Nuditas in primis, ſicut initio huius capitis monuimus, cum viris illis eſt communis, pilos quoque conſimiliter omnes euellunt, ne palpebris quidem & ſupercilijs exceptis. Ad comam quod attinet, ab illis differunt: viri enim, vti dictum eſt, ad ſinciput abradunt, ad occiput verò demittunt: fœminæ contra non modò alunt: ſed etiam more noſtratium frequenter pectere & abluere ſolent. Quinetiam xylina vitta rubro colore infecta conſtringere & complicare illis eſt familiare. Paſſis tamen & oberrantibus capillis vt plurimum incedunt, quippe ijs circa humeros circumfluentibus & volitantibus delectantur.

Americanæ fœminæ nudæ incedũt.

Alterum

Inaures monſtroſę. *Alterum quoque diſcrimen in eo poſitum eſt, quòd perinde vt viri, labia non perforant, ac proinde gemmis ſiue lapillis faciem non exornant. Auriculas tamen adeò traijciunt, vt detractis inauribus digitum capiant: inaures iſtæ ex prægrandi illa cochlea* vignol *candore & longitudine candelam mediocrem adæquāt: quo fit vt humeros, atque adeò pectus ipſum pertingentes ſi eminus conſpiciantur, veſtigatoris canis pendulas aures referant.*

Faciei verò hunc adhibent cultum. Accerſita ad hoc miniſterium ſocia vel vicina circulum pernicillo in media gena delineat, in co- Mira Americ. fœmi. ſucandarū ratio. *chleæ verò formam fucum cæruleum, flauum, rubrum tantiſper circunducit, dum vniuerſam faciem coloribus illis diſtinxerit ac variarit: Quinetiam palpebrarum ac ſuperciliorum locum (quod fœminas parum pudicas in Gallia factitare audio) penicillo oblinit.*

Armillæ prægrandes ex compluribus oſsiū fruſtulis cōpoſitæ. *Armillas etiam ex compluribus candidiſsimis oſsium fruſtulis in ſquamæ modum inciſis contexunt. ea tamen adeò aptè & concinnè cera gummi permixta iungunt, vt nihil ſuprà. Hæ longitudinem palmi obtinent: ac non malè brachiale illud referunt, quo folliculo pellendo vtuntur apud nos. Torques quoque candidiſsimos, quos* Boü-re *nuncupant, geſtare illis eſt familiare: collo tamen non appendunt, qui mos eſt virorum, ſed ijs in armillarum modum brachia inuoluunt. Hunc in vſum vitreos globulos*

flaui

*flaui,cærulei,viridiſq; coloris,quos filo traiectos habebamus,ſummè exoptabant,*Maurobi *appellant. Hos,ſiue ad earum pagos accederemus, ſiue ipſæ Caſtellum noſtrum adirent,vt à nobis extorquerent oblatis fructibus aut alijs quibuſdam, crebrò blandiſſimis his verbis vrgebant,* Mair, deagatorem,amabé Mauroubi.*hoc eſt, Galle,bonus es, da mihi armillas ex vitreis globulis. Eadem prorſus ratione pectines,quos* Guap *aut* Kuap *vocāt, ſpecula quoque* Aroua *reliquaſq; merces,quibus delectantur,flagitabant.*

Mirum verò mihi præ cæteris hoc videbatur,quòd licet corpus,brachia,femora,tibiáſque varijs coloribus non ita frequenter diſtinguāt, nec plumarum ornamentis vtantur, veſtes tamen ex criſpato panno,à nobis ſæpiùs vnà cum indusijs oblatas, vt induerent nunquam impetrauimus. Etenim in ea pertinacia permanebant,à qua nondum demotas eſſe exiſtimo.Excuſationem ex recepta ab omnibus accolis conſuetudine captabant. Solere omnes ad obuia quæuis flumina & fontes ſubſidere , vt hauſta manibus aqua , caput aſpergant: contingere nonnūquā vt (anatum more) vno die decies immergantur: veſtes ſi toties ſint exuendæ,moleſtiſſimum fore. Præclaram certè & ſpecioſam cauſam. Atqui , quam neceſſe erat admittere, quippe cum illis diſceptando nihil promouebamus. Adeò autem nuditas eſt illis cordi , vt

Certum fœminarum Am. de veſtibus reijciendis cōſilium.

Barbararū fœm. de crebra ablutione cōſuetudo.

non

non modo Toupinambaultiorum *fœminæ liberæ quæ in continente verſabantur, veſtes omnes pertinaciter reiÿcerent, ſed etiam captiuæ pretio à nobis emptæ, quibus pro mancipÿs ad caſtellum noſtrum muniẽdum vtebamur, cohiberi non poterant quin animi gratia, noctu, indusÿs reliquiſq; panniculamẽtis depoſitis ante ſomnum per inſulam nudæ oberrarẽt. Denique, ſi penes eas accipiendarum aut reiÿciendarum veſtium fuiſſet poteſtas, à nobis verò ad eas induẽdas flagris adactæ non fuiſſent, æſtum ſolis perferre, lacertóſque & humeros lapidibus & humo comportandis lædere maluiſſent.*

Captiua fœmina mirũ in modum nuditate delectatur.

Hæc de ornamentis, armillis, reliquoq; Americanarum fœminarum mundo pauca fuere dicenda. Itaque nullo addito epilogo, prout cuiq; viſum fuerit, animo concipiendas relinquo.

Hic locus poſtulat vt aliquid de maiuſculis, hoc eſt tertium aut quartum annum excedentibus, quos vulgò Canomi-miri *nuncupant, dicamus. His certè non parum delectabamur: ſiquidem, præ noſtratibus puerulis, corpore præpingui, oſſe candido, labio inferio, circumtonſis capillis, corpore nonnunquam depicto nobis ad pagum accedentibus, gregatim choreas agitantes obuiam veniebant. Vt autem aliquid præmÿ à nobis referrent, ſæpius blanda iſta verba repetebant,* Coutouaſſat, amæbé pinda. *hoc eſt, Socie da mihi hamos hos. ſi quando à nobis*

Canomi-miri puerili.

impe

impetrabant (quod non rarò contingebat) hamoſq; decem vel duodecim minores arenæ aut pulueri imponebamus, tum illi confeſtim exultare, & humi fuſi terram inſtar cuniculorum radebant. Quæ res non minimæ erat voluptatis.

Denique quamuis Barbaros cuiuſuis ætatis per annum integrum quo apud eos vixi ſollicitè admodum ſim contemplatus, adeò vt idea quædam etiamnum animo meo inhæreat: fateor tamen ob varios geſtus à noſtris prorſus alienos, literis eos pictura're exactè referre difficillimum eſſe. Si quis igitur plenam voluptatem ex illis capere cupit, vt ipſam Americam adeat auctor fuerim. At verò, dices, non vnius eſſe iter diei. id quidem ego confirmo: ac proinde nonniſi cautè ſuſcipiendum eſſe ſuadeo. Priuſquam autem huic ſermoni finis imponatur, in eos aliquid dicendum videtur, qui aut opinantur tacitè, aut etiam ſcriptis mandarunt commercium illud adeò frequens cum Barbaris nudis, ac præſertim cum fœminis, ad laſciuiam & libidinem prouocare: dico igitur, quamuis in ſpeciem nuditas illa concupiſcentiæ eſca non immeritò cenſeatur, tamen, vt res ipſa comprobauit, inculta illa nuditate certum eſt, multò minùs opinione viros ad libidinem pellici. Itaque auſim aſſeuerare ſplendidum illum cultum, fucos, ſuppoſititias comas, capillos calamiſtratos, ampla illa & tanto artificio complicata, amict

Barbari cur exactè exprimi nõ poſſint.

Americanarum nuditas cultu noſtrarum fœminarũ minùs noxia.

amictoria pretioſa, mammillaria, laciniatas & vndātes veſtes, cæteraq; huiuſmodi, quibus fœminæ noſtrates tam ſedulò formam mentiuntur, plura incommoda & mala parere, quàm faciat Barbararum nuditas, tametſi forma ab illis non vincantur. Ita vt ſi pluribus ſeruato decoro hæc perſequi liceret, efficaciſsimas huic sētentiæ meæ ſubijcerem rationes, refutatis omnibus argumentis quæ in contrariam partem afferri poſsint. Ac ne diutiùs immorer, eorum teſtimonium hîc appello qui mecum in Braſiliam nauigarunt, quiq; vtraſque conſpexerunt. Hæc tamen ita accipi nolim, ac ſi nuditas illa mihi vllo modo cōtra Scripturæ auctoritatem probaretur. Teſtatur enim Adam & Euam, poſt peccatum, agnita nuditate, pudore ſuffuſos fuiſſe. Eorum etiam deteſtor hæreſim, qui violata naturæ lege, non ſatis hac in parte à miſeris noſtris Americanis ſeruata, morem illum turpiſſimum inuehere moliti ſunt.

De Barbarorum nuditate quid ſentiat auctor.

Sed quæ de Barbaris iſtis à me dicta ſunt, eò certè tendunt, vt conſtet nos nihilo minùs culpandos eſſe, qui iſtis damnatis, quòd abiecto pudore nudi incedant, in aliud extremum peccamus, cultu nimirum noſtro nimio. Atque vtinam noſtrûm quiſque modeſto cultu, habita neceſſitatis & honeſti ratione potiùs quàm faſtus & vanitatis, vtatur.

Quandoquidem externum ornatum habitumq; Barbarorum deſcripſimus, à recto ordine

ne alienum non videtur, ſi de eorum cibarijs hoc loco diſſeramus. Hoc autem in primis eſt notandum, licet frumentum nec habeant nec ferant, viteſq; minimè colant, nihilominus tamen, (quod experientia non ſemel ſum edoctus) lautè admodum eos viuere quãtumuis pane & vino carentes.

Sine pane & vino lautè viuunt Barbari.

Duorum generum radices habent, quibus Aypi & Maniot *nomina indidere: Hæ intra tres quatuórve menſes adeò creſcũt, vt ſint longitudine ſeſquipedales, femoris craßitudine. Erutas fœminæ (neque enim circa iſthæc occupantur viri) igne exſiccatas,* Boucano *nimirùm impoſitas, nonnunquam etiam recentes acutis ſilicibus poſti infixis atterunt, prout caſeũ & odoratas nuces corradere ſolemus, farinámque candidiſsimam ex eis conficiunt. Tum verò cruda illa farina, atque adeò ſuccus albus, de quo mox, qui ab ea exprimitur, recentis & liquidi amyli triticei, aquâ diu madefacti, ſaporem prorſus refert. Adeò vt cùm poſt meum in Galliam reditum alicubi me præſente fieret odor ille, memoriam refricauit eius quo Barbarorum caſæ, tantiſperdùm ex radicibus farina conficitur, perfundi ſolent.*

Aypi & *Maniot* radices.

Ad farinæ iſtius apparatum fœminæ Braſilienſes vaſa fictilia prægrãdia, vtpotè quæ ſingula capiant modia, ſatis commodè effingunt. Quibus ad ignem poſitis farinam immittunt, continuóq; dum coquitur diſſectæ cucurbitæ al-

tera parte, quæ pultarij loco vtuntur, permouēt. Cocta tragematis minoris formam habet.

Ouy-entan durior farina.

Duplex iſtius farinæ gēnus ab illis conficitur: Alia enim percocta eſt & dura, Ouy-entan *appellant, quam in militiam profecturi ſecū ferunt, quòd diutiùs conſeruetur: Alia verò minùs eſt cocta & mollior,* Ouy-pou *nominant:*

Ouy-pou mollior farina.

hæc priore eſt eò præſtantior, quòd dum recèns ori admouetur ac manditur, panis candidi medullæ ſaporem refert. Prior verò ille ſapor de quo egi, inter coquendum, in gratiorem & ſuauiorem mutatur.

Farina ex radicib. ad panem cōficiendum minus apta.

Quamuis autem hæ farinæ, præſertim recentes, ſaporis ſint optimi ſummam alendi habeāt facultatem, ac facilis earum ſit concoctio, nihilominùs tamen pani conficiendo (vt ipſe ſum expertus) nullo modo ſunt aptæ. Maſſa quidem conficitur, quæ non diſſimili à triticea modo intumeſcit, ſpecieq; eſt optima, ac inſtar ſimilaceæ candida: inter coquendum tamen adeò exſiccatur & aduritur cruſta, vt pane ſciſſo fractóve interior pars ſicca & ad priſtinam farinæ formam redacta reperiatur. Quibus adducor vt credam eum qui primus retulit (cùm non ſatis diligenter quod à me dictum eſt perpendiſſet) eos qui viginti duobus, aut tribus gradibus vltrà Aequatori porrecti ſunt (quos Tououpinambaultios *eſſe planè conſtat) pane ex lignis attritis confecto veſci ſolitos, quod de radicibus iſtis de quibus agimus eſt intelligendū,*

Hiſt. Gen. ſua libr. 2. cap. 92.

halluc

hallucinatum fuiſſe.

Vtraque verò farina pulmento conficiendo, quod à Barbaris Mingant *nuncupatur, præſertim ſi pingui quodam iure diluatur: tunc enim orizam refert, atque eo condita modo optimi eſt ſaporis.*

Mingant pulmentũ & radicum farina.

Cæterũ Tououpinambaultij *noſtri, cùm viri tum mulieres, nec non ipſi puerult ab ineunte ætate huiuſmodi farinam ſiccam panis vice edere conſueuerunt. Cui rei adeò apti frequenti vſu ſunt facti, vt ſummis digitis è figulinis vaſis deſumptam certa manu ne minima quidem excepta mica, eminùs in os coniiciant. Hunc morem imitari aliquoties tentauimus: at farinâ illâ vultum inſpergebamus, in hoc nimirum negotio minùs exercitati, ac proinde, niſi mimicos moriones referre volebamus, cochlearibus vti neceſſe erat.*

Galli ad farinam in os iniiciendã inepti.

Porrò radices illæ Aypi *&* Maniot *interdum recentes fruſtatim conciduntur, ex quarum farina humida quidem illa, pilæ amplæ à mulieribus compinguntur, è quibus intra manus compreſsis ſuccum, lactis inſtar, candidum ac liquidum exprimunt. Eum vaſis figulinis exceptum ſoli exponunt, cuius calore ad modum lactis coagulatur. Edendus verò in patellis teſtaceis infunditur, ac deinde, prout ſolemus oua frigere, excoquitur.*

Succus ex humida radice expreſſus eſculentus.

Præterea radix Aypi *non modò ex farina vſu probatur, ſed etiam ſub cinere cocta vti*

Radix cinere cocta.

liter comeditur: quippe & teneraſcit, & diffinditur, caſtaneæq; in prunis coctæ, cuius ſaporem refert, eſt perſimilis: ac proinde ita parata edulis eſt maximè. At radicis quæ Maniot *dicitur, longè alia eſt ratio: niſi enim in farinam redacta erit atq; percocta, periculoſiſſimè editur.*

Radicum caulis & forma.

Vtriuſq; caulis, quæ forma inter ſe ſunt perſimiles, Iuniperi humilis magnitudinem æquat, folijsq; Pæoniæ ſimilitudine. Quod verò in hiſce Braſilicis radicibus, Aypi & Maniot *maximè eſt admirãdum, totum in copia poſitum eſt, earum rami qui calamos cannabinos fragilitate adæquant, quanta copia perfringi, ac in terram quàm altiſſimè defigi poſſunt, nulla adhibita alia cultura, bimeſtri aut trimeſtri ſpatio radicum copiam gignunt.*

Mira ratio radices illas propagandi.

Mulieres quoq; amplũ illud milium, de quo dictum eſt, quodq; vulgò à nobis triticum Saracenum, à Barbaris Auati *dicitur, præacuto baculo in terram defixo ſerunt: ex eo item farina ab illis conficitur, quam eodem prorſus modo coquunt & comedunt quo ſuperiorem diximus. Hucuſque de moribus, cultu ac cibis Americanorum. Qui plura deſiderabit, Indicam hiſtoriã cõſulat, imo ipsã I. Lerij Americanã: ex qua ſuperiora excerpſimus.*

Auati, milium amplum.

FIDES

FIDES, RELIGIO, MORE'SQVE ÆTHIOPVM,

*

Sub imperio Precioſi Ioannis (quem vulgò Preſbyterum Ioannem vocant) degentium, vnà cum enarratione confœderationis ac amicitiæ inter ipſos Æthiopũ Imperatores, & reges Luſitaniæ initæ.

DAMIANO *à Goës Equite Luſitano auctore ac interprete.*

Aliquot item epiſtolæ ipſi operi inſertæ, ac lectu digniſſimæ, Helenæ auiæ Dauidis Precioſi Ioannis: ac ipſius etiam Dauidis ad Pontificem Romanum, & Emanuelem, ac Ioannem Luſitaniæ Reges, eodem Damiano à Goës, ac Paulo Iouio interpretibus.

Deploratio Lappianæ gentis, ipſo etiam Damiano à Goës auctore.

DAMIANVS A' GOES EQVES LVSITANVS, Paulo Pontifici Romano tertio S. P. D.

*

NVLLA eſt res, in qua vberiùs niti debeamus, quàm vt totus terræ orbis (ſi id aliter fieri non poterit) labore, ſumptu, martyrio, ac omnium noſtrûm cruciatibus, ad Chriſti fidem alliciatur, allectuſq; vt ſub vnum ordinem, & viuẽdi ritum redigatur. Cuius rei cura, tibi Paule Põtifex Maxime, qui vt primus Epiſcopus, & Chriſti vicarius, eius vniuerſali Eccleſiæ præſides, cæteris nobis omnibus magis debetur. Quamobrem tuum eſſe officium (quod etiam iam cum magna ſpe omnium incœpiſti) calamitatibus, quibus quotidie opprimitur, mederi, & opera & ſtudio tuo efficere, vt vni ſoli Chriſto totus mundus pareat, ac credat: quum verò crediderit, vt tibi, monitíſque tuis veluti Petri ſucceſſori, in omnibus, quæ ad ſalutem animarum ſpectant, óbediat. Quod quum euenerit, dicemus te auctore, prophetiam vnius paſtoris, & ouilis adimpletam eſſe. Cuius rei palmã ſi obtinueris, quis profectò Pontificum, te vel honore, vel felicitate, vel merito anteibit? vel cui triplicem tia-

ſam maiori iure concedemus quàm tibi? quam vt conſequaris, tempora, licet alioquin infeli- cia, magnas tibi occaſiones nunc præſtant, infe- licia, inquã, ob eas calamitates, quas in Euro- pa medendas habes. A nemine enim acriùs im- petimur, quàm à vicino hoſte. Nūc verò vt has moleſtiſſimas curas quæ tibi (vt ſcio) perpetuò cordi ſunt, omittamus, ad alias minores ve- niamus, quæ cum magna ſpe coniunctæ ſunt, vt alter & nouus quodammodo orbis, cum Chri- ſti fide, tuæ ſanctitatis maieſtatem & imperiũ agnoſcat. Quapropter, ſi hæc negotia ita tracta- ueris, vt te quaſi gubernatore eccleſia, tum Eu- ropæa, tũ Aethiopica, vitatis periculis & nau- fragijs, in portum ſalutis veniat, de te canemus illud propheticum Sapientiæ canticum, Pene- trabo omnes inferiores partes terræ, & inſpi- ciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in domino: videte quoniam non ſoli mihi laboraui, ſed omnibus exquirentibus ve- ritatem. Adeſt nunc demum tempus, in quo hanc prophetiam per te adimpletum iri confi- dimus. Adſunt hic Aethiopes, gens magna & Chriſti auidiſſima, cuius ſanctiſſimus Impera- tor amicitiam Europæorum Chriſtianorum cu- piẽs, ad te & ad inuictiſſimos Reges Luſitaniæ, legatos miſit, per quos, vt ex eius epiſtolis appa- ret, nõ tantùm ſibi Chriſtianam amicitiam, & charitatem cupit à principibus Europæis im- pertiri, verùm etiam eoſdem (quos aſſiduè in

 acerbiſ-

acerbiſsimis diſcordijs nouit verſari) ad Chriſtianam concordiam pientiſsimè adhortatur. Res ſanè ob quã omnes pudore affici debemus. Surrexit iam Regina Saba, & vocat nos in iudicium, errata noſtra reprehendens. Adimplentur Chriſti prophetiæ, & quos ipſe eligit, paulatim ab eius conſortio dilabũtur, eiusq; præcepta & promiſſa deuoluuntur ad eos, qui Ethnici & à Chriſto alieni reputabantur. Is enim Aethiopum Imperator cum omnibus ſuis regnis, vt ex noſtra enarratione apparebit, ſub tua diſciplina viuere cupit, nec quicquã magis optat. Nec etiam ignorat ex Apoſtolorum doctrina, quam in octo libris digeſtam habet, Epiſcopo Romano, omnium Epiſcoporum totius orbis principatum deberi, cui planè ſanctéque parere vult, ab eóque in Chriſti Eccleſiæ inſtitutis benè & ſanctè inſtrui: ad quod viros doctos ſibi dari orat, atque exorare auidè affectat: nec eo contentus, vt ſuarum etiam poſtulationum in poſterum exſtet memoria, petit, vt huius rei fides maneat in Pontificum annalibus, vt ſic ab hiſtoria Eccleſiaſtica eius epiſtolæ ac pijſsima optata illuminentur, & poſteritas intelligat quo tempore, ſub quoque pontifice hæc geſta fuere. Viros autem doctos ſacrarumq; literarum diſciplina, & aliarũ artium bene inſtructos, non dubito, quin tua ſanctitas iã ad eum tranſmiſerit, aut omnino ſit miſſura. Quorũ doctrina & induſtria, ſimul cum ſermone & labore nonnullorum, quos

iam

iam ſereniſsimi Reges Luſitaniæ Emanuel & Ioãnes eius filius miſerũt, facies vt omnes Chriſtiani in Aethiopia & India degẽtes ſenſim legibus Romanorum Epiſcoporum (quos Chriſti vicarios non reformidant fateri) pareant. Quibus tãdem tua opera nobiſcum per veram religionem coniunctis, ac in vno ouili ſimul, & ſub vno paſtore Chriſto congregatis, intelligemus ſuper nos omnes domini miſericordiã confirmatam, & eius regnum omnium ſeculorum, & dominationem eius omniũ generationum eſſe: & tunc omnis caro benedicet nomini ſancto eius in ſecula. Et ne prolixior ſit exhortatio mea quàm oportet, præſertim ad eum, cuius vitæ ac doctrinæ omnes æmuli ſumus, & eſſe debemus, ad exordiũ enarrationis me conferam, quã aliquantulo altiùs repetam, vt ſic clariùs oſtendã, quibus principijs hæc ſanctiſsima Precioſi Ioãnis & regum Luſitaniæ amicitia, & fœdera inita ſint: ſperãs me, dum quæ vera & legitima ſunt, enarro, animos legentium incendere poſſe, & ad huiuſmodi munera allicere, quò Chriſti fides vberiùs in omnibus terræ angulis propagetur, prædiceturq́; colaturq́;.

ANno ab ortu Seruatoris humani generis Christi M. CCCC. XXXIII. vita functo Ioanne Luſitaniæ Rege eius nominis primo, cognomẽto bonæ memoriæ, qui Luſitaniam à Caſtellanorum incurſionibus, oppugnationibusq́; quibus eam fermè totam populauerant, liberauit:

uit: inter alios, quos reliquit filios. Henricus cæteris omnibus in diſciplinis, præcipuè Mathematicis, doctior fuit: qui præter ſola aſtrorum ſtudia cælebs vixit, ac, vt curſus ſtellarũ accuratiùs meditaretur, vitam in ſacro Promontorio, quod Caput ſancti Vincentij dicitur, egit: quem locum propterea quod in eo cælum rarò turbidum efficitur, elegit, ne nubibus interpoſitis inſtrumentis, quibus ad rationẽ eius muneris vtebatur, conſideratio cæleſtium curſuum impediretur. Is autẽ Henricus, vt fructus ſtudiorũ ſuorum capeſſeret, id quod iam ex multis vigilijs compertum habebat, nempe Atlanticum Oceanum in Indicum, rurſus Indicũ in Atlanticum profluere, nauibus proprijs ſuis, ac ſumptibus conſtituit inueſtigare: quibus iterum atque iterum miſſis, bonam partem littoris Atlantici penetrauit, in quo oppida, & ciuitates, inſulæq; permultæ repertæ ſunt. Quibus in locis omnibus Chriſti fides eius opera innotuit, vbiq; templa quoq; erecta ſunt, præſertim in inſulis olim deſertis: quarum prima inſula Lignorum, quæ vulgo Madeira vocatur, nunc celeberrima, & frugifera eſt. Tandem, vt sũt res mortalium inſtabilés, anno ſalutis noſtræ M. C C C C. L X. *die* X X I I I I. *Octob. morte interceptus, has nauigationes, quoniã expers matrimonij erat, ad coronam regni, tanquam fundum hereditarium tranſmiſit: quæ per manus traditæ, ad tempus Ioannis ſecundi eius nominis, ſine aliquo exter-*

norum

norum regum ac principum æmulatione aut inuidia deriuatæ ſunt. Quo rege viuente, Columbus Genuenſis, vir nauticæ artis peritus, ab ipſo Rege, cui occidẽtalium Indiarum nauigationes oſtendere pollicebatur, repulſus ac inauditus dimiſſusq́; auxilio auſpicioq́; Ferdinandi & Elizabet Regum Caſtellæ, illud iter feliciter tentauit, ac prouincias illas ampliſſimas, & magni emolumenti primus reperit, & quà nauibus adiri poterant, commõſtrauit. Is autem Ioanes, quũ diu animo voluiſſet res Orientaliũ Indiarum, de quarum vbertate ſcriptis antiquorum multa & varia prodita erãt, inter alios immẽſos labores & ſumptus, quibus non pepercit, viros aliquot lingua Arabica edoctos, ad illas prouincias, præſertim ad Precioſum Ioannem mittere decreuit. Quorum duo fuerunt, Alfonſus à Paiua, natus ex Albo Caſtro: alter vero Ioãnes Petrus à Couilham, vterque Luſitanus. Ii Schalabitano, VII. die M. ij. anno à Seruatoris Christi ortu millesimo quadringenteſimo octogeſimo ſexto, iter ſuum facere auſpicati ſunt, & mercatores ſe ſemper ſimulantes primùm Barchiona, inde Neapoli, poſteà Rhodo, demum Alexandria iter facientes, Cayrum peruenerũt: ibi mercatorum ſodalitium nacti, verſus Thor iter ceperunt. In quo loco naui cõſcenſa, ad quãdam vrbem, nomine Cuaquen, in litore Aethiopico ſitam appulerunt. Poſtea Adenem nauigant, inde Alphonſus iterum in Aethiopiam

ad

ad Precioſum Ioãnem, Ioannes verò Petrus in Indiam proficiſci inter ſe conſtituunt. Ioannes autem Callecutio, Goa, ac toto Malabarorum litore perueſtigato, Zofalam nauigauit. Inde rurſus Adenem; hinc rectà Cayrũ profectus eſt, vt ſodali ſuo inuento, in Luſitaniam ad Regem redirent (ſtatuerãt enim quũ Adene diſceſſiſſent, certo quodam tempore ad eundem Cayri locum conuenire) quò quũ reuerterentur, à duobus Iudæis Luſitanis, quorum alter Rabbi Abrahã vocabatur, Bienſis, alter Ioſeph Lamecenſis, literas Regis Ioannis accepit, ab eiſque intellexit collegam ſuum Alfonſum inibi vitam morte commutaſſe. Iiſdem literis præceptum erat, ne in patriam redirent, niſi Oromuzia perluſtrata, ac Precioſo Ioanne ſalutato: de cuius ſtatu Rex auidiſsimè cupiebat certior fieri. Qua de cauſa Ioannes Petrus, ignorãs quæ Alfonſus eius collega dum viueret, geſſerat, iterum Adenem Rabbi Abraham ſocio repetit. Ioſephum verò cũ literis, quibus itinera ſua actaq; ſignificabat, ad Regem remittit: vnde quadam naui cõſcenſa, in Oromuziam nauigauit. In quo loco Abraham Iudæo relicto, cui literas quoque ad Regem tradidit, Mecham verſus nauigare conſtituit, quàm quũ iam in oculis haberet, cupido eum inceſsit montis Sinai videndi: inde diſceſſum eſt Thor. Rurſus nauigatione vſus, faucibus maris Erythræi tranſmiſsis Zeilam peruenit: reliqua deinde itinera vſque ad aulam Precioſi

Ioan

Ioannis pedibus emenſus eſt, qui tunc temporis Alexander vocabatur: cui humaniſsimè acceptus, literas quas habebat à Ioãne rege, tradidit, eiq; topographiam, quam vulgò Mappã vocant, quò noſtras nauigationes perſpiceret, in manus dedit. Is autem Alexander quũ ſtatuiſſet eum remittere, ne id faceret morte præuentus eſt. Quo mortuo frater in eius locum ſucceſſit, cognomento Nau, ſed ab eo nunquam idem Ioannes Petrus potuit facultatem in patriam redeũdi impetrare: eoq; exſtincto, idẽ illi à filio Dauide regni hærede denegatum fuit. Donatus igitur ampliſsimis muneribus, quæ illi ad patriæ deſiderium leniendum conceſſa fuere (quãdo exire prouinciam non licebat) vxorem nobilem duxit, ex qua quamplurimos filios ſuſcepit. Hunc noſtri oratores in ipſa aula Precioſi Ioannis inuenerũt, & alloquuti ſunt. A qua diſcedentes, anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoſexto ſalutis noſtræ, eum libenter in patriam reduxiſſent, atque ipſe quoque eò redeundi percupidus erat: ſed id à Dauide obtinere nunquam valuerunt, reſpondente ad ipſorum preces, ſe illum virum, vnà cum regnis ſuis, à patre Nau accepiſſe, eumq; pari cura & amore cum ipſis regnis ſeruare velle: nec debere illũ tædere Aethiopicæ vitæ, apud quos tum à patre, tum ex ſua liberalitate amplas diuitias & ditiones accepiſſet. Is, vt noſtri aſſerũt, omnium hominũ fermè linguas callet, qua de cauſa, & præcipuè

ob eius

ob eius prudētiam, quæ eximia erat, tam auidè ab Aethiopiæ Imperatoribus retentus fuit: vnde res Luſitanicas eorumq; nauigationes exactiſſimè cognouerunt: quibus ſæpius recenſendis, vt doctus & eloquēs erat, Aethiopum nationem nobis conciliauit. Poſtmodum Ioāne ſecundo Rege mortuo, in eiusq; locum Emanuele feliciſſimo ſuccedente, claſſe, cui præerat Vaſcus à Gama, anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo ſeptimo, Vlyſſippone ſoluente, capiteq; Bonæ ſpei primò ſuperato, ad Indiam Orientalem noſtri tādem peruenere. In qua varia bella gerentes, multas prouincias ac ciuitates ſub noſtrum imperium redegerunt. Quæ qûum in Aethiopia tum per finitimos, tum per aliquot Luſitanos, qui ad aulam Precioſi Ioannis tunc temporis ex India venerant renunciata eſſent: Helena Dauidis auia, quæ ob tenellam ipſius Dauidis ætatem, adminiſtrationem regnorum habebat, quendam Matthæum Armenium, virum multarum rerum atq; linguarum peritum, in Luſitaniam ad Emanuelem Regem miſit: & quò maior auctoritas & fides legationi eſſet quendam nobilem iuuenem Abeſſynum miſit quos ego ſæpius in aula noſtra conueni, & familiariter alloquutus ſum. Is enim Matthæus varijs itineribus, Goā ad Alfonſum Albuquercium Proregem peruenit, à quo humaniſſimè acceptus ac liberaliter dimiſſus, noſtris nauibus anno milleſimo quingenteſimo decimotertio

Vlyſſi

Olyſſipponem appulit. Is coram Emanuele legatione ſua expoſita, crucem cõcinnatam ex eo ligno in quo Chriſtus pependit, Regi dedit, quam crucem frequen ißime vidi, & veneratus ſum, cum frater meus Fructus à Goes, Regis cubicularius, eam in ſua cuſtodia haberet. Literæ autẽ ſui principis, quas ſecum ad Emanuele Regem tulerat, ſic loquebantur,

EPISTOLA HELENÆ AVIÆ Dauidis Precioſi Ioannis Æthiopũ Imperatoris, ad Emanuelem Luſitanorum, &c. Regem, ſcripta anno M. D. IX.

IN nomine Dei Patris, & filij, & Spiritus ſancti, vnius ſolius in tribus perſonis dei, ſalus, gratia, & benedictio domini noſtri, & redemptoris Ieſu Chriſti filij Mariæ virginis, nati in domo Bethlehemitica, ſit ſuper dilectum fratrem noſtrum Chriſtianißimum Regem Emanuelem, dominatorem maris, victorem ferorum incredulorúmque Maurorum. Dominus deus te bene fortunet, tibi victoriam de inimicis tuis donet, tuaq; regna & ditiones, per deuotas preces nunciorum redemptoris Chriſti, nempe quatuor Euãgeliſtarum, ſancti Ioannis, Lucæ, Marci, & Matthæi, lõgè lateq; dilatet & extendat, quorum ſanctitates & orationes te ſeruent. Certiorẽ te facimus, perquàm dilecte frater, ad nos vſque adpuliſſe ex magna illa

veſtra & eximia aula duos nuncios, quorũ quidem alteri nomẽ erat Ioannes, qui ſe presbyterum aiebat, alteri verò Ioãnes Gomez, petijſſéque à nobis commeatum & milites. Quare nos mittimus noſtrũ Oratorem Matthæum, fratrem noſtri ſeruitij, cum venia patriarchæ Marci, qui nobis dat benedictionem, mittens presbyteros Hieroſolymam, qui eſt pater noſter, ac omnium noſtrarum ditionum, columna fidei Christi, & ſanctæ trinitatis. Is de noſtro mandato miſit ad magnum veſtrum ducem eorum, qui pro fide noſtri Seruatoris Ieſu Chriſti militãt in India, ad illi ſignificandum, nos eſſe promptos ad mittendum tum cõmeatum, tum milites, ſi neceſſe fuerit. Proinde fama accepimus principem Cayr çogere magnã claſſem aduerſus veſtras copias nimirùm vt ſeſe vindicet de iniurijs damniſq; per militiæ tuæ (quã in India habes) duces, ſib (vt verè nobis cõſtat) ſæpe illatis, quod Deu ſua ſancta bonitate in dies magis magiſq; for tunare dignetur, vt cuncti tandẽ increduli pe nitus ſub iugum mittantur.

Fuit olim pricepsCayri Sultanus, quam ciuitatẽ nũc occupat magnusTurca.

Nos itaque aduerſus illorum inſultus miſſu ri ſumus militum copias, quæ maneant ad fre tum Mechæ, ſcilicet BABEL MENDEL *aut certè, ſi id tibi cõmodius videbitur, ad por tum Iudæ, aut Thor, vt tandẽ auferas perdaſ huiuſmodi Mauros, & incredulos à facie terra ita vt dona, & oblationes, quæ afferũtur ad sã ctum ſepulcrum, deinceps nõ vorẽtur à canibu*

Iuda & Thor ſunt ciuitates maritimæ ad ſinũ Arabicũ, quo Luſitani quotannis in Barbaros excurſum faciũt.

Ad

Adeſt iam tempus illud promiſſum, quod, vt aiũt, Chriſtus & mater eius Maria prædixere, quòd ſcilicet in poſtremis temporibus oriturus eſſet è regionibus Francicis Rex quiſpiam, qui aboliturus eſſet vniuerſum Barbarorũ & Maurorum genus, & hoc ipſum quidem nunc tempus eſt, quod Chriſtus benedictæ ſuæ matri futurum promiſit.

Francicis.ſ. Chriſtianis Europæis: Indi enim & Mahometani ferè omnes Chriſtianos Europæ generali nomine Francos vocant.

Porrò quicquid Orator noſter Matthæus vobis dicturus eſt, id velut à noſtra ipſorũ perſona profectum accipite, eiq́; fidẽ adhibete. Eſt ſiquidem vnus inter noſtræ aulæ præcipuos, atq; ob id illum ad vos mittere voluimus. Cõmiſiſſemus autem hæc veſtris nũcijs, quos huc legaſtis, ſed cepit nos metus, ne noſtra negotia, nõ ex noſtra ſententia vobis nota forent.

Mittimus ad vos per hunc noſtrum Oratorẽ Matthæum crucem vnam, factam haud dubiè ex fruſto ligni, in quo Seruator noſter Ieſus Chriſtus crucifixus fuit Hieroſolymis. Id autem ſacroſancti ligni fruſtũ ex Hieroſolymis ad nos allatum eſt. Porrò ex eodem duas fecimus cruces: earum altera quidem apud nos manet, alteram verò dedimus iſti noſtro Oratori ad vos perferendam. Lignum nigri coloris eſt, pendetq́; ab exiguo argenteo annulo.

Cæterũ ſi vobis viſum fuerit, aut veſtras filias matrimonio iũgere noſtris filijs, aut noſtros filios dare veſtris filiabus, id & nobis in primis pergratũ erit, & vtriſque vtile, & fraterni inter

nos initium fœderis, quod quidem nuptiarũ cõnubium cùm in præſentiarum, tum etiam in futurum tecũ inire percupimus. Reliquum eſt vt & ſalus & gratia noſtri redẽptoris Ieſu Chriſti, ſanctæq; noſtræ Dominæ Mariæ virginis, ſe extendat, tum ſuper vos, tum ſuper filios, filias, vniuerſamq; veſtram domum, Amen.

Ad hæc autem vos certiores facimus, ſi bella, exercitusq; coniungere velimus, ſatis virium nobis futurum eſſe ad (diuino accedente auxilio) abolendũ vniuerſos noſtræ ſanctæ fidei inimicos. Verùm noſtra regna & ditiones ſic ſunt in mediterraneis ſita, vt nuſquàm in maria poßimus erumpere. Quare nihil nobis eſt potẽtiæ in mari, in quo (deo laus) vos omnium eſtis potentißimi. Ieſus Chriſtus ſit vobis auxilio: res enim, quæ in India per vos geſtæ ſunt, ſunt profectò magis miraculoſæ, quàm humanæ. Quòd ſi mille velis armare naues, nos & commeatũ dabimus, & cũcta quæ ad eam claſſem opus erunt, abundè ſuppeditabimus.

Hanc epiſtolã cum aliquibus fidei, religionis, morum, ſtatúsque Aethiopum articulis, quos Matthæus coram Rege Emanuele, & eius cũcilio explicuit, hortatu Ioannis Magni Gotthi Archiepiſcopi Vpſaliæ, in regno Suetiæ, cum quo in Pruſia nõ vulgarẽ contraxi amicitiam, ex idiomate Luſitanico, in quo eam conſcriptã habebam, Latinam feci, quæ poſteà cũ ipſis quoque articulis, me inſcio, Antuerpiæ excuſa eſt.

His

His ex legatis Aethiopum cognitis, Emanũel, vt erat & prudentiſſimus, & propagãdæ dei Chriſtianæ auidiſſimus, legationẽ inſtituit rauiſſimis & ornatiſſimis viris inſtructã: cuus capita fuere Eduardus Galuanus, vir non inùs ætate, quàm prudẽtia, ac rerum vſu graiſſimus: & Franciſcus AluareZ ſacerdos, ac egi à ſacris, & is quoq; ſenex, & moribus inulpatus: quos vtroſq; de facie nouimus. It cum Matthæo ſub Lupo SoareZ Prorege ad Indiã nauigant, ac tandẽ Didaco-LupeZ à Sequeira, Prorege, qui Lupo SoareZ ſucceſſerat, cũ inſtructa claſſe, quam aduerſus Turcas parauerat, ad ortum Arquicũ nomine, in litore Erythræo, ac n ditione precioſi Ioannis ſitum deducũtur: ad uem locũ appulſa eſt nauis, anno ſalutis milleſimo quingẽteſimo vigeſimo, die ſecundo Apriis: in quo itinere, in Camara maris Erythræi inſula vita defunctus eſt Eduardus Galuanus: in uius locum ſuffectus eſt Rodericus Limius, qui b ipſo Arquici portu, vigeſimonono eiuſdẽ mẽſis cum ſocijs eiuſdẽ legationis, duce ſimul ac coite Matthæo (nam Abeſynus ille iuuenis, de quo ſuperiùs mẽtionem fecimus, è viuis iam diſceſſerat) ad aulã Precioſi Ioãnis contendere cœit, in quo itinere quoq; mortuus eſt Matthæus, c in quodam celeberrimo cœnobio, nomine Biayn à noſtris ſepultus. Poſt cuiꝰ funebre officiũ, ad inſtitutã perfectionẽ redeunt, ac poſt maxima itinera, labores infinitos, ingentia pericula,

ad aulam Precioſi Ioannis perueniunt, à quo Rodericus cum collegis honorificè excipitur, ac tandem peractis mādatis, & acceptis, ad Emanuelem Regem remittitur. Is cum ſuis Arquicum profectus, claſſem, cuius prætor Ludouicus Meneſius erat, & quæ ea de cauſa appulerat, vt nos reduceret, non inuenit: quæ illos, quòd ſeriùs aduenerāt, exſpectare nō potuit propter vētorum importunitates, qui in illis plagis, miro naturæ arcano, ſex perpetuos mēſes ex vno cæli climate, deinde alteros illos ſex menſes ex aduerſo ſpirāt. Arquici literas inuenit apud præfectū oppidi, à prætore Ludouico relictas, ex quibus regis Emanuelis mortem cognoſcit. Quamobrem iterum in aulam Precioſi Ioannis redeūdum eſſe conſtituit: quo reuerſo, Precioſus Ioānes ad Romanum Pontificem ſcribit, literasq́; Franciſco AluareZ Romam ferendas commiſit. Ii omnes iam ſpatio ſex annorū in illis prouinciis commorati, tādem cum legato Aethiopico, quem Precioſus Ioannes ad Regē noſtrum mittebat, Arquici aliam claſſem regiā, quæ eorum cauſa iterum venerat, conſcendunt, idq́; anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoſexto, menſē Aprili. Inde ſoluentes Indiam petūt, ac tandē longis nauigationibus Vlyſſipponē ad Regem Ioannem, anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoſeptimo, menſe Iulio, redeunt: qui oratorem Aethiopicum ob certas eius legationis cauſas, apud ſe annum milleſimum quingenteſimum

trigeſim

rigeſimumnonum vſque retinuit, Franciſcumq́; Aluarez ad Clementem Pontificem ſeptimum um literis Precioſi Ioannis,cuius orator ex Ae hiopia venerat,miſit:quas ipſe Pōtifex ex manibus eiuſdem Franciſci Aluarez Bononiæ,anno ſalutis milleſimo quingenteſimo trigeſimotertio , menſe Ianuario , CAROLO Quinto Imperatore præſente,accepit. Quarum & aliarum ad Emanuelem & Ioannem Reges interpretatio Paulo Iouio viro erudito debetur, qui eas ex Luſitanico ſermone , in quem tum verſæ erant, Latinas fecit,vt iam hic videre licet.

LITERÆ SERENISSIMI DAVIDIS ÆTHIOPIÆ Imperatoris ad Emanuelem Portugalliæ, &c. Regem, ſcriptæ anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoprimo, Paulo Iouio interprete.

IN nomine Dei patris, vti ſemper fuit, cui non inuenitur principium. In nomine Dei filij vnici, qui eſt ſimilis ei, antequàm ſit viſum lumen ſtellarum, antequàm poneret fundamenta maris Oceani, alio autem tempore conceptus fuit n vtero virginis, ſine ſemine virili, & ſine nuptijs. In hunc enim modum ſcientia erat officij ius. In nomine paracleti ſpiritus ſanctitatis, qui ſcit cuncta ſecreta, quæ ſunt, vbi antea uit, omnium ſcilicet altitudinum cæli, quod ſine

columnis, & abſque vllis fulcimentis ſuſtinetur, qui amplificauit terrã, quæ antea nõ erat creat , nec cognita ad omnes partes ab ortu ad occaſum, & à Septemtrione ad Auſtrum. Nec iſte eſt primus, vel ſecundus, ſed eſt trinitas coniuncta in vno æterno creatore rerum omnium, ab vno tantùm conſilio, & vno verbo, per ſecula ſeculorum. Amen.

Has literas mittit Atani Thingil, id eſt, Thus virginis, quod nomen eſt à baptiſmate, nũc verò in ipſo ſuſcepti regni initio, aſſumpſit nomẽ Dauid, dilectus à Deo, colũna fidei, cognatus ſtirpis Iudæ, filius Dauid, filius Solomonis, filius columnæ Sion, filius ſeminis Iacob, filius manus Mariæ, filius Nau per carnẽ, Imperator magnæ & altæ Aethiopiæ, magnorum regnorũ, & ditionum, & terrarum, Rex de Xoa, de Caffate, de Fatigar, de Angote, de Baru, de Baaligãze, de Adea, de Vangue, de Goiame, vbi Nilus oritur, de Damaraa, de Vaguemedri, de Ambeaa, de Vagne, de Tigri Mahõ, de Sabaym, vnde fuit Regina Saba, de Bernagaës, & domin⁹ vſq; ad Nobiam finem Aegypti. Hæ literæ diriguntur Regi potentiſſimo & excellẽtiſſimo, ſemper victori Domino Emanueli, qui habitat in amore Dei, & firmus permanet in fide catholica, filio Apoſtolorũ Petri & Pauli, Regi Portugalliæ & Algarbiorũ, amico Chriſtianorum, hoſti, iudici, Imperatori, domitori Maurorum, & gentium Africæ, & Guienneæ, à promontorio, atq; inſula

Lunæ,

Lunæ, maris Rubri, Arabiæ, & Perſidis, & Armutiæ, magnæ Indiæ, & omnium locorũ earũ, & omniũ inſularũ, terrarum adiacentiũ, profligatori Maurorũ, & fortium paganorũ, domino arcium & altorũ caſtellorum, & murorũ, propagatori fidei Ieſu Chriſti. Pax tibi Domine Rex Emanuel, qui Dei fretus auxilio Mauros occidis, & tua claſſe, tuo exercitu, & tuis ducibus vndiq; tanquã infideles canes expellis. Pax ſit cũ Regina vxore tua, amica Ieſu Chriſti, ſerua Mariæ virginis, matris ipſius Saluatoris totius mũdi: pax ſit filijs tuis, nũc: vti in virenti horto, & florẽtibus lilijs, menſa eſculẽtis parata: pax filiab⁹ veſtris, quæ ſunt indumẽtis ornatæ, ſicut palatia aulæis exornãtur: pax affinibus tuis, ex ſanctorũ ſemine procreatis, ſicut dicit ſacra ſcriptura, Filij ſanctorum ſunt benedicti, & magni foris & intra domũ: pax ſit conſiliarijs & officialibus tuis, poteſtatibus, & ius dicẽtibus, pax ducibus tuis caſtrorũ, & cõfinium, & omnium rerum munitarum: pax omnibus gentibus, populis, & vrbibus, & cunctis inhabitantibus præter Mauros & Iudæos: pax omnibus parochijs, & omnibus Chriſto & tibi fidelibus. Amen.

Cognoui Domine Rex, & mi pater, quòd quũ ad te nominis mei fama per Matthæũ oratorẽ noſtrum fuiſſet delata, ſtatim Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum, ac Prælatorum magnum numerum aduocari iuſsiſti, qui de ea legatione Deo Chriſto gratias agerẽt: ipſumq; Matthæũ

ſummo cũ honore & hilaritate fuiſſe ſuſceptum. qua de re mirificè ſum lætatus, & gratias pariter Deo egi: et hoc deuotè fecit etiã populus me⁹. Dolui autem cùm ab his intellexi ipſum Matthæum in reditu ſuo, dum intraret fines meos, in monaſterio de Biſayn fuiſſe mortuũ. Eũ autem ego non miſerã, quoniã adhuc puer erã vndecim annorum, vixdum ſuſcepto regni ſceptro, poſt mortẽ patris: ſed Helena regina, quã loco matris colebam, & regnũ pro me gubernabat. Is Matthæus mercator erat, Abrahã vocatus: ſed ſibi nouũ nomẽ idcirco impoſuerat, vt ſecuriùs per fines Maurorũ iter faceret. Verùm is in Dabul à Mauris pro Chriſtiano agnitus, in carcerem fuit coniectus. Quod quũ ſignificaſſet veſtrorum exercituum Præfecto, is miſit fortes viros, qui Chriſtianum hominem è teterrimo carcere liberarent, maximè quũ didiciſſet eum eſſe legatum meum. Itaq; illum ereptum è manibus inimicorum, curauit veſtris nauibus ad conſpectum veſtrum tranſuehendũ. Is Matthæus meo nomine, tibi Regi mãdata expoſuit, reſcripſitq; ſe honorificè ſuſceptũ fuiſſe, & cumulatè omnis generis muneribus honeſtatũ: quod & nũcij pariter veſtri affirmabãt, quos magnus veſtræ claſſis præfectus Didacus Lupez de Sequeira ad nos miſit qui literas præsẽtarũt, quas afferre debuerat Eduardus Galuanus, qui in inſula Cameronis diẽ obierat: quib⁹ cõſpectis literis, magnopere ſum gauiſus: & Deo egi gratias: & tũ magnã

cepi

cepi voluptatem, quum pectora veſtrorum nũciorum crucibus inſignita cõſpicerem, & experirer percunctando eos ritus tenere fidei Chriſtianæ, qui eſſent veriſſimi: et illud me ſingulari deuotione iniecta vehementer permouit, quòd intelligerem iter in Aethiopiam inuentum eſſe non ſine miraculo. Nam referebant præfectum claſſis, quum diu per mare Arabicum errasſet, & propterea de inueniendo noſtro portu deſperaſſet, re infecta, redire in Indiam voluiſſe, maximè propter ſæuas maris tempeſtates: ſed in aurora opportunè rubram crucẽ in cælo apparuiſſe, qua ſalutata, à nautis proras in eam partem eſſe conuerſas, monſtranteq; Deo repertum eſſe portũ noſtrum: quæ res mihi pro miraculo viſa eſt: et certè is claſſis præfectus Deo debet admodum eſſe dilectus, poſtquam tãtam ei felicitatẽ conceſſam videmus, quantã nemo ante eum à deo impetrare potuerit. De hac autẽ mutua legatione antiquitus prædictũ fuit à Propheta in libro de vita & paſsione ſancti Victoris, & in libris ſanctorũ Patrũ, quòd rex magnus Chriſtianus, cum rege Aethiopiæ eſſet cũ mutua pace cõuenturus: ſed hoc nequaquàm futurũ exiſtimabã diebus vitæ meæ. Verùm Deus certum ſciebat, vt laudetur nomẽ eius, qui nuncium ad me detulit, vt ego pariter id mittere poſſem ad te patrem meũ in Chriſto, & amicũ, vt ſimus in vna fide, poſtquàm à nullo alio rege Chriſtiano nunciũ aut certã notitiam habuerim. Hactenus

circũ me Mauri erant, filij Mahometis, & Gẽtiles, & reliqui ſunt ſerui, qui Deum nõ agnoſcunt, & alij qui ligna & ignẽ venerantur, & alij qui ſolem adorant, & alij qui ſerpẽtes Deos eſſe putant: cum his nunquã pacem habui, quoniam ad veritatẽ venire recuſant, & fruſtra his prædicabam fidẽ: nũc verò conquieſco, & Deus quietẽ dono mihi dedit cũ hoſtibus meis & tuis. Nam in finibus meis quum armatus contra eos progredior, ipſi faciẽ & terga vertunt, & Duces & milites mei per cãpos de his victorias cõſequuntur. Neque mihi Deus iraſcitur vt dicit Pſalterium, & Deus vota eorum Regũ implet, qui iuſta petũt, nec hoc ad laudẽ noſtram pertinet. Nam Deo agendæ ſunt gratiæ, is eſt qui mundum vobis dedit, & terram Gentiliũ perpetuò conceſſit, ac aliorum terras, quæ ſunt à finibus veſtris, ad initium Aethiopiæ: propterea ingentes Deo gratias ago, & prædico ſummam eius potentiã, quũ ſperem eorum populorum filios, qui in tuam ditionem venient, proculdubio fidei veritatem eſſe cognituros: quamobrem do gratias Deo, & ſpero quòd filij veſtri & ego, et vos, de felicibus earum rerum ſucceſſibus abundè lætabimur: & vos Deo debetis cõtinuè ſupplicare, donec gratiam vobis det potiundi templi ſancti in Hieruſalẽ, quæ eſt in poteſtate hoſtium Chriſti, Maurorũ, & Gentiliũ, & hæreticorum: & ſi hoc perfeceris, caput tuum omni laude pleniſſimum erit; Cæterùm ex numero

legator

legatorum, qui ad me veniebant cum prædicto Matthæo, tres periere, & præfectus magnus veſtræ claſsis deuenit apud Macua in colloquiũ cũ Rege de Bernagais, qui eſt imperio meo ſubiectus, & ſtatim legatos ad me miſit, & munera ingentia, quæ mihi chariſsima fuerunt. Verùm nomẽ veſtrum omni gemma & theſauro mihi pretioſius videtur. Sed hæc trãſeamus, & agamus inter nos, quomodo inuadere, & capere poſſimus infidelium terras. Ego certè dabo millies centena millia drachmarũ auri, & totidẽ millia militarium virorum, itemq; materiã, & ferrum, & cuprum, in vſum ædificãdæ & ornandæ claſsis: magnam etiam cõmeatus copiam: amicè vnà conueniemus: & quoniã non eſt conſuetudinis, & dignitatis meæ, ad petendam pacem legatos mittere, & tu primus à me eam ſyncerè quæſiuiſti, ad verificanda Chriſti verba: Nam ſcriptũ eſt, Beati pedes, qui portant pacẽ. Et ego propterea ſum ad id paratus, more Apoſtolorũ, qui erant vnanimes, & vnius cordis. O rex, & pater mi Emanuel, vnus Deus te ſoſpitẽ velit, & ſeruet, qui eſt Deus cæli, & ſemper vnius ſubſtantiæ, nec iuueneſcit, nec ſeneſcit. Is qui à te nuncium attulit, Rodericus Lima vocabatur, legationis optimorum virorum princeps, & cum eo Franciſcus AluareZ, quem propter vitæ probitatem, & ſingularem religionem, & iuſtitiã, valde chariſsimũ habui, maximè quòd veriſsimis verbis, quũ eſſet interrogatus de fide apriſ-

ſimè

ſimè reſpondebat. Et ita debetis eum exaltare & magiſtrum appellare, & dare ei officiũ conuertendi populos de Macua, & de Dalaca, de Zeila, & omnium inſularum maris Rubri, quoniam ſunt in finibus regnorum meorum: & ego ei conceſſi crucem, & baculum, in ſignum poteſtatis: & ita vos iubete vt hæc ei concedantur, & creetur Epiſcopus illarum terrarum, & inſularum, quoniam hoc meretur, & idoneus eſt in hoc officio adminiſtrãdo: & tibi Deus plurimũ benefaciet, vt ſemper ſis fortis cõtra hoſtes tuos, & eos cogatis ad pedes veſtros procidere: & Deus tibi vitã prolonget: & participem faciat regni cælorum in optimo loco, ſicut ego pro me optarem. Audiui autem auribus meis multa bona de te, et oculis video, quæ videre nequaquã credebam, & Deus cuncta de bona in melius ſuccedere velit: & ibi ſit veſter locus ſupra lignum vitæ, vbi eſt locus ſanctorum. Amen.

Ego ſicuti filius paruulus quæ iuſſiſtis feci, & faciam ſi venerint legati veſtri, vt inuicem mutuis opibus adiuuemur. Singulis autem Oratoribus veſtris, qui veniẽt, ſicut tum feciſtis ad Ma Zua, aut Delacã, & ad portus intra anguſtias maris Rubri, ea tribuã, tribuiq; curabo, quæ fiẽda ſignificabitis, ſicut maximè deſidero, vt in cõſilio, & rerum actione proſperè cõiungamur. Nã quũ ad ea litora copiæ veſtræ peruenerint, maturè & ego cum meis exercitibus adero. Et quoniam in finibus meis nemo eſt Chriſtianus,

neque

neque templa Chriſtianorũ viſuntur, concedam veſtris hominibus habitandas illas terras, quæ ſunt proximæ Maurorũ ditioni: propterea opus eſt, vt cœptis veſtris debitum finem afferatis. Interim mittitote ad me viros eruditos, atque etiam cælatores imaginũ auri & argenti, & fabros cupri, & ferri, & ſtãni, & plumbi: itẽ artifices, qui literis noſtræ linguæ pro eccleſia libros imprimãt: item aliquos, qui ex auro bracteolas facere, & cum his inaurare alia metalla ſciunt. Hi erũt in domo mea honeſtiſsimè tractati, & ſi diſcedere voluerint, laborum ſuorũ eis amplã mercedem ſoluam. Iuroq; per deum Ieſum Chriſtum Dei filium, me eos liberè, quum voluerint, eſſe dimiſſurum. Hoc autem peto fidentiſsimè, quoniã mihi veſtra virtus ſpectata eſt, & bonitas maximè agnita, & ſcio me amari abs te plurimùm: & hoc agnoui certiùs, quòd Matthæum mei gratiâ honorificè & liberaliter ſuſceperitis & remiſeritis. Et ideò adnitor ea impetrare: neque hoc vobis pudorẽ afferat, nam omnia perſoluã. Et id quod filius petit à patre, negari non debet: & tu es pater meus, & ego filius tuus, & ſimus cõiuncti ſimul: ſicut laterculus cum laterculo in pariete copulatur, ita duo in vno corde, & amore Ieſu Chriſti conſentimus, qui eſt caput mundi, & qui cum eo ſunt, aſsimilãtur laterculis in muro coniunctis. Amen.

LIT

LITERÆ EIVSDEM DAVIDIS ÆTHIOPIÆ

Imperatoris, ad Ioannem huius nominis tertium, Portugalliæ, &c. Regem, ſcriptæ anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo quarto, Paulo Iouio interprete.

IN nomine Dei patris omnipotentis creatoris cæli & terræ, & omnium rerum factarum, viſibilium, & inuiſibilium. In nomine Dei filij Chriſti, qui eſt filius, & conſilius & propheta patris. In nomine Dei ſpiritus ſancti, paracleti Dei viui, æqualis patri, & filio, qui locutus eſt per os prophetæ, ſpirando ſuper Apoſtolos, vt gratias agerēt, & laudaret Trinitatē perfectā in cælo, & in terra, in mari, & in profundo sēper. Amē.

Mitto has literas & nunciū ego Thus virginis, quod eſt mihi nomen a baptiſmate, nunc vero cum Imperij ſceptro aſſumpſi nomen Dauid, dilectus Deo, columna fidei, ſtirps Iuda, filius Dauid, filius Salomonis Regum Iſraël, filius columnæ Sion, filius ſeminis Iacob, filius de manu Mariæ, & filius Nau per carne, maximo, & potētiſſimo, & altiſſimo Ioanni Regi Portugalliæ, & Algarbiorum, filio Regis Emanuelis. Pax ſit tibi, & gratia domini noſtri Ieſu Chriſti ſit ſemper tecum, AMEN.

Eo

Eo tempore quo ad me relatum eſt de potẽtia Regis patris tui, qui Mauros fœdiſsimi Mahumetis filios debellabat, Deo gratias ingentes egi, propter incrementum, & magnitudinẽ, & coronam conſeruationis, in domo Chriſtianitatis. Similiter ſummam cepi voluptatẽ ex legatorũ aduentu, qui verba ipſius Regis ad me detulerunt: ex quibus ſingularis amor, & notitia, & amicitia inter nos effecta eſt, ad eradicãdos, expellendosq́; malignos Mauros, & incredulos Gentiles, qui habitant inter tua meaq́; regna. Dum eſſem in hac lætitia, audiui tuum, meúmque patrem, priùs eſſe vita defunctum, quàm hinc legatos ad eum mitterem. Quamobrem gaudium meum in mœrorem ſubitò conuerſum eſt, ita vt in hoc cordis mei dolore, mecũ etiam aulæ noſtræ proceres, & Prælati Eccleſiaſtici, et qui in monaſterijs ſunt, omnesq́; demum ſubditi noſtri vehementiſsimum luctum fecerint, ita vt voluptas primi nũcij cum triſtitia huius nouiſsimi exæquaretur. Domine, à principio regnorum meorum hacten⁹ nulla legatio, nullusq́; nuncius, vel à Rege, vel à regno Portugalliæ ad me peruenit, niſi dum viueret Rex, tuus pater, qui Duces ſuos ad me miſit. & proceres cũ Clericis, & Diaconis, qui totum ſolennium miſſarũ apparatũ attulerunt. Et propterea maximè ſum lætatus, & eos honorificè ſuſcepi, et nõ multò poſt eos dimiſi, vt reuerterentur cum honore, & pace: & poſtquàm peruenerunt ad portum

 maris,

maris, qui eſt in finibus meis in mari Rubro, nō inuenere magnum Præfectum claßis, quem pater tuus miſerat: is enim non exſpectauit, & de hoc me fecerat certiorem, quoniam non potuit exſpectare, quum eſſet moris veſtri, de triennio in triennium magnum claßis Præfectum creare. Interim alius nouiter creatus aduenit: qua de cauſa longiorem, quàm opus eſſet, moram legati contraxerunt. Nunc verò mitto mandata mea per fratrem Chriſtophorum Licanati, cui nomen à baptiſmate eſt Zaga Zabo, nēpe gratia patris, qui deſideria mea coram vobis explicabit: & item ad Papam Romanum mitto Frāciſcum Aluarez, qui nomine meo præſtet obedientiam, vt iuſtum eſt. O Domine Rex frater mi attende, & da operam amicitiæ, quam inter nos pater tuus aperuit, & crebrò mitte nuncios & literas: nam eas magnoperè videre deſidero, vti à fratre meo: nam id æquū eſt, quū ambo ſimus Chriſtiani, & Mauri qui mali ſunt ſemper in ſua ſecta concordes exſiſtunt: & nūc profiteor me nolle in poſterum legationes Regis Aegyptij admittere, nec aliorum item Regum qui ad me ſæpe legatos mittebant: ſed ſolùm celſitudinis tuæ, quos venire maximè opto: quoniā Reges Mauri me loco amici non habent, propter religionis diſſenſionem: ſed amicitiam ſimulant, vt tutiùs & liberiùs mercaturā in noſtris regnis exerceant, vnde magnum commodū conſequuntur. Ingentem enim vim auri, cuius ſunt auidiß

idiſsimi, è regnis meis exportant, quum parū mihi ſint amici, & commoda eorum nullam mi-hi offerant lætitiam: ſed hoc tolerandū fuit, quo-niam ſuperiorum regū noſtrorum vetus eſt in-ſtitutum: & ſi eis nequaquam bellum infero, & penitus profligo, temperandum in hoc mihi eſſe arbitror, ne illi contrà ſanctum tēplum in Hie-ruſalem violent, & diruāt, in quo ſepultura eſt Ieſu Chriſti, quā Deus in poteſtate fœdiſsimo-rum Maurorū reliquit: & pariter ſolo æquarēt alia templa, quæ ſunt in Aegypto, & Syria: & hæc cauſa eſt cur eos non inuadā & debellem, cuius rei me plurimum tædet. Etiam hoc mihi facilius perſuadeo eſſe faciendū, quum neminem Chriſtianum Regem habeā finitimum, qui me adiuuet, & cor meū exhilaret. Ego mi Rex ne-quaquàm lætari poſſum de Chriſtianis Europæis Regibus, quum eos audiam in vno corde mini-mè conſentire, vigereq; inter eos bella. Eſtote ſimul omnes in vna concordia vnanimes. Debe-retis enim inter vos certo fœdere eſſe contenti. Et certè ſi mihi Chriſtianus Rex finibus eſſet coniunctus, nunquàm vna hora ab ipſo diſcede-rem: & de hoc non planè ſcio quid dicam, aut omnino faciam, quū hæc à Deo ordinata eſſe vi-deantur. Domine mi mitte obſecro frequentes ad me nuncios: nam quum literas tuas video, vultum certè tuum intueor. Quoniam maior a-micitia oritur inter longinquos, diſtantes, quàm inter eos qui propinqui ſunt, propter deſiderium

quo tenentur. Nam is qui reconditos habet theſauros, quum eos oculis nō videat, corde ſemper & quidem vehemētiſſimè diligit: ſicut Dominus Ieſus Chriſtus in Euangelio dicit, Vbi theſaurus tuus, ibi cor tuum: ita cor meum apud te eſt, quum tu ipſe meus ſis theſaurus: & tu pariter me tuum theſaurum debes efficere, & cum meo tuum cor ſyncerè copulare. O Domine frater, ſerua verbum hoc, nā es prudentiſſimus, & (vti audio) patri in ſapientia ſimilis: & de hac re cognita, ſtatim Deo gratias egi, abiectoq; dolore, gaudium à me ſuſceptum eſt, & dixi, Benedictus ſit filius ſapiēs, & magni capitis, filius Regis Emanuelis, qui ſedet in cathedra regnorum ſuorum. Domine mi, caue ne defatigeris, quum ſis fortis non ſecus ac pater tuus, nec oſtēde debiles vires aduerſus Mauros & Gentiles: nam eos cū Dei auxilio, adiuuāte virtute tua, facilè debellabis & deſtrues: & non dicas tibi eſſe à patre tuo vires exiguas. Nam eæ ſunt certè ſatis magnæ, & Deus ſemper opē feret. Mihi adſunt viri, aurū, cōmeatus inſtar arenæ maris, & ſtellarum cæli. Nos ſimul cōiuncti totam Maurorum barbariem deſtruemus: neque aliud à vobis peto, quàm peritos viros, qui meos milites in prælijs ordines ſeruare doceāt. Et tu Rex vir integræ ætatis exſiſtis. Rex Salomon duodecim annorum ætatis imperiū ſuſcepit, habuitq; magnas vires, & patre ſapientior fuit. Ego quoque quū Nau pater meus exceſſit ab humanis,

puer

puer vndecim annorũ remãſi, ingreſſusq; ſedẽ patris, Deo dãte ampliores opes & vires eo ſum cõſequutus. Nã in manu mea omnes finitimi & Regni gentes exſiſtunt: propterea ambo gratias Deo agere debemus tãti accepti beneficij. Præbe mihi aures frater, & Domine. Nam hoc vno verbo à vobis poſtulo, vt viri docti, atq; etiam artifices mihi mittãtur, qui imagines, & libros impreſſos, enſes, & omnis generis arma militaria fabricare ſciant. Itemq; architecti fabri lignarij, & Medici, qui pharmaca componere, & vulnera curare didicerint. Cupio etiam eos habere qui aurũ in bracteas extenuare, & aurum & argentum egregiè cælare valeant: ac etiam aurũ & argẽtum è venis terræ eruere, & metallorum omniũ fodinas exercere ſciant. Præter hos apud me etiam chari erũt, qui plumbeas tegulas ducẽt, & tegulas ex creta facere docebunt: omnes denique artifices mihi vſui erũt, & præſertim ſclopetorum. Adiuua me obſecro in his rebus, ſicuti frater fratrẽ, & te Deus ita adiuuabit, & ab omni malo liberabit. Deus exaudiat orationes & petitiones tuas, ſicuti recepit ſancta ſacrificia in omni tẽpore: & in primis ſacrificia Abel, & Noë, quãdo fuit in arca: & illud Abrahã quãdo fuit in terra Madiã: & illud de Iſaac, quando diſceſſit à foſſa iuramẽti: & illud Iacob, in domo Bethlehẽ: & Moſis in Aegypto, & Aaron in monte, & Ieſon filij Nau in Galgala, & Gedeonis ſupra plagam, et Sampſonis,

quãdo ſitim habuit in terra ſicca: & Samuelis in Rhama prophetæ, & Dauid Nacira, & Salomonis in ciuitate Gabeon, & Heliæ in monte Carmelo, quando ſuſcitauit filium viduæ mulieris è Richa ſupra puteum: & Ioſaphat in prælio: & Manaſſe quando peccauit, & ad Deum eſt conuerſus: & Danielis in ſpelunca leonum, & trium ſociorũ Sydrach, Miſach, Abdenago in camino ignis: & Annæ ante altare & Nehemiæ, qui fecit muros cum Zorobabel & Mathathiæ cum filijs ſupra quartam partem mundi, & de Eſau, ſupra benedictionem. Item Domine, Deus recipiet tua ſacrificia, & ſupplicationes, & te adiuuabit, & erit pro te contra omnes peruerſitates in omni tempore, & ſingulis diebus. Pax ſit tecum, & ego te amplector ſanctitatis brachijs, & ſimiliter ſingulos amplector qui tibi ſunt à cõſilijs ſanctis regni Portugalliæ. Itemq; Archiepiſcopos, & Epiſcopos, Sacerdotes, & Diaconos, viroſq; pariter & mulieres. Gratia dei, & benedictio virginis Mariæ matris Dei ſit tecum & omnibus.

AMEN.

LITERÆ EIVSDEM SERENISSIMI DAVIDIS ÆTHIOPIÆ

thiopiæ Imperatoris, ad Pontificem Romanum, ſcriptæ anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoquarto, Paulo Iouio interprete.

IN nomine Dei patris omnipotentis creatoris cæli & terræ, viſibilium, & inuiſibilium. In nomine Dei filij Ieſu Chriſti, qui eſt idem cum ipſo, à principio mundi, & eſt lumen de lumine, & Deus verus, de Deo vero. In nomine Dei ſpiritus ſancti, Dei viui, qui proceſſit ex Deo patre.

Has literas is ego Rex mitto, cuius nomẽ leones venerantur, & Dei gratia vocor Athani Tinghil, id eſt, Thus virginis, filius Regis Dauid, filius Solomonis, filius Regis de manu Mariæ, filius Nau per carnẽ, filius ſanctorum Petri, et Pauli, per gratiã: pax ſit tibi iuſte Domine, pater ſancte, potẽs, pure, ſacrate, qui es caput Põtificum omnium, & neminẽ metuis, quum nemo tibi poſſit maledicere: qui es vigilantiſſimus ſupra animas curator, & amicus peregrinãtium, conſecrate magiſter, & prædicator fidei, & earum rerũ hoſtis, quæ conſcientiã offendũt, amator optimorũ morum, vir ſanctus, quem omnes laudãt, & benedicunt. O filix ſancte pater, ego

tibi reuerēter obedio, quum ſis pax omnium, & cūcta bona merearis, & ita æquū, vt omnes tibi obedientiam præſtent, ſicuti ſancti Apoſtoli præcipiunt apud Deum. Hoc verè veſtrum eſt: ita etiā præcipiūt, vt veneremur Epiſcopos, Archiepiſcopos, et Prælatos. Similiter vt te loco patris amemus, et loco Regis vereamur, & tibi vti Deo fidē habeamus. Propterea dico ego humiliter, ad terrā genibus flexis tibi pater ſancte ſyncero admodùm corde, quòd tu pater meus es, & ego filius tuus. O pater ſancte potentiſſime, cur neminem vnquam ad nos miſiſti, vt certiùs de vita ſaluteq; mea cognoſceres, quū tu ſis paſtor, et ego ouis tua? bonus etenim paſtor ſui gregis nūquàm obliuiſceretur: nec tibi à regionibus veſtris nimiū ſemotus debeo exiſtimari, vt nuntij ad me nequeāt peruenire: quū ex remotiſſimis terrarū regnis Portugalliæ Rex Emanuel filius tuus, oratores ad nos cōmodiſſimè miſerit: et ſi Deus eum ad ſe in cælū euocare diſtuliſſet, ea quæ tum agitabamus, proculdubio fœlicē exitum habuiſſent. nūc verò maximè opto proſpera & ſalutaria de ſanctitate veſtra per certos nuncios audire: neq; enim vnquam à ſanctitate veſtra verbū recepi, quum aliqua tātùm à noſtris, qui ex voto peregrinātur, audierim. Sed hi quum neq; meo nomine proficiſcantur, neq; quicquam literarū à vobis afferāt, incerta fide nobis percunctātibus, dicūt ſe ab Hieroſolyma, deinde ſolutis votis, ad viſitanda Apoſtolorū limina

mina Romam perueniſſe: quũ intelligãt ea loca facilè peti, quòd à Chriſtianis teneantur, & certè ſummam capio ex eorũ ſermonibus voluptatem, quoniã dulciſsima cogitatione ſancti vultus tui imaginẽ intueor, quæ mihi Angeli formæ ſimillima videtur, & illã ſicuti angelicã me diligere, venerariq; fateor. Sed profectò mihi eſſet gratius atq; iucũdius, verba tua, tuaſq; literas deuotiſſimè contemplari. Atque ita nunc te oro, vt nuncium tuum cum benedictione ad me mittere velis ad exhilarandum cor meum: nam quum in religione & fide conſentiamus, id mihi ante omnia videtur expetendum, ſuppliciterq; item oro, vt amicitiam meam, ad inſtar annuli quem induis in digitũ, & torquis aurei, quem humeris imponis, in intimũ cor reponere velis, vt mei memoria nunquam ex animo veſtro deleatur. Gratis etenim verbis & literis amicitia maximè creſcit, quũ eam ſancta pax cõplectitur, è qua omnis humana lætitia facilè prouenit. Quemadmodũ enim is, qui vehemẽter ſitit, frigidã maximè aquam deſiderat, vt in ſacris ſcripturis habetur: ita animus meus ex nuncijs & literis, quæ ex remotiſsimis terris deferũtur, incredibile gaudium concipere ſolet: neque tãtũmodo de ſanctitate veſtra, ſi aliqua audiero, verùm ſi certa de ſingulis terræ Chriſtianæ Regibus referentur, mirum in modum lætabor: ſicuti his accidit, qui præliãdo opima ſpolia reperiunt, & legunt: hoc enim facillimè fieri poteſt,

ee 5 poſt

poſtquàm Rex Portugalliæ totũ id iter aperuit, qui ad nos iampridem legatos ſuos miſit cum ſtrenuiſsimis equitibus. Dum autem pater meus adhuc eſſet in humanis, neq; tum, aut demum à quoquam alio rege Chriſtiano, vel ipſo Põtifice, aut nuncium, aut omnino literas recepimus. Quanquàm in noſtris Archiuis proaui noſtri, earum literarũ memoria cõſeruetur, quas Papa Romanus nomine Eugenius, ad has terras miſit, qui regnaret ſemen Iacob, Rex regũ in vniuerſa Aethiopia, Rex metuendus. Præſcriptio autem literarum hæc erat: Eugenius, Romanus Pontifex, filio dilecto noſtro Regi, ex ſemine Iacob, Regi Regũ in vniuerſa Aethiopia, maxime metuendo, &c. In ſumma autẽ literarũ ſignificabat filium ſuum Ioannẽ Palæologum, qui biẽnio antè eſſet mortuus, Regẽ Regũ Romæorum, ad ſacroſanctam ſynodum celebrandam euocatum fuiſſe, & cum eo Ioſephum Patriarcham Conſtantinopolitanum veniſſe cum magno numero Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum, & omnis generis Prælatorũ, in quibus etiam fuiſſent Procuratores Patriarcharũ Antiocheni, Alexãdrini, et Hieroſolymitani. Qui omnes ſe quum ſãctæ fidei, & Religionis amore firmiter cõiũxiſſent, cõſtitutaq; vnitate Eccleſiæ, ſublatas fuiſſe antiqui tẽporis difficultates, nõ ſine diuino auxilio, quæ erroneæ, & religioni cõtrariæ videbantur: quibus rebus ritè ſancitis, et conſtitutis, ipſi Papa omnibus ſingularem lætitiam peperiſſe.

Hun

Hunc autem librum Papæ Eugenij ad vos mittimus, quem incorruptum ſeruauimus, totum etiam Pontificiæ benedictionis ordinem & poteſtatem miſiſſemus, niſi harũ rerum nimis magnum volumen eſſe videretur, quum magnitudine librũ Pauli ad gentes omnino ſuperet. Legati vero, qui hæc à Pontifice ad nos detulerũt, fuere Theodorus, Petrus, Didymus, & Georgius, ſerui Ieſu Chriſti. Tu verò, ſanctiſſime pater, rectè feceris, ſi euolui veſtros libros iuſſeris, vbi harum rerum, de quibus ſcribimus, vti facilè arbitror, aliqua memoria reperiatur. Itaq; ſancte pater, ſi aliqua ad nos perſcribes, firmiter exiſtimato, cuncta in noſtros libros diligentiſſimè fore cõſcripta, vt poſteris noſtris earũ rerum ſempiterna memoria relinquatur. Et certè is mihi beatus eſſe videtur, cuius memoria cuſtodita literis, in vrbe ſancta Roma, et in ſede ſanctorum Petri & Pauli cõſeruatur. Hi enim ſunt domini Regni cælorum & totius mundi iudices. Et quoniam ita credo, propterea has mitto literas, vt mihi gratia paretur apud ſanctitatem veſtram, & veſtrum ſanctiſſimum Senatum, vt inde ſancta benedictio mihi proueniat, & bonorum omnium incrementum. Obnixè etiam precor ſanctitatem veſtrã, vt mihi mittere velit aliquas Sanctorũ imagines, & præcipuè beatæ Mariæ virginis, vt ſæpiſſimè ſit in ore, atq; memoria mea nomen veſtræ ſanctitatis, & continuam ex muneribus veſtris capiã voluptatem.

Idcir

Idcirco etiam vehemēter poſtulo, vt mihi viros ſacrarū literarū doctos, atque etiam artifices mittatis, qui imagines fabricent, atq; ita enſes, & arma bellica omnis generis, itē q; cælatores auri atq; argenti, & fabros lignarios, præcipuè architectos, qui domos ex lapide conſtruant, & tegulas ex plumbo cuproq; ducere ſciant, quibus domorum tecta protegantur: ad hos etiam nobis admodùm chari erunt, qui vitrum conflare, organáque muſica ſcitè facere, & doctè pulſare ſciant, itemq; fiſtulatores & tibicines. Hos verò artifices ex domo veſtra præcipuè mihi mitti vellem, vel ſi horū domi veſtræ exigua erit copia, ab alijs regibus filijs veſtris eos ſanctitas veſtra poterit impetrare, quoniā veſtris imperijs & nutibus facilè obediunt. Hi quum ad me peruenerint, pro meritis ſummo in honore habebuntur ex liberalitate mea mercedem amplam accipient: & ſi domum aliquis redire concupiſcet, præmijs abundè ornatus abibit, vti placuerit, quàndo nec inuitum quenquam ſim retēturus, quū fructum aliquem ex eius induſtria percepero. Nunc ad alia tranſeundum eſt: & iam à te poſtulo, ſanctiſsime pater, cur nō hortaris Reges Chriſtianos filios tuos, vt arma deponāt, & vti fratres decet, concordes inter ſe eſſe velint, poſtquàm ipſi oues tuæ ſunt, & tu ipſe paſtor earum? Optimè quidē tua ſanctitas nouit, quid Euangeliū præcipiat, quod dicit: Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur. Nam ſi Reges animis, & ſæd

& fœdere certo conſentiēt, facillimè Mahumetanos omnes delebunt, & pſeudoprophetæ ſepulcrū fœlici irruptione diſturbabunt, & diruēt. Ob hanc rem da operam pater ſancte, vt inter eos bona pax fiat, & certum fœdus amicitiæ percutiatur: hortareq́; eos, vt mihi adeſſe, atque opem ferre velint, quū in regnorum meorum finibus à Mahumetanis Mauris peſſimis hominibus ſim ex omni latere circumdatus. Ipſi autem Mauri Mahumetani inter ſe mutuis auxilijs vtuntur, Regesq́; cum Regibus, & Reguli cum Regulis, aduerſus nos ſyncerè & conſtantiſsimè conueniunt. Mihi Maurus quidam admodùm vicinus eſt, cui finitimi alij Mauri arma, equos, atq; inſtrumēta bellica ſuppeditant. Hi ſunt Reges Indiæ, Perſidis, Arabiæ, atque Aegypti. Quibus de rebus ſingularem animo in dies capio moleſtiam, quū hoſtes Chriſtianæ religionis, fraterna charitate inter ſe cōiunctos, pace frui conſpiciam. Reges verò Chriſtianos, fratres meos, nihil omnino iſtis iniurijs commoueri, neq; vllam mihi opem afferre, vti certè deceret Chriſtianos: poſtquàm fœdiſsimi filij Mahumetis inter ſe mutuis opibus adiuuantur. Neque ego is ſum, qui ad id militares copias poſtulem, quū milites mihi ſuperſunt. Orationes, & ſupplicationes tātùm peto, locumq́; gratiæ apud ſanctitatem veſtram, & Reges fratres meos exopto: quærenda enim mihi eſt hæc vobiſcum amicitia, vt copiosè his rebus, quas ſuprà poſtulaui,

laui, ad terrorem Maurorum ſim inſtructus: & Chriſtiani nominis hoſtes vicini mei intelligāt, Reges fratres meos ſingulari ſtudio mihi fauere, atq; opem ferre. quod certè ad cōmune decus pertinet, poſtquàm in vna religionis & fidei veritate conſentimus: & in eo conſilio ſumus permāſuri, quod firmum atq; abſolutum erit cum eo, quod vtilius eueniet. Deus itaq; deſideria veſtra impleat, ſuper laudibus Ieſu Chriſti. & Dei patris noſtri, quē omnes laudāt per omnia ſecula. Et tu domine pater ſancte cōplectere me, cū omnibus ſanctis Ieſu Chriſti, qui ſunt Romæ: & pariter in hos amplexus recipiantur omnes incolæ regnorum meorum, & qui Aethiopiam inhabitāt, et reddatur gratia domino Ieſu Chriſto cū ſpiritu veſtro. Has verò literas ſanctitas tua accipiet de manu fratris mei Ioannis regis Portugalliæ, filij potentiſſimi Regis Emanuelis, per Oratorem noſtrum Franciſcum Aluarez.

ALIÆ LITERÆ EIVSDEM DAVIDIS ÆTHIOPIÆ Imperatoris, ad Pontificem Romanum ſcriptæ anno milleſimo quingēteſimo vigeſimoquarto, Paulo Iouio interprete.

Felix ſancte pater, qui à Deo effectus es Gentium conſecrator, & ſancti Petri ſedem obtinens. Tibi datæ ſunt claues regni cælorum, & quod-

cumq;

rumq; ligaueris, vel ſolueris ſuper terram, erit ligatũ, vel ſolutũ in cælis, ſicut dixit Chriſtus, & ita in Euangelio Matthæus ſcribit, Ego Rex, uius nomen leones venerantur, & Dei gratia Athani Tingbil, id eſt Thus virginis vocor, quod nomẽ eſt à Baptiſmate, nunc verò ipſo ſuſcepti egni initio aſſumpſi nomen Dauid, dilectus à Deo, columna fidei, cognatus ſtirpis Iudæ, filius Dauid, filius Salomonis, filius columnæ Siõ, filius ſeminis Iacob, filius de manu Mariæ, ilius Nau per carnẽ, Imperator magnæ & altæ Aethiopiæ, magnorum regnorum, & ditionum, & terrarum. Rex de Xoa, de Caffate, de Fatigar, de Angote, de Baru, de Baaligaze, de Adea, de Vangue, de Goiame, vbi Nilus oritur, de Damaraa, de Vagemedri, de Ambeaa, de Vagne, de Tigri Mahom, de Sabaym, vnde fuit Regina Saba, de Bernagaes, & dominus vſque ad Nobiam, finem Aegypti. Hæ prouinciæ omnes in mea poteſtate ſunt, & pleræque aliæ magnæ, & item paruæ, quæ nunc à me nequaquam numerantur: neque regna, & prouincias ſuis nominibus expreſſi, veluti ſuperbia, & vana gloria inductus: verùm ob id, vt ſummus Deus magis ac magis laudaretur, qui ſingulari benignitate, tot ampliſſimorũ regnorum Chriſtianæ religionis, ſuperioribus meis Regibus imperia tribuiſſet: ſed profectò me clariore gratia inter alios reges dignum fecit, vt religioni continuè inſeruirem. Quoniam me Adel dominum fecerit, hoſtem

Maur

Maurorum, & Gentilium qui adorant idola. Mitto ad deoſculãdos pedes ſanctitatis veſtræ more cæterorum Chriſtianæ fidei regum, fratrũ meorum, quibus neq; religione, neq; potẽtia ſum inferior. Ego etenim in regnis meis ſum columna fidei, neque externis iuuor auxilijs, quum in ſolo Deo ſpem & opem reponam, qui me ſuſtinet & gubernat, ab eo tempore quo Angelus Dei alloquutus eſt Philippũ, qui fidẽ doceret Eunuchum potentis Reginæ Candacis, Reginæ Aethiopiæ, quæ ab Hieroſolyma Gazam pergebat. Philippus tũ baptizauit Eunuchum, & Eunuchus demum Reginam, cum magna parte familiæ, & populi eius, qui nunquam deſierunt eſſe Chriſtiani, omniq; ſequenti tempore perſtiterũt fortes in fide. Prædeceſſores verò mei, nulla alia ope adiuti quàm diuina, fidẽ in latiſſimis regnis propagarunt, quod & ego quotidie efficere cõtendo. Maneo etenim inter maximos regnorum meorum fines, vt leo ingẽti ſylua circumdatus, & ſeptus aduerſus Mauros obſidentes & alias nationes fidei Chriſtianæ inimiciſſimas, quæ nolũt audire verbũ Dei, neq; cohortationes meas: & ego gladio accinctus eos perſequor, & paulatim extrudo, diuino ſcilicet fretus auxilio, quod nũquam mihi deeſt. Quod ſecùs accidit regibus Chriſtianis: nam ſi regnorum ſuorum fines extẽdunt, id facilè poſſunt aſſequi: quoniam alter alteri opem ferre poſſet, & auxilia ſubminiſtrare, iuuariq; benedictione veſtræ sãctitatis, cuius

part

Particeps ego ſum, quũ in libris meis habeantur literæ, quas ſuperioribus temporibus Eugenius Papa cum benedictione miſit ad regem ſemen Iacob. Qua accepta, tradita per manus benedictione, ego fruor, & magnoperè lætor. Cæterùm ego in magna habeo veneratione ſanctum tẽplũ in Hieruſalẽ, ad quod ſæpiſſimè mitto oblationes debitas per noſtros peregrinãtes. Et multò plures & pinguiores mitterem, niſi itinera à Mauris & infidelibus obſiderentur. Nã præter illud, quòd dona noſtra, & theſauros nuncijs eripiunt, etiã eos liberè pertranſire non ſinunt. Quòd ſi paterent itinera, in familiaritatem & commercium Romanæ Eccleſiæ deuenirem, vti fit à cæteris Chriſtianis regibus, quibus in religione Chriſtiana non ſum inferior. Et ita vti illi credũt, vnam fidem rectam, & vnam eccleſiam cõfiteor: credoq; ſynceriſſimè in ſanctam Trinitatem, & in vnum Deum, & virginitatem dominæ noſtræ virginis Mariæ, & articulos fidei teneo, & obſeruo, vti ab Apoſtolis conſcripti fuerũt: Nunc Deus optimus manu potentiſſimi & Chriſtianiſſimi Regis Emanuelis iter patefecit, vt per legatos conueniremus, & in fide coniuncti Chriſtiani cum Chriſtianis Deo inſeruiremus. Sed dũ in aula mea eius oratores eſſent, allatum eſt eum vitam cum morte commutaſſe, filiumq; eius fratrem meum Ioannẽ paterni regni ſceptrũ accepiſſe. Vnde, ſicuti ex patris morte ſummum ſenſeram dolorẽ, ita ex filij felici in

ff regn

regnum aſſumptione mirificè ſum lætatus, adeò vt ſpèrem nos communibus copijs & viribus per regiones Maurorum peſsimorum, terra mariq; iter aperturos, atque eos magno terrore illato, ſedibus & regnis eſſe depulſuros, vt commodo, pacatoq; itinere, Chriſtiani Hieroſolymitanum templum petere, & liberè commeare poſſint. Atq; ego in primis, ſicuti vehementer exopto, diuini amoris particeps eſſe poſſim in templo Apoſtolorum Petri & Pauli. Cupio autem ingenti deſiderio conſequi ſacroſanctam benedictionem à vicario Domini noſtri Ieſu Chriſti. Nam proculdubio ſanctitas veſtra Dei eſt vicarius. Et quum à peregrinis, qui ex regionibus noſtris ad Hieruſalem, atque inde Romam non ſine miraculo eunt, & redeunt, multa de ſanctitate veſtra ab his audio, ea mihi incredibilem afferunt voluptatē & gaudium: Sed multò maiorem omnino caperem lætitiam, ſi mei Oratores breuiore itineris compendio vti poſſent, & noua referrent. Sicuti antequàm moriar, aliquando allaturos ſpero non ſine gratia Dei omnipotentis, qui vos in ſanitate & ſanctitate conſeruet. AMEN. *Exoſculor autem pedes ſanctos, & ſupplex oro, vt benedictionem ad me mittat. Has quoque literas ſanctitas tua accipiet de manu fratris mei Ioannis Regis Portugalliæ, per eundem Oratorem noſtrum Franciſcum Aluarez.*

Has

Has epiſtolas à Paulo Iouio verſas, huic noſtro opuſculo ob maiorem huius hiſtoriæ cognitionem adiunximus, nec in eis aliquid mutauimus (quanquam in quibuſdam locis mutatione indiguiſſent) præter pauca, quæ ex Arabico & Abeſynico idiomate, in Luſitanicũ ſermonem, omninò malè interpretata, mutato epiſtolarum ordine, fuerunt. Idem Iouius quoq; in harũ epiſtolarum enarratione, volumẽ quod Franciſcus AluareZ de ſitu, moribus, cultuq; Aethiopũ cõpoſuit, in quo etiam totũ ſuũ iter explicat, pollicitus eſt Latinum facere, cuius voluminis vnũ exemplar penes me habeo: quod ſi Iouius à vertendo ſuperſedeat, nõ abhorrerẽ ab eius rei tractatione: quanquã id prouinciæ nõ libẽter ſuſcepero, niſi id tuus, ſanctiſsime pater, mãdatũ mihi imperatũ cognouero, quo tutior eſſe poſsim aduerſus calumnioſos, quibus videri poſsim nõ ſtudio Reipublicæ Chriſtianæ, ſed æmulatione gloriæ Iouianæ hoc onus ſubijſſe. Ad quod cũ fide tractãdum, me non parum inſtructum arbitror. Nã quum perfunctus Germanicis & Sarmaticis legationibus, è Belgica ad Regem meũ Ioannẽ eius nominis tertium redeo, cuius plurimã in me excipiendo & humanitatẽ & munificentiã expertus ſum, Vlyſsippone in colloquiũ Aethiopici legati incido, viri et Epiſcopali dignitate venerabilis, et fide, doctrina, ac eloquẽtia Chaldaicæ et Arabicæ linguæ admirabilis, et in sũma idonei, qui à potentiſsimo Aethiopũ imperatore, ad

maximos principes de maximis reb9 mitteretur. Huic autem nomẽ fuit Zaga Zabo: cum eo, poſt initã inter nos firmiſsimã & cõſtantiſsimã amicitiam, ſæpiùs ſermonẽ miſcui, variasq; diſputationes habui, præſertim de moribus, & religione Aethiopũ Chriſtianorũ: cupiebam enim eas res non ex verbis interpretantiũ peregrinorum, ſed ab indigena, coràm & ore tenus cognoſcere. Inter cætera epiſtolã quoq; per Matthæum legatum in Luſitaniam miſſam ei oſtendi, quã ego iampridẽ cum articulis, quos corã Rege Emanuele expoſuerat, in linguam Latinã (vt dictũ eſt) tranſtulerã, multaq; ex illius admonitu caſtigaui, vbi interpretatio non plenè rei fidem, aut indolẽ aſſecuta erat, quod tũ mihi, tum Iouio non raro accidiſſe affirmabat: habebam enim iam mecũ ipſius Iouij epiſtolas, quas ſumma cũ diligentia contulimus. Poſtmodùm vigente inter nos tam vera Chriſti charitate & amicitia, auſus ſum ab eo petere planã & legitimã Aethiopum fidei et religionis enarrationem, eamq; ſua manu deſcribi: quod mihi ſumma cum alacritate cõceſſit, illamq; ſtatim deſcribere incæpit: ſententiam ſumma fide in Latinã linguam refudi, vt ex ſequentibus patebit. Id verò conſcientia vrgente eò ardentiùs aggreſſus ſum, quòd non ignorarem, ſi hæc apud me periſſent, à nemine mortaliũ vnquam in lucem prodítura fuiſſent.

Inde quòd ſic digeſta & compoſita ad phraſim Chaldaicam & Aethiopicam eſſent, vt vix

à quopiam intelligi potuiſſent, niſi à me, qui ea omnia tam ex ore, quàm ex ſcriptis ipſius Aethiopici Oratoris, per multam familiaritatem conſequi iam poteram.

IN NOMINE DOMINI noſtri Ieſu Chriſti, AMEN.

HÆC SVNT QVÆ DE FIDE & religione apud nos Aethiopes habentur, & obſeruantur.

CRedimus in nomē ſanctæ trinitatis, patrem, filium, & ſpiritum ſanctum, qui vnus eſt dominus, tria quidem nomina, vna diuinitas, tres facies, vna verò ſimilitudo, æqualis trium perſonarum coniunctio, æqualis, inquam, in diuinitate, vnū regnū, vnus thronus, vnus iudex, vna charitas, vnum verbū & vnus ſpiritus. Verbum autem patris, & filij, verbū ſpiritus ſancti, & filius eſt idem verbū, & verbū apud Deum, & apud ſpiritum ſanctū, & apud ſemetipſum ſine defectu vllo, aut diuiſione, filius patris, et filius ipſius patris ſine principio, nēpe primo ſine matre filius patris. Nemo enim nouit ſecretum & myſteriū eius natiuitatis, niſi pater & filius, & ſpiritus ſanctus. Is autē filius in principio erat verbum, & verbū erat verbū apud Deū, & Deus erat verbū. Spiritus patris, ſpiritus ſanctus, ſpiritus

Hoc poſteà explicat.

Huius noſtri oratoris ſcripta in hoc loco ambiguā habebāt ſignificationem: eā, quæ magis catholicæ eccleſiæ cōgruit, textui inſeruimus, aliam hic in mar-

ximè expli-
candam du-
ximus, quæ
ſequens eſt,
Sine defe-
ctu vllo aut
diuiſione fi-
lius patris,
& filius ſui
& princi-
pium ſui,
nempe pri-
mo ſine ma-
tre filius pa-
tris, &c.

filij, ſpiritus ſanctus eſt: ſpiritus autem ſanctus ſpiritus ſui, ſine vlla diminutione, aut augmentatione. Is etenim ſpiritus ſanctus, paracletus, deus viuus, qui ex patre & filio procedit, locutus eſt per os prophetarũ, & in flãma ignis deſcẽdit ſuper Apoſtolos in atrium Sion. Qui per totum terrarũ orbẽ denunciarũt, ac prædicarũt verbũ patris, quod verbũ erat ipſe filius. Præterea neq; pater eſt primus, inde quòd pater ſit, nec filius poſtremus, inde quòd filius ſit: ſic ſpiritus ſanctus neq; primus, neq; poſtremus eſt. Tres perſonæ vnus Deus, qui videt, & à nemine videtur, qui vnico ſuo conſilio cũcta creauit. Poſtea verò filius ſponte propter noſtram ſalutẽ, ipſo patre volẽte, ſpiritu ſancto conſentiente, ex altiſſimo ſuo domicilio deſcendit, & incarnatus eſt de ſpiritu ſancto, ex Maria virgine: quæ Maria duplici ornabatur virginitate, vna ſpirituali, altera verò carnali. Et nat⁹ eſt ſine aliqua corruptione, ipſa Maria matre poſt partũ virgine permanẽte, & magno cũ miraculo, & arcano igne diuinitatis afflata, ſine ſanguine & dolorib⁹ peperit filiũ ſuũ Ieſum Chriſtũ, qui homo innocens & ſine peccato fuit, & perfectus Deus, & perfectus homo, vnũ ſolũmodo habẽs aſpectũ. Adoleuit ſenſim vt infans, ſugens lac Mariæ virginis matris ſuæ: & quum attigiſſet trigeſimum annum, baptizatus eſt in Iordane. Et vt cæteri homines ambulauit: fuitq; laſſus, ſudauit, eſuriuit, & ſitiuit. Hæc omnia paſſus eſt ſpõte & volunt

luntariè, plurimaq́; fecit miracula. Atque per ſuam diuinitatem cæcu viſum reſtituit, claudos ſanauit, leproſos mundauit, mortuosq́; ſuſcitauit, ipſeq́; poſtremò volens captus eſt, & flagellatus, ac colaphis verberatus, & crucifixus, & languit, & mortuus eſt propter peccata noſtra, & ſua morte vicit mortem ac diabolum, & ſua viua ægritudine diſſoluit peccata noſtra, et languores noſtros tulit, & baptiſmo ſanguinis ſui, qui baptiſmus mors eius fuit, baptizauit patriarchas, prophetas, deſcenditq́; ad inferos, vbi erat anima Adæ, & eius filiorum, atq; anima ipſius Chriſti, quæ eſt ab Adam: quam animã Adæ ipſe Chriſtus accepit ex ſancta Maria virgine, & in ſplẽdore & potentia diuinitatis ſuæ & crucis fortitudine fregit æneas ac igneas inferorum portas, & catenis ferreis Satanam colligauit, & redemit Adam, & eius filios. Hæc omnia Chriſtus fecit propterea quòd plenus diuinitate erat, & ipſa diuinitas erat cum ipſius anima, & erat etiam cũ ipſius ſanctiſsimo corpore, quæ diuinitas virtutem dedit cruci. Quam quidem diuinitatem is cum patre in trinitate, & vnitate ſemper habuit & habet communem. Nec enim ipſe Chriſtus obambulans in terris, caruit oculi momentò diuinitate vel dignitate ſua. Tum demum ſepultus, tertia die ipſe Ieſus Chriſtus, princeps reſurrectionis, Ieſus Chriſtus dulciſsimus, Ieſus Chriſtus princeps ſacerdotum, Ieſus Chriſtus

Hoc in fine latè explicat.

Rex Iſraël, cum magna potentia & fortitudine reſurrexit. Et poſtquam omnia fuerunt adimpleta, quæ ſancti prophetæ prædixerunt, aſcendit in cælum cũ gloria, & ſedet à dextra patris, & venturus eſt cum gloria, ferens ante faciem ſuam crucẽ, & in manu gladium iuſtitiæ, iudicare viuos & mortuos, cuius regni non erit finis.

Credo vnam ſanctam catholicã, & Apoſtolicam eccleſiam, credo vnum baptiſma, qui eſt remiſsio peccatorum, ſpero reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſeculi. AMEN.

Credo dominã ſanctã Mariam virginẽ, virginem, inquam, ſpiritu, & carne, quæ vt dei mater, charitas omnium gentiũ eſt, ſancta ſanctorum, & virgo virginum, quam modis omnibus veneror. Credo ſanctum lignum crucis, lectum ægritudinis Domini noſtri Ieſu Chriſti filij Dei eſſe, qui Chriſtus ſalus noſtra eſt, propter quem ſalui ſumus. Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitia. Nos verò prædicamus, & credimus fortitudinem crucis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quẽadmodùm ſanctus Paulus doctor noſter præcepit. Credo ſanctum Petrum, petram legis eſſe, quæ lex ædificata eſt ſuper ſãctos prophetas, fundamentum, & caput Eccleſiæ catholicæ, & Apoſtolicæ Orientalis, & Occidentalis, vbi eſt nomen Domini *noſtri Ieſu Chriſti. Cuius Eccleſiæ poteſtatem Petrus Apoſtolus habet, ac claues regni cælorũ, quibus claudere, & aperire, ſoluere, & ligare poteſt. Is autem ſedebit*

cum

cum alijs Apoſtolis eius ſocijs ſuper duodecim ſedes, cum honore & laude apud Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui in die iudicij ſentẽtiam eſt de nobis laturus. Quæ dies gaudij quidem Sanctis: doloris autem, & ſtridoris dentiũ, peccatoribus erit, quum deijcientur in ardentes flammas inferni cum eorum patre diabolo. Credo ſanctos Prophetas, & Apoſtolos, Martyres, & Confeſſores, veros Chriſti imitatores fuiſſe: quos cum ſanctiſſimis Dei Angelis veneror, & honoro, paríque modo etiam omnes illorum ſectatores complector & deoſculor. Deinde confeſſionẽ vocalem omnium meorum peccatorum credo faciendam eſſe apud ſacerdotem, cuius precibus, per Chriſtum dominum noſtrum, ſalutem animæ meæ ſpero me conſecuturum. Præterea Pontificem Romanum tanquam primum Epiſcopum, & paſtorem ouium Chriſti agnoſco, ac omnes Patriarchas, Cardinales, Archiepiſcopos, Epiſcopos, quorum ille caput eſt, quibus tanquam ipſius Chriſti miniſtris pareo, ac obedio.

Hæc eſt fides & lex mea, & populi Aethiopiæ, qui eſt ſub ditione Precioſi Ioannis, quæ fides atque Chriſti amor ita ſunt apud nos cõfirmata, vt ea nec per mortem, nec per ignem, nec per gladium, fretus auxilio Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti nunquàm ſim abnegaturus: quam fidem omnes portaturi ſumus in die iudicij, ante faciem eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Iam his enumeratis, erit nobis explicanda

diſciplina, & doctrina, ac lex, quæ Apoſtoli in ſanctis Synodorũ libris, & Canonũ (quos Manda, atque Abethilis vocamus) nobis præceperunt. Sunt enim ij ſanctæ Eccleſiæ legum libri octo, quos omnes Apoſtoli Hieroſolymis congregati, ſcripſerũt. De quibus habita inquiſitione cum quibuſdã doctoribus, poſtquàm in Luſitaniam veni, neminem reperi, qui horum memoriã teneret. Obſeruationes verò, quas ſancti Apoſtoli nobis in his libris præſcripſerũt, hæ sũt:

Primò oportere nos ieiunare ſingulis diebus Mercurij in memoriam conſilij Iudæorum, quo die ab eis decretum & conſultum fuit, Chriſtũ occidendum eſſe. Prætereà ieiunandum eſſe ſingulis diebus Veneris, quo in die Chriſtus Ieſus crucifixus & mortuus eſt pro peccatis noſtris. Et in his duobus diebus preceptum eſt ieiunare vſque ad occaſum ſolis. Quadraginta verò diebus quadrageſimalibus, pane & aqua ieiunãdum iniunxerunt. Septẽ diei ac noctis horis incumbere rebus diuinis. Ex ijs edictis quoque tenemur & ſacrum celebrare diebus Mercurij ac Veneris tempore veſpertino: quoniam tũc expirauit dominus noſter Ieſus Chriſtus in ſancto ligno crucis. Diebus autẽ Dominicis omnes vnanimiter vt cõgregaremur in ſacrá æde hora tertia diei ab ortu ſolis ad legẽdum & audiendũ prophetarum libros voluerunt: atque poſteà, vt ſanctum Euangelium prædicemus, ſacrum quoque faciamus. Prætereà nouẽ dies feſtos in Chri-

ſti

ſti memoriam celebrandos conſtituerunt, ſcilicet Annũciationis, Natiuitatis, Circumciſionis, Purificationis ſiue Candelarum, Baptiſmi, Transfigurationis, Dominicæ palmarum, vſq; ad octauam Veneris ſancti (vt vocamus) qui dies duodecim ſunt: Aſcenſionis quoq; atq; Pentecoſtes cum ſuis etiam ferijs. Et ex horũ librorũ præceptis, ſine aliqua exceptione à feſto Paſchæ vſq; ad Pentecoſten ſingulis diebus veſcimur carnibus, nec per hos dies vſq; ad octauã Pẽtecoſtes ieiunare tenemur: id quidẽ propter maiorẽ venerationẽ & honorẽ Reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Item voluerũt vt diem mortis, & aſſumptionis Mariæ virginis cum omni honore celebraremus. Præterea præter Apoſtolorũ præcepta quidam Precioſus Ioannes nomine Semen Iacob cõſtituit in honorem eiuſdem beatæ virginis, ſingulis annis triginta ſupra tres dies etiã celebrandos. Deinde propter Chriſti Saluatoris natiuitatẽ celebrari iuſſit de vnoquoq; mẽſe diem vnũ, qui dies vigeſimus quintus ſemper eſt. Conſtituit quoq; ex ſingulis menſibus vnum diem propter ſanctũ Michaëlem celebrandum. Vlteriùs ex indicto Synodorum Apoſtolorum, diem martyrij ſancti Stephani, ac aliorum martyrum celebramus. Ex inſtitutione quoq; Apoſtolorum celebrare tenemur duos dies, ſcilicet Sabbati & Dominici, in quibus nõ licet nobis aliquam rem facere, neq; minimã quidem. Diem verò Sabbati ob id, quòd Deus in eo mũdi per-

fecta

fecta creatione quieuiſſet, ſeruamus: quē vt vo-
cari voluit Sanctum ſanctorum, ita planè vide
retur contra eius voluntatē & præceptum fie-
ri, qui cælum & terram potiùs, quàm ſuū ver-
bū perire vult, ſi cum magno honore ac religio-
ne is dies non celebraretur: præſertim quum ipſe
Chriſtus non ad ſoluendū legem, ſed ad implē-
dum venerit. Quapropter nō ad imitationē Iu-
dæorum, ſed iuſſu Domini noſtri Ieſu Chriſti, &
ſanctorū Apoſtolorum eum ſeruamus, quorum
Iudæorū gratia in nos Chriſtianos trāſlata eſt.
In quo die Sabbati, excepto tempore quadrage
ſimali, carnes ſēper comedimus. Id tamē in re-
gno Bernagaes, ac Tigri Mahon non ſeruatur,
quorū duorum regnorum indigenæ ex veteri cō-
ſuetudine, carnibus in diebus Sabbati & Do-
minici quadrageſimalibus veſcuntur. Diem au-
tem Dominicū, vt cæteri Chriſtiani, in memoriā
Chriſti reſurrectionis celebramus. Diem tamen
Sabbati ex legis libris, & non ex Euāgelio ce-
lebrandum eſſe ſcimus. Nihilominꝰ Euangelium
finem legis, ac Prophetarum eſſe, non ignora-
mus. In quibus duobus diebus credimus animas
piorum defunctorum in purgatorio minimè cru-
ciari. Quam quietem Deus in his ſanctiſſimis
diebus animis concedit, donec inde (finito termi
no ſuarum pœnarum pro facinoribus in hoc ſe-
culo meritarū) penitus emergant. Ad quas pœ-
nas minuendas, ac earum cruciatus tempus at-
tenuandum, eleemoſynas pro defunctis factas
credimus,

credimus ipſis animis in purgatorio degentibus maximè prodeſſe. Ad quarum animarum remiſſionem Patriarcha nullas dat indulgentias, id ad ſolum Deum, ac pœnarum tẽporis conſtitutionẽ credimus ſpectare. Nullos quoque dies indulgentiarum Patriarcha concedit.

Ex Euangelij lectione ſex tantùm tenemur ſeruare præcepta, quæ Chriſtus ore proprio ita explanauit: Eſuriui, & dediſtis mihi mãducare: Sitiui, & dediſtis mihi bibere: Hoſpes eram, & collegiſtis me: Nudus, & operuiſtis me: Infirmus, & viſitaſtis me: In carcere eram, & veniſtis ad me. Quæ verba Chriſtus in die iudicij ſolummodò eſt prolaturus: quoniam lex, teſte Paulo, peccata nobis oſtendit, quam legem, excepto Ieſu Chriſto nemo cuſtodire potuit. Ipſo Paulo quoq; teſte, Omnes ex peccato nati ſumus propter Euæ matris noſtræ tranſgreſſionẽ, & propter eius maledictionem. Præterea, inquit ipſemet Paulus, nos propter Adam mori, & propter Chriſti vitam viuere: qui Chriſtus ob ſuam immenſam miſericordiam, nobis hæc ſex præcepta dedit, vt quũ venerit in ſua maieſtate iudicare viuos & mortuos, ſaluemur. Quibus verbis ac præceptis in ipſo tremẽdo iudicij die, bonis gloriam ſempiternam, malis ignem, & perpetuam damnationem denunciabit. Et quinque tantùm peccata mortalia (vt vocant) annumeramus, idquidem ex vltimo Apocalypſis capite, vbi dicitur, Foris autem canes, & venefici & impudicã

& hom

& homicidæ,& idolis ſeruientes,& omnis qui amat & facit mendacium. Item conſtitutum eſt à ſanctis Apoſtolis in Synodorum libris,clericos vxores licere ducere , id quidem poſtquàm cognitionem aliquã habuerint rerum diuinarum. Deinde inito matrimonio in ordinem presbyterorum recipiuntur,in quem niſi poſt annum trigeſimum nemo recipitur : nec ſpurij , nec nothi aliqua ratione ad eundem ſacratiſsimum ordinem intromittuntur:qui ordines à nemine,niſi ab ipſo Patriarcha dãtur. Mortua tamẽ prima vxore Epiſcopi aut clerici aliam ducere nõ poſſunt,niſi patriarcha ad id diſpenſauerit (quod aliquãdo indulgetur magnatibus propter publicum bonum) nec habere concubinam,niſi ſe voluerint à ſacris abdicare:quod ſi fecerint,res diuinas amplius tractare non poſſunt. Et hoc tam ſtrictè ſeruatur, vt ij presbyteri,qui ſecũdò vxorem duxerint, ne candelam quidem vnam Eccleſiæ conſecratam in manu auderent accipere. Quòd ſi inuentum fuerit Epiſcopũ,aut clericum filium ſpurium habere,ab omnibus beneficijs ac ſacris ordinibus abdicatur:quorum bona,ſi ſine legitima prole diſcedant,ad Precioſum Ioãnem, & non ad Patriarchã veniũt. Et id quod presbyteri apud nos vxores poſſideãt,ex Paulo accepimus,qui mauult clericum & laicum nubere quàm vri. Is quoq; inquit, oportere Epiſcopum virum vnius vxoris eſſe,& irreprehenſibilẽ,ſobrium:pariq; modo vult eſſe Diaconos. Atque

tiã vt Eccleſiaſtici perinde atq; ſeculares propriis vxores ex legitimo matrimonio habeant. Monachi tamen vxores non ducunt. Et tã laici quàm clerici vnam tantùm poſsident vxorẽ, & matrimonium non contrahitur pro foribus ſacræ ædis, ſed in priuatis domibus Paranympho-rum. Ex ſanctorum Apoſtolorum conſtitutione habemus, vt ſi ſacerdos fuerit comprehenſus in adulterio, homicidio, latrocinio, vel falſum teſtimoniũ tulerit, vt à ſacris ordinibus deſtituatur, ac vt cæteri malefici puniatur. Rurſus ex eorum Apoſtolorum inſtituto, Si aliquis ſiue Eccleſiaſticus ſiue laicus cum vxore congreſſus fuerit, vel in ſomnis pollutus fuerit, ſpatio quatuor & viginti horarum templum non ingreditur. Nec id quoq; menſtruatis mulieribus licet, niſi ſeptimo quoq; die à menſtruo, id quidem omnibus veſtibus ablutis, quibus tempore menſtrui vtebatur, ipſaq; bene lota, atq; à ſordibus repurgata. Item mulieri parienti maſculum, non cõceditur venire in templũ, niſi poſt quadrageſimum diem: parienti verò fœminam, poſt octogeſimum. Hanc conſuetudinem ex veteri lege ac ex noua Apoſtolica habemus, quas leges, inſtituta, ac præcepta diligenter in omnibus, quatenus fieri poſsit, obſeruamus. Deinde prohibitũ eſt apud nos, ne aut ſues, aut canes, aut alia huiuſmodi animalia in templa noſtra intrent. Item non datur poteſtas nobis adeundi templũ niſi nudis pedibus: neq; licet nobis in ipſo tem-

plo ridere, obambulare, aut de rebus prophanis loqui, nec ſpuere, aut ſcreare in ipſo templo. Quia Eccleſiæ Aethiopiæ non ſunt ſimiles terræ illi, vbi populus Iſraël comedit agnum paſchalem, decedens ab Aegypto, in quo loco Deus iuſsit eos comedere indutos calciamentis, & Zonis accinctos propter terræ pollutionem. Sed ſimiles ſunt monti Sinai, vbi Dominus locutus eſt Moſi dicens, Moſes Moſes, exue calciamēta tua, quoniam terra, quam pedes tui premunt, ſancta eſt. Et hic mons Sinai parens noſtrarum Eccleſiarum eſt, ex quo ſuam acceperūt originem, ita vt Apoſtoli ex Prophetis, & nouum teſtamentum à vetere. Præterea nec ſacerdoti, nec laico, vel alij perſonæ cuiuſuis cōditionis ſit, aſſumpta venerabili Euchariſtia licet expuere, à tempore matutino vſq; ad occaſum ſolis: & ſi ſpuerit, grauiſsima pœna multatur.

Item in memoriā Chriſti baptiſmi, ſingulis annis, omnes in Epiphanijs domini baptiZamur. id quidem facimus, nō quòd ad ſalutem ſpectare credimus, ſed propter Seruatoris noſtri laudem ac gloriam. Neq; vberius atq; refertius ſpectaculis, iocis, & ceremonijs vllum aliud feſtum celebramus: quoniā in hoc die primò manifeſtè apparuit ſanctiſsima Trinitas: quū Dominus noſter Ieſus Chriſtus baptiZaretur in flumine Iordane, quū ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper caput eius deſcenderit, & vox de cælo dixerit, hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi cōplacuit,

cuit. Qui ſpiritus ſanctus apparẽs in ſpecie albæ columbæ, cum facie & figura patris & filij apparuit in vna diuinitate. Pariq; modo Chriſtus viſus eſt à ſanctis prophetis per multas ſimilitudines & formas. Primùm in ſpecie arietis albi propter ſalutem Iſaac filij Abrahæ, eoq; modo nominauit Iacob, Iſraël & Iacob, Iudam catulum leonis, cui ſuper alios fratres poteſtatẽ tribuit dicens, Ad prædã fili mi aſcendiſti, requieſcẽs occubuiſti vt leo, & quaſi leæna, quis ſuſcitabit eum? Item manifeſtauit ſe Moſi in mõte Sinai in ſpecie flammæ igneæ, oſtẽdit ſe ſancto Danieli prophetæ in ſimilitudine petræ. Ezechieli quoque filio hominis apparuit, et Iſaiæ in forma infantis. Manifeſtauit etiam ſe Regi Dauidi, et Gedeoni in rore ſuper vellus. Præter has recenſitas formas, in multis alijs viſus eſt à ſanctis prophetis. Tametſi tam varijs formis fuerit viſus, ſemper ſimilitudinẽ patris & ſpiritus ſancti repræsẽtauit. Et quum Deus etiã creaſſet mũdum, dixit, Faciamus hominẽ ad imaginem & ſimilitudinẽ noſtrã: & fecit Adam ad ſuã imaginem & ſimilitudinem. Propterea nos dicimus patrẽ, filium, & ſpiritum ſanctum, eſſe tres vultus, in vna ſimilitudine et diuinitate. Habemus quoque à tẽporibus Reginæ Saba circumciſionem quam ad hunc vſq; diem ſeruamus. Erat autem huic Reginæ Saba nomẽ proprium Maqueda, quæ more maiorum colebat idola. Ad cuius aures fama ſapiẽtiæ Salomonis quum perue-

 niſſet,

niſſet, quendam virum prudentem Hieroſolymam miſit, vt re omni explorata certior de Regis prudentia redderetur. Quo reuerſo, & re explanata, ſubitò ſe ad iter Hieruſalē verſus cōpo nit. Atq; quū eò perueniſſet, præter multa alia, quibus à Salomone erudita eſt, legem ac prophetas didicit, eaq; in patriam (facultate impetrata abeundi) proficiſcēs, in itinere filium, quē ex Salomone conceperat, peperit, qui vocatus eſt Meilech, quem ipſa Regina in Aethiopia vſque ad vigeſimum ætatis annū apud ſe educauit, ac poſteà ad Salomonem eius patrem remiſit, vt ab eo ſcientiam et ſapientiam diſceret, quē per literas obſecrauit, vt filiū Meilech coram arca fœderis teſtamēti Domini Regē Aethiopiæ cōſecraret, ac crearet: néve vlteriùs fœminæ ius regnādi in Aethiopia haberent, vt tū in more erat, ſed vt recto tramite maſculi in regnum ſuccederēt. Qui quum Hieroſolymā venit, à patre facilè matris poſtulata obtinuit, ac pro Meilech vocatus eſt David: quē iam abundè in lege, atq; in aliјs diſciplinis edoctū, pater Salomō conſtituit ad matrem remittere, id quidem cum maiore ornatu, regioq; apparatu. Ad quod munificentiùs conficiendum, comites illi nobiles, ac primorum virorū filios tradidit, qui ei pro regio more inſeruirēt. Præterea decreuit cum eo mittere Azariam principem ſacerdotum filium Sadoch principis quoq; ſacerdotum. Quod quum Azarias intellexiſſet, Dauidem hortatus

eſt,

*eſt, vt ei à patre impetraret poteſtatē ſacrificā-
li, pro ſucceſſu itineris, ante arcā fœderis domi-
ni. Qua re à Salomone impetrata, Azarias ſu-
bitò tabulas, quàm ſecretiſsimè potuit, ad imi-
tationem tabularū fœderis domini dedolare cu-
rat. Quibus perfectis ad ſacrificandū ſe cōponit,
n ipſoq; ſacrificio clāculum, atq; mira arte, ve-
ras fœderis Domini tabulas ex arca ſurripuit,
pro eisq; adulterinas, quas ſecum portauerat,
repoſuit, ſe ſolo ac Deo conſcio. Hæc narratio
apud nos Aethiopes ſanctiſsima & probatiſsi-
ma habetur, vt ex hiſtoria ipſius Regis Daui-
dis (quæ iucundiſsima lectu eſt) apparet. Cuius
hiſtoriæ liber tantæ craſsitudinis eſt, quanta
omnes Pauli epiſtolæ.*

*Cæterùm quū iam Dauid ad fines Aethiopiæ
perueniſſet, Azarias eius tentoriū ingreſſus, id
quod ſemper apud ſe occultum tenuerat ei reue-
lat, nēpe tabulas fœderis Domini penes ſe eſſe.
Qua re audita, ſubitò Dauid ad tentorium vbi
Azarias tabulas fœderis Domini habebat, ac-
currit: ibiq; præ nimio gaudio ad exemplum aui
ſui Dauidis, ante arcam, in qua tabulæ erāt, in-
cœpit ſaltare: quo à ſuis viſo, & re intellecta,
omnes pari modo gaudia & lætitiā ingentē ce-
lebrauerunt. Tandem peragrata magna Aethio
piæ parte ad ſuam matrem peruenit. Quæ ſta-
tim ei imperium omnium prouinciarum detulit,
omnemq; adminiſtrandi regni curā in eius hu-
meros reclinauit. Et ab eo tempore ferme iam*

 inde

inde vſq; in hũc diem elapſis interim bis mille-
nis, ſexcentenis annis, regnum Aethiopiæ recto
tramite, de maſculo ſemper ad maſculum trãſ-
fertur. Et ab his temporibus legem domini, &
circumciſionẽ ſeruamus, vt ante dictum eſt. Ab
eodem quoq; tempore hucuſq; miniſteria, qua
Salomon filio ſuo Dauidi ad aulã ſuam guber-
nandam ordinauit, in eo ordine ac familijs, qua
tunc tẽporis erãt, conſeruantur: nec aulica mini-
ſteria ex alia ſtirpe deligere fas habet vel ipſe
Imperator. Inſuper iuſſu & decreto ipſius Regi-
næ Maquedæ, mulieres quoque circumcidũtur,
Ad id ea ratione deducta eſt, vt quẽadmodum
viri præputium habent, eodẽ quoque modo mu-
lieres etiã quãdam glanduloſam carnem, quam
Nympham vocant, in genitalibus habent, non
ineptã accipiendo characteri circumciſionis. Id
quod fit tam in maſculis quàm in fœminis ad
octauum diem: & poſt circumciſionem maſculi
baptizantur ad quadrageſimum diem, mulie-
res verò ad octogeſimum, niſi aliqua interue-
nerit ægritudo, vt opus ſit feſtinatione: quòd ſi
ante tempus conſtitutum baptizentur, infanti-
bus non licet lacte matris lactari, ſed nutrici
tantùm, id quidem donec matres purificentur.
Et aqua in qua baptizantur, exorciſmis con-
ſecratur, & benedicitur: & ea ipſa die qua
pueri baptizantur, venerabile corpus Domi-
ni accipiunt ſub exigua ſpecie panis. Nos fer-
mè priùs cæteris Chriſtianis omnibus, bapti-
ſmum

ſmum ab Eunucho Cādacis Reginæ Aethiopiæ, cui nomen erat Indich, accepimus, ita vt in Actis Apoſtolorum traditur: quem vnà cum circumciſione (quā tum temporis, vt priùs dictum eſt, habebamus) ſanctè & Chriſtianè obſeruamus, & Deo adiutore ſumus perpetuò obſeruaturi. Nec quicquam præter ea, quæ in lege & Prophetis, & in Euangelio, atq; in libris Synodorum Apoſtolorum ſunt, ſeruamus, aut admittimus: & ſi quæ alia præter hæc recepimus, ea ſeruantur interim, quòd ad ordinem & pacem Eccleſiæ videntur ſpectare, id tamen ſine aliquo peccati vinculo. Quamobrē circumciſio noſtra immunda non eſt, ſed lex & gratia data patri noſtro Abrahæ eſt, quam à Deo tanquam ſignum accepit, non vt propter circumciſionem ſaluus fieret, aut filij ejus, ſed vt ipſi filij Abrahæ à cæteris nationibus dignoſcerētur. Et id quod ſymbolo circumciſionis latenter oſtēditur, eximiè ſeruamus, nempe vt corde circumciſi ſimus. Nec ob circumciſionem gloriamur, nec etiam cæteris Chriſtianis putamus nos ob id nobiliores, nec Deo acceptiores eſſe, apud quem nulla eſt acceptio perſonarum, teſte Paulo: qui etiam oſtendit nos ſaluos fieri non propter circumciſionem, ſed propter fidem: quia in Chriſto Ieſu nec circūciſio aliquid valet, nec præputium, ſed noua creatura. Is autem Paulus non prædicauit ad deſtruendam legem, ſed ad ſtabiliendam, qui circumciſus quoque

fuit, & ex ſemine Beniamin, is quoque Timotheum iam Chriſtianum factum ex matre Hebræa, & ex patre Gentili natum circumcidit, ſciens Deum circumciſionem ex fide, & præputium per fidem iuſtificare. Et, vt ipſemet ait, factus eſt omnibus omnia, vt omnes faceret ſaluos. Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucraretur. His qui ſub lege erãt, quaſi ſub lege eſſet, quum ipſe non eſſet ſub lege, vt eos qui ſub lege erant lucrifaceret. His qui ſine lege erant, tanquam ſine lege eſſet, quum ſine lege Dei nõ eſſet, ſed in lege Chriſti, vt lucrifaceret eos, qui ſine lege erãt. Et factus eſt infirmus, vt infirmos lucrifaceret: id quod fecit vt oſtenderet, non ex circũciſione, ſed ex fide nos ſalutẽ conſequuturos. Vnde quum Hebræis prædicaſſet, tanquam Hebræus varijs ſermonibus loquutus eſt, dicẽs, Multifariè, multisq; modis olim Deus loquutus eſt patribus noſtris in Prophetis, oſtẽdens eis ex ipſis prophetis Chriſtum ex ſemine Dauidis ſecundùm carnem: deinde Chriſtum eis prædicauit cum patribus noſtris in tentorijs, in deſerto fuiſſe, eosq; in terram promiſſionis introduxiſſe per manum Ioſuæ. Præterea idem quoq; Paulus imbi teſtatur, Chriſtum principem fuiſſe ſacerdotum, ac in nouum tentorium intraſſe, quod eſt ſanctum ſanctorum, & ſacrificio ſui corporis & ſanguinis, ſanguinem hircorum, ac taurorum, quo nemo accedentium poterat iuſtificari, aboleuiſſe: & ſic multis modis loquutus

eſt

eſt Iudæis, multis quoq; ritibus ſancta & incorrupta fide ſe à ſuis coli patitur.

Præterea apud nos habentur ſemichriſtiani pueri illi, quos hîc audio Paganos ab Romana Eccleſia vocari. Qui quoniã ſine baptiſmo moriantur, ſemichriſtiani debent appellari: quoniã filij ſacrati ſanguinis parentũ ex baptiſmo, & ex ſpiritu ſancto, et ex ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti, nati ſunt, ex quibus tribus teſtimonijs omnes Chriſtiani reputãtur. Quoniam tres ſunt, qui teſtimoniũ dant in terra, Spiritus, Aqua, & Sanguis, teſte Ioanne in ſua prima Canonica, etiã vt Euangeliũ dicit, Bona arbor fert bonos fructus, mala verò arbor, malos. Ideóque filij Chriſtianorum non ſunt vt filij Gentilium, et Iudæorũ, atq; Maurorum, qui ſunt arbores aridæ ſine aliquo fructu. Chriſtiani autẽ sũt electi in vtero matrum ſuarũ, vt ſanctus Hieremias Propheta, & ſanctus Ioannes Baptiſta fuerunt. Inſuper infantes Chriſtianarũ mulierũ ſunt electi et cõſecrati ex corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti communicatione. Nã fœminæ grauidæ, quũ aſſumũt venerabile corpus Domini noſtri Saluatoris Ieſu Chriſti, infans capiens inde nutrimentum, fit ſacratus. Quoniam ſicut infans exſiſtens in vtero, ex eius matris affectibus cõtriſtatur ac lætatur, ſic etiã ex matris nutrimento nutritur. Et vt ipſe dominus ait in ſuo sãcto Euãgelio, Si quis comederit corpus meum, & biberit ſanguinem meum, non

guſtabit mortẽ in æternum. Rurſus, ſi quis guſtauerit meum corpus, & biberit meum ſanguinem, erit mecum. Ad hæc Paulus doctor Gẽtium ait, Vir infidelis iuſtificatus eſt per mulierẽ fidelẽ, et mulier infidelis ſanctificata eſt per virũ fidelẽ, alioquin filij veſtri immundi eſſent: nunc autem ſancti ſunt. Quod ſi ita eſt, vt filij matris infidelis ſanctificẽtur in patris fidelitate, multò ſacratiores eſſe debẽt illi qui ex patre & matre fidelibus nati ſunt. Ob quam rem longè magis pium erit vocare infantes, antequàm baptizati ſunt, Semichriſtianos, quàm Paganos. Id quoq; dixerunt apoſtoli in ſuis Synodorum libris, Omnes qui habent fidem, & non acceperunt baptiſmum, meritò poſſunt dici ſemichriſtiani: qui etiã dicunt in memoratis libris, Si Iudæus, Maurus, Gentilis fidem accipere voluerit, non eſſet ilicò admittẽdus, ſed voluerunt eum priùs venire ad valuas templi, ibiq; audire conciones, & verba Seruatoris Chriſti, vt qui priùs ad fidem incitatus ac quaſi arreptus fuit, iugum legis cognoſcat: quod quum fecerit, vocari poſsit ſemichriſtianus, quãquam baptizatus nõ ſit quẽadmodùm Euangelium docet, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Et eſt etiam moris apud nos, vt mulieres grauidæ ante partus tẽpus sẽper cõfiteantur, ac vt corpus Dominicum cõfeſſæ accipiant: & eæ quæ hoc non faciunt, ac puerorum patres, ſi eas ad id non impulerint, habentur

bētur impij & mali Chriſtiani. Prætereà ſciendum, apud nos confirmationem, & chriſma, ſiue extremam olei vnctionem, pro ſacramento non haberi, nec in vſu eſſe, vt video hîc ex Romanæ eccleſiæ conſuetudine fieri. Item ex lege Moſi, ac apoſtolorū inſtituto non licet nobis cibos immundos comedere: id facimus ad omnem legis ac ſcripturarum obſeruationem, quarum octoginta & vnū libros, tā veteris, quàm noui teſtamēti annumeramus, ſcilicet ex veteri quadraginta & ſex, et ex nouo triginta & quinque: quem numerum ſingulorum librorum computatione expreſſum habemus ab ipſis Apoſtolis, quibus libris veteris & noui teſtamēti nihil addere, nec minuere licet, quanquàm Angelus de cælo id nobis perſuadere conaretur. Et qui talia auderet tentare, pro anathemate reputaretur. Quare nec Patriarcha, nec Epiſcopi noſtri per ſe, nec in cōcilijs putāt, aut opinātur vllas leges ſe cōdere poſſe, quibus ad mortale peccatum obligari quis poßit. In ipſis etiā Synodorum libris cōſtitutum à ſanctis Apoſtolis eſt, oportere nos confiteri, atq; quam pœnitentiā, pro magnitudine ſingulorum peccatorum, à confeſſore accipere debemus. Inſtruunt quoq; nos, quomodo orādum, & ieiunandum ſit, & charitas exercēda. Prætereà hoc familiariſsimè vtimur, quod ſtatim ad pedes cōfeſſoris, quum peccatum cōmiſſum eſt, accurrimus: & hoc faciunt omnes tam maſculi, quàm fœminæ cuiuſcūq; cōditionis ſint.

Et quotieſcumq; confitemur, aſſumimus corpus Domini, & id quidem ſub vtraq; ſpecie, in pane azymo triticeo. Quòd ſi ſingulis diebus cōfiteamur, ſingulis quoq; diebus accipimus venerabile ſacramentum: & id tam apud clericos, quàm apud laicos in vſu eſt. Et ſacramentū Euchariſtiæ non ſeruatur apud nos in templis: vt fit hîc apud Europæos, nec ægroti corpus Dominicum accipiunt, niſi dum cōualuerint: id fit, quoniam omnes tam laici, quàm clerici conſueuerūt illud ad minus bis in hebdomada accipere, & omnes idem volentes facere templum accedunt: quippe nemini datur niſi in ipſo templo, nec id cōceditur Patriarchæ, nec ipſi precioſo Ioāni. Vtimur etiam ſemper vno confeſſore, nec alium accipimus, niſi eo abſente: quo reuerſo, ad ipſum redimus. Et confeſſores omniū peccatorum dant nobis ex Eccleſiæ poteſtate abſolutionē, nullo caſu Epiſcopis aut patriarchæ reſeruato, quamuis grauiſſimo. Vlteriùs presbyteri non poſſunt audire confeſſionem eius, cui confitentur. Præterea presbyteri, & monachi, & omnes Eccleſiæ miniſtri, apud nos ſuo labore viuūt. Quippe eccleſia nullas habet decimas, nec accipit: habet tamen prouentus, & agros, quos ipſi clerici & monachi fodiunt, aut ſua, aut aliena opera colunt: & nullas alias habent eleemoſynas, præter eas, quæ gratis in templis offeruntur pro exſequijs mortuorum, & alijs pijs rebus. Nec eis licet vicatim mēdicare, nec à plebe aliquid eleemoſynarum

moſynarum extorquere. Item in noſtris templis ſingulis diebus vna tãtùm celebratur miſſa, quam ſacrificij loco habemus, nec plures ex veteri inſtituto celebrare licet. Pro qua quidẽ miſſa nullum pretium aut mercedẽ accipimus: in quo miniſterio ſacramentum Euchariſtiæ non oſtenditur, vt hîc video fieri: inibiq́; omnes ſacerdotes, & Diaconi, Subdiaconi, & templum accedentes corpus Domini accipiunt: & nullam pro remiſſione animarum facimus miſſam, ſed mortui cum crucibus & orationibus ſepeliuntur in certo loco, ſuper quos mortuos, præcipuè inter alias orationes initium Euãgelij Ioãnis dicimus, & ſequenti die à ſepulto mortuo, eleemoſynas pro eis offerimus: id etiam poſteà facimus certis diebus, in quibus omnibus epulis funebribus indulgemus. De fide ac religione noſtra diximus. Nunc verò, quoniam poſtquàm in Luſitaniam venimus, crebras diſputationes ac contentiones cum doctoribus quibuſdã, præſertim cum Magiſtris noſtris, Didaco Ortyſio, Epiſcopo inſulæ ſancti Thomæ, atque Regis ſacelli decano, & Petro Margalho, de delectu ciborum habuimus, de hac re aliquid dicere non erit incongruum. Primùm ſciendum eſt, nos ex veteri teſtamento delectum ciborum ſeruare, qui delectus ab ipſo verbo Dei conſtitutus eſt, quod verbum poſteà natũ eſt ex Maria virgine, & ambulauit atq; verſatũ eſt cum ſuis Apoſtolis. Id quoque verbum Dei ſemper viuũ, integr

tegrum, inuiolatum ſermonem ac verbum habui. Nec id quod olim ex immũditia prohibuit comedere, poſtea in aliquo ſui Euãgelij loco dixit eſſe comedẽdum. Id verò quod in Euangelio ait, Quod per os intrat, hominem non coinquinare, ſed ea quæ ex ore procedunt, nõ ea de cauſa dixit, vt frangeret id quod anteà conſtituerat, ſed vt reſistaret ſuperſtitionẽ Iudæorũ, qui arguebant Apoſtolos, quòd illotis manibus panem manducarent. Imò nec Apoſtoli id temporis, quando verſabantur cum Domino *noſtro Ieſu Chriſto, vnquam vſi ſunt immundis, nec guſtauerunt ea, quæ in lege prohibita ſunt, nec vllus eorum eã tranſgreſſus eſt. Nec ijs temporibus, quæ paßionẽ* Domini *inſequuta ſunt, cùm Euangelium cœperunt prædicare Apoſtoli, vllis apud nos ſcriptis probari poteſt, eos ediſſe, aut occidiſſe immunda. Verum tamen eſt Paulum dicere, Omne quod in macellum venit, mãducate, nihil interrogantes propter conſcientiã. Poſt ea, Si quis vos vocat infidelium ad cœnam, & vultis ire, omne quod vobis apponetur, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Rurſus, Si quis autem dixerit, hoc immolatum eſt Idolis, nolite mãducare propter eum, qui indicauit, & propter conſcientiã, &c. Omnia hæc dicit Paulus, vt placeret ijs, qui in fide nõ erant admodum confirmati, quoniam inter hos & Iudæos variæ conſurgebant diſputationes ac contentiones, quas vt ſedaret, Chriſtianis nondum*

ſatis

ſatis confirmatis indulgētiùs morigerabatur, & acquieſcebat. Id tamen faciebat, non quòd legē frangere vellet, ſed vt plures ita in ceremonijs relaxādis gratificando ad fidem alliceret. Idem Apoſtolus quoq; ait, Is qui mādúcat, non manducantem non ſpernat, & qui non manducat, manducantē non iudicet: quoniam is qui manducat, domino manducat: & qui nō manducat, domino non manducat. Quamobrem indignum eſt, peregrinos Chriſtianos tam acriter ac hoſtiliter reprehendi, vt ego de hac re, & de alijs, quæ minimè ad veram fidem ſpectabant, reprehenſus ſui. Sed multò conſultius erit, huiuſmodi Chriſtianos homines, ſiue Græcos, ſiue Armenios, ſiue Aethiopes, ſiue ex quauis ſeptē Chriſtianorum Eccleſiarum, in charitate & Chriſti amplexibus ſuſtinere, & eos ſine contumelijs permittere inter alios fratres Chriſtianos viuere, ac verſari: quoniam omnes filij baptiſmi ſumus, & de vera fide vnanimiter ſentimus. Nec eſt cauſa, cur tam acriter de ceremonijs diſceptetur, niſi vt vnuſquiſque ſuas obſeruet, ſine odio & inſectatione aliorum: nec commercijs Eccleſiæ ob id excludendus eſt, ſi peregrè in alienis prouincijs domeſticos ritus obſeruet. Id præterea quod in Actis Apoſtolorum habemus, nempe quo pacto Petrus vidit cælum apertum, & vas deſcēdere quoddam, veluti linteum magnum quatuor initijs ſubmitti de cælo in terram, in quo erāt omnia quadrupedia, & ſerpē-

tia terræ, & volatilia cæli. Cui vox dixit, Surge Petre, occide, & manduca: cui Petrus, Abſit Domine, quoniam nunquàm manducaui omne commune, aut immundum. Cui vox iterũ, Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris. Quod vbi quum tertiò repetitis vicibus cõtigiſſet, ſtatim illud vas in cælum receptum eſt. Quibus peractis, ſpiritus miſit eum in Cæſareã, ad Cornelium virum pium, & timentem Deum. Apud quem, loquente Petro, cecidit ſuper omnes, qui verbum Dei audiebant, ſpiritus ſanctus: quo ſpiritu ſancto accepto, Petrus totam familiam Cornelij baptizari iuſsit. Quod quũ cæteri Apoſtoli ac fratres, qui in Iudæa erãt, Corneliũ eſſe baptizatum audiuiſſent, Petro, quòd dediſſet baptiſmum, & verbum Dei Gentilibus, ſuccenſere cœperunt, dicẽtes, Quare introiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis? Qui à Petro tota viſione expoſita, placati ſunt, atq; Deo gratias egerunt, dicẽtes, Ergo & Gẽtibus pœnitẽtiam dedit ad vitam: & recordati ſunt verbi Domini, quod in cælum aſcendens dixit, Ite per omnẽ terram, & prædicate Euangeliũ omni creaturæ: qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Tunc Apoſtoli cœperunt prædicare Euangelium per totum mundũ omni creaturæ, in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, atq; per omnem terram exiuit ſonus eorum. Et hanc viſionem, in qua munda & immunda

appar

apparebant,ita in Aethiopia exponimus,munda animalia fuiſſe populum Iſraël,immũda autem populum Gentilium. Ideò verò Gẽtiles ſunt vocati immundi, quòd idolorum cultores eſſent, & inſeruirent operibus diabolorũ, quæ immũda ſunt. Quod autẽ vox illa dixit, Petre occide, id apud nos in hunc modũ interpretatur, Petre baptiza: & quod dixerit, Petre comede, interpretamẽtũ habet,ac ſi dixiſſet,doce,& prædica fidẽ,et legem Domini noſtri Ieſu Chriſti populo Iſraël,& Gẽtibus. Ad hæc certiſſimũ eſt,nullibi in ſcripturis reperiri,Petrum aut alios Apoſtolos immunda occidiſſe, aut comediſſe,poſt hanc viſionem. Porrò ſciẽdum eſt,quum ſcriptura loquitur de pane, non intelligendum eſſe cibum, nec corporale nutrimentum: ſed explicationem ac expoſitionem Chriſti,& ſcripturarũ doctrinæ. Conſultum profectò eſſet omnes doctores,& prædicatores de hoc linteo, quod oſtenſum fuit Petro,ſublimia & alta docere,& non illa quæ infima ſunt,& quæ nihil ad ſalutem videntur pertinere:ac non inde documẽta aucupari,quaſi fas & licitum eſſet nobis immunda comedere, quãdo ex ſcriptura id minimè colligere poſſunt. Quid quòd ipſi apoſtoli in ſuis Synodorũ libris præceperunt nobis, ne comedamus animalia ſuſpẽſa,ſuffocata,lacerata,neq; ſemeſa ab alijs beſtijs, nec ſanguinem? quoniam Dominus amat munditiam & ſobrietatem,& odit,gulam, & immunditiã. Et plurimum etiam eos Dominus

dilig

diligit, qui abſtinēt à carnibus: & multò magis eos, qui ieiunāt pane & aqua, & herbis, vt Ioānes Baptiſta eremita vltra Iordanem fecit, qui ſemper vſus eſt herbis. Et S. Paulus eremita, qui octoginta annis ſemper ieiunans, commoratus eſt in deſerto: atq; S. Antonius, & S. Macarius, ac plurimi alij filij eius ſpirituales, qui nunquam guſtauerunt carnes. Ideoq;, fratres mei, non oportet nos contemnere, neq; inſectari proximos noſtros, quoniā Iacobus ait, Qui detrahit fratri, aut iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem. Paulus quoq; docet, melius eſſe vnumquemq; viuere cōtentum ſuis traditionibus, quàm cum fratre Chriſtiano de lege diſputare. Rurſus, non plus ſapere, quàm oportet, ſed ſapere ad ſobrietatē, & vnicuique ſicut Deus *diuiſit menſuram fidei. Quapropter indecēs eſt, cum fratribus de lege, aut de delectu ciborum diſputare: quòd eſca nos non commendet* Deo: *præſertim quum ipſe Paulus Apoſtolus dicat, Nec ſi manducauerimus abundabimus, nec ſi non manducauerimus deficiemus. Idcircò altiora, & cæleſtem cibum quæramus, & has infimas & inanes diſputationes omittamus.*

Hæc omnia quæ de traditionibus ſcripſi, non ad diſputationem, nec contentionem ſcripſi, ſed vt meos quatenus fieri potuit, protegerem, ac defenderem contra acerbiſſimas multorum reprehenſiones, quibus nulla fuit reuerentia, quò minùs potentiſſimum Precioſum Ioannē, ac no-

eius

eius ſubditos conuicijs proſcinderent, ac Iudæos, & Mahumetanos appellarent: eò quòd circumciſionem ſeruamus, & Sabbatum ſanctificamus, vt Iudæi. Deinde quòd veluti Mahumetani, ad occaſum ſolis vſque ieiunamus, id hominem Chriſtianum minimè decere aſſerentes. Id quoque acerbiſsimè obijciunt, ſacerdotum coniugia, vt laicorũ, licita eſſe apud nos. Præterea nec id ſine morſu omittitur, quòd primò baptiſmo quaſi diffiſi, ſingulis annis rebaptizamur, quòd præter viros etiam mulieres circumcidantur, more nec apud Iudæos quidem recepto. Denique quòd delectum ciborum ſanctiſsimè obſeruatum volumus. Poſtremò quòd infantes, qui ante baptiſmum Pagani vocari ſolent, Semichriſtianos nuncupemus. Quibus obtrectationibus coactus ſum talia dicere, vt noſtros purgarem ab huiuſmodi calumnijs, & vt Doctores ſacræ Eccleſiæ Romanæ redderem nobis affabiliores. A quibus (neſcio quam piè) mihi interdictum eſt ſumere corpus Dominicũ, poſtquàm in Luſitaniam veni, quod ſpatium eſt ſeptem annorum, & (id quod non ſine dolore ac lacrymis dicam) reputor inter fratres Chriſtianos tanquam Ethnicus & Anathema. De quibus rebus ille, qui omnia vegetat, videat, cuius iudicio omnia committo.

Ego autem non ſum miſſus à potentiſsimo domino meo, Imperatore Aethiopum, ad Romanum Pontificem, & sereniſsimum Ioannem

Luſitaniæ Regem, ad diſputationum & contentionum rixas: ſed ad amicitiam & ſocietatem contrahendam, non autem ad traditiones humanas vel augendas, vel diminuendas. Sed vt de erroribus Arrij principis hæreticorum diligenter exquirerem, & intelligerem, an Europæi Chriſtiani cum noſtris, ad huius hominis opiniones deuincendas conuenirent. Propter cuius errores Niceæ, ſub Iulio Papa congregatum fuit concilium trecentorum octodecim Epiſcoporum. Ac deinde vt ſcirem, an id apud Europæos Chriſtianos ſeruaretur, quod Apoſtoli in ſuo Synodorum libro præcipiunt, ſcilicet vt ſingulis annis bis in Eccleſia Chriſti concilium celebretur, in quo de rebus fidei rationem habendam ſtatuerunt. Quorum primum voluerunt cogi ad feſtum Pentecoſtes, ſecundum decima die Octobris.

Deinde vt intelligerem, quomodo inter nos conueniret de erroribus Macedonij, cuius cauſa ſub Damaſo Papa congregatum fuit Conſtantinopoli concilium centum quinquaginta Epiſcoporum. Præterea de erroribus Neſtorij, propter quem ſub Cæleſtino Papa congregatum fuit in Epheſo concilium ducentorum Epiſcoporum.

Poſtremò vt etiam ſcirem de quarto ac magno concilio Chalcedonienſi, in quo propter errores Eutychis, congregati fuerunt ſexcenti triginta duo Epiſcopi, quo tempore Pontificatum obtinebat Romanum S. Leo: ex quo concilio varijs diſcep-

diſceptationibus habitis, & nihil ad concordiam Eccleſiæ conſtituto, atq; re infecta, omnes diſceſſerunt, vnuſquiſque ſuam retinens opinionem. Quarum Synodorum libros, & aliarũ, quæ poſteà celebratæ fuere, potẽtiſſimus Dominus meus Aethiopum Imperator penes ſe habet: & de hac Zizania, quam aduerſarius veritatis Diabolus ſeminauit inter Chriſtianos, Dominus meus plurimùm dolet, vnà cũ omnibus ſuis ſubditis Chriſti fidelibus. Noſtri certè ab exordio primitiuæ Eccleſiæ Romanum Pontificem vt primum Epiſcopum agnouerunt, cui etiam hodierno die, vt Chriſti vicario paremus. In cuius curia frequentiſſimè eſſemus, niſi obſtarent magna itinerum interualla, ac multorum Mahumetanorum regna interiecta, quæ tranſitum impediunt, ita vt ſuſceptis maximis periculis, nihil tamen efficias. Quanquam prudentiſſimus & inuictiſſimus Rex Emanuel felicis memoriæ, qui primus non ſine cæleſti numine itinera Orientalium Indiarum ſuis nauigationibus aperuit, magnam ſpem præbuit, id in poſterum commodius futurum. Is enim ſuperato Oceano Rubrum mare ſuis claſſibus edomuit, nihil deterritus magnitudine ſumptuum, quò & Chriſti fidem augeret, & ad vſum noſtræ amicitiæ quaſi viam pateſaceret: & id quoniam iam factum eſt, & vtraque gens alterius opibus vti poteſt, breui ſperamus fore, vt ab Luſitanis, vnà cum noſtris armis omnes Mahumetani, cæteriq; Ethnici, ex toto mari Ery-

thræo, ac vniuerſa Arabia, Perſide, ac India depellantur. Itidem & illud futurum confidimus, pace inter omnes Europæos Chriſtianos compoſita, vt etiam ex Mediterraneis locis, Ponto, aliiſque prouincijs, inimici crucis profligentur, vt ſit iuxta Chriſti verba, ſuper faciem terræ vna lex, & vnum ouile, & vnus paſtor. Cuius rei oracula duo habemus, alterum ex prophetia S. Ficatoris, alterum ex ſancto Synoda eremita, nato in extremis Aegypti cautibus, quorum neutrum ab altero diſſentit. Et ex quo Dominus meus potentiſſimus legatos ſereniſſimi & prudentiſſimi Regis Emanuelis accepit, videtur fides oraculorum ad euenta properare. Certè iam inde noſter princeps nihil magis cogitat, cōſilijſq; & armis meditatur, quàm vt Mahumetani de facie terræ deleantur. His de cauſis, alijſq;, quas coram ſereniſſimo Rege Ioanne Emanuelis filio expoſui, iſtuc miſſus ſum à domino meo potentiſſimo, non ad friuolas & inanes diſputationes. Atque vtinam inſtituta atque conatus Principis noſtri, pro quibus legatus ſum, Deus optimus maximus ad finem optimum, & ad ſuam gloriam perducat. AMEN.

His omnibus explicatis, obiter & breuiſſimè aliquid de ſtatu noſtri Patriarchæ, ac Imperatoris exponam. Primùm ſciendum, ſolenni ritu Patriarcham noſtrum ab Hieroſolymitanis Monachis noſtris, qui ibi apud*

ſepulc

ſepulchrum Domini habitant,ſuffragijs creari, idq; hoc modo: Vita defuncto Patriarcha,ſtatim Imperator noſter Precioſus Ioannes nuncium aliquem expeditum mittit Hieroſolymã ad Monachos ibidem agentes,vt dictum eſt,qui nuncio accepto,ac muneribus,quæ Imperator Dominus noſter ad ſanctum ſepulcrum dono mittit,continuò alium Patriarcham ſuffragijs plurium eligunt. Sed fas non eſt alium quàm Alexandrinum eligere,ac moribus incorruptum. Quo creato,ſuffragia ſua obſignant,eaq; legato,qui ad id venit, in manibus tradunt. Is ſtatim Cayrum contendit: quò vbi ventum eſt,Patriarchæ Alexandrino, qui ibi ſemper ſedes habet, creationem illam legendam porrigit. Cognito autem, quem ex Alexandrinis delegerunt,virum tantis honoribus deſtinatum cum legato in Aethiopiã mittit: qui ex veteri inſtituto Monachus ordinis diui Antonij eremitæ debet eſſe, cum quo in Aethiopiam confeſtim nuncius proficiſcitur: vbi cum magno gaudio & honore ab omnibus excipitur. In quo negotio aliquando annus vnus & alter trãſigitur: interimq; Precioſus Ioannes de prouentibus ipſius Patriarchæ pro libitu diſpenſat. Præcipuum autem Patriarchæ officium eſt, ſacros ordines dare, quos nemo, ipſo excepto,aut dare,aut auferre poteſt. Cæterùm nullum Epiſcopatum, aut Eccleſiæ beneficium in vllos confert: id ſolum ad Precioſum Ioannem ſpectat, qui omnia pro ſuo arbitrio diſpenſat.

Mortuoq́; Patriarcha, cuius ditiones, ac prouentus ampliſsimi ſunt, ex ſolido omnium illius bonorũ fit hæres. Eſt præterea Patriarchæ munus, excommunicationibus aduerſus cõtumaces procedere: quarum tam arcta obſeruatio eſt, vt præuaricatori pœna perpetuæ inediæ vſq; ad mortẽ infligatur. Indulgentias nullas dat, neq; cõcedit. Nec pro vllo delicto, quantumcumq; magno, cuiquam ſacramenta Eccleſiæ interdicuntur, niſi tantùm propter homicidia. Ipſum nomẽ patriarchatus, noſtro idiomate Abunna dicitur. Cæterùm qui nunc hoc ſolium tenet, proprio nomine, quod ex baptiſmate accepit, Marcus vocatur, vir centum annorum, aut vltrà. Sciendum etiã, apud nos Calendis Septembribus annum incipere, qui dies ſemper incidit in vigiliam Ioannis Baptiſtæ. Reliqui dies feſti, vt natalis D. Paſchæ, aliiq́; deinceps eodem tempore apud nos celebrantur, quo in Eccleſia Romana. Id quoque diſsimulanter prætereundum non eſt, apud nos diuum Philippum Apoſtolum Euangelium & fidem Seruatoris Chriſti prædicaſſe.

Quod ſi libeat ſciſcitari de agnomine noſtri Imperatoris, is ſibi perſuaſum habeat, illum perpetuò appellari Precioſum Ioannem, & non Presbyterũ Ioannem, vt hîc falsò paſsim iactatur. Scribitur enim noſtro ſermone his characteribus [illegible] *quod ſonat Ioannes Belul, hoc eſt, Ioannes precioſus ſiue altus: & in Chaldaica lingua ſic ſcribitur* [illegible]

ዕንቍ፡ *quod eſt, Ioannes Encoe, id ſi interpreteris, etiam Ioannis precioſi ſiue alti ſignificatum habet. Nec eſt nominãdus, vt Matthæus falsò indicauit, Imperator Abeſynorum, ſed Aethiopum. Matthæus enim quoniam Armenius erat, non poterat res noſtras perſpicuè ſcire, præſertim eas, quæ ad fidem ſpectabant. Idcirco multa coram prudentiſſimo felicis memoriæ Rege Emanuele expoſuit, quæ minimè apud nos habentur. Id autem fecit, non quòd mentiri voluerit, quippe vir bonus erat, ſed quòd in rebus religionis noſtræ non admodum erat edoctus.*

Regnorum autem & Imperij ſucceſſio, non in filium maximum natu trãſmittitur, ſed ad eum, in quem pater id conferre vult. Et is qui modò imperium tenet, ordine naſcẽdi tertius eſt, quod pia quadam reuerentia emeruit: quum enim filij à patre moribundo in regijs ſolijs ſedere iuberentur, cæteris id facientibus, ſolus id facere recuſauit. Abſit, inquit, id mihi tribui, vt in cathedra domini mei ſedeã. Qua pietate à patre circũſpecta, ei regna ac imperiũ tradidit. vocatur is autẽ Dauid. Cuius imperij ditiones tam Chriſtianorũ, quàm Ethnicorũ miræ amplitudinis ſunt. In quibus multi Reges, & reguli, comites, barones, ac proceres, multaq; nobilitas ineſt, ad eius mandata obtemperantiſſima. In cuius omnibus ditionibus nulla præter peregrinam habetur moneta. Aurum verò & argentum pondere datur ac accipitur. Oppida & ciuitates apud nos per-

multæ ſunt: ſed non tales, quales hic in Luſitania videmus: id magna ex parte inde venit, quòd Precioſus Ioannes ſemper in caſtris & tẽtorijs verſetur. Quæ conſuetudo ideò recepta eſt, vt Nobilitas continuè & perpetuò ſe in rebus militaribus exerceat. Nec illud prætereundum videtur, nos ab omnibus lateribus circumdatos eſſe ab hoſtibus noſtræ fidei, cum quibus crebrò confligimus, ſemper ſecundo Marte vſi: quas victorias numinis auxilio imputamus.

Ius autem ſcriptum apud nos in vſu non habetur: nec litigantium querelæ libellis, ſed ore peraguntur: id fit, ne lites auaritia iudicum & patronorum in longum protrahantur.

Id quoq; admonitione dignum videtur, Matthæum non fuiſſe ab Imperatore noſtro Dauide miſſum ad inuictiſsimũ potentiſsimumq; Regẽ Emanuelem, felicis memoriæ, ſed ab Regina Helena vxore Imperatoris, cognomento Manus Mariæ, qui huius Dauidis, de quo loquimur, auus fuit: quæ tunc temporis, ob tenellã Dauidis ætatẽ, regnorũ gubernacula adminiſtrabat, mulier haud dubiè prudentiſsima & ſanctiſsima. Eadẽ iſta Helena duos cõpoſuit libros ſermone Chaldaico, vt erat doctiſsima. Quorũ vnus dicitur EnZera Chebaa, id eſt, Laudate Deum in organis, in quo de Trinitate doctiſsimè diſputat, & de matris Chriſti Mariæ virginitate. Alter vocatur Chedale Chaay, hoc eſt Radius ſolis, in quo acutiſsimè de lege Dei diſceptationes habet.

Omnia

Omnia hæc de fide, religione, ac patriæ noſtræ ſtatu, ego Zaga Zabo, quod gratia patris interpretatur, Epiſcopus & ſacerdos, ac Bugana Raz, nempe miles ac Prorex prouinciæ, quæ Bugana dicitur, nec tibi in Chriſto filiolo meo chariſsimo Damiano petenti, nec vlli homini talia flagitanti denegare potui, aut negare licuit duabus de cauſis: quarum prior eſt, quòd in mandatis habeo à potentiſsimo domino meo Precioſo Ioanne, Aethiopum Imperatore, omnibus me interrogantibus de fide, religione, ac prouincia noſtra, ne quid clàm haberem, ſed ex fide veritatem rerum, ſcriptis & verbis exponerem. Secunda, quòd operæpretium exiſtimarem, mores, ritus, inſtituta noſtra, & locorum ſitus in publicã notitiam venire. Quas res nemini ad hunc vſque diem ſcripſi, nec verbis expoſui, non quòd ad id laboribus meis parcere vellem, ſed quòd nullus Chriſtianorum hominum, poſtquàm in Luſitaniam veni, à me talia cognoſcere appetiuit. De qua re non potui nec poſſum ſatis mirari. Te verò, quem rerum noſtrarum cupientiſſimum multis argumentis iudico, per Chriſti plagas, ac crucem oro, vt hanc noſtram fidei ac religionis confeſſionem, in linguam Latinam conuertas, vt per te liceat omnibus pijs Europæis Chriſtianis, ritus ac integritatem morum noſtrorum intelligere.

Porrò, ſi tibi inter tuas peregrinationes Romam petere contingat, tunc nomine meo Pon-

tificem, ac venerandos Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, cæteroſq; bonos Chriſti cultores, per Ieſum Chriſtum in oſculo pacis ſalutes, petaſq; ab ipſo Pōtifice, vt ad me remittat Franciſcum AluareZ literis illis ſuis inſtructum, quibus Domino meo potētiſsimo Aethiopum Imperatori reſpondeat, quò tandem in patriam redeā, meoſq; lares inuiſam: nimium enim diu hîc detentus fui, vt ante obitum meum, qui ex nimio ſenio pro foribus eſt, mādata perferam: reliquias deinde vitæ, tranſacta hac legatione, Deo conſecrem, diuiniſq; rebus totus vacem. Cæterùm te oro, ſi aliqua in noſtris ſcriptis non fuerint ſatis compoſita, aut ordinata, vt ipſe tu id ad phraſim Latinam coaptes, ſed ita, vt nihil de ſenſu immutes. Poſtremò te obſecro, vt inter vertendum exquiras diligenter vetus & nouum teſtamentum, vt intelligas, ex quibus locis meas auctoritates excerpſi, quò certiùs vertas. Quòd ſi omnia non fuerint tam fœliciter tractata, quàm forſitan aliquis curioſus, aut ſcrupuloſus exigat, id condonandum erit inopiæ, & penuriæ librorum Chaldæorum, quos penes me nō habeo: quos enim habui, iniquitas fortunæ in itinere perdidit. Quamobrem deſtitutus omnium librorum auxilio, nihil niſi quod recens memoria adferebat dictare potui, ſed ea omnia certiſsima fide. Vale filiole in Chriſto dilectiſsime. Vlyſsippone vigeſimoquarto Aprilis, Anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo trigeſimoquarto.

Poſ

Poſtquàm hæc omnia ſcripſi, venit mihi in mentem locus ille, vbi dico Chriſtum deſcendiſſe ad inferos, pro anima Adæ, atque pro anima ipſiuſmet Chriſti, quam ipſe Chriſtus acceperat ex ſancta Maria virgine matre ſua. De qua re habemus teſtimonium veriſſimum in libris, quos regiminis vocamus, quos Chriſtus Ieſus Seruator noſter Apoſtolis tradidit, in quibus habentur hæc verba, quæ myſteria doctrinarum appellantur. Quorum auctoritate & teſtimonio omnes ſine vlla hæſitatione in hac ſententia verſamur. Ego tamen poſtquàm in Luſitaniam veni, deprehendi Theologos diuerſa tradere, contra noſtrûm omnium opinionem, quæ tam certa eſt, vt non hoc ſolùm, ſed etiam omnium hominum animas ab Adam profluxiſſe aſſeramus, & vt caro noſtra eſt ex ſeminio carnis Adæ, ita quoque anima noſtra, quaſi lucerna in anima Adæ accenſa, originem ſuam & naturam ex Adam trahit. Ex quo apparet nos omnes ſemen eſſe Adæ ex carne & anima.

Hiſce characteribus manu prepria ipſius Oratoris omnia ſuprà ſcripta ſubſignata erant.

ሰገና፡ ፈሰበ፡ ሊቀ፡ ካህናት፡ ጸጋ፡ ዘአብ፡
ቀለ፡ ሐዩ፡ ዘንጉሥ፡ ነገሥ፡ ሐፄ፡ ልብነ፡
ድንግል፡

DEP

DEPLORATIO LAPPIANÆ GENTIS Damiano à Goës auctore.

NON *indignū puto, Pontifex Maxime, in calce huius noſtri opuſculi, quoniã ad fidem, & vnionem Eccleſiæ hæc quoq; ſpectant, Ioannis Magni Gotthi Archiepiſcopi Vpſaliæ in regno Suetiæ (vt ab eo ad miſerandam Lappianam gentē veniamus) aliquam mētionem facere. Is autem Ioannes Magnus Gotthus, vir eſt optimis parētibus ac diuitibus natus, ſacrarum literarum non vulgariter peritus, probitate vitæ ſpectatiſſimus, Eccleſiæ Romanæ ita addictus, vt eius cauſa ampliſſimū Vpſaliæ archiepiſcopatum cum prouentibus plus minus quadraginta millium aureorum in ſingulos annos, vnà cū fundo paterno amiſerit. cuius dignitatis, ac bonorum iactura, ab fluctibus fortunæ agitatus, in Pruſsia, Gedani diu tenuiter victitans, delituit. Vbi (interim quòd mihi regis mei negotia in illis Germaniæ partibus tractanda erant) cum eo, ac cum Olao Magno Gottho eius fratre, indiſſolubilem contraxi amicitiam. Hos inopinatè poſteà Vicentiæ reperi multò tenuiùs quàm anteà degentes, quem locum ex illis vltimis terrarum oris, propter promulgatū Concilium, ex quo nonnihil ſpei ſibi ac ſuis calami-*

tatibus

*atibus conceperant, adeo dum eſſe propoſue-
ant. Concilio tãdem intermiſſo, ij boni viri iam
i ſuis facultatibus planè deſtituti, quibus dum
mpliores eſſent, ſæpiùs in Aquilonaribus illis
artibus, pro Romana Eccleſia pugnauerant, &
dhuc (ſi res ſucceſsiſſet) pugnaturi eſſent, Ve-
etias emigrant, vel aliena liberalitate, vel ſuis
aboribus, præſertim docendo ac inſtituendo, vi-
ctũ quæſituri: nullis enim alijs ſubſidijs niti po-
erant, niſi quòd in numinis auxilio totam ſpem
repoſuerant. quò quum perueniſſent, ſolùm ab
Hieronymo Quirino Patriarcha Veneto, in ipſo
Patriarchatu humaniſsimè accepti hoſpitantur,
vbi ad hunc vſque diem dilatum Concilium ex-
pectantes hærent. Sub huius Vpſalienſi archie-
piſcopatu, pars illius vaſtæ Lappianæ prouinciæ
habetur. Cuius indigenæ Chriſti Seruatoris no-
ſtri leges minimè norunt, id quidem vt à mul-
tis, tum bonis, tum fide dignis viris, dum in illis
Prouincijs verſarer, ob turpiſsimum Prælatorum
& nobilium quæſtum ac auaritiam accidere in-
tellexi. Nam ſi Chriſtiani eſſent, liberi eſſent ab
illis vectigalibus & tributis, quibus ipſi, vt E-
thnici, multãtur, nobilitas contrà cum Epiſcopis
diteſcit. Vetant igitur eos Chriſtianos fieri, ne
ſubditi ſuaui iugo Chriſti, aliquid lucelli eorum
tyrannidi & rapacitati ſubducant, & aliquid
ex vectigalibus decreſcat, quibus gens illa miſe-
randa, ab ipſis Monarchis turpiter & inſatiabi-
liter premitur & torquetur: qui impatientiſsimè
ferunt,*

ferunt,ſi illi Chriſtiani facti, non longè plus vectigalium ipſis penderent quàm cæteri Chriſtiani ſuis principibus pendũt: ac proinde deformem iſtum & ſacrilegum quæſtum fidei ac religioni Chriſtianæ,contempta tot animarum ſalute,anteponunt: verè habentes claues, quibus nec ipſi intrãt,nec alios intrare ſinunt. Auaritiam ſanè inexplebilem, & impietatem intolerabilem , ac à pijs pectoribus, armis & ſcriptis,denique totis viribus expugnandam, quam proculdubio ſopitam hoc tempore habuiſſemus,ſi hic bonus vir in priſtinum ſuum honorem reſtitutus eſſet : nihil enim magis cupit,nihil acriùs meditatur, quàm quo pacto hæc gens ad Chriſti fidem reduci poſſit:nihil flebiliùs deplorat,quàm quòd ſe auctore(id quod ſæpe animo voluerat) hæ miſerandæ pecudes adhuc propter impiam religionem , per Chriſtianam fidem Chriſti oues factæ nõ ſint,nec tam queritur ſe ab archiepiſcopatu,vel bonis auitis depulſum, quàm quòd careat neruis, auxilio,& facultatibus,quibus hanc Lappianã plagam,& medicari,& ſub Chriſti iugum mittere, & Romanæ Eccleſiæ coniungere poſſit. Id quidẽ poſteà mihi ſæpiùs per literas confirmauit , quibus nondum ipſe placatus, acrem huius negotij, in fine illius primæ Precioſi Ioannis legationis (quam ipſi Ioanni Magno Gottho conſecraui) mentionem feci:ne tum quidem mihi ipſi in hoc negotio ſatisfeci,ſed cũ Eraſmo Roterodamo meis literis egi,vt cauſam iſtius rei ſcriptis cõmendaret.

ret. Poſtmodum in illius cõtubernio agens, quod mihi cum eo Friburgi Briſgoiæ ad quinque mẽſes fuit, præſens cum præſente verba ſuper eodẽ negotio feci. Quibus rebus impulſus, conſtituerat de hac re iuſtum volumẽ emittere, mortis tamen interuentu operis materia, quam iam congeſſerat, diſſoluta eſt. Nihilominus in ſuo Eccleſiaſte tam nefandam impietatem non obticuit, quæ ſanè talis eſt, vt omnes Chriſtianos, quibus potentia, & doctrina à deo conceſſæ ſunt, poſſet quodãmodo reos facere, & ab eis in vltimo iudicio corã iuſto Chriſto iudice vindictam petere.

Videant iam Chriſtianorum Monarchæ, quam rationem, quem calculum tantarum perditarum animarum in nouiſsimo die ad Chriſti tribunal, vbi nec gratiæ, nec indulgentiæ locus eſt, nec blandimenta, nec aſſentationes recipiuntur, reddituri ſint. Tu tamen, Pontifex maxime, is iam ſolus es, qui huic morbo mederi potes. Tu iam is es, qui huic genti vias domini demonſtrare potes, & vt rectè in ijs ambulent, dirigere. Tu ſolus eas de inferno inferiore redimere valebis: per te paruulis Chriſtum accedere licebit, & in virtute dexteræ tuæ à dæmonum catenis, ac inſidijs liberari, & copioſa Chriſti in hoc, & in alio ſeculo redemptione frui. Vide quam palmam obtinebis, ſi meſsis illa multa, te operario, in horreum Chriſti comportetur. Nec dubium eſt, quin comportabis, modò incipias. Sunt hodierno die cum Goſtauo Suetiæ & Gotthiæ

rege

rege aliquot Magnates, ab Eccleſia Romana reſciſi. Sunt in ipſis quoque regnis, qui omnino ex diametro diſſentiunt: poſsis ad vtroſque literas pro tua dignitate, & paſtorali officio dare, eóſq; per Chriſti plagas (hunc enim omnes, quãquam ab ipſa Romana eccleſia diſſentiunt, filium dei, & Seruatorem noſtrum fatentur) obteſtari vt hanc orientalem & occidentalem Lappiam, cum Finmarchia, Scricfinia, & Biarmia, ampliſsimis prouincijs, quarum maior pars Chriſtum non nouit, ad eius ſuauiſsimum iugum venire permittant, ab eiſq; tantum aucupentur & extorqueãt, quantum alij Chriſtiani principes à ſuis ſubditis, vel iure poſtulare, vel precarijs exactionibus obtinere conſueuerunt. Ad id non tantùm literæ, ſed viri quoque docti & ſanctitate vitæ probati mittendi videntur vt hæ prouinciæ Romanæ Eccleſiæ per Chriſti fidem coniungantur. Quibus per te vnà cum Aethiopica gente, ad veram Chriſti legem adductis, & ſi populi iraſcantur, Dominus ſedens ſuper Cherubim regnet, & terra moueatur, ipſaq; exſultet, & inſulæ multæ lætentur. Vale, Pontifex Maxime, in Chriſto Ieſu. Amen.

Ex Louanio Cal. Septemb. Anno

M. D. XL.

EIVSDEM DAMIA-
NI DE LAPPIÆ SITV, & eius regionis incolis.

LAppia mari Botnico interiecto in orientalem, & occidentalem diuiditur, cuius æquoris extremum, Tornia eſt. Ab oriente lacum album tangit: ad Septentrionem varias prouincias amplectens, ad incognitum ſe extendit: ad occidentem Iſlandiam reſpiciens, parti Noruegiæ eſt contigua: ad meridiem, ab altera Noruegiæ parte, Suetia, Finlandia, ac ab vtraque Botnia cingitur. Lappia enim orientalis Eccleſiam diui Andreæ in gradu eleuationis poli octogeſimoquarto habet, quæ magnifico & ſumptuoſo templo, ac doctis, & ſacrarum literarum eruditis viris ornatur. Eccleſia hæc Archiepiſcopo Vpſalienſi obedit, & obtemperat, ſub cuius diœceſi ſita eſt. Nihilominus eius circumvicini, ſiue incuria, ſiue auaritia Prælatorum, & Magnatum (vt dictum eſt) Chriſtum nō agnoſcūt. Lappia Latino ſermone interpretatur inepta, ſiue ſocors prouincia. Nomen puto inditum inde, quòd ex nimio & intenſo frigore ſolum tanquam ſtupidum, minimè aptum ſit, nec ac recipiendum, nec ad procreandum fruges. Indigenæ iſtius prouinciæ neruoſi, & mediocris ſtaturæ ſunt, mirè dexteri & agiles in arcubus & ſagittis vtendis: quam artem iaculandi ab incunabulis ſic exercent, vt puero à ſcopo errante

Lappia ūnde dicta.

 cibus

cibus non detur tantiſper, donec in eum recte
ſagittam dirigat. Pellibus non ineleganter con-
textis loco veſtium præcipuè vtuntur, quibus ſ
à frigoris iniuria tutantur: quod ita etiam pat
aſſueuerunt, vt dum opus ſit, id ſine aliqu
pellium munimine expugnare valeant. In ta
bernaculis habitant, nec domus eis alicui vſi
ſunt, quippe ſæpiùs hinc inde migrant. Aliam
viuendi rationem quàm venationis, aucupij, &
piſcationis non habent, in quibus plurimùm
præſtant. Eſt enim prouincia illa iſtarum re
rum feraciſſima. Agrum non colunt, nauicul
vtuntur ſine aliquo ferreo clauo compactis, qu
bus piſcibus aëre exſiccatis, ac pellibus onuſt
ad vicinos nauigant, vt permutatione tantù
F annonam & pecuniam, nullo ſermone adhibit
ſed ſolis nutibus agentes, acquirant. Id ſolù
accidit ob linguæ barbariem, & aſperitatem
quæ à vicinis nullo pacto intelligitur, alioqui
ſuis permutationibus ſagaces & expertiſſi
ſunt. Gens bellicoſa & animoſa eſt. Loco equ
I, rum vtuntur animalibus, quæ Raingi ſuo ſ
Lappi quali[bus] equis utantur. mone vocant, magnitudinem & colorem aſi
vngulas biſidas, formam atque cornua ceruor
habentibus, ſed cornua lanugine quadam c
periuntur, & humiliora, & ramis rariora ce
(vt ipſi vidimus) ſunt. Hæc tantæ ſunt velo
tatis, vt ſpatio XII. horarum vehiculum
XXX. milliaria Germanica præcipiant. In q
rum progreſſu, lento vel celeri, ex tibiarum

ticulo

ſculorum agitatione, ad inſtar nucum colliſionis crepitus auditur. Religio iſtius gentis eſt, & ignem, & ſtatuas lapideas pro dijs habere. Ex quauis re animata eis manè occurrente, totius diei euentum iudicant & augurantur. Matrimonium obſeruant, & mirè ſunt Zelotypi. Incantamentis ſic pollent, vt inter multa alia dictu mira quæ pretermitto, naues in medio curſu retineant, ſic vt nulla vi ventorum amoueri poſſint. Quod malum ſolo virginum excremento foris nauium ac tranſtris illitis, curatur, à quo ſpiritus illi, vt ab incolis accepi, naturâ abhorrent.

Lapporum religio.

Lappi incantatores.

DE ÆTHIOPIBVS EXCERPTA QVÆDAM

EX IOS. SCALIGERI LIbro VII. de emendatione temporum.

*

CHRISTIANORVM *Aethiopum nomen nunc non primùm ad nos peruenit. Eorum enim Eccleſiæ nō ſolùm Hieroſolymis, & Conſtantinopoli ſunt, ſed & Romæ, ac Venetijs ſacra ritu ſuo obire illis per*

aliquod tempus licuit. Luſitanorum quoque nauigationibus, & Franciſci AluareZ itinerario libro, qui in Aethiopiam penetrauit, plura de illis, illorumq; ritibus, cognoſcere licuit. Nam hactenus nomen tantùm Aethiopiæ audiebamus. Mirum verò Imperatoris Aethiopiæ nomẽ memoria proauorum noſtrorum priùs ex Aſia notum nobis, quàm ex ipſa Aethiopia. Nam ante hos trecentos annos Reges Aethiopes in Aſiã, præſertim in Drangiana, finibus Suſianæ, in India, & Sinis, latè imperarunt, donec imperatores Tartarorum eos imperio Aſiæ exuerunt. Nam Abyßini victi & ex Sinarum regione pulſi primùm à Cingi Tartarorum Rege, interfecto Vncam magno Aethiopum Imperatore: Deinde Cincan filius Cingis, & eius filius Bathin Can omnes Abyßinos penitus ex Moin, & Sinarum regno expulit, & in Africam fugere cõpulit. Sanè non ſemel mirati ſumus gentẽ hodie nauticæ rei penitus ignaram adeò terra mariq; potẽtem fuiſſe, vt ab Aethiopia ad Sinas vſque imperij fines propagarit. Ab illis temporibus eius imperatoris notitia ad nos peruenit, ſed nomine Preſtegiani. Quod Perſica lingua, quæ in tota ferè Aſia hodie locum habet, vt in occidentè Latina, ſignificat Apoſtolicum. Quo nomine Chriſtianum Regem & orthodoxum intellig[...] conſtat. Nam Perſicè פרסתגאן *numero plurali* ἀπόστολοι, *gentilitium* פרסתגאני ἀποστολικός. פרשה פרסתגאני, *Padeſcha Preſtegiani, Rex*

ni,*Rex apoſtolicus,hoc eſt rex Chriſtianus, A-*
rabicè מליך רסולי, *Melich reſſuli, Aethio-*
picè נגוש חוריוי,*Neguſch Chawariawi. Ma-*
gnum & latum ipſorum Aethiopum in Aſia
fuiſſe imperium indicio ſunt cruces Aethiopicæ,
quæ in Giapan, Sina, & alibi viſuntur. Quin
templum Thomæ apoſtoli in regione Maabar
ſitum nihil niſi Aethiopicum habet,
cruces,ſtructuram, & multa
alia, &,quod mire-
ris,nomen.

*

FINIS.

CAPITVM HVIVS
OPERIS INDEX.

*

LIBRO I.

De origine hominis opinio Theologorum vera. CAP. I. 17

De origine hominis opinio Ethnicorum falſa II. 2

De terræ ſitu & partitione. III. 2

De Æthiopia & gentis eius priſcis moribus IIII. 2

De Ægypto & ritu gentis vetuſto. V. 3

De Pœnis & cæteris Aphricæ populis. VI. 5

LIBRO II.

De Aſia & celebrioribus eius gentibus. I. 6

De Panchaia & moribus Panchaiorum. II. 7

De Aſſyria, Aſſyriorúmque viuendi moribu III. 7

De Iudæa & Iudæorum viuendi ritibus, legibu ac inſtitutis. IIII. 8

De Media, Medorúmque moribus. V. 9

De Parthia & Parthorum viuendi moribus. V ibid.

De Perſia & Perſarum moribus, ritibus & inſ tutis. VII. 9

De India & Indorum prodigioſis ritibus, mo búsque viuendi. VIII. 9

De Scythia, Scytharumq́; feris moribus. I 113

De Tartaria, gentisq́; Tartarorum moribus potentia. X. 1

De Turcia, Turcarumq́; moribus, legibus & i ſtitutis omnibus. XI. 1

De Chriſtianis, eorúmque origine & ritib XI

xII. 156

LIBRO III.

De Europæis memorabilioribus gentibus. I. 183
De Græcia, & legibus à Solone Athenienſibus Græcorum longè principibus ſancitis. II. 185
De Laconia & Laconum ſiue Lacedæmonum inſtitutis. III. 191
De Creta inſula, & Cretenſium celebratis moribus. IIII. 203
De Thracia, Thracumq; feris moribus. V. 206
De Ruſia ſiue Ruthenia, & recentibus Ruſianorum moribus. VI. 212
De Lithuania, Lithuanorumq; vita. VII. 217
De Liuonia, Pruſſia, & militibus Marianis. VIII. 219
De Polonia, Polonorúmque recentibus moribus. IX. 225
De Hungaria, Hungarorúmque viuendi inſtitutis. X. 227
De Boëmia & moribus Boëmorum. XI. 231
De Germania, & inſtitutis eorum plurimis. XII. 235
De Saxonia, Saxonumq; & priſcis & recentibus moribus. XIII. 254
De Weſtualia & iudicio Weſtualiæ à magno Carolo commiſſo. XIIII. 259
De Franconia, & Francorum multis ritibus. XV. 261
De Sueuia, Sueuorumq; moribus & priſcis & recentibus. XVI. 273
De Bauaria & Carinthia, & earum priſcis legibus & moribus quibus hodie viuunt. XVII. 279
De Italia, Italorumq; moribus. Item de Romulo & eius ciuilibus inſtitutis. XVIII. 295

De Liguria Ligurúmque priſco viuendi more. XIX. 323
De Tuſcia & gentis eius antiquis moribus. XX. 325
De Galatia Europæa, & Galatarum priſcis moribus. XXI. 327
De Gallia, Gallorúmque veteribus & recentibus moribus. XXII. 334
De Hiſpania, & moribus Hiſpanorum. XXIII. 347
De Luſitania & vetuſtis Luſitanorum moribus. XXIIII. 351
De Anglia, Scotia, Hybernia, aliiſq; multis inſulis & inſulanorum moribus. XXV. 355
De Taprobana inſula, & gentis eius moribus. XXVI. 368

Excerpta ex Nic. Damaſceni catholica hiſt. 375

Itidem ex I. Lerij hiſtoria Americana ſeu Braſiliana. 387

Epiſtola Damiani à Goës ad Paulum Pontificem. 408
Epiſtola Helenæ auiæ Dauidis Precioſi. 421
Ep. Dauidis ad Emanuelem regem Portugalliæ. 427
Ad Ioannem Portugalliæ regem. 436
Ad Pontificem Romanum. 443, 450
Fides & religio Æthiopum. 457
Patriarcha Æthiopiæ. 488
Deploratio Lappianæ gentis. 496
Lappiæ ſitus & incolæ. 497

De Æthiopibus excerpta quædam ex Ioſepho Scaligero. 499

INDEX

INDEX ALPHABETICVS RERVM IN HOC OPERE CONTENTARVM.

*

Abſque ſceptro in publicum nemo prodit 76
Abſolutio peccatorum 178
Abſtemij ex lege ſunt Turcæ omnes 159
Acridophagi 60
Acerba lex 81
Adam ſingulis annis expiatur 257
Adoratio mutua in vijs 35
Adrimachidæ 52
Ad virtutem quid efficacius impellat 51
Adulterij pœna 44. 68. 84. 153. 188. 143
Adulteri deprehenſi occiduntur 134
Ægypti fœcunditas 21
Ægyptus Delta 35
Ægyptij ab Æthiopibus ibidem
Ægrotantes interimuntur & comeduntur 106
Ærarium publicum cõſtitutum 311
Æs nullum in vſu 221
Ætas in choros tres diuiſa 197
Ætatis mira reuerentia 353
Æthiopes 380. *omnium mortalium primi* 27 *ſex præcepta Euangelica ſeruant* 461 *ciborum delectum ſeruant* 475
Æthiopia duplex 36
Æthiopiæ rex architectos & artifices petit à Portugalliæ rege 437. *à Pontifice Romano* 444. *ei non ſuccedit natu maximus, ſed quem pater elegit* 487
Æthiopia quædam hodie India appellatur ibid.
Agathyrſi excultiſſimi Scytharum 121
Agilolfingi Bauarorum duces 284
Ager circa templum dijs ſacer 74

Agraria lex 82
Agricolarum miſera conditio 233
Agrariæ leges 287
Agrorum in ſingulos diuiſio 192,301
Albion 355
Albus color lugubris fœminis,niger lugubris in viris 318
Alemania 236,273
Aleæ ſtudioſi Germani 245
Alitemij 381
Alternatim cantatur in templis 163
Amazones bellicoſæ mulieres 65
Amaſis fluuius 259
Americanorum mores, cultus; & cibus 387, *& ſeq.*
Amictus ex papyro 108
Anglia 355
Animantium naturalis creatio 21
Animalium variorum portentoſus cultus 47
Animas in alia corpora migrare,de anima opiniones Eſſæorum 88
Annulorum vſus 75
Annus in menſes duodecim 307
Animalia multa vt ſacroſancta nutriuntur in templis 48
Anthropophagi 121,332
Antiochia prima eccleſiæ ſedes 157
Animalia mirabilia 364
Aqua religioſiſſimè colitur 96
Aqua de melle & auena ſublimatur 224
Aquitania olim Aremorica 335
Appellationis abuſio 249
Apis bos 48
A pecore Troglodytæ filios denominant 56
Apenninus mons 298
Apharantes 382
Aphricæ ſitus, gentes & qualitas 24
Apum & mellis mira copia 213
Arabia triplex 68
Arabum mores ibid.
Araldi Gallorum caduceatores 342
Aritoni 381
Aſtra quatuor Mercurij 79
Argyppæi natura calui 122
Areopagitæ 187
Ariſtocratia adminiſtratio optimatum 339
Arra traditionis vis 290
Ars ex neceſſitate 68
Artes vt inutiles ſublatæ

latæ 193
Arſaces Parthorum reges 93
Aruſpices 307
Aſiæ denominatio 67
Aſiæ quatuor confinia & magnitudo ibid.
Aſia ab Europa diuiditur 24
Aſſyria 74
Aſſyrij 382
Aſylum 305
Atlantes anonymi 54
Athletæ 316
Athenæ, & illius ciuilia inſtituta 186
Auaritia regnorum diſturbium 71
Auctores legum numina habita 190
Aurum ære vilius 28
Auri & argenti nullus vſus 114
Auri & argenti vſus lege ſublatus 193
Aurum in Deorum tẽpliſ ſparſum 328
Auſpicia & ſortes 116
Autoriatæ 385
Axionæ legũ tabulæ 189
Azarias tabulas fœderis apud ſe habuit 467
Azymorum feria 86

B

Bacchanalia 234
Baleares inſulæ 145
Baſſæ militiæ duces ib.
Barba nobilitatis indicium 324
Barceæ fœminæ 54
Barbari vlulantes bellum petebant 198
Bardi poetæ Galatarum 331
Baptiſmi ſacramentum 165
Baſuliai 381
Bauaria, ſiue Baioaria 279
Belgica 335
Bellicoſi Tartari 131
Belligerandi ritus 56
Benedictio rerum irridetur à Boëmis 332
Bethica Hiſpania 348
Blaſphemiæ pœna 81
Bocchorides legiſlator 44
Boëmia, & confinia 231
Bœoti 382
Boues fœminæ non immolabantur 34
Boum & equorum ſtercore ignes nutriuntur 124
Braccata Gallia 335
Braga Boëmorum regia 231
Bragmani 107
Britannia 335
Buai 381
Budini 121
Buda Hungarorum regia

gia 229

C

Cacamni Bauarorum reges 279
Calcei roſtrati, obtuſi 342
Cadauera intra vrbes ſepeliri permiſſum 199
Cæſorum in bello ſepultura 190
Canguiſta primus Tartarorum rex 125
Calamus aromaticus 213
Chami immaturum exilium 19
Cainus primogenitus 18
Canones miſſæ 164
Canopos ſydus 360
Cantus tibiarum in bello 197
Cantantes belligerant Hiſpani 350
Cantabri 354
Chananæa terra lacte & melle fluens 80
Capita hoſtiarum damnata abijciuntur 34
Capillorum cultus probro 215
Carinthia 292
Carniſpriuij dies 267
Caſtrenſis ignominioſa lex 44
Cataclyſmus 18
Cathaini & eorum mores 112
Cauſiani 385
Celeres & officia eorum 253
Celtæ Galli 335, 377
Cenſus ciuitatis 301
Cenſores Romani duo 314
Cercetæ 379
Certamina fœminæ diriment 57
Ceruiſia totius ſeptemtrionis potus 216
Ceruiſiam contemnunt ſoli Francones 264
Chaam rex Dei filius 128
Chaldæi 78
Chriſtiani idololatræ 149
Chriſtiani à Chriſto 157
Cij 386
Cimbri 334
Circumcidere virilia 34
Circi magnitudo 317
Ciuitas Quiritum 299
Ciuitates Ægypti 33
Ciuitates Thraciæ 26
Ciuitates Hiſpaniæ 349
Cithara in procinctu vſus 197
Clericorum in Eccleſia dignitates 159
Clerici ob quid honorandi 246
Clientes 302
Claſſes Romanorum 309
Cœmiterium 182
Coitus Indorum in propatulo 107

Cœlum

Columbus Genuenſis, primus Indiarum repertor 413
Concharum cruda caro cibus 63
Concilium Areopagitarum 187
Cœlibes ludibrio habentur 194
Colchi 386
Comata Gallia 335
Communis Libycarum gentium vita 55
Compotando certant Saxones 258
Comitiorum tria genera 313
Confirmationis ſacramētum 167
Confeßio peccatorum 173
Conſuetudo furibus acerba 294
Conſules Romani duo 312
Conſecrādi Imperatores Romanorum ratio 318
Cornuum in procinctu vſus 119
Corybantes 265
Cracouia Polonorum regia 226
Creta qua etiam Candia 203
Cretenſes 384
Crudelitas Tartarorum inſignis 129
Crux ex ligno in quo crucifixus eſt Chriſtus 419
Cupiditas ferocißima peſtis 108
Curatores funerum 49
Curatores pupillorum 189
Culices leonibus infeſti 38
Curiæ & curiones Rom. 300
Cynnamimi 61
Cymbrica Cherſoneſus hodie Dacia 219
Cynaci 59
Cynocephali in India 111
Cyrenæ fœminæ 54

D

Daci 227
Dapſolibyes 381
Dardani 375
Debæ diuites auri 70
Decalogus in monte Sina datus 81
Decem Dei præcepta 169
Decemuiri 314
Decima quomodo, & de quibus danda 282
Defunctorum Chriſtianorum exſequiæ 182
Democratia 192
Deorum cultus ab Æthiopibus inſtitutus 27
Deorum ſimulacra in prælium geſtata 241
Dies Veneris Turcis, vt ſabbathum Iudæis, ſacra

era 150
Dictator, & eius dignitas 312
Dicendi conſtans ratio 78
Dies lapillo ſignare 206
Dies trium tantum horarum in Scotia 358
Dies nulli & noctes nullæ 360
Dies qui Chriſtianis ſacri 174
Dignitatum ordo 300
Dignitas Senatus 303
Dignationes ſtrenuorum militum 330
Dij Scytharum 116
Diluuium quamdiu durauit, & quare immiſſum 18
Ditiſsimi mortalium Arabes 68
Diuitiæ Indiæ admirandæ 100
Diuitiæ Germaniæ 237
Diuitiæ Angliæ 356
Diuitiæ Hiſpaniæ 347
Dominica dies Chriſtianis, vt ſabbathum Iudæis, ſacra 177
Domicilia Gallorum 340
Domuum publicarum priuilegia 286
Donationes eccleſiarum 157
Dragula & Dani 211
Drauus amnis 292
Druides ſacerdotes Gallorum 318
Ducalis aulæ immunitas 283
Ducum cauſa ibidem
Duodecim fidei articuli 164
Duodecim matrimoniũ dirimentia 173
Duodecim Franciæ pares 347
Durus habitandi mos 361

E

Ebrietas capitis pœna multatur 224
Ebrietas non vitioſa 244
Ebudes inſulæ 360
Eccleſia Chriſtianorum 179
Enoplia ſiue pyrrhicha ſaltatio 316
Ephororum poteſtas 192
Epiſcopi conſecratio & eius dignitas 169
Epiſcoporum cauſa 158
Epiſcopi quomodo primum introducti 168
Equis omnia obeunt Parthi 94
Equi nulli in Arabia 69
Equi Hiſpanorum præſtantiſsimi 348
Equorum præſagia explorata

plorata 256
Errores à fide Armeniorum 139
Errores Boëmorum 232
Eſſaorum vita 90
Euchariſtia ſacramentum 111
Euentus belli monomachia tentatus 257
Europa & eius limites laudesq; 183.
Europa ab Aphrica diuiditur 24
Exercitia puerorum 97
Expiationes Iudaorum 84
Ex prouocatione certare 329

F

Faba immundum legumen 34
Fabulas non amant Bracmani 109
Falſariorum pœna 44
Famuli regum Scytharum omnes ingenui 117
Factioſi ſemper Galli 336
Faſti & nefaſti dies 307
Ferarum aſtuta venatio 60
Ferarum pelles gentis diuitiæ 217
Ferias non obſeruantes quomodo puniendi 285
Ferri & argenti vſus nullus 119
Fertilitas terræ quare cohibita 18
Fidei dandæ ritus 69
Filius parentibus iniurius ſuſpenditur 82
Filiarum publica proſtitutio 99
Fimbria Veneris pretium 53
Fœderum ineundi forma 92, 116
Franconia 261
Francia, quæ etiam Gallia 336
Frictio corporis probatur 101
Frigoris mira curatio 224
Frugaliſsimi mortalium Tartari 130
Fundæ ſtudium 362
Funerandi multæ rationes 48
Funebris Chriſtianorum luctus 182
Furti admiranda lex 45
Furto nihil ſceleratius creditum 114
Furti pœna 153
Furari pro honeſto habitum 196
Furtorũ compoſitio 286
Furtiua emptio 287
Futura ex aſtris vaticinati Chaldæi 79

Gan

G

Ganges, Indus, Hipanis 100
Galatia Europæa 327
Galatia Aſiana 333
Gallia 334
Galli tripudiantes belligerant 198
Galactophagi 375
Garamantes 53
Garræi opulenti 71
Geloni 121
Gentium diuerſitas 22
Gentes quæ Turciam inhabitant 141
Georgiani 139
Germani annuatim inſaniunt 267
Germani olim vno nomine Sueui, ſicut hodie Franci 276
Gepidæ 227
Gethæ 207
Glande veſcebantur Luſitani 353
Glaſto tingebantur belligerantes Angli 357
Glycyrrhiſa liquiritia 262
Gnidanes 53
Gotthi ex Scandinauia 220
Græci ob fabulas deriſi 51
Græcorum adminiſtratio 158
Græcia 183
Gregatim initiabantur ſacris Ægyptij 33
Grubenhaimeri hæretici 234
Gymnoſophiſtæ Indorum philoſophi 107
Gymnaſium Pariſianum 342
Gymneſiæ inſulæ 360

H

Hæreditatis variæ leges 289
Hebræi, ſiue Iſraëlitæ 80
Hebræorum ciuitas 158
Henricus, Ioan. Luſitaniæ regis filius, inſignis mathematicus 412
nouas terras inueſtigat 412
Heræ vxores dictæ 194
Herbæ mortem ferentes 365
Hæreſis Boëmorum inuicta 235
Hercules in Germania 240
Herculea ſacra 307
Hiſpania 347
Hiſtriones 317
Homicidij pœna 43
Homines à brutis parum diuerſi 19
Homines ab omni paſſione animi ſemoti 64
Homines ſermone carentes ibid.

Homines odore ſolo viuentes 211
Homines auritiſsimi ibi.
Homines ceruicibus carentes, oculos habentes in humeris 112
Homines natura imberbes ibidem
Homines opinione ſacri 123
Hominum mirabilium deſcriptio 353
Hominum ingenia ſecundum terram in qua habitant 184
Holocauſtum 81
Homicidio Scythæ gaudent 115
Honeſtiſsimi veſtitus Turcæ 147
Honor defunctis regibus exhibitus 292
Horæ Chriſtianis ſeptem canonicæ 162
Hoſpites potu excipiuntur 258
Hoſtium ſpolia domorum foribus affiguntur 330
Hoſtium capita poſtibus affiguntur 121, 341
Humana coria pro amiculis 115
Hungaria 227
Hybernia & Hirlandia 317
Hyperueretheus mẽſis 86

I

Iactandi magna peritia 362
Ialchleuei 381
Iamboli inſula 362
Iberi 376
Iberia Hiſpania 360
Ibiden, vel Elurum interficiens, interficitur 48
Ichthyophagi 62
Ida mons excelſiſsimus 203
Ieiunia Turcarum 151
Ieiunia Armeniorum 139
Ieiunia Chriſtianorum 196
Ignem religioſiſsimè colunt Tartari 134
Ignis ſacroſanctus & perpetuus 222
Ilophagi 59
Illiterati iudices 249
Immunitas eccleſiarum 281
Inaures mulieres geſtant 215
In Aegypto nunquam pluere 33
Indi 383
Indorum ordines ſeptem 103
India & gentis mores 99
Infantes non nutriunt Saxones pulte 259

Infantes inualidi præcipitio necantur 195
Infantes communicant Boëmi 234
Infantes communicant Armeni 140
Infernus à Turcis creditus 156
Ingenuorum Romanorum ordo 299
In hominis arbitrio quæ poſita 89
In propatulo coëuntes 52
Inter pocula conſultant Perſæ 98
Inuenta Tyrrhenorum 326
Iobeleus 84
Iren puerorum præceptor 196
Iſſedones parentes defunctos comedunt 123
Iſis apud Sueuos culta 276
Iudicio defunctorum vita diſcutitur 50
Iudicia Ægyptiorum 41
Iudicum electio ibidem
Iudiciorum Germanorum ratio 248
Iudicium occultum weſtualiæ 260
Iudex qualis eſſe debeat 284
Iudæorum ritus cæterorum contrarij 88
Iurare per Regis ſolium 118
Iurandi forma Bauarorum 290
Ius in vxores & liberos 339
Ius municipale 320
Iuſtitia Saracenorum 153
Ius honorarium 315

L

Lacedamonij 383
Lanearum veſtium contemptus 35
Latium & Auſonia 296
Laus Ægyptiorum 36
Lacedamonia, ſiue Laconia 19
Lac iumentinum 11
Lappiæ deſcriptio 49
Laus Europæ 18
Laudes Sueuiæ 27
Laus Italiæ 29
Laus Galliæ 34
Laus Hiſpaniæ 34
Lauandi mirabilis ritus 118
Leganda pecuniæ poteſtas 18
Leges nullæ Æthiopibus 3
Leges multæ Ægyptiorum 4
Leges quæ optimæ cenſendæ 5

Leges

Leges à Moſe Iudæis data 80
Leges à Mahometo Saracenis latæ 143
Leges à Dracone ſancitæ 186
Leges à Solone datæ 187
Leges à Lycurgo perlatæ 192
Leges quædam Saxonum 255
Leges in Neptuni placationem mulieribus graues 190
Leges multæ Bauarorum 280, & ſeq.
Leges à Romulo latæ 305
Legitima militia decennalis 300
Leproſi & gonorrhœi ex vrbibus pellendi 83
Letaniæ Chriſtianorum duplices 175
Lex in mœchos crudelis 44
Lex Seiſachthia 45
Lex circa infirmos vtiliſsima 77
Liberi diuerſo matrimonio ſuſcepti 154
Libycarum gentium mores 24
Lictores cum faſcibus 304
Lignorum inſula 412
Liguria 323
Limurnij 378
Lingua hominibus natura duplex 364
Lineis veſtimentis vſi ſacerdotes 54
Literarum apud Indos nullus vſus 101
Lithuania paluſtris regio 217
Liuonia 219
Lituorum vſus in procinctu 198
Longiſsima Indis vita 100
Longobardia 325
Lotio corpus curare 351
Lucani 378
Luctus in regis morte publicus 38, 202
Luctus funebris vndecim dierum apud Lacedæmones 199
Luctus funebris apud Aſſyrios 77
Luctus funebris Chriſtianorum 182
Luctus funebris apud Ruſianos 214
Luctus funebris Tartarorum 136
Luctus funebris Germanorum 251
Ludus Circenſis ſiue plebeius 315

Ludi ſcenici 317
Lugendi defunctos mirandus ritus 34, 309
Lugdunenſis Gallia 333
Lundonia Anglorum regia 356
Luperci & Lupercalia 257
Lupi nulli in Anglia 356
Luſitania 352
Luxus omnis è medio ſublatus 193
Lycij 380
Lycurgus legiſlator 19
Lyrce 122
M
Macilenti omnes Galli 341
Mace 53
Madeira inſula 412
Magnitudo Aſiæ 67
Magi & eorum officia 78
Mahometes in Libya 32
Mahometis parentes & dogma 41. *Eius domus in Mecha* 151
Magiſtratus Iudæorum 81
Maria Chriſti mater 157
Magna in humanis rebus mutatio facta 31
Mariæburgum 112
Marathon 191
Magiſter equitum 318
Magiſtratus ſemper armatus 242
Magiſtratus ſacroſanctus 260
Maſculis brachia franguntur 66
Matrimonij ſacramentum 152
Matrimoniorum repudium 299
Matres & liberi bello adhibiti 241
Maſſagetæ 119
Maſſouiæ duces 220
Mauri in Ægypto 32
Maxies 55
Media, & fines eius 92
Medici ex præſcripto curant, non arbitrio 47
Medo potus dulciſſimus 213
Mel & vinum ex palmis 75
Melanchleni 121
Mellis vectigal ingens 227
Menſæ de corio 149
Meroë Aethiopum regia 28
Militiæ Tartarorum ordinatio 121
Militia Turcarum ex quibus conſtet 141
Milites Teutonici Mariani 219
Mil

Militiæ Romanæ gradus 100
Militaris Turcarum peritia 147
Mira Æthiopum obedientia 27
Miræ patientiæ homines 64
Mirabilis mos 51
Mirabilis nubendi mos 76
Miſſæ apparatus 163
Moleſtiſſimi mortalium Tartari 119
Monachi 161
Monumentum Caliſti 191
Monomachia controuerſiæ componuntur 216
Monomachia cauſæ dubiæ diſcutiuntur ibid.
Monomachia euētus belli explorantur 257
Monopedes 111
Monoculi homines eodem
Moneta papyracea 113
Morbis non infeſtantur Bracmani 109
Mors miſeranda 61
Mortis cōmonefactio in conuiuijs 35
Morbos vomitu qui curant aut ieiunio 47
Mortuorum publica laudatio 50
Moriendi ritus 107
Moſcouia, & Moſcouita 22
Moſyni 379
Mulieres cum hoſpitibus coëuntes 77
Mulieres multos viros habentes 92
Mulieres ſemel tantùm parientes 111
Mulieres quinquennes parturientes eodem
Mulieres ad bellum edoctæ 139
Mulieres ingenuæ notis quibuſdam inſigniuntur 209
Mulierum cauſa 285
Mulieres viros ſtrenuè iuuant 323
Mulieres agros & rem domeſticam curantes 349
Mundus æternus creditus 78
Muſica damnata ab Ægyptijs 46
Muſica in conuiuijs 69
Muſicani 100
N
Nabathæi omnium continentiſſimi 72
Narbonenſis Gallia 335
Naſamones 52
Nauigia ex corio 75
Nauigia ex arundinum

internodijs 106
Neuri 121
Nihil priuati Panchaijs 73
Nobilium Germanorum ſtudia 247
Noctes æſtatis in Anglia lucidæ 356
Noë propagatio 18
Noë filios ac nepotes habitatum tranſmittit ibidem
Nomades 79,382
Noricum 279
Nouem ſacerdotum ſacræ veſtes 161
Noxios ſacrificabāt Cymbri 334
Nubendi mirabilis mos 110
Nudi qui pugnabant 230
Nullum noxium animal in Hybernia 358
Nupturæ deuirginandæ regi exhibentur 52
Nuptam conuiuæ per ordinem cognoſcunt 361

O

Obnobij montes 259
Otiari & ex raptu viuere honeſtum 209
Occulti iudices weſtualiæ 260
Odor & mira rerum fragrantia in Sabæis 78
Oebalia 191
Oenotria 291
Officium regis Ægyptij 58
Oleum è ſeminibus & nucibus 216
Oligarchia 192
Omnia centenaria immolantur 353
Omnia vniuerſorum 360
Opiniones de hominis origine 16,20
Opinio de Dijs 20
Opiniones Druidum variæ 338
Ophiophagi 70
Oppida Indiæ quinque millia 100
Optima medicina lotium 351
Oratio Dominica 164
Ordines gentis Æthiopiæ 10
Ordines Athenienſium 186
Ordines Chriſtianorum 161
Ordinis ſacramentum 167

P

Pada pecuarij Indi 108
Padalij 377
Pæones 228
Panchaia 72
Palæſtina, & fines 80

Pan

Panebi 386
Pannones 228
Panis ex toſtis amygdalis 92
Papa Romanus pontifex 159
Paradiſus 17
Parſimonia Ægyptiorum 18
Parlamentum iudicum Francorum 345
Parricidarum pœna 43, 354
Parſimonia morborum omnium curatrix 109
Parentationes Ruſianorum 214
Paſcha Iudaorum 86
Paſcha Turcarum 151
Paſcha Chriſtianorum 175
Paſsio & vita Chriſti recolitur ibidem
Paſtoritij Aphri nihil vaccinum guſtant 54
Parthia & eius latera 92
Patriarcha & Epiſcopi Æthiopiæ non credunt ſe poſſe vllas leges condere, quibus ad mortale peccatum obligari quis poſſet 473
Patroni 302
Patritij 301
Pecuniæ nullus vſus 217, 361
Pentecoſte Iudaorum 89
Pentecoſte Chriſtianorum 175
Periurus digitis decurtatur 102
Perſæ 382
Perſia 95
Periurium capitale apud Ægyptios 42
Periurij grauis animaduerſio 291
Peregrinari Lacedæmonibus prohibitum 199
Perpetuum frigus 222
Peregrina ſacra vrbe excluſa 307
Petrus eccleſiæ Chriſtianæ princeps 157
Phariſæorum mores 89
Philia, ſiue Phiditia 194
Philoſophorum de mũdo opiniones 20
Philoſophi quantum vitæ humanæ proſint 104
Phryges 379
Phthiriaſi moriuntur acridophagi 61
Piacula Iudaorum 86
Piſcium ingenioſa captio 62
Piſidæ 380
Pitacia in frontibus 89
Planetarum obſeruatio 78

Plebeij 301
Pocula ex capitis teſta 115
Politia Ægyptiorum 39
Politia Panchaiorum 72
Politia Indorum 103
Politia Romanorum 158
Politia Athenienſium 186
Politia Thracum 209
Politia Germanorum 245
Pompa in regio funere 116
Polonia duplex 226
Potentia ſacra militia Teutonica 221
Pontifex 308
Populus in claſſes diuiſus 309
Portugallia 352
Pœnitentia ſacramentum 173
Presbyteri 169
Præcipua in armis gloria Hybernis 363
Prætores Romani ſemper duo 315
Praysij 377
Presbyteri & monachi Æthiopenſes ſuo labore viuunt 74
Preſtegiani ſignificat Apoſtolicum 500
Primorum parentũ creatio 17
Promiſcuè cum mulieribus habitantes 54
Proteplaſtorum vita 18
Prouinciæ Germaniæ 236
Pruſſia, ſiue Pruthenia 239
Publica conuiuia lege inſtituta 194
Pueros leges addiſcere debere 81
Pueri expoſiti ex publico nutriuntur 76
Puerorum Lacedæmonum educatio & exercitium 196
Pueri in agrum non in forum ducebantur 200
Pueri ſtudiorum gratia exulantes 251
Puerorum educatio & impenſa leuis 40
Pugnandi Parthorum ratio 93
Pugnandi Hungarorum ratio 230
Pugnam cantantes ineunt Hiſpani 350
Purgandi per ignem ratio 134
Pueri in hippodromo exerciti 98
Pythij 201

Q

Quare veri Dei cultus apud

apud tam multos permanſit 20
Quatuor Aphricæ latera 25
Quatuor aſtra Mercurij dicta 79
Quæ animalia in Aphrica naſcantur 26
Qui primùm Deos commenti, aras, & ſimulacra 33
Qui philoſophi ad Ægyptios ſtudiorum gratia iuere 35
Quid coëgerit Ægypti reges bene viuere 39
Quid mortuorum corpora à putredine diu conſeruat 49
Quid feſtis diebus ruſtici agant 253
Quindecim ſacræ epiſcoporum veſtes 161
Quinquies in die orant Turcæ 151
Quinta olim feria vt dies dominica feſtiua 178
Quinque per annum Chriſti eccleſia recolit ibidem
Quæſtores Romani duo 312

R

Raptu nubunt virgines 195
Regis officium diurnum, pariterq́ nocturnũ 42
Regibus non omnia agere licitum 38, 241
Regis Indorum vita mulieribus curæ 102
Reges ex vna tantùm familia 96
Regij Scythæ 117
Regia poteſtas 137
Reges ſemper duo apud Lacedæmones 192
Regum Spartiatarum dignationes 201
Regiones Græciæ 186
Regio hyeme tantùm adeunda 217
Regiones Italiæ 297
Regiones Germaniæ 231
Regiminis pulchra forma 315
Regiones Galliæ 335
Regiones Hiſpaniæ 348
Regna Hiſpaniæ quinque 351
Religio Iudæorum 88
Religio Perſarum 95
Religio Tartarorum 127
Religio Turcarum 150
Religio Cantabrorum 324
Religioſi valdè Hetruſci 326
Religio Scytharum 116
Repudium apud Turcas 154

Rex phanaticus apud Æthiopes 27
Rex domeſticatim ſingulis annis eligitur 266
Rex ſacrificulus 312
Rex eligitur cui nulli liberi 209
Requaſtarum iudices apud Gallos 346
Roma Quiritum ciuitas 299
Romanæ ciuitatis politia 158, 301
Ruſſia ſiue Ruthenia 212

S

Sabæi 10
Sabbathum Iudæis ſacrum 86
Sacerdotes in ſummo honore apud Æthiopes 30. Identidem apud Panchæos 73
Sacerdotum vtilitas & auctoritas 93
Sacrificandi ritus 55
Sacerdotes delicijs vacant 73
Sacerdotibus ſacrum locum exire non licet 74
Sacerdotum Chriſtianorum vita, mores, & habitus 160
Sacerdotes Turcarum à plebeijs parum differunt 152
Sacramenta Eccleſiæ ſeptem 189
Sacerdotum Ruſſianorum habitus 218
Sacerdotum dignitas apud Germanos 241
Sacerdotes fœminæ 335
Sanctiſsimi mortalium Seres 120
Sacerdotes Armeniorum vxores ducebant 140
Sadducæi 89
Salus regis omnibus curæ 38
Sal ex lacu foditur 213
Sal Styrianum 295
Salis fodinæ 227
Salij ſacerdotes Martis 308
Saltatio Pyrrhicha 205
Saltatores 316
Saltzburga olim Iuuania 279
Samnites 378
Samogithia 211
Sanguine Iudæi abſtinent 83
Sardolibyes 381
Sarmatia Europæa 215
Sarraceni & Turcæ de Chriſto quid 142
Saronidæ philoſophi Galatarum 332
Satisfactio pro admiſſis 174
Sagaciſsimi mortalium Cathaini 112

Saty

Satyriſci 316
Sauromatæ 379
Sauus amnis 292
Sclauonica lingua o-mnium maxima 218
Sclauonica lingua alijs vitiata 221
Scotia 357
Scythia, & gens eius 113
Scuti in bello amiſsio de-decoroſum 241
Sculteti pagorum præfe-cti 254
Semi & Iaphetis progna-ti 20
Sepeliendi ritus apud Thraces 210
Senectus in honore 35
Senior cuiuſlibet cœtus rex 366
Sedentaria ars ingenuis prohibita 306
Senio aut morbo adfecti mori compelluntur 120 365
Senibus, niſi prudentes ſint, nullus honor da-tur 102
Senectus apud Lacedæ-mones honoratiſsima 200
Sepeliendi ritus apud Aphros 55
Sepeliendi ritus apud Tartaros 136
Sepulchra in melle 77
Sepulchra regum Scy-tharum 117
Sepeliendi Chriſtiano-rum ritus 183
Sepulchra nihil curans Troglodytæ 56
Senes ſuos Maſſagetæ im-molant, & carnes e-dunt 119
Septem eccleſiæ ſacra-menta 165
Septies orant in die Chriſtiani 162
Septem circa baptizan-dos 166
Septem clericorum ordi-nes 167
Seres ſanctiſſimi omniũ & quietiſſimi morta-lium 120
Sermo in miſſa qualis 164
Seruilis conditionis a-pud Indos nemo 105
Serpentes innocui & eſui apti 218
Serpentes pro dijs vene-rati ibidem
Serpentes domeſticatim exculti ibid.
Senatus 305
Simplex mortalium vi-ta 65
Siculi ex Italia in inſu-lam expulſi 323
Sigillũ imperatoris Cha-

mi 138
Sigillis Turcæ literas nihil obſirmant 149
Sindi 386
Sodomitæ Tartari, & Saraceni 133
Sol & luna diuinos honores conſequuti 20
Solennis ſuſpectarum fœminarum expurgatio 84
Soli Turcæ legitimè militant 147
Sparta 191
Spectaculum 244
Spermatophagi 59
Stratagema Tartarorum 32
Styria olim Valeria 295
Styrij vulgò ſtrumoſi ibid.
Strumæ cauſa ibidem
Studia quibus Perſarum pueri vacant 97
Studiorum publicus in vrbibus locus 252
Sues non alunt Scythæ 116
Sueuia regio 273
Suffragandi ritus admirandi 198
Suffragandi alius ritus 213
Supputatio temporis more Chriſtianorum 174
Superſtitio gentis famoſa 222
Superſtitioſæ obſeruationes Tartarorum 134
Suſceptio principis miranda 244
Symbolum apoſtolorum 163
Sylua ſacroſancta 212
Sylua Hercynia 262
Syllura inſula 319

T

Taprobanæ inſulæ deſcriptio 362
Tarraconenſis Hiſpania 348
Tartaria & gentes eius 123, & ſeq.
Tarteſſij 378
Tauri 386
Taurus mons 67
Tauroſcythæ 126
Tegendi capitis olim nullus vſus 321
Telchines 378
Temulentia nulli probro data 244
Temulentia morte vindicatur 224
Templum vltra fidem ingens 74
Templa Chriſtianorum 180
Temporum ſupputatio per Chaldæos 79
Tempus omne æquatur à Tartaris 128

Tempus

Tempus vt ſupputatur à Chriſtianis 174
Terræ diuiſio 23. & ſeq.
Terræ Aphricæ qualitas 24
Terrarum omnium parens Italia 298
Terrarum omnium fertiliſſima Ruſia 212
Terra abſq; cultura frugifera 364
Teſtes & eorum cauſa 290
Teſtudinum marinarum magnitudo 390
Thermopylæ mõtes Græciæ 185
Thracia & eius gentes 206
Thomæ apoſtoli ſumma veneratio 30
Thuris copia in Panchaia 72
Thyle inſularum extrema 360
Thyni 375
Tibiarum vſus in procinctu 198
Totius orientis dominus Imperator Cham 125
Tououpinambaultiorum mores, cultus & cibaria 387, & ſeq.
Toxicum ſemper in prõptu 345
Triballi 385
Tributi penſio 311
Tributa Perſarum 96
Tribus Romanorum 301
Tribus Athenienſium quatuor 187
Trieterica ſacra 122
Tres teſtimonium ferant 81
Trauſi 208
Tritonia palus 66
Troglodytæ 56
Transfugarum pœna 242
Tumulantur ſerui quinquaginta cum mortuo rege 117
Turcæ & Saraceni in vnam gentem coaliti 145
Turcia & eius gens 141
Tuſcia 325
Tyrrhenia eodem
Tympanis & tibijs in procinctu etiam Turcæ vtuntur 148

V

Valachia quæ olim Dacia 210
Varij Francorum annui ritus 264
Varia animalia portentoſè coluntur 47
Vaticinandi varij ritus 252
Venandi Tartarorum ritus 127
Vendendi & emendi nullus

lus vſus 98
Vendere homines ſolitum 225
Venatio priuatis prohibita 247
Venti flantes ſex integros menſes 422
Veritas inſigne principis iudicum 42
Veſta dea tributim venerata 307
Veſtales virgines quatuor 308
Veſtitus Tartarorum admirandi 130
Vetuſtiſſimi gentium Hebræi 80
Viaticum Chriſtianorum corpus Chriſti 172
Victoria ſuperbiſſimè vtuntur Tartari 132
Victus Cynecorum pauperrimus 60
Vinum & mel ex palmis 75
Vinum à Sueuis diu ſpretum 275
Vinum mulieribus Romanis interdictum 306
Vini appetentiſſimi Galatæ 328
Virginum annua decertatio in Mineruæ feſto 54
Virgines nubiles vanum exponuntur 76
Virginum Laconum ſtudia 194
Virgines ſine dote nubere 200
Viri Amazonum mulierum officia curant 65
Viri & mulieres æqualiter induuntur 131
Vitia non ridenda 243
Vmbrici 377
Vmbrorum terra 325
Unde morum & linguæ tanta diuerſitas 19
Vnctionis extrema ſacramentum 174
Vrbium Germaniæ ſitus 252
Vſurarij Tartari 129
Waldenſes 232
Weſtualia & eius iudicium 261, & ſeq.
Vxor vniuerſæ cognationi vna 68
Vxores & liberi omnes omnibus communes 56
Vxores viris ſingulis multæ 94
Vxor chariſſima cum defuncto crematur 110, 208
Vxor niſi pepererit nulla habetur 133
Vxores heræ appellatæ 194

Xan

X

Xanthicus menſis Aprilis 86

Z

Zamolxis Getarum deus & legiſlator 207

Zabicum mulieres auri-gantur 55

Zigantes ſimijs veſcentes 55

Zlota baba idolum 225

Zithum ex hordeo potus 328

FINIS.

A R T

E604
B671m